

A HÍVÓ SZÓ ÉS A VÁNDOR IDŐ

EMLÉKEZÉSEK,
DOKUMENTUMOK

(1989. december 23. – 1990. április–május)

KOMP-RESS – KOLOZSVÁR TÁRSASÁG
2010

Tartalom

Könyvünk megjelenését az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége tette lehetővé.

Támogató:

Szerkesztő: KÁNTOR LAJOS
A szerkesztés munkáját segítették:
BALÁZS SÁNDOR, SALAT CSILLA, TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

Borítóterv: KÖNCZEY ELEMÉR
Műszaki szerkesztés: IDEA PLUS
Korrektúra: KERÉKES GYÖRGY

Nyomdai munkálatok: GLORIA nyomda, Kolozsvár
GLORIA Kiadó, ISBN 978-606-553-009-6
Felelős vezető: NAGY PÉTER

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
A hívó szó és a vándor idő : emlékezések, dokumentumok : 1989.
december 23. - 1990. április-május. - Cluj-Napoca : Komp-Press,
2010
Bibliogr.
ISBN 978-973-1960-24-1

94(498)''1989''

Kolozsvártól – Kolozsvárig (Kántor Lajos).....	9
Hívó Szó.....	11
Így kezdődött (Interjú Balázs Sándorral).....	13
Balázs Sándor: A Hívó Szó utóéletéről.....	18
Gyimesi Éva: „Amikor megfordul velünk a világ”.....	22
Benkő Samu: Az emlékezet törött cserépedényének darabkái	26
Tibori Szabó Zoltán: A Hívó Szó első olvasója voltam.....	29
Pillich László: Békés kolozsvári hadakozásunk	32
Kántor László: Volt egyszer egy talán hasznos karácsonyom	34
Jakab Gábor: Félelmetes karácsonyéjszaka a kerekdombi katolikus templomban	36
Kötő József: Színház és forradalom	38
Horváth Andor: Repülő, felhők közt.....	41
Balogh Edgár: Számadásom (1956–1993 – részlet)	47
Gáll Ernő: Napló (1990. január 8., 9.)	48
Gáll Ernő levele Vásárhelyi Miklósnak.....	49
Buchwald Péter: Nekem így kezdődött.....	50
Kónya-Hamar Sándor: A csúcs minden oldalán csak lejtő vagy szakadék... ..	62
Tibád Zoltán: Gondolatszilánkok ’89 decembere és ’90 márciusa közötti időkből.....	71
Kántor Lajos: Versenyfutás	75
Egyed Péter: Golyó és angyal.....	83

DOKUMENTUMOK

Üdvözlő nyilatkozat.....	95
Belépési nyilatkozat.....	96
Jegyzőkönyvek a csatlakozásról (Február 16. Vasúti Műhelyek, Tordaszentlászló, Sinfalva, Ipari Elektronika és Automatizálási Vállalat)	97
A Nemzeti Megmentési Front Kolozs Megyei Tanácsának (román nyelvű átirat)	103
A kolozsvári MADISZ kérvénye (párbeszéd a Bolyai Bizottsággal).....	104
A kolozsvári MADISZ kérvénye (párbeszéd az RMDSZ és a MADISZ között)	105
Jegyzőkönyv az Erdélyi Múzeum-Egyesület újrakezdéséről.....	106
Jegyzőkönyv az RMDSZ első, 1990. január 7-i, kolozsvári küldöttgyűléséről.....	110
Mariana Stoica tanügyi főinspektor átirata a Nemzeti Megmentési Front Kolozs megyei Bizottságának (román nyelvű szöveg).....	116
A 19. sz. Általános Iskola kérése az RMDSZ Kolozsvári Bizottságához	117
A Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács átirata a Nemzeti Megmentési Front Municípiumi Tanácsához (román nyelven)	118

Jegyzőkönyv az RMDSZ Kolozsvári Tanácsa 1990. január 17-i üléséről	119
Jogokról és előítéletekről. Az RMDSZ Kolozs Megyei Bizottságának nyilatkozata	122
Az RMDSZ Kolozs Megyei Bizottsága művelődési osztályának szerkezeti felépítése.....	123
Jegyzőkönyv az RMDSZ Kolozsvári Tanácsa 1990. február 9-i üléséről	124
Az RMDSZ jelszavai az 1990. február 10-i nagygyűlésre	127
Az RMDSZ Kolozs megyei szervezetének állásfoglalása.....	128
Jegyzőkönyv a Kolozs megyei RMDSZ 1990. február 18-i alakuló közgyűléséről.....	130
Elnöki beszámoló	140
Az RMDSZ Kolozs megyei bizottságának átirata Andrei Pleșu művelődési miniszternek (román nyelven).....	144
Jegyzőkönyv az RMDSZ Kolozs megyei bizottságának 1990. március 2-i üléséről	145
Átirat Kolozsvár Muncipium rendőrségének (román nyelven).....	148
Az RMDSZ Budapesten tartózkodó vezetőségi tagjainak nyilatkozata.....	149
Excellenciás Uram! (Budapesten született folyamodvány-vázlat).....	150
A Nemzeti Egységfrontnak és Románia kormányának címzett kolozsvári tiltakozás 127 értelmiségi aláírásával (román nyelven)	151
Az RMDSZ Kolozs megyei szervezetének nyilatkozata	158
Nyilatkozat a közös földről – a nemzeti totalitarizmus ellen.....	160
Az RMDSZ első, nagyvárad kongresszusának meghívója.....	161
Az RMDSZ Alapszabályzata (a Szabadság – Erdélyi Híradó 1990. április 20-i számában megjelent szöveg).....	162
Ioan Popa levele az RMDSZ nagyvárad kongresszusához (román nyelven)	165

A SAJTÓ TÜKRÉBEN

Cs. Gyimesi Éva: Nem szurkolókra van szükség	169
Kántor Lajos: Élő, éltető lánc.....	171
Cs. Gyimesi Éva–Egyed Péter: Bevezénylés a demokráciába	173
Kántor Lajos: 1990. január 1., hétfő: bizalom	174
Az RMDSZ első országos tanácskozása.....	176
Az RMDSZ marosvásárhelyi küldöttgyűlése	178
Kántor Lajos: Nyíltan, határozottan, józanul	179
Cs. Gyimesi Éva: Az RMDSZ Kolozsvári Bizottságának.....	182
A Puntea első számának címdala.....	185
Horváth Andor: Az a dolgom, hogy türelmes legyek	186
Bucur Ildikó: Megint rossz lóra teszünk?	187
Adrian Marino: Tribuni moderni (Puntea)	188
Dávid Gyula: Mit akarunk? (Román sajtófigyelő)	189
A Puntea lapszámaiból	190
Az RMDSZ III. országos küldöttgyűlése	194
Sütő András: Drága fiatal barátaim!	195
Az Erdélyi Híradó címdala (1990. április 20.)	198
Kántor Lajos: A magunk útján	199

Lászlóffy Csaba: Ma is úgy érdemes.....	200
Minden magyarnak az RMDSZ-ben a helye!	201
Bálint Tibor: S mégis, magyarnak számkivetve... (részlet a Buchwald Péterrel készített interjúból).....	202

FÜGGELÉK

Románia – magyarok (is) kutyaszorítóban (kerekasztal-beszélgetés 1991 januárjában, kérdezett Schlett István és Kéri László; a beszélgetés résztvevői: Balázs Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Kántor Lajos, Salat Levente és Szilágyi N. Sándor)	209
Az 1991-ben újrakezdődött „iskola-háború” (a Puntea különszáma)	226
Tartsunk tükröt (Korunk, 1994. március) Salat Levente: A bénultság természetrajza (Vitairat az RMDSZ-ről)	227
Domokos Géza. Levél Kántor Lajos főszerkesztőnek	233
Király Károly: Hozzászólás Salat Levente tanulmányához.....	235
Markó Béla: Levél a Korunk szerkesztőségének	238
Szőcs Géza: [Vajon ki fog...]	240
Tőkés László: A megbénítottak bénultsága	242

KÉPEK (1989 decemberétől 1990 tavaszáig)

Képek jegyzéke.....	260
A szerkesztő utószava	263
Néhány további kiegészítés, magyarázat	264

Kolozsvártól – Kolozsvárig

Fél év (vagy még annyi sem) a húszhoz – 2010 végén már a huszonegyhez – mérve nyilvánvalóan kicsi idő, hát még ha ezt az öt-hat hónapot (1989 decemberétől 1990 áprilisaig–májusáig) ahhoz az ezerhez vagy kétezerhez viszonyítjuk, amelyben a történészek Kolozsvár históriáját kutatják. Mégis, talán nem csupán az egykori, már akkori közszereplők életében jelentett valamit ez a rövid időszak; és nemcsak mint az RMDSZ hőskora érdemel utókori figyelmet, hanem mint az erdélyi magyarság újabb kori történetének egy olyan szakasza, amelyben a sötét diktatúrából szabadulva az önszerveződés néhány sikeres pillanatát véltük megélni, fellángolt a jövőnkbe vetett hit – és tapasztalnunk kellett, hogy a múlttól nehéz megszabadulni.

A Kolozsvár Társaságban a *Hívó Szó* születésének és a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács megalakulásának kerek évfordulóján, 2009 decemberében, viszonylag szűk körben a résztvevők emlékeztek minderre. Ekkor indult útjára a terv, hogy dokumentumértékű – ugyanakkor a személyesség folytán olvasható-élvezhető – könyvet szerkesszünk az általunk megéltokról, felkutatva korai, eddig nem közölt dokumentumokat is. Teljességre majd a későbbi kutatók törekedhetnek; itt most csak azt ígérhetjük, hogy a Domokos Géza visszaemlékezésének, az *Esélynek* (az első kötetnek) idejéből próbálunk (újabb) tényekre, összefüggésekre rámutatni, egymást kiegészítő vagy éppen felvállaltan ellentétes nézőpontokból. A „kolozsváriság” a helyzetből adódó vállalás, amely azután sem szűnik meg teljesen, hogy a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács gyakorlatilag néhány nap elteltével az országos Szövetség, az RMDSZ megyei szervezeteként tevékenykedik tovább. Mindenesetre tanulságos az első találkozások és az első konfliktusok felidézése, már 1990. január első napjaiból.

Gondolom, nem kevésbé tanulságos lehet korábbi visszatekintések, elemzésekísérletek újraolvasása a romániai magyarság és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség mai helyzetének értelmezése szempontjából. Átlépve a felvállalt időhatárt, e könyv „Függeléke” mégis kötetünk koncepciójába illőnek tűnik. „A sajtó tükrében” fejezet nagyjából megmarad a jelzett tér- és időbeli meghatározottságnál; itt (és a dokumentumokban) a román közélet és politikum felé történt nyitás is hangsúlyos lesz, akár román nyelvű szövegek újraközlésével.

Lehet, hogy túlzott a szerkesztő benyomása, mégis leírhatónak véli: 1989. december 23-tól valamennyi ideig mintha túlléptük volna – a nagyobb közösség érdekében – a regionális kereteket (mint a kezdetekben Temesvár tette), és ezzel Kolozsvár mint Erdély szellemi fővárosa hírét próbáltuk újra bevinni a társadalom tudatába.

Kántor Lajos

Kolozsvár, 2010. november 15.

Hívó Szó

A kolozsvári magyar demokrata értelmiségiek kezdeményező csoportja cselekvően kívánja alakítani a véres Ceaușescu-diktatúra megdöntése utáni demokratikus kibontakozást, amelyhez súlyos áldozatokkal járult hozzá a romániai magyarság is. A Tőkés László nevével fémjelzett, Temesvárról, a hős városból indult szabadságmozgalom, főlsszabadító harc számunkra a kettős (társadalmi és nemzeti) elnyomás alól történő főlsszabadulás kezdetét kell hogy jelentse, s meggyőződésünk, hogy ez nemcsak a romániai magyarság, hanem a román nép alapvető érdeke is.

Csakis ez járulhat hozzá a közös Európa-ház megteremtéséhez. A független Románia alapján állunk, amelynek jogállamként biztosítania kell a nemzetiségek politikai-kulturális önrendelkezését és önkormányzatát is. A politikai határoktól függetlenül, amelyeket adottaknak, nem vitatandóknak, de spiritualizálhatóknak tartunk, nyelvi-kulturális-etnikai önazonosságunkhoz ragaszkodunk, és mint kollektív személyiség kívánunk részt venni a holnapi demokratikus Románia gazdasági, politikai, művelődési életében. Saját intézményeink keretében is hozzájárulunk a pluralista demokrácia megteremtéséhez, amelyben önálló érdekképviselőre tartunk igényt.

Elítéljük mindazokat, akik megalkuvó magatartásukkal elősegítették, kiszolgálták az egész ország lakosságára nehezedő személyi kultuszt és önkényuralmat, s elárulták a romániai magyar nemzetiség érdekeit. De azok sem szolgálták és szolgálják közös érdekeinket, akik bármilyen oldalról gyűlölséget szítottak vagy szítanak. A Kárpátok térségében történelmileg egymásra utalt nemzetek, Közép-Kelet-Európa jelene és jövője feltételezi a kölcsönös bizalmat és megértést, amelyre a termékeny együttműködés épülhet. Ezen belül a nemzeti kisebbségekre fontos szerep hárul az anyaországok és a többségi nemzetek közötti kétirányú kapcsolatok ápolásában.

A legsürgősebb feladat jogi és intézményes biztosítékok teremtése az anyanyelv korlátlan használatára, a minden szintű magyar nyelvű oktatás visszaállítására beleértve a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemet. A romániai magyar tudományos önismeret szabad ápolása, művelődési intézményeink, első helyen az Erdélyi Múzeum-Egyesület működésének anyagi és szellemi biztosítása, a magyar nyelvű rádió- és televízióadások felújítása, műemlékeink védelme ugyancsak életfontosságú szükségletünk.

Megtartó erőnek tekintjük a szabad vallásgyakorlás intézményes szavatolását. Hagyományaink letéteményeseiről, a magyarok lakta településekről, falvakról és kisvárosokról gondoskodnunk kell, hogy népünk vitális erőforrásai ne apadjanak ki.

Mindezeknek az érdekében meg kell teremtenünk nemzetiségi közéletünk korszerű intézményi kereteit, amelyek gondjainknak és törekvéseinknek nyilvánosságot biztosítanak.

Természetesen részt kérünk ezeken keresztül az ország egészének társadalompolitikai irányításában.

Kolozsvár, 1989. december 23.

BALÁZS SÁNDOR	CSEKE PÉTER	GALL ERNŐ	KÁNYÁDI SÁNDOR
BALOGH EDGÁR	CSÉP SÁNDOR	JAKÓ ZSIGMOND	LÁSZLÓFFY
BALOGH FERENC	CS. GYÍMESI ÉVA	JENEI DEZSŐ	ALADÁR
BENKŐ SAMU	CSETRI ELEK	KÁNTOR LAJOS	NAGY GYÖRGY

ugyanebben az illegális lapban, Marius Tabacu kritikai választ adott. És ez elég sokat mond. Azóta is megmaradt a fejemben, mennyire érdekes ellenérvet fogalmazott meg ebben a cikkében. Cornea nagyon jóindulatúan azt írta, hogy egyenjogúságra van szükség Romániában, minden kisebbségi közösség olyan mértékben részesedjék mindenből, amilyen arányban az országban él. Na, erre válaszolt Marius, azt írta: ha ezt így elfogadjuk, akkor furcsa dolgok derülnek ki, mert azt is jelentheti, hogy ha egy románnak 100 könyve van a könyvtárában, akkor a magyarnak legyen 7, mert 7 százalékát teszi ki a lakosságnak.

De ez mellékág, a lényeg az, hogy ott vagyok, 22-én, reggel a román nemzeti színházzal szembeni sarkon, és látom, hogy tapsolják, éljenzik Doina Corneát. S akkor egy megdöbbenő élményben volt részem. Ezt nem tudom elfelejteni. Mondom, mintegy ötven-hatvanas csoport állta körül. Ám mellettük három-négy méterre ott állt egy milicista. A milicista hagyta, hogy Doina Cornea mondja a szövegét! Nagyon jól tudtuk, hogy a disszidens asszony lakását miként őrzik abban a Tordai útról betérő kicsi utcában, ahova nem is lehetett bemenni csak azoknak, akik ott laktak. Annyira félték, nehogy valakiken keresztül ki tudja milyen politikai nézeteket terjesszen. S most szabadon beszél a tömegnek. A milicista pedig ott áll, elővesz egy cigarettát, s a legnagyobb lelki nyugalommal rágyújt. Akkor döbbentem rá, hogy itt most valaminek vége van. Az lehetetlen, hogy ez ne jelzésértékű legyen.

Átvágtam a téren, a túlsó oldalon ott a hadtestparancsnokság. Hát ott megint furcsa impresszióim lettek. A kapujában egy tanknak a motorját melegítette be egy őrmester. Itt aztán elkezdett bennem összeállni az ellentmondás: ha most a milicista csak úgy rágyújt, amikor Doina Cornea beszél, akkor ez a véget jelenti; jó, jó, de itt van a tank, amelyet most kezdenek bemelegíteni; hát lehet, hogy valóban itt a vég, de nagyon lehetséges az is, hogy nagy áldozatokkal jár. Ilyen kétes érzésekkel jutottam el Ernő lakásához. Majdnem egy időben érkeztünk Nagy Gyurival, aki a Monostoron lakik, illetve lakott szegény, mert már elhunyt. Elmondta, ő is gyalog jött be a városon keresztül, a hasdeui diáknegyedből az egyetemisták tömör sorokban vonultak végig a városon és énekeltek, meg Ceaușescu-ellenes kiáltásokkal kísérték az énekszót; amikor odaértek, ahol a sortűz áldozatai voltak, mert hiszen a holttesteket már elvitték, térdre borultak és imádkoztak. Ez számára megrázó élmény, most valami rendkívüli történik. Ő volt az, aki elsőnek döbben rá, hogy ilyen időkben nekünk nem holmi elméleti kérdésekkel kell foglalkoznunk – bár az autonómia problémája azóta is gyötör minket –, hanem gyorsan szervezkedni kell. És eldöntöttük, hogy körbetelefonáljuk az embereket, másnapra összehívjuk Kolozsvár magyarságának színe-javát, hozzunk létre valamilyen szervezetet. Nos, Gyurival ketten bejártuk a várost, elindítottuk a szervezkedést. Gyalog jöttünk le Ernő lakásáról, s ott a téren, ahol talán egy órával azelőtt Doina Corneát egy kis csoportban szónokolni láttam, most már nagy tömeg előtt beszélt az ortodox katedrális lépcsőjéről. Igen-igen sokan voltak, nagy lelkesedéssel fogadták a szónoklatát. Nem sokat álldogáltunk ott, mert nekünk ugye szervezkednünk kellett. Az első dolgunk az volt, hogy elmegyünk Balogh Edgárhoz. Mert ő központi személy, és rá feltétlenül számítottunk. Bementünk Edgárhoz, ez már úgy délfelé volt, és elmondtuk, hogy mi a szándékunk, szervezkedni akarunk, másnapra össze szeretnénk hívni egy ilyen gyűlést. Megkérdeztük, bekapcsolódik-e ebbe az akcióba. Hát ő egy kicsit vagy nem is olyan kicsit tartózkodó volt. Elmondta: azért vigyázni kell az ilyen konspirációval. Az igazság az, nem volt sok ideje arra, hogy megindokolja, miért nem akar bekapcsolódni, ugyanis Ferenc fia a szó szoros értelmében berobbant a szobába azzal a felkiáltással, hogy azonnal kapcsol-

juk be a televíziót. Bekapcsoltuk, és megjelentek azok a képek, melyeket azóta már ismételtén és ismételtén látunk, az úgynevezett pulóveres adás, ahol Mircea Dinescu a központban a maga széles gesztikuláló mozdulataival bejelenti: győztünk. Én úgy, ahogy végignéztam a szereplőket, nem sokat ismertem közülük, de Mircea Dinescuban nagyon bíztam. Megmondom őszintén, egy személy, talán a nevét nem is mondom ki, egy személy mintha nem oda való lett volna: a rendező-színész, aki a Ceaușescu-féle személyi kultusznak a történelmi háttérét mintegy elénk tárta, tulajdonképpen kiszolgálója volt ennek az eszmiségnek, még ha mondjuk csak a történelmi filmek készítésével foglalkozott is. Hát én őt, mondjuk, nem oda valónak véltem. Volt viszont valaki, akiben nagyon bíztam, de most utólag kimondom: rendkívül csalódtam. Katonai egyenruhában ott állt egy úriember. Számomra igencsak biztatónak tűnt: íme a hadsereg is itt van. Nem tartozik az akkori ábrába, amit utólag mondok: ha tudtam volna, hogy az a katonai egyenruha kit rejt, talán nem bizakodtam volna ennyire. De akkor nem ez volt a lényeg, hanem az, hogy íme a hadsereg is ott van mellettünk. Ekkor történt a fordulat. Edgár azt mondta: „Rendben van, most már én is részt veszek, de engedjétek meg, az én lakásomon nem lehet megtartani, mert megfigyelt személy vagyok.”

Következett másnap Gáll Ernő lakásán a megbeszélés. Ezen ott voltak azok, akiket a *Hívó Szó* aláíróiként ismerünk. Talán érdemes felsorolni a neveket. Az abc-sorrendben véletlenül én kerültem első helyre, utánam: Balogh Edgár, Balogh Ferenc, Benkő Samu, Cseke Péter, Csép Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Csetri Elek, Gáll Ernő, Jakó Zsigmond, Jenei Dezső, Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár és Nagy György. Olyanok is aláírták, akik nem voltak ott, mi mentünk el a gyűlés után a lakásukra, ott írták alá a szöveget. A cél tulajdonképp kettős volt. Egyrészt valamilyen felhívásszerű meg egy kicsit programadó szöveget írni és közölni az újságban – mert akkor már az *Igazság* helyett a *Szabadság* megjelentette az első számát –, másrészt összehívni másnapra, ez már vasárnap, olyan nagyobb gyűlést, ahol megalakítjuk magát azt a szervezetet, amely a továbbiakban részt venne nem csak az ügyek intézésében, hanem a további szervezésben is. Azt mondták, hogy Kántor Lajossal együtt vonuljunk félre, és próbáljuk megfogalmazni a szöveget. Megmondom őszintén, én nemigen tudok közösen fogalmazni, ez nagy bűnöm. Így inkább Lajos volt az, aki a szöveget papírra vetette, de még így is lassan ment, úgyhogy a többiek végül is körbeálltak bennünket, és közösen születte meg a *Hívó Szó*. Ezt azután én olvastam be a rádióba.

Itt egy apró megjegyzés, nem is tudom, hogy ide tartozik-e vagy sem, mondjam így, hogy a forradalomhoz, ha a történéseket így lehet nevezni. Az események első, egyáltalán nem forradalmi, apró tanulsága számomra a következő volt: Balogh Edgár odajött hozzám, és azt mondta: tudja, hogy én fogom felolvasni a felhívást a rádióban, vigyázzak a következőre: a magyar nyelvben a hangsúly mindig az első szótagra esik. De van egy kivétel: amikor valakinek a családnévét és keresztnévét mondjuk ki, akkor csak egyetlen hangsúlyt teszünk ki: a keresztnév első szótagja nem hangsúlyos. Ezt akkor tanultam meg, később megfigyeltem: a rádióban és a tv-ben valóban így mondják. Tehát nem Balogh Edgár, hanem Balogh Edgár, nem Gáll Ernő, hanem Gáll Ernő. Hát, aki most a felvevőkészülék mögött ül, és felvesz engem, jól tudja, hogy itt ebben a szobában én így olvastam be neki az elem tartott mikrofonba azt a felhívást, amelyet ott közösen kigyöngyöztünk, és amelynek volt hatása. Vita, különleges vita a szöveg tartalmával kapcsolatban nemigen bontakozott ki. Egy dologra emlékszem, mégpedig arra, hogy Balogh Edgárnak egyik javaslatát semmilyen körülmények között nem voltam, voltunk

hajlandók elfogadni. Egyébként zárójelben megjegyzem, hogy Edgár kész szöveggel jött, ez a textus, akkori megérzésem szerint, egy kicsit népi szövetségi ízű volt. Emiatt eleve elvetettük, nem ezt szavaztuk meg. Jelzem Balogh Edgárral kapcsolatban azt az észrevételét is, amelyet szintén kihagytunk a felhívásunkból. Javasolta, vegyük be, miszerint a kolozsvári egyetemen legyen magyar vonal. Mi pedig határozottan amellett álltunk ki, hogy nem magyar vonalról, hanem a Bolyai Egyetem újjáalakításáról akarunk döntést kicsikarni. Na most én, aki filozófusként a kollektív, mondjuk a társadalmi érzelmekről nemegyszer értekeztem, többek között a büszkeségről is mint kollektív tudati állapotról, megmondom őszintén, hogy a büszkeséget nem tartom túlságosan pozitív emberi érzésvilágnak. Ezt azért állítom, nehogy a büszkeség beszéljen bennem, belőlem, amikor kimondom: '89 után nyomtatásban először itt jelent meg az, hogy kérjük a Bolyai Egyetem visszaállítását. Lehet, hogy a büszkeségről vallott nézeteimet egy kicsit felül kell vizsgálni, és talán büszkéek lehetünk arra, hogy akkor ezt leszögeztük. Arra kevésbé, hogy azóta is csak mondjuk, de nem történik semmi.

Egy valami még problematikus volt. Az, milyen címet adjunk a dokumentumnak. Az összegyűlték akkor már ismerték a mi szamizdat munkánkat, annál is inkább, mert Cs. Gyimesi Éva, Csép Sándor, Kántor Lajos, Nagy György meg jómagam benne voltunk ennek a szerkesztésében. Akkor azt javasolták, hogy ennek a szövegnek a címe legyen az, hogy *Kiáltó Szó*. Én ez ellen a leghatározottabban tiltakoztam. Az érvem az volt, hogy a *Kiáltó Szó* mint illegális kiadvány egy viszonylag szűk csoportnak volt az akciója, most nehogy az derüljön ki, hogy ugyanilyen szűkre szabott kis társaság indít meg valamilyen mozgalmat. Tehát legyen benne az, hogy most egy sokkal tágabb, jóval szélesebb körű felhívást adunk ki. És akkor Lászlóffy Aladárnak volt az ötlete: ha nem *Kiáltó Szó*, akkor legyen *Hívó Szó* a címe. Még arra emlékszem, Benkő Samunak volt egy fontos észrevétele: kerüljön be az, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesületet indítsák újra. Ez valóban ott olvasható a textusban. (Meg is történt.) Ekkor döntöttük el azt, hogy másnap, most már szélesebb körben, a volt *Igazság*, akkor már *Szabadság* szerkesztőségében fogunk összeülni, ott megbeszéljük a további teendőket, s lényegében ott dolgozzuk ki az új szervezeti forma alapelveit. Hát a *Szabadságnak* az elég nagy terme zsúfolásig megtelt, rengeteg magyar értelmiségi s nem csak értelmiségi eljött. Egy sajnálatos mellékmozzanat: amikor később az újságban azt írtam, hogy ott volt a kolozsvári magyarság színe-java, krémje, valaki megszólított az utcán: vigyázzak, mert ő nem volt ott. De ettől függetlenül merem állítani: a színe-java jelen volt, vagy ha nem, akkor is legalább egyetértett azzal, amit mi elindítottunk.

A *Szabadság* szerkesztőségében tartott gyűlésen, a szervezkedés formájával kapcsolatban, voltak bizonyos nézeteltérések vagy legalábbis különböző vélemények. Sajnálom, én – alapvető fenntartásokkal – nagyon tiszteltem Balogh Edgárt, de megint csak az ő hozzászólására kell utalnom. Ugyanis ő valahogy úgy képzelte el, hogy elindul a Magyar Népi Szövetség újjáélesztése. Még a javaslatok is olyanok voltak, hogy kell egy ifjúsági, kell egy kultúrával foglalkozó részleg, majdnem olyan felépítést szándékozott megvalósítani, mint amilyen annak idején az MNSZ volt. A többség ezzel nemigen értett egyet, de meg kell mondanom, hogy azzal sem, amit én mondtam. Ugyanis nekem egészen más volt az elképzelésem arra nézve, hogyan szervezzük meg a jövőnket. Volt nekem egy önellentmondásos – inkább kvázi önellentmondásos – gondolatom, amelyet úgy fogalmaztam meg, hogy a mi jövőnk a múltunkban van; értve ezen azt, hogy a megszervezés tekintetében jó volna átértékelve lemásolni azt, amit a

két világháború között a magyarság megvalósított, abban az értelemben, hogy legyen politikai képviselet, mellette, de nem ennek alárendelve, ott legyenek a civil szerveződések. Én akkor azt javasoltam, kerek-perec kimondtam, hogy hozzuk létre újból a Magyar Pártot. Azt a Magyar Pártot, amely a két világháború között igencsak állta a sarat, igen szép eredményeket ért el. Persze, az új körülményekhez hozzáidomítva. Ezt az ötletet nem nézték túlságosan jó szemmel. Lehet, hogy tévedtem, de akkor én úgy képzeltem el, mégiscsak jobb, ha önállóan létezik egy politikai képviselet, és csak mellé épülnek fel a különböző civil szerveződések, mint ha mondjuk – egy későbbi fogalom jegyében – „ernyőszervezet” jön létre, amelybe a politikai képviseletnek mintegy alárendelve, úgymond, elvegyül minden. Filozófusként foglalkoztam, mondjuk, a lehetőség bölcséleti értelmével, nagyon jól tudom, hogy ha két egymásnak ellentmondó lehetőség van, és ezekből az egyik megvalósul, akkor a másiknak a realizálása a lehetetlennel egyenlő. Tehát később már nem lehet újragombolni a mellényt, s visszamenni a régi állapothoz, amikor még legalább két potencialitás adott. Szerintem akkor valóban két lehetőség volt, de ebből az, amelyet én bevettem, eleve elesett. Igen ám, de ebből az is következik, hogy utólag nem lehet megállapítani, vajon ha a másik lehetőség érvényesül, hova jutottunk volna. Persze a „volna” még nem sokat mond. Mindenesetre a pártszerveződésnek a gondolata szertefoszlott. Mindezekben közrejátszott valami. Nevezetesen az, hogy megtudtuk: Bukarestben is folyik a szervezkedés. Persze, érzésem szerint ott azért nem volt olyan nagy tömegbázis, viszont létezett közvetlen kapcsolat a csúcsvezetéssel. Gondoljunk csak arra, hogy Domokos Géza és Ion Iliescu lényegében ugyanazt a funkciót töltötte be, mindketten igazgatói voltak egy könyvkiadónak, személyes kapcsolatban álltak. Tudomásunkra jutott, hogy Bukarestben már létrehoztak egy magyar szervezetet, hát nekünk nyilván nem lehetett az a célunk, hogy más úton járjunk. Akkor tehát maradt az, hogy az RMDSZ elnevezést elfogadjuk, és ebbe beépülve lesz politikai képviseletünk. Ezután folytatódott minden tovább így, ami most már a későbbi történelem.

Érdemes talán mindehhez hozzátenni azt, hogyan fejeződött be ez a gyűlés a *Szabadság* szerkesztőségében. Amikor már lényegében nagy vonalakban mindent letárgyaltunk, valaki berontott, hallgatta a bukaresti rádiót, és elmondta a hírt: terroristák tüzelnek békés emberekre, vigyázzunk, mert Torda felől talán terroristák közelednek Kolozsvár felé. Ez nem volt meglepő, mert akkor minden pillanatban más és más rémhír kelt szárnyra. Még ha ez az információ nem is volt valós, az viszont nem lehetett kétséges, hogy nem kis rizikót jelentett akkor összegyűlni. Ezért igyekeztünk minél hamarabb szétszéledni. Hiszen egy amolyan rajtaütés-szerű akció, még ha esetleg terroristák, nem tudom, voltak-e vagy sem, nos egy ilyen rajtaütés-szerű akció bizony igen kellemetlen következményekkel járt volna. Az igazság az, s ezt ki kell mondani: nem bátorság kérdése, vajon vállalunk-e valamit vagy sem, de ha igen, akkor azért nem kis kockázat ez, amikor még nem tudjuk, vajon a történések milyen irányban fognak alakulni. Ne feledjük: ekkor még nem történt meg a Ceaușescu-féle úgynevezett per és a kivégzés, tehát előtte voltunk, nem tudhattuk, milyen irányt vesznek az események. Nekem valaki, egyik barátom mondta is, amikor a gyűlésről hazafelé mentünk: „Nem voltál-e te túl merész, amikor a gyűlésen a *Kiáltó Szó*ról s arról beszéltél, milyen illegális lapkiadásban vettél részt? Ki tudja, miként alakulnak a dolgok, még rajtaveszthetsz.” Én akkor arra nem gondoltam, vajon a szervezkedés rizikóját nem volna-e jó felmérni. Vagy talán szerencsére nem mértük fel?

A Hívó Szó utóéletéről

Az 1989 decemberében Kolozsváron elindult mozgalomnak, jelesül a startjelzést adó *Hívó Szó*nak megvolt a termékeny utóélete. Úgy tekinthető mint az RMDSZ megalakulásának egyik előzménye meg aztán a későbbiekben sok szempontból a szellemi útjelzője. Az adott körülmények között országos szintű platformmá nem nőhetett ki magát, mivel ezzel párhuzamosan megindult Bukarestben az átfogó szervezkedés, s a maga hivatalos állásfoglalásaival ez lett a hangadó.

Bakk Miklós valóságghűen jellemezte ezt a konstellációt: „A romániai magyarság átfogó közképviselőjét felvállaló Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) megalakulásának közvetlen előzményeként három, egymástól viszonylag független kezdeményezés említhető meg: a *Hívó Szó* és a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács, a bukaresti Kiáltvány, valamint a temesvári kezdeményezés. Az események logikájából következően (december 22-ét követően a döntő események Bukarestben játszódtak le, s a Nemzeti Megmentési Front országos tanácsába neves magyar nemzetiségű személyiségeket is felvettek, így Domokos Gézátt vagy az akkor az egész ország által a »temesvári forradalom« hőseként tisztelt Tőkés Lászlót) a bukaresti kezdeményezés vált meghatározóvá. Ezért az RMDSZ »alapító okiratának« az 1989. december 25-i keltezésű Kiáltványt kell tekinteni.”¹ Bár a *Hívó Szó* és az ezt követő, a *Szabadság* szerkesztőségében tartott nagygyűlés hivatalos szövegei nem tekinthetők az RMDSZ »alapító okiratának«, a benne foglalt eszmei mondanivalónak messze kisugárzó hatása volt. Egyebek között úgy is, hogy ezek jórészt belekerültek az említett *Kiáltvány*ba – amely a romániai magyarság e fórumát „nemzetiségi közképviselői és érdekvédelmi szervezetként” határozta meg –, s jórészt megfogalmazódtak a Szövetség későbbi állásfoglalásaiban. Az más kérdés, hogy a kolozsvári eszmeiséget milyen következetességgel érvényesítették a vele szavakban egyetértő nemzetkisebbségi vezetők.

Van azonban ennek a kolozsvári proklamációnak és az azt követő szervezkedésnek egy maradandó érdeme, amely a folytatásban különös hangsúllyal lett gyümölcsöző: „az 1989-es romániai fordulat idején ELSŐNEK KÖZÖLT nyomtatásban a legális médiában – tehát nem szamizdatban – olyan elvárásokat, amelyek a továbbiakban a romániai magyarság számára program-célkitűzések lettek (lehettek volna)”.

Ezúttal csupán három olyan, a *Hívó Szó*ban kinyilvánított kíváncsalom továbbélését helyezem górcső alá, amely prioritásként itt található. Közülük egy – ezt megelégedéssel vehetjük tudomásul – maradéktalanul valóra vált, a másik kettő azonban még ma is beteljesülésre vár.

1 Bakk Miklós: Az RMDSZ mint a romániai magyarság politikai önmeghatározási kísérlete 1989 után. Regio, 1999/2. szám.

Az első: történelmi tényként mindenkinek el kell fogadnia, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület újraindításának az igénye – mi több: alapkövetelménye – 1989 után először a mi kiáltványunkban látott nyomdafestéket. Nos, nagy megelégedésünkre ezt realizálni lehetett. Ma már ez az egyesület él, virágzik, az erdélyi tudományosság világitótornyaként tölti be hivatását. Akárcsak egykor, amikor az „erdélyi akadémia” küldetését vállalta magára. Sokat mond, hogy amikor ez a romániai és az összmagyarság felé a tudományművelő, -terjesztő kötelességet magára vállaló intézmény az újraindulását értékelte, egyértelműen elismerte, miszerint az első lökést ehhez a *Hívó Szó* adta meg. Az EME megjelentette a maga átfogó, az újjászervezését bemutató Esemény-naptárát, s ebben az első mondat így hangzik: „Kolozsvár, 1989. december 23. 15. kolozsvári értelmiségi *Hívó Szó* című felhívásában, többek között, legsürgősebb feladatnak tekinti az Erdélyi Múzeum-Egyesület újjászervezését és működése anyagi és szellemi feltételeinek biztosítását.” Benkő Samu inspirációja, miszerint akkor decemberben, az új korszak hajnalán a kiáltványunkban az erdélyi magyar tudományosság bástyájának újjáélesztése elvárásként kapjon helyet, eljutott a beteljesedéshez.

A második ág az 1989-es kolozsvári szervezkedéstől a megvalósulás felé már nem ilyen megnyugtató. A *Hívó Szó* a romániai magyarság követeléseként elvárta a Bolyai Egyetem újraindítását. Ez egy széles körű akció hivatalos meghirdetésének kezdetét jelentette. A Bolyai Társaság mint az RMDSZ-hez kötődő civil szervezet, legalábbis akkor, a kezdetekkor (ma már a legkevésbé) felvállalta ennek a kezdeményezésnek a koordinálását. Csak néhány hónapnak kellett eltelnie a deklarációnk után, s e társaság megjelentette *A Romániai Magyar Főiskolai Oktatás* című kiadványát, amely felmérte a hazai magyar nyelvű felsőfokú oktatás szomorú helyzetét, s érvekkel támasztotta alá a jogtalanul megszüntetett Bolyai Egyetem újraindítását.

A diákok egykori szervezkedésétől, sőt sztrájkjától, az oktatásügyi minisztériumba vagy a kormányhoz eljuttatott memóriumokon, a visszautasított törvénytervezeteken, a tömeggyűléseken keresztül akár a fiataljainknak a Babeş-Bolyai Egyetemen a magyar nyelv használatáért a közelmúltban – egyesekben botránykeltőnek nyilvánított – önfeláldozó vállalkozásáig valamennyi az 1989. decemberi kolozsvári Kiáltvány szellemében születtek, folytak. A Gáll Ernő lakásán megfogalmazott proklamációtól egészen máig, a nemrég közölt és a jogorvoslás követeléseként a nemzetközi fórumok, a közvélemény elé terjesztett dokumentumkötetig – a *Fehér könyv az erdélyi magyar felsőoktatás kálváriájáról* címűig – közvetlen ív vezet. Tény marad, hogy 1989 után a nyilvánosságnak szólóan, a közmédiában a *Hívó Szó* fogalmazta meg elsőnek a célt, de sajnos ez még mindig csak cél: az önálló magyar tan nyelvű állami magyar egyetem működtetése Romániában. S ha azt feszegetjük, vajon a hazai magyarság politikai képviselője teljes mellszélességgel felvállalta-e ezt a legális keretek között először Kolozsváron kinyilvánított alapkövetelményt, sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy nem. Sőt bizonyos diverziós akciókkal – gondoljunk a „Petőfi-Schiller Egyetem” rémálmára – esetenként még keresztbe is tett ennek.

A harmadik szál igen súlyos, elvi probléma felé nyit: a *Hívó Szó* – az akkori zűrzavarban – elsőként tárta a nagy nyilvánosság elé azt, amit a szamizdat irodalom meg a közbeszéd régóta feszegetett, de ami az ezt megelőző viszonyok között széles körű sajtónyilvánosságra nem juthatott: a romániai magyarság önrendelkezési elvárásait. Elnézést kérek: nem öntömjenezés, ha ennek kapcsán magamra hivatkozom. Beke György két évvel a *Hívó Szó* megjelenése után in-

terjút készített velem.² Ebben néhány élére állított kérdést tett fel, egyebek mellett a *Hívó Szó*-ban meghirdetett önrendelkezésre nézve. Ha most önmagamát idézem, kérem, tekintsenek el attól, ki mondta, a lényeg az *eszmei mondanivaló*, nem az ezt kinyilvánító *személy*. A beszélgetés irányítója afelől érdeklődött: „Miként kezdődött a szervezkedés Kolozsvárott? Milyen eszmék jegyében?” A válaszómba belefűztem: „Ami most már az indulás eszmevilágát illeti: az euforikus hangulat nyilván rányomta a bélyegét mindenkire. Nagyon reménykedtünk, nem tudtuk elképzelni, hogy ne gyökeres fordulat következzen be, s emiatt nem annyira követelésként, hanem inkább természetes jövőképként rajzoltuk meg, miként képzeljük el egyenjogú életünket. [...] Utólag román oldalról sokan a szemünkre vetették, hogy még jóformán el sem temettük a halottainkat, mi máris követelőzni kezdtünk, s ezzel gyöngítettük az új állami berendezkedésünket. Holott nem voltak ilyen szándékaink. Talán éppen fordítva igaz. Az új hatalom éppen akkor erősödött volna meg, s vívott volna ki nemzetközi tekintélyt, ha demokratizmusát igazolandó, a felé a jövő felé terelte volna a kisebbségi életünket, amelyet mi a decemberi áldozatok után magától értetődően elterveztünk magunknak.”

Ezután következett az interjú készítőjének lényegre tapintó kérdése, amelyből kiderült: nem csak a *Hívó Szó* megszövegezőinek utólagos értékelése, hanem ezt észlelték akkoriban a dekódolók is: „ezekben az időkben a nagy nyilvánosság előtt először ebben a szövegben fogalmazódott meg – széles körben terjeszthető tömegközlési formában – az önrendelkezés gondolata.” Az, ami eddig csak lappangó állapotban, a legális médiumok megkerülésével keringhetett a törvénytelennek nyilvánított közlési közegben, az illegális kiadványokban vagy a szuttgó beszélgetésekben, tervezgetésekben.

Íme Beke György kérdése, amely elismeri, miszerint tulajdonképpen a *Hívó Szó*-ban szögeztük le elsőként – a nagy nyilvánosságnak szólóan – az ősrégi visszafojtott vágyunkat az autonómiára.

„Ennek az eltervezésnek egyik eleme volt, legalábbis a *Hívó Szó*-ban kulcsszerepet játszott egy megfogalmazás, az önrendelkezés. Lényegében ekkor először fogalmazódott meg ez így. Később az erdélyi magyar nyilatkozatok nem nagyon tértek vissza rá.”

Engedtessek meg – megint csak nem hivalkodásként, hanem az eszmei mondandó közlése céljából – ismét a magam választ idéznem:

„A *Hívó Szó*-ban valóban szerepel az *önrendelkezés* kifejezés, de olyan mondatban, amely így kezdődik: »A független Románia alapján állunk.« Az *önrendelkezés* és a másik terminus, az *önkormányzás* tehát a *Romániában élő* kisebbség jogaként tételeződik, nem arra utal, hogy az ország területi épségének megsértése értelmében valamilyen elszakadási törekvés igenlő lenne. Egyébként abszurd elképzelés volna, hogy a romániai magyarság – egyedül csak a magyar kisebbség – valamiféle önrendelkezési jogot az elszakadásra használhatna fel. Ez gyakorlatilag kivihetetlen. Talán csak nem képzele valaki is, hogy a kompakt székelység valamilyen korridor megteremtésével, az önrendelkezés révén elérhetné a Romániából való kiválást? Mert más területeken a szigorúan csak az itt élő magyarságnak nyújtott, a különválásig menő önrendelkezés még egy képtelen folyosó feltételezésével sem jöhet szóba. Hiszen a székelység kívül csak vegyes lakosságú vidékek vannak, s ezekből semmiképpen sem lehetne kiszakítani a magyarokat. S különben is, ha a kisebbség jogot formál magának afféle különleges

elbírálásra, milyen alapon fosztanak meg ugyanettől a jogtól a még Erdélyben is többségben élő románságot? Az egészen más kérdés, hogy egy nagyobb területi egység – legyen az Erdély – *összslakosságának* megadandó ilyen joggal miként élne az itt élő többség és kisebbség együtt. Erre mi akkor nem gondolhattunk, hiszen a *kisebbségi magyarság* szemszögéből néztük a világot, s nem kérhettünk ilyen döntési jogot velünk együtt egy országrésznyi többségnek.

Nem egészen helytálló az a megállapításod, mely szerint később nem nagyon tértünk vissza az önrendelkezés témájára. [...] Nos, az RMDSZ nagyváradi kongresszusán elfogadott programban szerepel az önrendelkezés elve, ugyanolyan kontextusban, mint a *Hívó Szó*-ban. A szöveg így szól: »az RMDSZ elutasít minden olyan próbálkozást, amely a román állam függetlenségét, szuverenitását és a román nép alapvető érdekeit sértő szeparatista törekvésnek akarja minősíteni a nemzetiségek kollektív és egyéni jogainak biztosítását, az önrendelkezés elvére való hivatkozást és annak gyakorlatát.« Az önrendelkezés – más, ezt kiegészítő fogalmakkal, mint az autonómia, helyi önkormányzat – ebben az összefüggésben is *belső*, az *államon belüli* önszervezési elv, nem pedig az államkeretek megbontását célzó elvárás.”

Sajnálom, de annyi év után ma már Beke Györgynek kell igazat adnom abban, hogy „Később az erdélyi magyar nyilatkozatok nem nagyon tértek vissza rá”. Az RMDSZ általam említett első kongresszusának dokumentumaiban formálisan valóban szerepelt a *Hívó Szó* alap gondolata az önrendelkezésre vonatkozóan. De azóta a hivatalos szövegekben igen csak elhalványodott ez a stratégiai cél. Nem véletlen, hogy az RMDSZ mellett (vele szemben?) mások karolták/karolják fel erősebben ezt a *Hívó Szó*-beli centrális gondolatot.

„Amikor megfordul velünk a világ”

Mindössze egyetlen hét napjaiba sűrűsödött az az idő, amikor 1989 decemberében üldözöttből szabad emberré lettem. December 18-án még követtek, s lányom is észlelte, hogyan indultak utánunk, a 7-es busz után, négyen egy Daciában a napi informátorok. A közelgő karácsonyra készülve a monostori nagyáruházba mentünk Zsuzsának télikabátot vásárolni. Amíg ott keresgeltünk, két ember kiszállt az autóból, és a nyomunkban volt az amúgy szegényes választékú konfekció részlegen. Aztán az áruház előtt ott várt az autó a túloldalon, mi felszálltunk a trolibuszra, a hátsó ablaknál álltunk, néztük, ahogyan jönnek utánunk. Temesvári hírek birtokában úgyszólván szórakoztató volt.

Egy hétre rá, karácsony első napján majdhogynem túl is voltunk a „forradalom” leglényegesebb eseményein, amelyek a televízióban nagyon is megrendezettnek tündek.

De hittem. Amikor ’89 márciusában megírtam a *Történelmi holtvágányon* című esszét, egyfajta transzcendens időben éltem, ami az emberileg hihetetlennek tetsző „jobb jövő” távlatát egészen más, megszentelt perspektívába helyezte. Annak az írásnak az utolsó mondata ez volt: „Közel a Húsvét.”

A gorbacsovi szovjet politika konjunktúrája, Nagy Imre újratemetése és a magyarországi Ellenzéki Kerekasztal olyan atmoszférát teremtett, amelyen, mint a huzat, átáramlott a szabadság lehelete, legalábbis az én számomra. Mikor a berlini fal leomlását közvetítették, sírtam a rádió mellett.

*

December 21-én néztük, hallgattuk a sebtében hazatért diktátor beszédét, láttuk elbizonytalanodó, zavart tekintetét, dadogását és a félelem jeleit az arcán, sután csitítgató kézmozdulatait a felmorduló tömegnek. Érzékelhettük ekkor a temesvári események fővárosi folytatását, az erőt, ami képes volt megingatni a hatalmat, ami már oly régen és – úgy tűnt – már reménytelenül fojtogató lett. Másnap reggelig a család nem engedett kimenni, akkor gyalogoltunk le a Györgyfalvi útról a férjemmel, és amikor az ortodox katedrálishoz értünk, addigra megtudtunk egyet-mást a gyári munkások felvonulásának kezdeteiről. A román színházzal szemben, a templom lépcsőjén éppen Doina Cornea beszélt a hangosítón, nagy tömeg előtt. A végén a tömeg a Miatyánkot mondta, magam is imádkoztam.

A Kossuth Lajos utcáról, a tankok mellett kanyarodtunk el a járdán, és majdnem a Főter sarkáig értünk, mikor a tömeg utolért, és én beléptem Péterrel Doina mellé a sorba. Azután megláttam a lövések áldozatainak emlékére gyújtott mécseseket, pár nappal később bejár-

tam a Főtéren kívüli helyeket is, a Sörgyárnál meg a Horea úti hídnál. Később ott voltam a temetésükön.

A fordulat miatt nagy hálát éreztem, kimondhatatlant.

*

Úgy emlékszem, még aznap hívtak az *Igazsághoz*, szükség volt tollforgatókra, hogy az újság másnap megjelenhessék. Szó volt – többek között – a napilap nevének megváltoztatásáról, tépelődtünk, ötleteltünk, jómagam a *Szabadságot* javasoltam, s ezt konszenzussal elfogadták. Pedig már voltak kétségeim afelől, hogy e nagy szó értékjelentéséhez viszonyítva mennyire lesz képes ez a zsarnokságban megnyomorított társadalom élni a lehetőségekkel, a kihívásokkal és – ami ugyanakkora érték – egyénileg és közügyekben is felelősen dönteni az élet minden területén. Akárcsak az igazsággal, a szabadság szóval is nagyon jól lehet manipulálni.

Első jegyzetem azonban egyértelműen az ünnepi érzések jegyében született, *A szabadság Karácsonya* címmel. Akkor éreztem először, milyen egy zsibongó szerkesztőség állandó mozgása közepette nyugodtan, összefogottan írni.

*

Ha jól emlékszem, Balázs Sándor hívott el Gáll Ernőékhez 23-án délelőttre, amikor magam is részt vettem a *Hívó Szó* alapelveinek megtárgyalásában, egyetlen nőként és a legfiatalabbként. Aztán ismét a *Szabadsághoz* kellett talán lemennem, ezért a dokumentumot csak utólag írtam alá. Az *Ellenpontok* című szamizdat után (1983), amelynek 10 pontját és a *Memorandumot* a ma Svédországban élő Tóth Károly Antal fogalmazta meg, a *Hívó Szó* lett az erdélyi magyarság jogos követeléseinek immár nyilvánosan közölhető, mozgósító erejű megfogalmazása. Büszke voltam és vagyok, hogy ez Kolozsváron keletkezett a legeltérőbb korú, alkatú, világnézetű értelmiségiek ad hoc csoportjának konszenzusaképpen. Később, miután a kolozsvári Demokrata Tanács megalakult, nagyon megütközve fogadtam, hogy a helyi kezdeményezéseket Bukarest központtal centralizálják, s mivel nem voltam soha párttag, ez az aktus egyáltalán nem tűnt természetesnek. Ugyanakkor némi társadalomtörténeti ismeretek birtokában tudatában voltam, hogy – kezdetben legalábbis – híján leszünk az igazán civil, alulról jövő kezdeményezéseknek, melyeket nem lenne jó átpolitizálni. Híjával leszünk, mert a diktatúra négy évtizede alatt az elnyomásnak kiszolgáltatott társadalomban alig voltak csírái a polgári öntudatnak, a nézeteltérésekre, vitákra is kész, nyílt mentalitásnak. Márpedig a demokrácia intézményei nem pótolhatják a demokrata öntudat hiányosságait.

Az értelmiség egy része által szervezett érdekképviselő és az általa képviselni vélt tömegek között előreláthatólag nem lesz zavartalan a kommunikáció, és legfőképpen a román többség felé lesz nehéz eljuttatni jogos üzenetünket. Gondoljuk el, egykori nyílt levelében még Doina Cornea sem értette igazán a törekvéseinket, hiszen a jogász- és orvosképzésben egyfajta numerus clausust sugallt.

*

Korántsem értettünk tehát mindenben egyet, de elfogadtam a „megbízatást”, amit a *Szabadság* szerkesztőségében megalakult kolozsvári Demokrata Tanács keretében kaptam, Benkő Samu ugyanis egy adott pillanatban így szól: „Évát küldjük Doina Cornea mellé, hogy képviselje az érdekeinket.”

Így kerültem a prefektúrára, ahol később a cigány szervezetek alakulásánál bábáskodtam, dühös román tanárokkal konfrontálódtam, akik tiltakoztak az osztályok, iskolák szétválasztása ellen, és ahova időnként benyomultak fiatal, vad forradalmárok, hogy „lekádereznek”, kik is vagyunk.

Minek felel meg a prefektus? Főispán? Ha igen, Octavian Buracu mellett néhány hónapig Kolozs megye egyik „alispánja” voltam, és egyre nehezebb lett konkrétan részt vennem a magyar közéletben. Már karácsony táján jöttek az újságírók, interjúkat kértek, helyzetjelentést és nyilatkozatot a jövőnkről. Vezérmotívumom leginkább ez volt: most következik a káosz.

*

Közben az egyetemen is megsűrűsödtek a teendőim, új perspektívák nyíltak, tagja lettem a kari tanácsnak, tárgyalnunk kellett a magyar tanszékek, hallgatók érdekeiről. A régi vezetés kicserélődött, politikailag félig-meddig ártalmatlanná váltak az addigi rendszerhez túlságosan hű személyek, az egész légkör megváltozott. Román kollégáim, már akikkel addig is jó viszonyban voltam, úgy tűnt, hallgatnak a szavunkra.

A hallgatók létszáma egy csapásra többszörösévé nőtt, és nagy felelősség kezdett rám nehezedni, hiszen irodalmárok már alig voltunk, és reám hárult a tanszék bővítésének, szervezésének feladata. Mindaddig csupán adjunktus voltam a pártonkívüliség okán, tehát el lehet képzelni, mekkora stresszel is járt ez a munka.

*

Amikor az úgynevezett terroristák még lőttek, benn voltam a prefektusi hivatalban, egyetlen irodában azzal a katonai parancsnokkal, Topliceanuval, aki a fiatalokba lövetett, egy Constantin nevű századossal, akitől megtudtam, hogy Craiovában a fiamék kaszárnyájára is lőttek, és szorongtam, mert nem tudtunk róla semmit. Egy adott pillanatban Doinával együtt bebújtattak egy asztal alá, mert lőttek, egy este pedig más híján tankkal akartak hazavitetni.

Meghatott, amikor Hantz Péter és egy osztálytársa negyedik emeleti lakásunk ajtaja előtt éjszakánként őrködni kezdett.

*

Január 7-én, a színházban szervezett nagygyűlésen, vicces zavarba keveredtem.

Valami funkcióra javasoltak, és én megköszöntem, ám próbáltam elhárítani is azzal, hogy nekem most már végre a nyugodt tanárkodással kell foglalkoznom, ez az igazi életem, és most már új lehetőségeknek, szervezési gondoknak kell megfelelnem a tanszékemen.

Groteszk szóváltásba keveredtem. Álltam a mikrofon előtt és szabadkoztam, mire egy férfihang bekiabált a közönségből: „De Éva a mi zászlónk!” „Meglehetősen gyűrött ez a zászló” – feleltem. „Nem baj, majd kivasaljuk!” – szólt a férfihang.

Az RMDSZ vezetőségéből, amelyben számomra korán kiderült, hogy a politika nálunk a férfiak többnyire kíméletlen játéka, talán még idejében sikerült kihátrálnom a „kivasalás” elől.

Az emlékezet törött cserépedényének darabkái

1989. december 24-én, vasárnap, történetesen éppen karácsony szombatján délelőtt Kolozsvárott, a Jókai Mór utcában (akkorra már Napoca utcának keresztelték át, nem sejtve, hogy hamarosan a város nevébe is bekerül a római császárságra emlékeztető földrajzi név), az éppen kimúlt megyei pártlap, az *Igazság* szerkesztőségében (előző nap, december 23-án már ebből a szobából küldték nyomdába az új lap, a *Szabadság* első példányának a gépiratát) kolozsvári magyar értelmiségiek gyűltek össze. Az értekezletté nemesedő összejövételről helyszíni jegyzetelés alapján jegyzőkönyvet írt Balogh Ferenc és Szabó Zsolt. Ennek egy gépirásos másolatát én is megkaptam és megőriztem, de ez annyira elkeveredett az évtizedek óta halmozódó papírjaim tengerében, hogy Kántor Lajos kérésére hiába kerestem napokig, sőt hetekig, nem találtam rá. De hogy megvan, az biztos, mert ez év nyarán, egyebet keresve rábukkantam, és újraolvasva publikálására gondoltam, és ezért vélhetően biztos, szem előtti helyre tettem. A baj csak az, hogy ez a hely sem „biztosnak”, sem „szem előttinek” nem bizonyult, így nem tudja végzetesen romló emlékezőtehetségem felidézni. Pótlására most Kántor Lajos kérésére megkísérlem a karácsony szombati eseményeket röviden összefoglalni. Ebbeli igyekezetemben segítségemre van az a korábbi feljegyzésem, melyet 2005-ben megjelent *Monológ alkonyatban* című könyvem előljáró szavaiban vettem papírra.

„Az 1989-es esztendő izgalmas utolsó napjait otthonomból alig kimozdulva, a rádiót gyakran bekapcsolva, csendes magányban éltem át. Telefonomat nem használtam: nem kerestem senkit, engem sem hívtak sem barát, sem ismerős. December 23-án a szürkület beálltával Gáll Ernő telefonált. Arról tájékoztattott, hogy lakásán néhány kolozsvári demokrata értelmiségi gyűlt össze, másnapi publikálási szándékkal nyilatkozatot szerkesztettek a Ceaușescu-diktatúra megdöntése utáni, remélt kibontakozás tennivalóival. Kérte, hogy nevet is kinyomtathassák az aláírók betűrendjében. Azt is hozzátette, hogy a környéken hallható puskaropogás miatt nem hívtak a megbeszélésre. Emlékeztettem, hogy a korábbi hetekben több tiltakozó nyilatkozatot aláírtam, hol a katolikus Szentpéteri-templom lebontása, hol Tőkés László meghurcoltatása, hol pedig a Király utcai, egykori református leánygimnázium tervezett elsíntétele ellen emeltük fel szavunkat; a kezdeményező Fodor Sándor, Balogh Edgár, Újvári Ferenc személyesen kérte aláírásomat. Most is ragaszkodtam ahhoz, hogy lássam a szöveget. Kabátot öltöttem, és azonnal indultam. Gáll Ernő lakásán rajta és feleségén kívül Balogh Edgárt találtam, nagyobbik fiával, Balogh Ferencel. A kezembe nyomott, géppel írott *Hívó Szó* címet viselő íráshoz két megjegyzést fűztem. Kértem, hogy a „legsürgősebb feladatok” felsorolásánál első helyen szerepeljen „az Erdélyi Múzeum-Egyesület működésének

anyagi és szellemi biztosítása”. Nem tartottam hitelesnek a felhívást, ha annak aláírói közül hiányzik a Kolozsvárt élő legjelesebb magyar tudós és a legtiszteltebb magyar költő. Megneveztem, hogy Jakó Zsigmondra és Kányádi Sándorra gondolok. Elmondták, hogy az egybeültek természetesen mindkettőjünkkel számoltak, de nem tudtak velük érintkezésbe lépni. Felszólítottam a gépkocsival jelen lévő Balogh Ferencet, hogy ketten induljunk el a nevezett tudós és költő lakására, és a magunkkal vitt gépelt szöveget írassuk alá velük. Jakó Zsigmondot magas lázzal ágyban fekvve találtuk, Kányádi Sándor dolgozószobájában nagy léptekkel fel s alá sétálva két dolgot hajtogatott. Nincs híre Temesváron katonáskodó kisebbik fiáról, és nem tudja, minek nevezzük magunkat: nemzetiségnek, kisebbségnek, erdélyi vagy romániai magyaroknak, magyar nemzetrésznek stb. Kevés szóbeszéd után mindketten aláírták a *Hívó Szót*. A felhívás végére az általam beleírt, az Erdélyi Múzeum-Egyesületre vonatkozó kiegészítéssel és Balázs Sándor, Balogh Edgár, Balogh Ferenc, Benkő Samu, Cseke Péter, Csép Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Csetri Elek, Gáll Ernő, Jakó Zsigmond, Jenei Dezső, Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Lászlóffy Aladár, Nagy György aláírásával jelent meg a kolozsvári *Szabadság* 1989. december 24-i számában.

A *Hívó Szó* megjelenésének reggelén feleségemmel együtt részt vettem a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács alakuló ülésén. Azon Antal Árpád javaslatára én elnököltem, ezt követően csak az Erdélyi Múzeum-Egyesület újjászervezése körül ügyködtem.”

Ehhez a 2005-ben publikált följegyzéshez a továbbiakban hozzáfűzök néhány megjegyzést.

A *Szabadság* című lap második számában megjelent *Hívó Szó* megfogalmazói már a szöveg születése, illetőleg aláírása pillanatában elhatározták, hogy másnap értelmiségi találkozót hívnak össze, és sebtében névjegyzéket rögtönöztek, hogy oda kiket hívnak meg. Csak gyors, telefonos toborzás biztathatott sikerrel. Mindenki megkapta a feladatát, hogy kinek telefonáljon. Nekem emlékezetem szerint négy név jutott: a levéltáros Kiss András, a belgyógyász Cseke Péter, a festőművész Kovács Zoltán és a nyugdíjas újságíró Farkas László. Az általam meghívottak ott is voltak reggel az említett helyen, mindenkinek már kezében volt a *Szabadság* frissen megjelent száma.

Az egybegyülekezők hamar összehordták a szerkesztőségben található székeket, de hamarosan sokan kénytelenek voltak tudomásul venni, hogy számukra csak az álldogálás jutott osztályrészül. Az összeseregleneket nagy taglejtéssel és szapora szóval Balogh Edgár tájékoztatta az együttesen vállalandó feladatról: a romániai magyarság önértékeit képviselő testület – vagy legalább annak kolozsvári részlege – létrehozásáról van szó, mégpedig úgy, hogy az minél hamarabb hozzáláthasson teendőihez. Ha jól emlékszem, Balogh Edgár a Magyar Népi Szövetség feltámasztását hozta szóba, de a megalakítandó új szervezetnek ő a Tanács nevet adná. Ekkor a teremben lábon álló fiatalok kis csoportjától körülvéve Patrubány Miklós papírlapot lobogtatva egy Szándéknyilatkozat kezdetű fogalmazvány felolvasásába kezdett, és annak első mondata így szólt: a romániai magyarság egységesen felsorakozik a Ion Iliescu vezette Nemzeti Megmentési Front kiáltványában foglalt eszmék mögé. Balogh Edgár félbeszakította a felolvasót, és arra kérte „fiatal barátait”, hogy legyenek türelmesek, várják meg, míg az értekezlet normális, szervezett keretek között az ő előterjesztésüket is meghallgatja. Az ekkor támadt hangzavarban a közismerten halk szavú Antal Árpád irodalomtörténész professzor sztentori hangon azt javasolta, hogy Benkő Samu vegye (vagy vállalja) magára a gyűlés vezetését, és ő adjon szót a felszólalásra jelentkezőknek.

Meglepetésemben székemről felállva elfogadtam Antal Árpádnak a jelenlévők többségének helyesléssel követett javaslatát, és körülbelül ezeket mondtam: „évek óta nemhogy nyilvános szereplést nem vállaltam, de még az írásbeli megjelenést is öngyilkos merényletnek tartottam olyan időkben, amikor hatósági tilalom alá esett nyilvánosan kimondani vagy éppen nyomtatásban megjelentetni városunknak, Kolozsvárnak a nevét.

Botcsinálta elnökként elsőként Balázs Sándornak mint a *Hívó Szó* egyik kezdeményezőjének adtam meg a szót. Ő a két világháború közötti Országos Magyar Pártra emlékeztető köztestületnek az életre hívását javasolta. A két felmerült név, az MNSZ és az OMP egymásnak ellentmondó vélekedéseket váltott ki, és emlékezetem szerint Kántor Lajos azzal vágta el a vitát, hogy mostani teendőinket korlátozzuk Kolozsvárra, és a tervezett szervezetünket egyelőre nevezzük Magyar Demokrata Tanácsnak.

Arra a közbeszólásra, hogy telefonértesítés szerint Bukarestben, Domokos Géza vezetésével már országos szervezet jött létre, Újvári Ferenc ügyvéd azt a kérdést vetette fel, hogy vajon Bukarestben Domokos Gézának sikerült-e akcióját egyeztetni Temesvár hőségének, Tőkés Lászlónak az elképzelésével, én válaszoltam azzal, hogy ismerve Domokos Gézát, biztosra veszem, hogy a Kriterion igazgatója országos feladatot vállalva első lépése egyikének tekinti, hogy a szilágysági Menyő parókiájára száműzött református lelkipásztorral érintkezésbe kerüljön, és közös cselekvésben egyezzen meg vele. Éppen beszéltem, amikor a kinyíló bejárati ajtón zokogva lépett be Cs. Gyimesi Éva tanárnő, és elfúló hangon panaszkolt, hogy nem engedték be a volt megyei pártközpont (az egykori Ipari és Kereskedelmi Kamara) kolozsvári székházába, ahol a „kolozsvári ellenállók” tanácskoznak Doina Cornea vezetésével. Ismét én beszéltem: azt javasoltam, hogy a gyöngye testalkatú, közügyekben futkosó tanárnőt ne hagyjuk magára, rendeljünk mellé magunk közül öt védelmező férfiakat, elsősorban férjét, az újságíró Cseke Pétert.

A javaslatot, hogy a megalakuló Demokrata Tanács kolozsvári vezetőségének tagjaiul válasszuk meg a *Hívó Szó* aláíróit, kiegészítve azt fiatalokkal és a helyi történelmi egyházak kiküldött megbízottjaival, és az én javaslatomat, hogy a Tanács kolozsvári elnökévé Kántor Lajost, titkárává pedig Pillich Lászlót válasszuk meg, a jelenlévők egyhangúan elfogadták.

Kötő József, a magyar színház intendánsa felajánlotta, hogy az irodája legyen a Tanács vezetőségének ideiglenes szálláshelye.

Még javában folyt a tanácskozás, amikor a szomszédos szobából Csép Sándor lépett át, és közölte, hogy most érkezett telefonértesítés szerint a Felekről tankoszlop tart a város felé; ezt hallva Gáll Ernő kapta kabátját, és gyorsan eltávozott. Utólag Gáll Ernőné bevallotta, hogy ő volt a telefonáló, mert már nem győzte kívánni férje hazaérkezését, a terített asztalra tálalt ebéd már rég kihűlt. „Csupán” férjét akarta siettetni. Sikerült.

A távozót többen követték. Az értekezlet utolsó felszólalója az író Fodor Sándor volt, aki azt javasolta, hogy testületileg forduljunk a hatalmat ideiglenesen gyakorló hadseregparancsnokhoz azzal a kéréssel, hogy a szokásos éjfél mi idejére rendeljen karhatalmi védelmet a templomok köré gyülekező, Krisztus születését ünneplő keresztény hívek biztonsága érdekében.

TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

A Hívó Szó első olvasója voltam

Leírtam, de leírták már mások is, sok szemszögből vizsgálva azokat az órákat, amelyekben az 1989. decemberi romániai népfelkelés közepette a kolozsvári *Szabadság* napilap első száma elkészült. Hogy erre most mégis visszatérek, csupán azzal magyarázható, hogy a lapindulás egyik fontos mozzanatát felelevenítsem, és azzal kapcsolatban a magam tapasztalatát a nagyérdemű olvasóval megosszam.

Hónapok óta nem volt kapcsolatam az *Igazságnak*, a város korábbi magyar napilapjának a szerkesztőivel. Pedig annak előtte a lap belső munkatársa voltam. 1988-ban ugyanis László Ferenc és Orbán Ferenc vettek rá, hogy hagyjam ott addigi munkahelyemet, a kolozsvári Hűtő- és Élelmiszeripari Kutató- és Tervezőintézetet (az ICPIAF-ot vagy ahogyan azt a felejtethetetlen és rendkívüli tudású Tenkei Tibor mérnökkel együtt magyarul elneveztük, a HÉKUTI-t), és adjam újságírást a fejem. Hiszen a lap – magyarázták nekem – csak olyan egyetemi képzettségű munkatársat alkalmazhat, aki gyakorlati éveit már letöltötte, és aki kolozsvári illetőségű. Ilyen személy kevés volt, s főképp olyan nem, akinek az írásra is hajlama legyen, ezért végső érvként azt a rémképet is szemem elé vetítették, hogy a nyugdíjazások okán meg fog szünni a kolozsvári magyar napilap, hiszen nem lesz, aki megírja.

Jó kollégámat és barátomat, Murádin Jenőt akkor nevezték ki a *Napsugár* és a *Szivárvány* gyermeklapok főszerkesztőjévé, így az ő helyére kerülnék, és a művészeti és tudományos rovat szerkesztése lenne a dolgom. Vonakodtam a váltástól, a kutatóintézetben ugyanis jó fizetést kaptam, az újságírás iránti vonzalmam azonban erősebbnek bizonyult. Gyorsan elintézték az áthelyezésem, összesen egy hét alatt, a szerkesztőségi munkám első napján – amellet, hogy fizetésemet egyharmadával csökkentették – mégis hatalmas meglepetés várt rám: Orbán Ferenc lemondott a főszerkesztő-helyetességről. A megyei pártbizottság az általam akkor kevésbé ismert Pálfi Mirceát nevezte ki a lap élére, főszerkesztője az *Igazságnak* ugyanis akkor már évek óta csak névlegesen volt.

A szerkesztőség vezetősége nem tartotta be az ígéretét, a művészeti és tudományos cikkek mellett gyakran kértek ipari jellegű beszámolókat tőlem, ami a politikához jóval közelebb állott, s amitől minél nagyobb távolságra törekedtem. Csakhogy amikor például a régi kolozsvári ipari létesítmények múltját és hagyományait kezdtem prezentálni, durván rendre utasítottak. Visszaút a kutatóintézetbe persze nem volt, s párhuzamosan azzal, hogy viszonyom a hatalommal egyre jobban és egyre látványosabban romlott, nőtt bennem az elszántság, hogy kilépek az egészből.

A kilépésre egyetlen lehetőség volt, a kivándorlás. Így lettem 1989 nyarán munkanélkülivé, hogy aztán házkutatások és titkosszolgálati megfigyelés tárgyává váljak. 1989 novemberében, a párt XIV. kongresszusának közeledtével, tömbházlakásom lépcsőházában a Szekuritáte

már 24 órás ügyeletet tartott. Októbertől kezdődően legtöbb barátommal és ismerősömmel megszakitottam a kapcsolatot, nehogy bajt hozzak rájuk is. A teljes elkeseredés mellett csak a szabadságvágy növekedett bennem napról napra.

December 17-én vettek őrizetbe, és szállítottak be a Szekuritáte Árpád utcai székházába, ahol sikertelenül arra próbáltak rávenni, valljam be: tudomásom van arról, hogy Temesvárra külföldi horthysta, fasiszta, irredenta elemek törtek be, amelyek ott „destabilizálják a helyzetet”. Nekem a Kossuth rádióból már tudomásomra jutottak a temesvári lövöldözések, és biztos voltam abban, hogy a rendszer vége igen közel lehet. Azzal védekeztem azonban – amint utóbb kiderült, hatásosan –, hogy Temesváron nem jártam, ki sem mozdultam a lakásomból, munkatársaik ezt igazolhatják, s ha kimozdultam, legfeljebb a kenyéradagomat „vettem ki” a boltból. Végül december 21-én délben azzal engedtek el, egyik percről a másikra, hogy „majd még találkozunk”.

Előbb a protestáns teológiára siettem. Onnan mentem a Főtérre, majd az ottani események láttán tovább, az *Igazság* szerkesztőségébe. Csakhogy aznap még minden képlékeny volt, új lap szerkesztéséről szó sem lehetett. Ez másnapra maradt. A forradalom első évfordulóján a *Szabadságban* részletesen leírtam, hogy miképpen és kik írták és szerkesztették az első lapszámot, hogyan állt össze december 22-én az az ad hoc szerkesztőség, amelynek produktumát december 23-án 35 ezer példányban jelentettük meg. A szabadság sóvárgása tette velem azt, hogy abban az első lapszámban írásomnak a *Hogy visszatérhessünk Európába* címet adtam. Ma már inkább szégyellem azt a parttalan lelkesedést, azt a hatalmas naivitást, amely rajtam akkor erőt vett. Fogalmam sem volt arról, hogy Európa majdnem húsz évnyi távolságra van tőlünk, s hogy még éveknek kell eltelnie, amíg mások is az Európába való visszatérést fogják ezen a földön szorgalmazni.

Akkor azonban kézenfekvőnek az tűnt, hogy – bár a nyomda környékén már lövöldöztek – a nyomdaszolgálatot, mint az akkori szerkesztőség legfiatalabb tagja (újra annak éreztem magam, bár erre akkor még senki nem kért fel), elvállaljam. Ott is maradtam a következő napokra a nyomdában. Nem voltam egyedül, az összeverődött szerkesztőség tagjai közül többen is lejöttek az első estéken, köztük Székely Raymond és Krizsán Zoltán is. Ha az első lapszám megszületését megelőző nyomdai viták jelentős része a lap címére vonatkozott, a második lapszám szerkesztése azzal kezdődött, hogy a Jókai utcai szerkesztőségből telefonon értesítettek: egy fontos anyagnak tartsunk fent helyet, felhívásról van szó, amelyet majd Kántor Lajos hoz el a nyomdába.

Kántor Lajos meg is érkezett a kora esti órákban a szöveggel, amelyet szolgálatos szerkesztőként a szedés előtt feladatom volt elolvasni, megszerkeszteni. Hozzá is láttam a *Hívó Szó* című kiáltvány olvasásához. A szöveg, amelynek geneziséről úgyszólván semmit nem tudtam, óriási lelkesedést váltott ki belőlem. Úgy éreztem, ez az a szöveg, amelyre éveken át vártam, benne vannak ugyanis mindazok az elemek, amelyeket évek hosszú során át suttogva megejtett baráti beszélgetéseken egymásnak kifejtettünk, amelyek fölött vitáztunk. Csakhogy azok az elemek itt rendszerré ötvöződtek, teljes mértékben összefüggővé váltak, és egymást szervesen kiegészítették. Egyszerűen habzsoltam a kiáltvány minden mondatát, és – első olvasójaként – a teljes szöveget elfogadtam. Akkor még nem tudtam, hogy a szöveg sikerét az a politikai tapasztalat biztosította, amelyet megalkotói évtizedeken át szereztek meg, s amellyel magam akkor távolról sem rendelkezttem.

Egyetlen dolgot tudtam, hogy azokban a napokban, órákban a legfontosabb a szolidaritás kell hogy legyen, ezt pedig leginkább úgy lehet kifejezésre juttatni, ha mindazt, amivel egyetértünk, névvel vállaljuk, aláírjuk. Ezért is fordultam lelkendezve Székely Raymond kollégámhoz: kértem, olvassa el a felhívást, amellyel én teljes mértékben egyetérték, és hitelességének növelése céljából írjuk mi is alá a többi tizenöt név alatt. Annyit ugyanis akkorra már sikerült megtudnom, hogy a *Hívó Szót* Gáll Ernő Vörösmarty (Brassó) utcai lakásán szövegezték a házigazdával együtt néhányan, majd utána a kiáltvány bejárta a várost, hogy mások is aláírják (ezért került csak este a nyomdába). E néhány részlet ismeretében gondoltam, hogy az aláírók listája nyitott. Tévedtem.

Miután a kiáltványt elolvasta, Székely Raymond, a több évtizedes tapasztalattal rendelkező újságíró, korábbi rádiós szerkesztő is kijelentette: kész vállalni és aláírni a *Hívó Szót*. Már a szedőnek készültem átadni a kéziratot, amikor a lépcsőn Kántor Lajossal találok. Lelkesedéssel tájékoztattam egyetértésünkről, elhatározásunkról. A *Korunk* nagyra becsült szerkesztője habozva állt előttem, és közölte: ezt a kiáltványt csak az adott tizenöt személy írja alá, ez nem egy nyitott lista.

Mondanom sem kell, mekkora csalódás ért. Közöltem, hogy megértettem, kihúztam az aláírások közül a Raymondét meg a sajátomat, és leadtam a kéziratot a szedőnek. De a történetet soha nem voltam képes elfelejteni. Ma már tudom, hogy az aláírók névsora – egy-két kivételtől eltekintve – az erdélyi magyarság 20. századi történetében elévülhetetlen érdemeket szerzett személyek lajstroma is akart lenni, egyféle mértéke a további cselekvésnek, amelyhez ők adták meg a programot. Akkor azonban úgy éreztem, hogy engem olyan közösségi jövőépítési elképzelésből hagytak ki szándékosan, amely akaratomat és elkötelezettségemet tükrözte, azzal mindenben megegyezett.

Amikor pedig néhány héttel később a *Hívó Szó*ra már úgy kezdtek utalni közösségünk hirtelen közszereplővé is avanzsált tagjai mint a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) születési bizonyítványára, a közösség akaratának első dokumentumára, végképp úgy éreztem, hogy nem közösségről, hanem zárt klubról van szó, amelybe engem, amikor kopogtattam, nem engedtek be. Néhány héttel később, amikor a magyar színház előcsarnokában egyik tagtoborzó ismerősöm felszólított, hogy lépjek be az RMDSZ-be, megdöbbenésére azt válaszoltam, engem abból már a megalakulásakor kizártak. A valósághoz persze hozzátartozik, hogy akkorra már a *Szabadságnál* elfogadott belső szabályzat írta elő az újságíróknak: ne váljanak politikai szervezetek tagjává.

A *Hívó Szó* aláíróinak többségére ennek ellenére ma is felnézek. Élőkre és közülünk már eltávoztakra egyaránt. Nincs harag közöttünk. Ma már pontosan tudom, hogy az a többenre humán beállítottságú értelmiség, amelynek a kiáltványt aláírók tagjai voltak, édes-keveset tudott a kolozsvári magyar műszaki értelmiség helytállásáról és zajtalan ellenállásáról, így joggal gondolhatták, hogy az akkor megbukni látszó rendszerrel korábban csakis ők szálltak szembe. Mindennek az elszigeteltség volt az egyik fő oka, a korábbi rendszer, sátáni eszközeivel, csaknem teljesen elzárta ugyanis egymástól az értelmiség különböző csoportjait. Olyannyira, hogy már-már azt sem tudták, ugyanazt a szekeret próbálják húzni. Persze jóformán egyik fél sem tehetett róla.

Békés kolozsvári hadakozásunk

A Szabadság már néhány napja a miénk.¹ Megjelent az értelmiség hitvallása, a *Hívó Szó* is! Talán éppen akkor történt, hogy a kapunál becsengetett Balogh Andriska (a Balogh Ferke fia, Balogh Edgár unokája a szomszédból). Edgár bátyám küldte őt hozzám, hogy megkérdezze, esetleg a *Hívó Szó* nyomán jelentős értelmiségi eseményt tartanának, és bent, a Szabadság szerkesztőségében tudnék-e egy tágas helyiséget biztosítani. Aztán a lelkes unoka még a kolozsvári fiatalokat is oda szeretné csődíteni. Természetesen Orbán Ferivel örömmel ajánljuk fel legtágasabb termünket, a gazdasági rovatét, a fiataloknak pedig, ha netán túl sokan lesznek, akkor helyszűke miatt kinn az udvarban lesz hely. Vasárnap délelőtt, a rémhírgyártó első vasárnapon a meghívottak a kijelölt terembe nagy izgatottan elkezdtek érkezni. Néztam a lelkesedő arcokat. Mintha éreznék a hatalmas, rájuk zúduló felelősséget. Zsúfolásig megtelt a terem, és az udvar is megtelt a lelkes fiatalokkal. Amikor aggódva kipillantottam, mondhatni elállt a lélegzetem! Legalább hetvenen-százan voltak a fiatalok. A lelkem, bizony, alaposan elszorult! Közöttünk lázasan terjengett a sok elterelő hazugság. Például valaki már kora reggel olyan rémhíreket terjesztett, hogy Gyaluban megmérgezték az ivóvizünket! Istenem! Mi lesz, ha ezek a bujkáló, arctalan szekus bandák valahonnan álnokul egy kézigránátot hajítanak a fiatalok közé? Nagy nehezen betelerltem őket a László Frici sportrovatának otthont adó irodába, hogy védve legyenek, így megkezdődhetett a MADISZ alakuló gyűlése.

Hátul a meghurcolt lelkű értelmiségiek lázasan szervezték a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsot. Eközben Orbán Feri a beígért vezércikkemért gyötört! Azt sem tudtam, hova kapjak. Mindenesetre felemelő érzés kerített hatalmába, hogy amikor a magyarság megvalósítja nagy álmait, hasznos tudok lenni! Amikor kattogó írógépemen épp a legfrissebb vezércikkemet írtam, kintről hallom a Szabó Zsolt érces, jól ismert hangját, izgatottan pont engem kérészt. „Gyere hamar – mondta –, a gyűlésben téged várnak!” Nagy sietve benyitottam a terembe. Valaki (sajnos húsz év múlva már nem emlékszem biztosan, talán az ülést vezető Benkő Samu?) barátságosan, meleg, emberi hanggal felém szól: „Gyere, Laci – mondta ünnepélyesen –, ebben a teremben a magyar értelmiség megalakította a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsot. És az egyesületbe szeretnénk vezetőt választani. Erre a tisztelt egybegyűlteket azt javasolták, hogy legyen egy elnök és egy titkár. Elnöknek Kántor Lajost javasoltuk, ügyvezető titkárnak téged. Az összegyűlteket szeretnénk megtudni, hogy elfogadod-e a jelölésed.

„Dobogó szívvel elfogadtam. A magyarságtól soha ilyen rangos elismerést nem kaptam! Aztán a gyűlésteremből hirtelen meghallottam a telefonunk követelő csengetését. Hanem amikor végignyargalásztam a sötét folyosón, ez az én nemrég kapott elismerésem, szivárvány szappanbuborékom sajnos egy hoppra szétpukkadtt! Ugyanis egyik fellelkesült olvasónk irigykedő hanggal belecsörtetett felbuzdult lelki világomba:

„Mi van, uraim! – kiabált a kagylóba. – Maguknál, ott bent a híres Szabadságnál már megint bolsik gyülekeztek? A szocdemeket tüntetőleg megint kifelejtették?”

Be sem mutatkozott ez az „értelmiségi”, mégis beletérdelt a lelki világomba. Hirtelen rádőbbsentem, hogy ebben a kemény életünkben a jóindulatú emberek között mindig akadnak megbékélt egyesek és számonkérő kettesek. Otthon Édesapámnak elmeséltem, hogy mik vannak, s ő, akit életében sokszor becsaptak, szerényen, szomorúan megjegyezte: „Fiam! Ha már bekerültél ebbe a forgószeélbe, jól jegyezd meg: a gonosz emberek irigykedései mindennaposak lesznek ezentúl, csak győzzed elviselni!”

A Demokrata Tanács, ki-ki a maga rendjén, dolga végeztével boldogan hazament. Ebédre. Én pedig a kapott titulussal ott maradtam. A Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsot sajnos nem tudtuk rangos intézménnyé fejleszteni, de láthatatlan intézményi hivatalként véleményem szerint szépen, észrevétlenül, tudat alatt beépült a népes kolozsvári magyar közösségünkbe.

A mi Demokrata Tanácsunkat itt, Kolozsvárt, Erdély szellemi, földrajzi központjában jóformán még be sem jegyeztük! A tenni akarás annyira gyorsan felpörgött, hogy időnk sem volt átgondolni. Hiszen alig pár nap-hét alatt 60 ezer beiratkozott tagunk volt. Mintha csak megtálosodtunk volna! A városban mi, magyarok úgy éreztük, hogy Erdély szíve lettünk! Azán az RMDSZ-ben találkoztunk. Egy civil intézmény eltűnt, hogy aztán az önszerveződés újra erőre kapjon, sorra alakuljanak az Erdélyt átfogó szakmai szervezetek.

Amikor Marosvásárhelyen szépszámmal összegyűltünk az RMDSZ második küldöttgyűlésén, mi, a kolozsváriak népes csapata órák hosszat vitatkoztunk, hogy hol legyen az RMDSZ, a magyar érdekképviselő központja, Bukarestben vagy Kolozsváron.

„Pillich Laci! Édes öregem! – csattant fel a jó szándékú Domokos Gézánk némileg kioktatóan. – Azért tudnod kell, hogy a nagy dolgok nem Kolozsvárt, hanem mégiscsak fent, Bukarestben történnek!”

1 Részlet egy hosszabb emlékezésből.

Volt egyszer egy talán hasznos karácsonyom

A napokban, a televíziót nézve és a sajtót olvasva, eszembe jutott, hogy mit is tettem én 20 évvel ezelőtt ilyenkor. Biztos, nem jutott volna eszembe, ha nem hívják fel rá a figyelmemet. Az Állami Magyar Színházban dolgoztam könyvtárosként és fotósként, amikor december 21-én odajött hozzám valaki, hogy Călin Nemeș azt üzeni, egy óra múlva legyek a Főtéren. Nem vettem túlságosan komolyan, de odamentem egy kis késéssel. Amire odaértem, az első lövések már pár perce eldördültek. A Virág (Florilor) utcában volt a műtermem, hazarohantam a fényképezőgépemért, és attól kezdve próbáltam az eseményeket nyomon követni. Behatolás a Szeku épületébe, a Vármegyházába stb.

Amikor 22-én délben hazafutottam, édesapám (Kántor Lajos) a dolgozószobája foteljében ült, mint előtte annyiszor, és hisztérikusan zokogott. Édesanyám próbálta nyugtatgatni. Előtte soha nem láttam sírni. Nem tudta elhinni, hogy vége.

Újra kifutottam az utcára, és közben szerveztem egy kis csapatot, akik, míg én fotóztam, bezárkózva előhívták a negatívokat, és nagyították a képeket. Az egyik Maksay Ádám volt, a másik, ha jól emlékszem, Szántai János. Késő este elmentem a képekért, és indultam volna a nyomdába, de akkor apám azt mondta, velem jön (édesanyám nyugtatása végett is). Nem mert egyedül elengedni.

A *Szabadság* és az *Adevărul în Libertate* legelső számában az én képeim jelentek meg illusztrációként.

Most, visszagondolva, ezt fontosnak tartom, akkoriban bele se gondoltam. Most se teném, ha nem emlékeztetnének a sok „emlékezéssel”. 1989. december 24-én, az alakuló magyar szövetség szervezkedésén, az *Igazság* vagy *Szabadság* szerkesztőségében hirtelen felvetődött a kérdés, hogy Tőkés László még nem szólalt meg a televízióban. Le kellene menni Menyőbe, de ki menjen? Hárman jelentkezünk, két fiatal informatikus és jómagam. Autóba ültünk, és egy szerzett kamerával elindultunk. Nem állítanám, hogy izgalmak nélküli út volt, és azt gondolom, hogy az otthon izguló családomnak sem. Este megérkeztünk, a Chrudinák stábja már ott volt, a magyar televíziónak tudósítottak.

Kétágú létrának támaszkodva, kis amatőr kamerámmal felvettem a Román Televíziónak szánt üzenetet, és indultunk volna vissza, hogy mihamarabb feljuttassuk a kazettát Bukarestbe, amikor Chrudinákék odajöttek, hogy jöhetnek-e velünk, mert a Ladájukban lemerült az akku, és nem ég a lámpájuk. Sokszor megállítottak, voltak meleg helyzetek, de végül eljutot-

tunk Kolozsvárra, a szülői házba. Nem volt hova menniük, így a magyarországi stábot is meghívtam szüleimhez karácsonyozni. A kazettánk pedig elindult vonattal Bukarestbe.

Másnap délben Tőkés először szólalt meg a „forradalmi román televízióban”. Érdekes módon, három héttel később, Chrudinák nem ismert fel Budapesten, a Magyar Televízió épületében. Én az egészet már rég elfelejtettem, de eszembe juttatták. Csupán a hitelesség kedvéért írtam le mindezt.

(2009. december 24.)

Félelmetes karácsonyészaka a kerekdombi katolikus templomban

Atértük ezt az éjszakát az Úr 1989. esztendejében, a „szent estén”, illetve az azt követő „éjféli” misén, amikor nagyon közlről, a vasúti fűtőház felől hallható lövések és puskaropogások közepette kényszerültünk megünnepelni a betlehemi Gyermekek születését. Az a mindenkiben rettegést keltő hír gyötörte akkoriban az embereket, hogy az országot ellepték a „terroristák”, akik a bárhol gyülekezőket, illetve a békésen tüntetőket válogatás nélkül lepuffantják. Ennek valóságos alapja az a később beigazolódott tény volt, hogy Bukarestben, az este beállta után, a háztetőkről és a tankok által biztosított fedezékből nap mint nap embereket terítettek földre, az utcákon valóságos vérfürdőt rendezve.

Ebben a „terrorista jelenlét”-tudatban és a késő éjszakai koromsötétség növelte félelemben szerveztük meg „védekezésül” férfiakból azt a templom körül őrt álló csapatot, amely az ünnepség és a szertartás alatt lélektanilag valamelyest garantálta a bent lévők, különösen is a pásztorjátékban szereplő ártatlan gyermekek számára a biztonságot.

Mondanom sem kell, hogy a műsort irányító, majd a misét celebráló papként magam is borzongtam, személyes felelősséget érezvén a jelenlevők testi épségéért, életéért, hiszen néhány nappal korábban, december 17-én keltezett és minden nyilvántartott család címére elküldött levelemben a szóban forgó éjféli ünnepségre mindenkit meghívtam.

Hadd idézzek mindössze két mondatot ebből a korabeli hangulatot jól érzékeltető karácsonyi levélből: „Figyeljünk különös együttérzéssel a támasz nélkül maradt családtagokra, az elmagányosodottakra s nem utolsósorban arra a nagyobb családra is, amelyik vasárnapról vasárnapra rendszeresen összegyűl a mi kis templomunkban. Bár egy találkozás és egy kézfogás erejéig személyesen is kívánjunk boldog karácsonyt és reményeinket beteljesítő új esztendőt egymásnak.”

Hála legyen a Fennvalónak, végül is nem történt semmiféle bántódása senkinek, és mise után mindenki nyugovóra térhetett, persze egy nagyon nyomasztó és máig el nem felejtett negatív élménnyel a lelkében.

Azon az emlékezetes éjszakán egyébként, Isten igéjének a hirdetőjeként, Rabindranath Tagorénak egy sokatmondó gondolatát idéztem, s arra is építettem fel rövid beszédemet: „Minden újszülött gyermek azt az üzenetet hozza magával a világba, hogy Isten még nem ve-

szította el hitét az emberekben.” S folytatva a gondolatot, így buzdítottam és bátorítottam az összegyűlt testvéreket: higgyünk erősen a tagorei üzenet fölemelő szépségében és érvényességében! Ha szavai igazak és érvényesek akármelyik közönséges *emberi* gyermek vonatkozásában, akkor még inkább igazak és érvényesek az *isteni* gyermekkel, Jézussal kapcsolatosan. Ő ugyanis nem megosztást, egymással szembe fordító pokoli gyűlöletet, hanem egymással összekapcsoló mennyei békét, illetve lelki örömről prédikáló evangéliumot hozott a békétlen emberiségnek.

Több mint húsz év telt el 1989 óta, de amikor az akkori események szóba kerülnek, a fölemlített borzalmas karácsonyészakai „emlékek” is a tovatűnt múlt mélyéből előjönnek. És felteszem újból és újból a változatlanul nyugtalanító kérdést: vajon az egymás közti emberi kapcsolatainkban, mindenekelőtt román–magyar viszonylatban, leszámítva a korabeli magasfeszültségű eufória jellemezte örömteli napokat, változott-e valami gyökeresen jó irányban?! Hm. Pedig tényleg jó lenne, ha mind az egyes ember, mind a nagyobb közösség a kérdésre végre egyértelmű „igen”-nel felelhetne. Jó lenne, ha különösebb fenntartások nélkül újból összeölelkezhetnénk, és szövetkezhetnénk is a fennálló akadályok eltávolítása végett, s egyszer már végérvényesen „rendezhetnénk közös dolgainkat”. A reményt azért nem adjuk fel, mert ilyen irányba mutató apró kis jelek is vannak...

Színház és forradalom

Pontosítással kell kezdenem az 1989/1990 fordulóján történt eseményekről szóló emlékezésemet. Mára egyre több kérdőjel tevődik fel bennünk arra vonatkozóan, hogy a rendszerváltást eredményező eseménysor valóban forradalom vagy a kelet-közép-európai totalitarista rendszerek összeomlásának kényszere alatt történt egyfajta hatalom-, főként vagyonátmentő aktus volt. A címben azért használom a forradalom kifejezést; mert a történések lázában valóban hittünk abban, hogy radikálisan újat hozó, életminőséget javító, alapvető jogokat tiszteletben tartó államrendszer van születőben, amely a falanszter helyett szabad alkotásra alapozódó társadalmat épít majd. Közéleti státuszom szerint abban az időben a kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója voltam. Mit jelentett 1989 decemberében a színház erdélyi magyar közösségünk számára? A kulturális genocídiummá fajuló totalitarista korszak ekkorra már kiteljesedett, s átfordult az identitások irtásába. Hogy elkerüljem a szubjektív felhangokat, igyekszem a szakirodalmi terminológiát kölcsönvenni, amikor megpróbálom egy ilyen történelmi helyzetben levő intézmény szerepkörét felvázolni, amely vállalta a küldetését. Tehát a szakirodalom szerint azok a népcsoportok, amelyek nem rendelkeztek független területtel és önálló közigazgatási intézményekkel, hiányukat kulturális intézményekkel pótolták, így a színházépület olyan helyszín is, ahol kőbe vésve manifestálódik egy adott nemzet identitása, egy virtuális nemzet valósággá alakítható. A totalitarizmus éveiben ily módon a színház a nemzeti „túlélés” jelképévé, a múlt jelenné formálható és jövőre vetíthető terévé változott. Ezt a küldetést vállalta a kolozsvári színház is. Ennek igazolására elegendő emlékeztetnünk a 20. századi színháztörténet nagy vállalkozására: a Sütő-tetralógia színrevitelére Harag György rendezésében, amely kigyöngyözte magából a totalitarista béklyóban vergődő erdélyi magyar nemzeti közösség talpon maradásának ideológiáját. A „felemelt fő” szókapcsolat a megmaradásért folyó küzdelem metaforájává vált. A „sajátosság méltóságának” vezéreszméje körül először került sor, a második világháború után, egy kisebbségi ideológia megfogalmazására, amely egyenes folytatása volt a két világháború közötti transzszilvanizmusnak, Imre Lajos és Tavasz Sándor kisebbségi ethoszának. Persze, mindez nem jelenti azt, hogy a kolozsvári színház történetének ez a szakasza a heroikus helytállás hőskölteményévé vált, de egyértelműen útjának főcsapása volt.

S itt kapcsolódhatunk újból az 1989/1990 fordulóján történt eseményekhez. Szerepköre és felvállalt kisebbségi programja szerint a kolozsvári színház kimaradhatott-e a rendszerváltók sorából? Egyértelmű volt, hogy nem zárkozhatott a művészet elefántcsonttornyába, hanem színpadát jelképesen agorává, a helyi és országos önszerveződő magyar mozgalom fórumává kellett tennie. Abban az időben az utcákon mozgalmasabb színház zajlott, mint amilyent bármilyen kiváló tehetséggel megáldott művész is a színpadon ábrázolni tudott. Megnyitottuk a színház kapuit, az utcai forradalom beköltözött a színházba, s az önszerveződő magyar po-

litika székházává tettük, a közösségi érdekképviselőt ellátó Romániai Magyar Demokrata Szövetség létrehozásának egyik műhelyévé vált. Írásomban a forradalom kitörésének pillanatától az országos és helyi érdekképviselői szervezetünk talpra állításáig tartó időszakhoz fűződő emlékeimet próbálom megidézni, hisz a színház ekkor történelmünk fősodrában volt. Nyilvánvalóan, az élet kikövetelte a dolgok természetes rendjének helyreállítását, s a színház fokozatosan visszatért alaphivatásához.

Melyik volt az a pillanat, mikor a színház nemcsak eszmei kisugárzásával, lélek- és erkölcs-nemesítő hatásával kívánt részt venni a társadalomjobbítás forradalmában, hanem beköltözött a színházba a szó fizikai értelmében is a rendszerváltás magyar szellemi „parancsnoksága”? Kolozsvár magyar társadalmába a *Hívó Szó* című kiáltvány felhívására kezdte el önszerveződését, melyet Gáll Ernő lakásán fogalmazott meg a város vezető értelmiségeinek egy köre. A kiáltvány a december 22-én nyomdába adott első, nem cenzúrázott, 23-i szabad napilapban, a *Szabadságban* jelent meg. Másnapra a szerkesztőségbe cselekvési program kidolgozására hívták az új idők dalaira hadba szállni kívánókat. Kiderült, hogy a cselekedni kívánók száma olyan nagy, hogy nemcsak a gondolatok feszítették túl a szerkesztőségi szoba terét, hanem fizikai értelemben is szűknek bizonyult a helyiség. Ezt látva és tapasztalva felajánlottam, hogy a színházban folytassuk a munkát, ott elegendő tér áll rendelkezésünkre, s a szervezéshez szükséges infrastruktúra, telefon, író- és sokszorosító felszerelés is megtalálható, a színház személyzete az akkor még szükséges biztonsági felvigyázást is elláthatja. Az az igazgatói iroda, amely Janovics Jenő, Kemény János révén történelmi események színhelye is volt, ismét egy közösség életét és jövőjét meghatározó tanácskozások helyévé vált, ott ülésezett a december 23-án megalakult Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács, amelynek megválasztott elnöke Kántor Lajos lett, aki 1990. február 18-áig, a Kolozs megyei RMDSZ alakuló közgyűléséig látta el ezt a tisztséget. A székhely gondjainak megoldásán túl még egy szempontból volt bölcs döntés a színház kapuinak megnyitása. A forradalom hírére példátlan nemzetközi összefogás nyomán özönlenni kezdett az országba az adományok tömkelege. Amíg ezek eljutottak a címzettekhez, tárolni kellett. A színház raktáraiban biztonságban elhelyezhetők voltak az adományok, s gondosan vigyáztunk arra, hogy átlátható és ellenőrizhető módon kerüljenek szétosztásra a kiéheztetett és szellemileg lezüllesztett országban az élelmiszer- és könyvküldemények. Az adományfogadás a színházat a „külügyi kapcsolatok” központjává is tette. A küldeményeket kísérő küldötteteket fogadni kellett, s az eddig teljes elszigeteltségben élő közösségünk eufóriás hangulatban egyre-másra kötötte a testvértelepülés-megállapodásokat. Ekkor pecsételődött meg az intézményünkben a Kolozsvár–Pécs kapcsolat, és a dunántúli város mai napig egyik legállandóbb partnerünk. De alapozódott a határon túli magyar közösségek, az anyaországi pártok képviselőivel folytatott eszmecseréken az erdélyi magyar közösség érdekképviselőt ellátó jövődöbéli Szövetségünk külkapcsolati rendszere is. Közben az igazgatói irodámban folytak az önszerveződésünk fő eszmei csapásait kimunkáló viták. Mindennapos vitapartnerek voltak Kántor Lajos, Benkő Samu, Pillich László, Balogh Edgár, Csetri Elek, Balázs Sándor, Nagy György, Balogh Ferenc, Kányádi Sándor. Gáll Ernővel is állandó kapcsolatban álltunk s a másik barikádon harcolókkal, Cs. Gyimesi Évával, Patrubby Miklóssal, Kónya-Hamar Sándorral, akik a Nemzeti Megmentési Front munkatársai voltak, amely akkor az állami közigazgatás feladatkörét látta el. De Kolozsvár majd minden jelentős értelmiségije, egyházi vezetője megfordult ezekben a napokban irodámban. Két fő téma körül folyt a vita: az önálló magyar

oktatási rendszer létrehozásának módozatairól és az eljövendő RMDSZ programjáról. A viták közéleti kisugárzására, hatékonyságára vonatkozóan mindössze két példát hoznék fel. Megindult az önálló magyar oktatási intézményrendszer újjáalakítását szolgáló mozgalom, majd a hatóságokkal való egyeztetés. Ennek lett az eredménye az 1990. febr. 5-i keltezésű dokumentum, amely magyar tannyelvű iskolákká nyilvánítja a mai Brassai Sámuel, Báthory István és Apáczai Csere János líceumokat. Jelzi a kolozsvári csoport szellemi, politikai súlyát, hogy a programalkotó viták kapcsán kibontakozott elhatározás 1990. január 7-ére városunkba gyűjtötte 13 megyéből az eljövendő Romániai Magyar Demokrata Szövetség képviselőit, s színházunkban megtartottuk az első küldöttgyűlést. A nevezetes nap reggelén a sárga Trabantommal fogadtam a bukaresti gyorsan érkező Domokos Gézát. (A rozzant kétütemű gépkocsi ekkor még az egyetlen rendelkezésünkre álló jármű volt, s azzal vonult be a „történelembe”, hogy vele szállítottuk kolozsvári találkozóikra Antall Józsefet és Moses Rosent is.) De valljon erről a legilletékesebb, Domokos Géza: „A színház próbatermét zsúfolásig megtöltöttük. De nemcsak ezért volt forró a levegő. Ha végiggondolom, már ott, akkor jelentkezett a szövetségben belüli későbbi viták majd minden eleme. A botanikusok állítása szerint a bükkmakk magában hordozza a későbbi fa egész architektúráját. Ha így van, bizton állíthatjuk, hogy a magyar szövetség első tanácskozásában ott rejtett – a megszülető pluralizmus természetes kísérőjelenségeként – a későbbi KOT-ok és SZKT-k minden erénye és minden ellentmondása. Az emberi gyarlóságot is beleértve. Hosszasan elidőztünk közösségünk önmeghatározásánál. Mindenki egyetértett a kommunista diktatúra alatt törvényerejű rendelettel bevezetett *együttélő nemzetiség* elvetésével, de a javasolt, a nemzetközi jogalkotásban használatos *nemzeti kisebbség* fogalom sem nyerte el minden jelenlevő tetszését, mondván, hogy pejoratív tartalma is van, másodrendű állampolgári értelmezés is levezethető belőle. Végül mégiscsak ezt fogadtuk el a többi ajánlással, például a – jegyzeteim tanúsága szerint először elhangzott – *társnemzet* definícióval szemben. Sok szó esett az önrendelkezésről, a területi autonómián alapuló öngazgatásról, a kulturális autonómiáról s természetesen az óvodától az egyetemi képzésig terjedő önálló oktatási rendszerről. A gazdasági tennivalók kapcsán sokan sürgették a munkássággal való kapcsolat mielőbbi kiépítését, a magántulajdon helyreállításán alapuló falupolitika kidolgozását. S végül, heves vita folyt arról, elődünknek kell-e tekintenünk az 1953-ban erőszakosan feloszlott Magyar Népi Szövetséget, vagy ha ezt erősen kommunista színezete miatt nem vállalhatjuk, mire érdemes emlékezni gyakorlati jogvédő, oktatásépítő, kultúratámogató tapasztalataiból. Volt, aki egyértelmű állásfoglalás, a radikális megoldáskeresés mellett szállt sikkra, volt, aki a kérdések árnyaltabb megközelítése, a reálpolitikai stratégia mellett érvelt.” A gyűlés befejezése után igazgatói irodámban találkozott Domokos Géza Antall Józseffel és Csoóri Sándorral, majd Tamás Gáspár Miklóssal. Itt is alapozódott az eljövendő RMDSZ arcuata. Közben beindult önszerveződő szövetségünk tagtoborzása. Még tartott a forradalmi eufória, s özőnlött az önkéntes beiratkozók hada. A jegypénztárakban Pálfi Zoltán vezényletével zajlott a beiratkozási folyamat, s miután szervezetségi fokunk lehetővé tette a vidéki tagtoborzást is, 1990. február 18-án, ugyancsak a színházba, összehívtuk a Kolozs megyei RMDSZ alakuló közgyűlését. Az intézményesült politikai élet lebonyolítására az RMDSZ székházat kapott, s a normalizálódás jegyében indokoltnak tartottuk, hogy a színház váljék ismét csak Thália hajlékává. Ettől kezdve az intézmény a maga sajátos eszközeivel, hagyományai jegyében szolgálta a közösség önépítést.

Repülő, felhők közt

Előttem lapkivágás: a *Scînteia poporului* 1989. december 24-i száma teljes terjedelmében közli a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Felhívását.

Visszaemlékezései első kötetében Domokos Géza elmondja, hogy december 23-án, szombaton reggel felkereste őt Demény Lajos (Lányi Szabolcs és Verestóy Attila társaságában):

„Körültűtük a dohányzóasztalt. Évi hamarosan hozta a kávé. Közben Demény elmondta nekem – a többiek, azt hiszem, ismerték –, mit tartalmaz az a nyilatkozat, amelyet leadott közlésre a *Scînteia poporului*-nak. Az ijedtében előbb, lám, népivé átvedlett pártlap két nap múlva fejlécén *Adevărul* címmel jelent meg. Hozta az anyagot, amely bejelentette – kár, hogy erről a tettről soha nem esik szó – a romániai magyarság eltökéltségét, hogy szabadságban, demokráciában, teljes jogegyenlőségben éljen.”¹

Az a bizonyos „alakuló ülés” a Kriterion igazgatói irodájában, amelyről az *Adevărul* másnapi számában, az első oldalon számolt be „Constituirea Uniunii Maghiare din România” címmel, hétfőn, december 25-én zajlott le. Domokos Géza mellett azon a megbeszélésen jelen volt – újra könyvére hivatkozom – „Szász János, Gálfalvi Zsolt, Horváth Andor, Cseke Gábor és a Csíkszeredából váratlanul betoppant János Pál meg két társa”, valamint a fentebb már említett „hármas”: Demény Lajos, Lányi Szabolcs és Verestóy Attila. Demény tanár úr fogalmazványa alapján – eredetijét máig őrzöm – ott született meg az RMDSZ első, valóban hivatalos dokumentuma, és ott dőlt el, hogy első vezetőszervének neve Ideiglenes Intéző Bizottság legyen. Ez utóbbiról Domokos megjegyzi: „A sajtóhoz eljuttatott közleményben az Ideiglenes Intéző Bizottságról lévén szó, óvatosan azt írtuk: »tagjai között vannak«, ezzel jelezvén, hogy a névsor nem végleges. Következzenek a nevek, abban a sorrendben, ahogyan első listánkon álltak: Domokos Géza, Tőkés László, Király Károly, Sütő András, Lányi Szabolcs, Kányádi Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Kántor Lajos, Demény Lajos, Balogh Edgár, Sylvester Lajos, Horváth Andor.”²

Nem kívánok sok kommentárt fűzni e dátumokhoz és eseményekhez. Épp csak jelzem: az első „szövegezés” érdeme kétségtelenül a Demény Lajosé, a hivatalosnak mondható első dokumentum szerzősége azonban már a fentebb felsoroltakat illeti meg. A végül elfogadott szöveg ha nem is nagyon hosszas, de azért alapos vita eredményeként született meg, amelynek során mindenkit az a szándék vezérelt, hogy a fő mondanivaló – a magyarság politikai szerepvállalása – világos mondatokban szólaljon meg, miközben arra is figyelmet kellett fordítani, hogy bizonyos kijelentések árnyaltan, kellő pontossággal hangozzanak el. Mai fejjel újraolvassva a Kiáltvány alábbi két bekezdését érzem a legfontosabbnak:

1 Domokos Géza: Esély I. Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 1996. 15–16.

2 I. m. 20–22.

„Célunk, hogy szoros együttműködésben más demokratikus szervezetekkel biztosítsuk nemzetiségünk közösségi jogainak tiszteletben tartását, valamint a tényleges gyakorlásukhoz szükséges intézmények és testületek létrehozását. Az Ideiglenes Intéző Bizottság új nemzeti-ségi státútum kidolgozását kezdeményezi. A tervezetet az újonnan megválasztott parlament elé terjeszti megvitatás és törvényerőre emelés végett.

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség a romániai magyarság önrendelkezési jogának elvi alapján áll, mindazzal együtt, ami ebből természetszerűen következik. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy jogainak érvényesítését a szabad, demokratikus Románia területi épségének és szuverenitásának tiszteletben tartásával kívánja elérni.”

A szöveg egyértelműen érzékelteti, hogy részben az 1944-es rendszerváltást kísérő nemzetiségi célok és később elsinkófált remények köszönnek vissza – erre vall mindenekelőtt a „nemzetiségi státútum” elfogadásának sürgetése. Ugyanakkor az „önrendelkezési jog” mint „elvi alap” belefoglalása a dokumentumba világos jelzése annak, hogy az új politikai alakulat a közösség öndefinícióját kellő bátorsággal és céltudatossággal nyilvánítja ki (ahogyan erre mutat a „közösségi jogok” említése is). Anélkül, hogy a dokumentum szövege körüli vita alaposabban kitért volna az önrendelkezés fogalmának valóságos tartalmára, mindenki számára magától értetődő volt, hogy alapvetően beleértendő az autonómia jelentésköre, még akkor is, ha annak tényleges kiterjedése egyelőre függőben marad. Józan politikai megfontolás indokolja, hogy ezt a kitértet közvetlenül követi az ország területi épségének és szuverenitásának tiszteletben tartására történő hivatkozás.

Hasonlatosan minden, sorsdöntő történelmi változást kísérő dokumentumhoz, a Kiáltvány sincs híjával taktikai jellegű kijelentéseknek. Ilyen a második bekezdésben olvasható „csatlakozás” a Nemzeti Megmentési Front programjához, valamint az a felhívás, hogy mindenki támogassa „a népi forradalom győzelmének stabilizálását”. A későbbiekben az RMDSZ bukaresti vezérkarát, személy szerint Domokos Gézát érték emiatt bírálatok, a Front vezetőségéről ugyanis – amely akkor „az államhatalom egyetlen törvényes szerve” volt – rövidesen kiderült, hogy működése nem igazán demokratikus, a Ion Iliescu köré tömörült politikusok csoportja valójában kisorsozta a hatalmat, ezért néhány „ellenzéki” személyiség (Doina Cornea, Ana Blandiana, utóbb Ion Caramitru, valamint Tőkés László is) kilépett belőle. Azt hiszem, ebben az esetben két olyan igazsággal állunk szemben, amelyek nem kizárják, hanem kiegészítik egymást. Mára fölösleges bizonygatni, hogy az 1989. decemberi fordulat valóban „irányított” forradalom volt, ha túlzás volna is egyszerűen államcsínynek minősíteni. Az új vezető garnitúra egyrészt meghirdette a rendszerváltást, és annak egész sor feltételeit ténylegesen meg is teremtetten (ilyen volt mindenekelőtt a kommunista párt feloszlata és a többpárt-rendszer bevezetése), másrészt ellenőrzése alatt kívánta tartani a hatalmat annak érdekében, hogy az általa képviselt hatalmi csoport(ok) „átrendeződését” biztosítani tudja. Ilyen körülmények között igazuk volt azoknak, akik – Doina Cornea volt az első – hamarosan rájöttek arra, hogy pusztán statisztaszerepet szántak nekik egy olyan játszmában, amelynek az alakításába nincs tényleges beleszólásuk. Ez azonban nem változtat azon, hogy az RMDSZ-nek, mint új politikai szereplőnek, a fennálló hatalmi viszonyok reális tudomásulvételével kellett megtalálnia a helyét a politika újjászerveződő színpadán.

Szükséges ezzel kapcsolatban még egy észrevételt tennem. A későbbiekben többféle megfogalmazásban felbukkant a vád, hogy a „bukarestiek” illetéktelenül szerezték meg a szervezet vezetését, s ártottak az RMDSZ-nek azzal, hogy irányítását nem valamelyik erdélyi városba,

hanem az ország fővárosába helyezték. E beállítást mondvacsínált ellentétnek lehetne nevezni, ha a későbbiek nem támasztanák alá azt a felismerést, hogy a magyar érdekvédelmi szervezeten belül – mint minden politikai formációban – egy idő után különféle eszmei áramlatok, ideológiák, érdekcsoportok érvényesültek, s ezek egyebek mellett a „központ” földrajzi elhelyezkedése témájában is megütköztek. Két évtized távlatából két megjegyzést fűznék ehhez. Az egyik: emlékezetem szerint az alakulás és az indulás első heteiben ez nemhogy ellentétet, de még csak valódi feszültséget sem okozott. Domokos Géza minden fontos kérdésben szüntelenül konzultált az erdélyi városok szervezeteinek alap-embereivel, és igen hamar sor került a nézetek és tervek egyeztetése érdekében előbb az első (január 7-ei), kolozsvári, majd a második (január 13-ai), marosvásárhelyi küldöttgyűlésre. Számomra az is nyilvánvaló, hogy akkor, a politikai kibontakozás első szakaszában, Domokos Géza személye egyöntetű elismertségnek örvendett, mivel a Kritérium vezetőjeként, politizáló értelmiségiként évek óta szilárdan megalapozott tekintélyre tett szert. Másfelől az is tény, hogy a következő hónapokban ezt a tekintélyt egyesek elvi köntösbe burkolt személyes ambícióból épp annak alapján próbálták megingatni, hogy életútja, az általa betöltött funkciók elválaszthatatlanok az előző rendszertől.

Második megjegyzésem magához a „bukaresti politizálás” fogalmához kötődik. Az azóta eltelt évek tapasztalatából világosan leszűrhető, hogy e fogalom eleinte csak látens módon, később tételes formában is megfogalmazva olyan ellentétet rejtett magában, amely mind a mai napig végigkíséri a szervezet tevékenységét. Hozzá – ha úgy tetszik – két politikai filozófia vagy két közösségépítési stratégia társítható. A „bukaresti politizálás” elsősorban részvételt jelent a politikai hatalom intézményeiben – mindenekelőtt a parlamenti munkában, a törvényhozásban, de lehetőség szerint a végrehajtó hatalomba való bejutást, a kormányzásban való osztozást is –, ennek érdekében pedig a román pártokhoz hasonlatos (velük együtt, avagy velük szemben folytatott) közszereplést, mindazzal, amit ez szükségképpen magával hoz, s aminek neve szövetség és egyezkedés, alkukötés és kompromisszum, az érdemi előrehaladás megcélzása és annak lassú, kudarcokat sem nélkülöző teljesítése. Ennek ellentétéként kínálkozik a másik út: a nem Bukarest súlypontú politizálás, amely a „kis lépések” gyakorlatával szemben előnyben részesíti a stratégiai fontosságú célok melletti töretlen kitartást még akkor is, ha azok az elvi következetesség minden erkölcsi fölénye ellenére sem járnak semmiféle kézzelfogható eredménnyel.

Megítélésem szerint ez az ellentét az RMDSZ megalakulásának óráiban (heteiben) még csírájában sem volt jelen. Ahhoz, hogy megjelenjék és fölerősödjék, be kellett következnie a román politikai élet néhány olyan fejleményének, amely mindenkit meggondolkoztatott, noha nem feltétlenül egyforma következtetéseket eredményezett bennük. Ilyen volt például a Bolyai Egyetem visszaállításának ügye, amelynek sikeres kimenetele eleinte nemcsak lehetségesnek, de majdhogynem természetesnek látszott, hogy rövidesen kátyúba jusson. Ilyen volt a középiskolák önállóságának visszaállítási kísérlete, amely szintén azt érzékeltette, hogy a demokratikus jelszavak mögött igen erős nacionalista ellenállással kell szembenéznünk. És ilyen volt a minden naivul optimista várakozást brutálisan megcáfoló véres közjáték: Marosvásárhely márciusa, amelynek előidézésében fontos szerepet játszott a nyíltan magyarellenes, uszító jelszavakat hangoztató Vatra Românească nevű szervezet. Ezek nyomán mind az RMDSZ-nek, mind magának a magyar közösségnek fel kellett ismernie, hogy a nagy várakozások és a szép remények óráit a történelem rövidre szabta – elkezdődött

a politikai számítások, az erők és az érdekek összeütközésének ideje. Ebből éppúgy levonható volt az a következtetés, hogy ott – mármint Bukarestben – számunkra nem terem babér, mint az is, hogy legyen bár küzdelmes és olykor már-már kilátástalan, a magyar közösség ügyét előrevinni mégsem lehet máshol, mint Bukarestben.

Szeretném ezeknek az első heteknek a hangulatát néhány személyes emlékekkel érzéltetni.

A decemberi fordulatot követő napokban sok időt töltöttem Domokos Géza társaságában. Anélkül, hogy bármiféle hivatalos címem vagy funkcióm lett volna, igyekeztem segítségére lenni munkájában, mindenekelőtt különféle dokumentumok, a sajtónak szánt közlemények előkészítésében. Valamikor január első hetében avanszáltam – szóvivő lettem, a kolozsvári és a marosvásárhelyi küldöttgyűlésen már ekként szerepeltem.

December 28-án ő bízott meg azzal, hogy az RMDSZ álláspontját ismertető szöveget elmondjam a televízióban. Nem annyira maga a szöveg, mint a körülmények teszik felejthetlenné azt az estét. Délután 6-7 óra tájban Boros Zoltán Trabantján Verestóy Attila kíséretében mentünk a tévé épületéhez. Az Aviatorilor úton parkoltunk. Az épületet is, a környező utcákat is katonák őrizték. A „terrorista veszély” ideje még nem múlt el. A szükséges ellenőrzések után beléptünk a tévé híressé vált négyes stúdiójába – abba a terembe, ahonnan közel egy hét óta a forradalom eseményeit kommentálták és részben levezényelték. A kolozsvári származású, jó ismerősnek számító Olimpia Arghir fogadott, és tájékoztatott arról, hogy a stúdió munkatársai december 22-e óta gyakorlatilag megszakítás nélkül ott tartózkodnak – nemcsak ott étkeznek, de ott is alszanak (láttam a földre terített matracokat), mivel egyelőre ez a legbiztonságosabb megoldás. Kiderült, hogy várnom kell, amíg adásba kerülhetek, ezért azt javasolta, látogassam meg az intézmény vezérigazgatóját, aki tud ottlétünkről. Aurel Dragoș Munteanu szintén régi ismerősöm volt – erdélyiként került ő is Bukarestbe, ahol előbb a román tanügyi újság főszerkesztőjeként, majd a *Luceafărul* című folyóirat munkatársaként dolgozott. Felköszöntöttem, amikor néhány hónappal korábban ellenzéki hangvételű levelet juttatott el az Amerika Hangja rádió szerkesztőségéhez.

A tizenegyedik emeleti tágas irodában alig váltottunk néhány szót, éppen az előző napok titokzatos eredetű lövöldözései okozta becsapódások nyomait mutatta az egyik könyvespolcon, amikor váratlanul fegyverropogás hallatszott. Vendéglátónk azonnal eloltotta a villanyt, és utasított bennünket, hogy hasaljunk le a földre. Anélkül, hogy fogalmunk lett volna arról, kik és honnan lönek, percek alatt feküdtünk mozdulatlanul, míg végre a sorozatlövés elhallgattak, és helyreállt a csend. Félelmetes volt, de egy kicsit nevetséges is – mintha egy dél-amerikai katonai puccs kellős közepébe csöppentünk volna.

Amikor dolgunk végeztével elhagytuk az épületet, már közel jártunk az éjféhez. A rádió székháza táján autónkat fegyveres őrök állították meg: átkutatták a Trabantot, és minket is megmotoztak. Így festett Bukarest öt nappal a forradalom után. (Aurel Dragoș Munteanut azóta sem láttam. Néhány hét múltán kinevezték az ország ENSZ-nagykövetévé, egy idő után pedig híre kelt, hogy külföldön maradt. Azóta is töröm a fejem, mi késztette arra, hogy örökre elhagyja az immár „felszabadult” országot.)

Emlékezetes azután számomra december 31-e, vasárnap is. Amikor értesültünk arról, hogy Corneliu Coposu vezetésével újjáalakult az egykori Nemzeti Parasztpárt, Domokos Géza

megkért, hogy lépjek érintkezésbe az elnökkel, és kérjek tőle találkozót. A kapcsolatfelvétel pusztán udvariassági gesztusán túl ennek a beszélgetésnek az volt a célja, hogy megtudjuk, milyen tervekkel lépnek porondra az egykori parasztpártiak, milyen nézeteket vallanak a kisebbségeket illetően, hogyan viszonyulnak múltjuknak ahhoz a számunkra különösképpen fájdalmas, a „Maniu-gárdák” háború utáni garázdálkodásával összefüggő epizódjához. Ami a beszélgetésnek ezt az érdemi részét illeti – másnap közlemény is megjelent erről a sajtóban –, máris elmondom, hogy a lehető legpozitívabb eredménnyel zárult. Coposu nemcsak helyeselte az RMDSZ megalakulását, hanem egyelőre csak sommásan megfogalmazott terveivel is egyetértett, ami pedig a „Maniu-gárdákat” illeti, erőszak-cselekedeteiket elítélte, de pártja korabeli álláspontját is fenntartotta, hogy tetteikért a pártot valójában nem terheli felelősség.

Hanem amiért ez a délelőtti oly erősen bevésődött emlékezetembe, az a ház hangulata. A szinte teljesen lerombolt egykori Călărași negyedben tömbházak sokasága közt épen maradt emeletes családi házban ott volt az újjáalakult párt teljes vezérkara, egytől egyig idős férfiak, akik között a házigazda nővérei jöttek-mentek, hogy felszolgálják a kávé vagy aprósüteményt, épp csak mutatóba tűnt föl egy-két fiatalabb arc, feltehetően az unokák nemzedékéből. A fogadtatás rendkívül szívélyes volt, és hamarosan rájöttem, hogy ezt a szívélyességet nem személyem váltotta ki, még csak nem is hivatalosnak mondható küldetésem az oka, hanem az, hogy a találkozás az erdélyiség légkörében zajlik. Ezt sugallta a hangnem, a történelmi kérdések, köztük a magyar–román viszony múltjának ismerete, a bizalom könnyebben mozduló reflexeinek érzése. A belpolitikai csatározások későbbi kilengései ellenére igazolódott, hogy a Coposu vezette Parasztpárttal az RMDSZ többnyire eredményes együttműködést tudott kiépíteni.

Január közepe táján történt, hogy odahaza csengett a telefon: Andrei Pleșu volt a vonalban. Azt kérdezte, vállalnám-e, hogy egyik helyettese legyen az általa vezetett művelődési minisztériumban. Miután Domokos Géza előzőleg már tájékoztatott a rám váró kilátásról, nem sokat köntörfalaztam, hanem igent mondtam. Pleșu megköszönte a választ, és arra kért, hogy este vegyek részt vele együtt a magyar nagykövetségen a Glatz Ferenc művelődési miniszter tiszteletére rendezett vacsorán. Személyesen ott találkoztam először jövődő főnökkömmel, akit addig csak írásaiból ismertem. Korfestő részletként jegyzem meg: a kellemes légkörben elköltött vacsora után a miniszter a rendelkezésére bocsátott rozoga katonai terepjárón vitt haza. Másnap már részt vettem a Glatz Ferencsel folytatott hivatalos tárgyaláson, három héttel később pedig Budapestre látogatott a bukaresti minisztérium küldöttsége, hogy új kulturális megállapodásról tárgyaljon a két ország között. Felemelő érzés volt látni, hogyan fordítunk hátat a múltnak, hogy valami egészen más váltsa fel az évtizedek óta mesterségesen befagyasztott magyar–román viszonyt. „Újra megtanultunk mosolyogni” – nyilatkozta Andrei Pleșu a *Magyar Nemzet* munkatársának.

Külföldi utazáshoz kapcsolódik az a két epizód is, amellyel e visszaemlékezést zárom. Még januárban történt, hogy Bukarestbe látogatott az egyik fontos belgiumi flamand párt küldöttsége. Magam is találkoztam velük, érezhettem, mennyire érzékenyek a maguk nemzeti sokféleségével többnyire sikeresen boldoguló belgiumi látogatóink a kisebbségi kérdések iránt. Meghívtak, hogy román kollégákkal együtt utazzam Belgiumba az ottani politikai viszonyokban való tájékozódás végett. Már a minisztériumban dolgoztam, amikor a látogatás március közepe táján esedékes lett. Noha valójában a meghívás korábbi énemnek szólt, annyira nagy volt a kísértés – sohasem jártam Brüsszelben, ahonnan önzetlen baráti jóindulat folytán éve-

ken át élelmiszert tartalmazó csomagok érkeztek címemre –, hogy miniszterem engedélyével útra keltem. Egyik dossziémban megtaláltam a bukaresti belga követség fejlécével ellátott iraton a 18 tagú román delegáció névsorát. Nem fogom a neveket felsorolni, mert éppúgy vannak köztük a későbbiekben országosan ismertté vált személyek (a parasztpárti Ion Diaconescu és Gabriel Țepelea, a liberális Radu Câmpeanu és Andrei Chiliman, a szociáldemokrata Sergiu Cunesco), mint később névtelenségbe süllyedtek. Ismerkedtünk a belga pártrendszerrel és parlamenti élettel, és a látottak-hallottak rengeteg tanulsággal szolgáltak a demokrácia iskolájába frissen beiratkozottak számára. Álljon itt az akkor átéltek felidézésére egyetlen jelenet. Miután több alkalommal végignéztük a parlament munkálatait, eljött a pillanat, amikor minket ültettek dobogóra, hogy válaszoljunk az újságírók kérdéseire. Mi történt valójában Romániában, milyen kilátások elébe néz az ország? – érdeklődtek az újságírók, s rendre sorjázta a válaszok, mígnem az egyik flamand kolléga feltette a kérdést: ha már ittlétünk során betekintettünk Belgium nemzeti-nyelvi viszonyaiba és a rendezésük érdekében elfogadott eljárásokba (emlékeztetőül: a belga parlament ülésein minden képviselő a maga francia, flamand vagy német nyelven mondta el felszólalását, amelyet szinkrontolmács fordított a két másik nyelvre), látunk-e ebben valamilyen hasonlóságot a mi otthoni dolgainkra vonatkoztatva? A kérdésre Radu Câmpeanu válaszolt (kitűnő franciasággal), és határozottan elutasította, hogy bármiféle párhuzamot lehetne felállítani a belgiumi és a romániai viszonyok között. Mi mást tehettem: magam is szólásra jelentkeztem, és a kérdező helyeslő bólogatásai közepette előadtam a magunk jócskán különböző értelmezését.

Alig töltöttem idehaza egy-két napot, máris újra repülőre ülhettem: a minisztériumi küldöttség ezúttal Moszkvába tartott, ugyancsak a kulturális együttműködés előmozdítása céljával. Helyet foglaltam a repülőgép ülésén a miniszter mellett, aki hamarosan elmondta: nagy gondban van. Mindjárt elő is vett egy beadványt, és megkért, hogy olvassam el. Corneliu Vadim Tudor írta egyenesen a miniszterelnöknek, Petre Romanak. Ismertette vele azt a tervét, hogy szeretne hetilapot indítani, és ehhez kérte a kormányfő támogatását. Az ő saját kezű megjegyzésével ellátva így került a beadvány a művelődési miniszterhez – tudni kell, hogy intézményünk hagyta jóvá akkoriban az új sajtótermékek megjelentetését, ráadásul ugyancsak a mi hatáskörünkbe tartozott a nyomdai használatra szánt, véges mennyiségű papírkészlet elosztása (emlékezetem szerint akkoriban a címek száma kétezer körül mozgott). Pleșu úr nem tanácstalan volt, hanem szomorú: mi lesz, ha a kérelmező – aki beadványában félreérthetetlenül felajánlotta szolgálatait mindennemű harci feladatra – a magas jóindulatnak köszönhetően teljes fegyverzetben kilép a porondra?

Ezekben a napokban került sor Budapesten a történelminek vélt magyar–román értelmi ségi találkozóra – és a tragikus marosvásárhelyi eseményekre.

Merre szállunk, milyen légörvényekbe kerülünk, és hol köt ki velünk a történelem légmadara? Gyűltek a kérdések, súlyosbodtak a próbatételek.

Kolozsvár, 2010. november 10.

Számadásom (1956–1993)

(részlet)

Mintha törvényszerűség volna abban a színvakságban, ahogyan a demokrácia beköszöntésével innen is, onnan is megindult a bűnbakkeresés. Hol román oldalról péceztek ki válogatás nélkül a „magyar kommunistákat”, hol magyar oldalról terjedt el a vádaskodások özöne mindazok ellen, akik a szocialista rendszer körülményei közt igyekeztek helytállni a magyarságért. Különös szerepet játszottak ebben a már Magyarországra áttelepedett „erdélyiek”, mintha a saját múltjuk árnyait igyekeztek volna óvatosan maguktól elhessegetni. A félreinformált Szabad Európa Rádió tüzet nyitott a már 1953-ban felosztatott Magyar Népi Szövetségre, a párizsi *Le Figaro* hasábjain pedig Tamás Gáspár Miklós egyenesen 600 000 magyar választópolgárt vádolt meg azzal, hogy a kommunizmust uralomra segítette Romániában... Itthon sem maradt el a „tiszták”, vagyis magukat hibátlanoknak vallók orvátmadása mindazok ellen, akik a népi demokrácia vagy éppen a szocializmus megteremtése idején valamiféle szerepet játszottak, még ha azzal a kisebbség érdekeit védték is.

Hogyan járt az unokám? A kezdetek kezdetén ő jelentette be a *Szabadság* szerkesztőségében egybegyűlteknél az első demokratikus kolozsvári magyar ifjúsági szervezet megalakulását, s teljes hévvel hozzá is látott ennek felkarolásához egyenesen a *Jelenlét* című új ifjúsági lap szerkesztéséig. Odalép hozzá valaki a később csatlakozottak közül, s figyelmezteti: „Csak úgy maradhatsz itt, ha nyilvánosan a sajtóban megtagadod nagyapádat!” Andriská szó nélkül kihúzta fiókját, kiszedte onnan, ami az övé, s távozott. Nemcsak haza, hanem – most már igénybe véve a budapesti ösztöndíjat – egyenesen Magyarországra. Engem a „közhangulatra” hivatkozva régi barátom szólított fel durván a magyar színházban, hogy „ne akarjak itt vezérkedni”, mintha 84 éves koromban ilyesmi járhatott volna eszemben, s mintha nem az RMDSZ Belépési Nyilatkozat-formulájának megfogalmazásában vettem volna részt egy szervezőbizottság keretében.

(1993.)

Napló

1990. január 8.

Tegnap de. volt a színházban az RMDSZ értekezlete Domokos Géza, Horváth Andor és Sütő András, valamint a vidéki delegátusok jelenlétében. Jelentkeznek az egységre, valamint a differenciálódásra mutató jelenségek. A megszállottak is fellépnek, ami szintén érthető. Végigültem a megbeszélést, majd anélkül, hogy Gézáékkal beszéltem volna, hazamentem. Helyzetemet és magatartásomat alapvetően visszahúzódo természetem, az ágálásra, nyílt csatározásokra való alkalmatlanságom határozza meg, s erre jön még ráadásul korom és a „régiekkel” szemben megnyilvánuló (erősödő) fenntartás. Realista pesszimizmusom, kompromisszumhajlamom sem tesz most közéleti szereplésre alkalmassá. Tényleg le kell ülni dolgozni. A Bolyai-ügyben azonban aktívabb kívánok maradni.

Január 9.

Tegnap szintén a színházban volt a kibővített Bolyai-bizottság ülése. Az összes diszciplínák és más főiskolák képviselői jelen voltak. A megbeszélést Balázs Sándor vezette, főként a gyakorlati szervezés volt előtérben. Szeptemberben akarnak indítani, addig – kidolgozott koncepció alapján – átmeneti megoldásokat fogalmaztak meg. Egységes, az összes ágakat át-fogó modern egyetem képe lebeg előttük, az anyagi alapokat – Balázs szerint – (feltehetően külföldi forrásokból) biztosítani lehetne. Nem szóltam fel. Célzások hangzottak [el] a Bolyai Egyetem sztálinista jellegére. Este legnagyobb meglepetésünkre Gázsika [Tamás Gáspár Miklós] állított be. Emberszabású volt, okos, kedves, kicsit hencegő, de öniróniára is képes. Teljesen a politikum, az SZDSZ biztosra vett győzelme dominálja. Hihetetlen munkabírással politizál, ír, és tanári teendőit látja el. Jó benyomást tett ránk.

Ma este felhívott Vass János, hogy bukaresti barátaitól tudja: Kolozsváron is meg kellene alakítani a szocialista pártot, az AFDA újjászerveződik, az orvosi rendelő tovább működik. Nem tettem ígéretet a belépést illetően, s arra hivatkoztam, hogy már elköteleztem magam az RMDSZ-nek, de az is sok nekem. Tudományosan akarok dolgozni.

Gáll Ernő levele Vásárhelyi Miklósnak

1990. január 25.

Kedves Miklós,
barátilag kérlek, ha ez módodban áll és semmilyen szempontból sem terhes számodra, hívd fel Soros György figyelmét az újrászervezendő Bolyai Egyetemre, és nyerd meg őt az intézmény támogatásának.

A magyar tannyelvű tudományegyetemet – mint ismeretes – 1959-ben Ceaușescu közvetlen, durva irányításával szüntették meg, illetve egyesítették a román Babeș Egyetemmel. Annak idején több magyar professzor öngyilkossággal tiltakozott, 1989 végére pedig a magyar nyelvű oktatás gyakorlatilag megszűnt.

Az itteni magyarság – a Nemzeti Megmentési Front egyetértésével – fel akarja támasztani az elsorvasztott felsőfokú szakemberképzést, hisz ez abszolút követelménye a romániai magyar művelődés korszerű fejlesztésének s rendkívül súlyos veszteségeket elszenvedett értelmiségünk utánpótlásának.

Tudom, az alapítvány – igen helyesen – nem kizárólag az itteni magyarságot kívánja segíteni, de az általam kért rendkívüli támogatás a román érdekeknek, pontosabban a román-ság tudatállapotának és érzelmeinek is megfelelne. Két-három évszázados múltú kolozsvári középiskola visszaadása körül olyan indulatok szabadultak el, hogy félő: az új egyetem felállításával kapcsolatos előrelátható bonyodalmak (épületek, felszerelés elosztása stb.) igen súlyosan megterhelnék az amúgy is ingatag magyar–román viszonyt, és beláthatatlan következményekkel járna.

Új épületekre, berendezésre, laboratóriumokra van tehát szükség, ezt pedig nyilvánvalóan csak nagy nemzetközi segítséggel lehetne elérni. Ilyen körülmények között túlzás nélkül állíthatom, hogy a Soros-alapítvány szerepe kelet-európai, sőt összeurópai jellegűvé válhatna.

Bízom abban, hogy – a Te közbenjárásodnak is köszönhetően – Soros úr felismeri, hogy a kért segítség a történelmi igazságtételt is szolgálná.

Hálás lennék, ha – a Bolyai Egyetem megszervezésére létesült bizottság kérését tolmácsoló – levelek fogadtatásáról értesítenél.

Segítségedet előre is köszönve, baráti üdvözlettel:

Gáll Ernő

Nekem így kezdődött

Elfutballoztam a forradalmat! Ezzel a mondattal indítottam rövid kis szövegemet, amit 1990. január első napjainak egyikén olvastam be a kolozsvári rádióban. Csép Sándor kért meg, hogy az újraindult magyar adásnak írjak valami „kis színeset”, mert egyelőre inkább csak zenét és híreket sugároznak. Németh Júlia (akkor még rádiós) fogadott, és negyedóra alatt fel is vette a kb. másfél flekkes szövegemet, amiben a forradalom utáni zavaros időkben óhatatlanul szükséges józanságra, türelemre, toleranciára kértem polgártársaimat.

A forradalomnak hitt események kolozsvári kezdeteit valóban elfutballoztam. A Babeş-parkban javában tartott a szokásos öregfiúk mérkőzés, mikor a városból puskalövések hangja zavarta meg játékunkat. A temesvári események híreit már ismertük a Szabad Európából, tanácstalanul néztünk egymásra, és jobb híján szedelőzködtünk, majd a Főteret elkerülve hazasiettünk. A továbbiakat már a tévében követtük. Legközelebb csak egy hét múlva találkoztunk, és felszabadult örömmel ölelkeztünk össze mindnyájan, románok, magyarok, öregek és még öregebbek, mert őszintén hittük, hogy végre megszabadultunk nemcsak egy diktátortól, hanem egy elképzelhetetlenül természetellenes, szkizofrén rendszertől is, és most már tényleg itt a Kánaán.

Munkahelyem, a Gyógyszerkutató Intézet a Terápia gyógyszergyár udvarán volt. Habár az intézet nem a gyárhoz tartozott, nagyon sok minden kötötte össze a két egységet. Közös volt a kerítésünk, a kapusunk, a fűtőközpontunk, na meg a reánk vigyázó két szekus tiszt is.

Már a „győztes forradalom” utáni első munkanapon több meglepő változást tapasztalhattam. Igazgatónk, Breazu Dorin, aki egyben a megyei pártbizottság tagja is volt, rövid megbeszélésre a könyvtárba hívta a mintegy nyolcvan alkalmazottat, s mondhatni bocsánatot kért mindazért, amit neki úgymond meg kellett tennie. Párttitkárnőnk, Mioara Butan, egy fiatal kutató, leadta tagsági könyvét, és szintén mentegetőzött. Mindkettő a rendesebbek közé tartozott, nem tettek rá egy lapáttal a tisztségükből fakadó kötelező vonalasságra. Most is a jóérzés határain belül viselkedtek. Nem így a pártszemináriumot vezető propagandistánk, Marinescu Ion. Ő volt az első, aki letépte a falról a Ceauşescu-képet, és sáros cipőjével toporzékolva tapos-ta. Két hete még önként és dalolva dicsérte a huszonöt fényévet és a scorniceşti-i tölgyet. Egy hónappal később már a Román Nemzeti Egységpárt oszlopos tagjaként buzgólkodott.

Két szekusunk közül az idősebbik, Sălăjan ezredes teljesen eltűnt. Jóval később egy ünnepi koszorúzáskor láttam, amint a Nagy-Románia Párt tagjaként helyezte el az emlékezés virágait a román opera előtti szobrok egyikén. A fiatalabbik, Ghilea főhadnagy egy látványos mozdulattal jelképesen a gyár munkásainak a kezébe tette le pisztolyát, és bejelentette, hogy ezentúl a termelésben fog dolgozni. Tette is ezt vagy két hónapig, de '90 márciusa után reaktívtáta magát. Ezt ugyan én tudtam, mégis kissé meglepődtem, mikor évekkel később mint alprefektus én fogadtam a szamosfalvi reptéren a hazánkba látogató Göncz Árpádot. (Fárca-

prefektus az autón érkező Constantinescu elnököt várta a város kapujánál.) Ghilea, immáron jóval magasabb rangjelzéssel a vállán, szépen tisztelegve lejelentkezett nálam, és megnyugtatót, hogy biztonsági szempontból minden a legnagyobb rendben van: jöhet a Magyar Köztársaság elnöke!

A Gyógyszerkutató Intézet alkalmazottainak nem egészen egynegyede magyar nemzeti-ségű volt. Igazgatónk – akitől mindenfajta nacionalizmus távol állt – javára írható, hogy külön kutatócsoportokban hagyott minket dolgozni, így aránylag szoros volt a kapcsolat közöttünk. Azt gondoltuk, mindent tudunk egymásról. Tévedtünk. Legalábbis én igen! Évekig dolgoztunk egymás mellett, de csak '89 decembere után tudtam meg, hogy Tabacu Marius felesége, Kós Enikő Gyímes Évával együtt rendszeresen látogatta a háziőrizetben levő Doina Corneát, és a Schwartz házaspár, Robi és felesége, Anikó volt a Balázs Sándor szerkesztette szamizdat kiadvány, a *Kiáltó Szó* technikai szerkesztője. Mindhárman tehát jól konspiráltak, s amint az utólag kiderült, nemcsak a kollégák előtt.

Kántor Lajossal 1943-ban együtt kezdtük a tanulást a Református Kollégiumban. A mindig osztályelső eminens tanuló csendes, halk szavú diák távolról sem volt egy rebellis alkat. Számomra meglepetést jelentett a nyolcvanas évekbeli merész politikai kiállása. '89-ben a pesti rádióban már az is elhangzott, hogy házi őrizetben van. Irigyeltem bátorságát. Közvetlenül a fordulat után elterjedt, hogy valamit szervez. Felhívtam telefonon, és jeleztem, hogy ha valamiben segíthetek, rám számíthat. Karácsony előtt visszahívott, hogy másnap legyek az *Igazság* napilap szerkesztőségében. A zsúfolásig megtelt szerkesztőségi szobában nagyon sok ismerőssel találkoztam. December 24-e volt. Ekkor és itt alakult meg a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács. Balázs Sándor, Kötő József, Patrubby Miklós, Csép Sándor, Fodor Sándor mellett még számos magyar értelmiségi vett részt azon a nem éppen teljesen reprezentatív, inkább csak spontánul összehívott tanácskozáson. Jól emlékszem, hogy a jegyzőkönyvet Balogh Ferenc vezette. A Tanács megalakulását kimondó határozat mellett a másik fő téma az volt, hogy Vincze Jánost vissza kell hívni a megyei Megmentési Front tanácsából, mert őt oda senki nem jelölte. Vincze biofizikus volt, és többen állították, hogy szoros kapcsolatban állt a szekual. Emlékeim szerint Patrubby Miklós volt a legaktívabb résztvevő, s talán ennek is köszönhető, hogy a frissen megalakult Intéző Bizottság végül is őt és Cs. Gyímes Évát delegálta a Front megyei vezetőségébe, és egyben kérte Vincze visszahívását. Biztos még lett volna sok megbeszélendő, de Csép Sándor egy adott pillanatban megszólalt, mert telefonon értesítettek, hogy Felek felől kétélű harckocsikon terroristák tartanak Kolozsvár felé. Szétszéledtünk, és volt, aki állította, hogy hazafelé menet a Continental sarkán egy száguldó autóból lövéseket adott le valaki. Ennek ellenére egy kisebb csoport Kötő József meghívására átment a magyar színházba, ahol felhívást fogalmaztak a város magyar és román lakosságához.

A karácsony és az újév nagyjából a tévé előtt telt. Az én munkahelyemen sem dolgozott senki, csoportokba verődve tárgyaltuk az éppen aktuális eseményeket. Ha tudtam volna, hogy a gyógyszerkutatói pályafutásom éppen ezzel a semmittevéssel fejeződik be, biztos nekifogtam volna még egypár kísérletnek.

Január első napjainak egyikén Kötő József hívott fel telefonon. Az időközben Bukarestben megalakult RMDSZ ideiglenes szervezőbizottságában Kolozsvárról helyet kapott Kántor Lajos, Cs. Gyímes Éva, Balogh Edgár, Horváth Andor és Kányádi Sándor. Jóska, mellesleg akkor még apatársam (fia az én lányomat vette feleségül), szoros kapcsolatban állt e bizottsággal,

és feltehetően a velük való egyeztetés után rám kérdezett, hogy ideiglenesen elvállalnám-e a Kolozsvár városi Nemzeti Megmentési Front alelnöki tisztségét. Hozzátette még azt is, hogy a kolozsvári RMDSZ ideiglenes vezetőségében is felmerült a nevem, mint olyannak, aki aránylag ismert személyiség, és nem kompromittálódott az elmúlt rendszerben. Elmondása szerint ez gyakorlatilag azt jelentené, hogy a választásokig abba kéne hagynom a kutatómunkát. Nagyon rövid gondolkozás után igennel válaszoltam.

Január 10-én intézeti kollégáimmal együtt éppen az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság (EMT) alakuló gyűlésére készülődtem, amikor Dáné Tibor rám telefonált, hogy tíz órára menjek a városháza egyik gyűlésekre alkalmas termébe. Az ott jelen levő 20–25 ember közül egyedül Tompa Gábort ismertem. Pedig még magyarok is voltak közöttük, úgymond „ifjú forradalmárok” (Péter Pál, aki később az RMDSZ vezető tisztségviselője és jól menő üzletember lett, Rácz József és Szabó Ferenc, mindketten munkások, egy darabig a Nemzeti Megmentési Front kolozsvári vezetőségének tagjai). Valahol „fent”, talán az egykori megyei pártbizottság székházában tevékenykedő megyei Front vezetőségében már eldönthették, hogy a városi alelnök alanyi jogon magyar legyen, de ezt a választásra egybehívott jelenlevők nem egészen úgy gondolták, hogy ennek kijelölésére a frissen, országos szinten is megalakult RMDSZ helyi vezetősége az egyedül alkalmas szervezet. Számomra a mai napig is talány, hogy kik és milyen alapon verbuválták ezt az új városi vezetőség megválasztására hivatott, majdhogynem szedett-vedett társaságot. A legtöbben közülük a volt városi néptanács alkalmazottaiból kerültek ki, de volt olyan is, aki azt állította, hogy ő a városházát elfoglaló forradalmárok egyike. (Prigoană, aki a PriVal néven ismertté vált kolozsvári szemetesvállalat társtulajdonosa lett, majd 2000 és 2004 között a Nagy-Románia Párt színeiben megyei tanácsos. Jellemzésére még csak annyit, hogy a PriVal cég elnevezésének második fele azt a Văleanut jelzi, aki januárban pár napig a város új polgármestere volt, egészen addig, míg a segélycsomagok megdézsmálásáért le nem váltották.) Egyszóval elég vegyes, de inkább díszes társaság.

Rövid ideig tartó vita után elnökké választottuk a negyvenes éveinek elején járó Valeriu Drăgoit, aki a Körzeti Vasútigazgatóság (Regionala CFR) Bocskai, ma Avram Iancu téri épületében dolgozott mint mérnök. A mi kis magyar csoportunknak az volt a taktikája, hogy szó nélkül elfogadjuk a románok által jelölt elnököt, remélve, hogy a kölcsönöségi elv alapján majd ők is a miénket. Dáné Tibor mutatott be a társaságnak, röviden ismertette életrajzomat és mesterségemet. Mikor vitára került a sor, kiderült, hogy nekik is van egy magyar jelöltjük. Mármint az ott jelen levő román nemzetiségűek egy hangosabb csoportjának. A volt tartományi néptanács egykori elnökének, Bicsikovszkinak a lánya, akinek ugyan a férje után román neve van, de magyar. Az egykori pártfunkcionárius pontos tisztségére nem emlékeztem, persze ezt ott nem is igen emlegették, de a neve után nekem valami derengett. Egy Badau-Wittenberger nevű, végzettségére nézve történész vagy régész volt a fő érvelő, aki aztán sokáig tagja is maradt a Front akkor megválasztott új városi vezetőségének. Elhúzódó vitatkozás után végül is szavazásra került a sor, és a testület javára írható, hogy bár jóval többen voltak a románok, s a vita során csupán egyetlenegy román egyetemista érvelt mellettem, nagy többséggel rám szavaztak. „Reggel találkozunk a városházán”, búcsúzott tőlem barátságos kézfo-gással az újonnan megválasztott elnök.

Másnap nagy nyüzsgés fogadott abban az épületben, ahol addig jószerevével csak házasságkötések alkalmával jártam. No nem engem fogadtak, hanem a hajnalban már megérkezett

Pécs város és Baranya megye küldöttségét, akik testvérvárosi és megyei egyezmény megkötése céljából érkeztek. Akkor még őszintén úgy éreztem, hogy kicsit jelképes ez az én első napi „politikai” tevékenységem, és ez most már végképp így lesz, mindig szeretni fogjuk egymást.

Illúzióim hamarosan fogyatkoztak, majd végképp elszálltak. A Nemzeti Megmentési Front városi vezetősége enyhe kis túlzással nem ért sokkal többet egy sóhivatalnál. Elvileg a pártvezetés–néptanács analógiájára szervezett intézményrendszer keretén belül mi a párt szerepét kellett volna játszunk. Tehát mi voltunk a városi pártszervezet, és végrehajtó szervezetként a polgármesteri hivatalt kellett volna irányítanunk. Igen ám, de a városi Front hatáskörébe tulajdonképpen csak a rendőrség meg a szemetesek tartoztak, a többit mind megtartotta magának a Front megyei vezetősége. Rövid, alig hathónapos működésünk alatt konkrétan csak a mérhetetlen mennyiségben érkező segélyek tárolását és elosztását, lakások, valamint az alakuló pártok és szervezetek székházainak kiutalását és a rendőrség irányítását végeztük. Ez utóbbi hatáskörébe tartozott az útlevelek kiadása is. A frissen nyakunkba szakadt szabadság mindenkiben felébresztette az addig betiltott utazások iránti kedvet, így azonnal végeláthatatlan sorok alakultak ki az útlevélosztályon. Ez volt a vesztem. Jó balkáni szokás szerint minden kolozsvári magyar, aki utazni akart – és miért ne akart volna, hiszen évekig nekünk volt erre a kisebb esélyünk –, engem kért meg, hogy szerezzek neki útlevelet, lehetőleg minél hamarabb. Becsszavamra, igyekeztem is, de amíg a szintén seregestül jelentkező román kérvényezőknek sokkal több protektor jutott, minden magyar csak hozzám fordulhatott. Azt hiszem, az első hetekben az útlevélosztály beosztottjai főleg a Front protezsztáit szolgálták ki. Most is borsódzik a hátam, ha eszembe jut, hogy jeles helytörténészünk, mikor végre kézhez vette régen áhított útlevelét, búcsúzáskor egy nem kis bankjegyet csúsztatott a markomba. Mondhatom, se köpni, se nyelni nem tudtam. Mire meglepetésemből felébredtem, már se híre, se hamva nem volt. Ez volt életem első és utolsó baksisa. Persze próbáltam én megszervezni egy racionálisabb útlevélkiadást, de valószínűleg abba buktam bele, hogy az ott dolgozóknak ez távolról sem volt érdeke. Ugyanis voltak, akik egyenesen nekik adták a borraivalót.

A rendőrséggel különben, diplomatikusan fogalmazva, kordiális volt a viszonyom. Havi rendszerességgel tartott gyűléseiken általában én képviseltem a város vezetőségét. Ez volt az a csak pár hónapig tartó periódus, mikor a diktatúra arrogáns és erőszakot nem kímélő rendőrei rendkívül szelíden viselkedtek. A rendőrfőnök, Blaga ezredes négyszemközt sűrűn szeretett hangoztatni, hogy a jó rendőr párt- és nemzetiség-semleges, számára csak a törvények betartása a fontos. Még az egyik kezdeti rendőrgyűlésen történt, hogy az előléptetésre váró Popovici nevű alezredes az akkor már jelentkező román–magyar kérdéskörhöz hozzászólva elmondta, hogy őt a múlt rendszerben sorozatosan azért nem léptették elő, mert magyar nemzetiségűnek tartották. Annak ellenére, hogy nagyon sok jelenlevő ezt vehemensen cáfolta, végül mégis ő lett Blaga helyettese. Váradi fiú volt, akcentussal és távolról sem tökéletesen beszélt magyarul. Pár hónap múltával, a választások után, az új vezetőség leváltotta. Mikor e sorokat írom (2010 áprilisában), megjelent a kolozsvári *Mesagerul* hetilapban, hogy Blaga ezredes politikusi ambíciókat dédelgetve belépett a Voiculescu-féle konzervatív pártba. Mint nyugdíjas tehát már nem maradt teljesen pártsemleges. És vajon a magyar–román kérdésben? Pártpreferenciáját látva, féltő, hogy ott sem.

A városi tanács szerkezeti felépítése a következő volt: egy tizenegy tagú büro vezetője mellett a különböző pártok és szervezetek küldöttei társadalmi munkában, szakbizottságokban

dolgozhattak. Volt szociális, jogi és kisebbségvédelmi bizottság is. A Kolozs megyei RMDSZ részéről Kapcza Imre dr., Dáné Tibor és amíg a megyei Fronthoz át nem ment, Kónya Sándor is szakbizottsági tag volt. Kapcza csak nagyon ritkán jelentkezett, ellenben Dáné mindennapos vendég volt. Igaz, fő tevékenysége az újjáéledő szociáldemokrata párt szervezésében merült ki, egészen addig, amíg rá nem jött, erre mifelénk nem ideológiai alapon szerveződnek a pártok.

A büro heti rendszerességgel ülésezett. Az egyiken a zöld fenyőn piros szívet ábrázoló jelvényes környezetvédelmi párt küldötte, dr. Ana Fabian, a BBTE Biológia Karának növényélet-tani tanszékén dolgozó előadótanárnő javasolta, hogy a történelmi és földrajzi neveket újra csak románul lehessen használni. Reám egyáltalán nem jellemző vehemenciával csattantam fel. Két hónappal Ceaușescu bukása után ismét ide jutottunk!? Erősen patetikus hanghordozással bejelentettem, hogyha ezt megszavazzák, én azonnal lemondok. Csak Dejeu tartott ki Fabian asszony javaslata mellett. (Az ikonokat festő amatőr Dejeu alig pár hónap múlva Funar alpolgármestere lett kincstelen városunkban.) A többiek, Drăgoi elnök is, leszavazták a javaslatot. Jószerűvel emlékszem a fiatal Lucian Pintiliére, aki a Farmec illatszergyár munkásaként került közénk, s azon kevesek egyike volt, akiből hiányzott minden előítélet. Végig nagyon jól tudtunk együtt dolgozni. A Front részéről mi ketten szerveztük azt a márciusi koncertet a sportcsarnokban, ahol a kolozsvári fiatalok ezrei láthatták élőben a magyarországi könnyűzene addig csak hallomásból ismert figuráit.

Valeriu Drăgoi külön képlet. Egy besszarábiai ortodox pap fia, maga is mélyen vallásos. Alapjában véve korrekt és becsületes. Voltak némi fogalmai demokráciáról, liberalizmusról. Sokáig kacérkodott a gondolattal, hogy belép a Nemzeti Liberális Pártba, de úgy gondolta, neki semlegesnek kell maradnia. A nyolcvanas évek elején kerültek Erdélybe/Kolozsvára, nem csoda, hogy ismeretei a magyarokról hézagok voltak.

Az RMDSZ Fürdő utcai székházának kiutalásánál, ha nehezen is, de elfogadta kérésünket, bár nagyon nehezen tudta megemészteni, hogy az úgynevezett Moga-villát, a megyei pártbizottság első titkárának magánlakását magyarok kapják. Pedig már akkor is az RMDSZ volt messze a legtöbb taggal rendelkező, pártként is működő szervezet. Pár napra rá, amikor a villámgyorsan megalakuló Vatra képviselői székház-ügyben felkeresték, engem szándékosan kihagyott a tárgyalásokból. Ekkor már a felülről irányított magyarellenesség érezhetően kezdett elharapózni. A menetrendszerű feljelentések kivizsgálására mindig engem küldött, s bár minden alkalommal kiderült, hogy ezek teljesen alaptalanok, továbbra is feltételezte, hogy a magyarok gyűjtik fel a román nemzetiségű elesett forradalmárok sírjait, s mi rajzoljuk a temető irányába mutató nyilat, amire rá van írva nagybetűkkel, hogy Vatra Românească. Elképesztő baromságok voltak ezek a minden alapot nélkülöző vádak, ő mégis hajlamos volt hitelt adni még a leggyerekesebb elképzelésnek is. Tipikus képviselője volt a Lăncrănjan könyvén nevelkedett, eszmélő fiatalsága utolsó húsz évét a nemzeti kommunizmus hatása alatt élő román értelmiséginek, akiben – bár nem szívlelte a diktatúrát – egy hamis történelemszemlélet következtében olyannyira dominált az etnocentrikusság, hogy minden más nemzetiségű állampolgárban lappangó ellenséget látott. A májusi választások után visszament a CFR-hez dolgozni, eltűnt a közéletből. Felesége, Livia Drăgoi még nagyon sokáig igazgatta a Bánffy-palotában székelő Művészeti Múzeumot.

Még a márciusi események előtt átalakultunk Nemzeti Egységfront Tanácsá. Mivel a Nemzeti Megmentési Front Iliescu vezetésével már a választásokra készülve párttá alakult,

a Nemzeti Egység tanácsaiban immáron a meglevő pártok képviselői mellett helyet kaptak az NMF delegátusai is. Így a pártfüggetlen Drăgoi elnök rajtam kívül még két új alelnököt kapott. A Nemzeti Parasztpárt képviselőjében Aurel Baghiut, az NMF részéről pedig Teo Morart. Gyakorlatilag ez tulajdonképpen semmi változást nem jelentett, hiszen addig sem léteztek leosztott hatáskörök, de nem is igen volt mire. Hiszen napjaink jó részét fogadóórakon töltöttük, meghallgatva az emberek legkülönbözőbb kéréseit. Főleg lakást és állást kértek, de ezeknek csak nagyon kis hányadát tudtuk orvosolni. Maradt a segélyek osztogatása. A Pata utca és a Kispiac sarkán épült tömbházak pincéiben halmozódtak a régen nélkülözött, áhított „kincsek”: déli gyümölcsök, kávé, édességek, piperecikkek, takarók és minden más elképzelhető. Akikről azt gondoltuk, hogy megérdemlik, mehettek a raktárba. Visszagondolva is elborzadok, hogy hányan szedték meg magukat ebben a korrupció melegágyának tekinthető segélyosztogatásban. Csak az vigasztal, hogy a Kolozsváron elesettek hozzátartozói is bőven kaptak. Drăgoi elnök javasolta, hogy ők annyit és abból vihessenek, amiből éppen tetszik nekik. Gyenge kárpótlás volt ez elvesztett szeretteikért.

Néhány szót Aurel Baghiuról. A 2010 áprilisában 75 évesen elhunyt, egykori temesvári egyetemistát a *Szabadságban* is elbúcsúztatták. Hat évet ült a diktatúra börtönében, mert '56-ban a temesvári fiatalok szolidaritási tüntetésének egyik megszervezője volt. Meggyőződéses és rendíthetetlen antikommunista. Együtt vészeltük át a marosvásárhelyi pogrom napjait. A feszült helyzet miatt állandó éjszakai ügyeletet tartottunk a városházán. Többször kerültünk ketten egy váltásba. Ilyenkor óhatatlanul átbeszélgettük az ügyeletet. Meglepődve tapasztaltam, hogy mennyire fenntartás nélkül fogadja el az akkori médiában nagy teret kapott hivatalos változatot. Szent meggyőződése volt, hogy az ominózus patika magyar vezetője kitette a kirakatba a „Románokat nem szolgálunk ki” táblát. „Mért ne hinném? – mondta – Én is így tettem volna a helyében.” Azt is feltétel nélkül elfogadta, hogy a magyarok kezdték, és ki akarták üzni Vásárhelyről a románokat. Azt a sokszor hangoztatott klasszikus szöveget, miszerint „Nem tudtam kenyeret venni, mert a kiszolgáló nem akart románul beszélni”, úgy adta elő, mint ami vele is megtörtént. Nem tudtam meggyőzni, de nem volt erőszakos. Civilizáltan lehetett vele beszélgetni irodalomról, zenéről, még sportról is. Kiderült, hogy bár Temesváron végezte az egyetemet, magyar kollégáival édeskeves kapcsolata volt. Akkor kezdtem rájönni, hogy a magas végzettség és a zsigeri intolerancia között az égvilágon semmi összefüggés nincs, és a kommunizmusellenesség még egyáltalán nem jelent demokrata felfogást. Ahogyan az egyetemi előadótanár Ana Fabian esetében is tapasztalhattam, vezető román értelmiségiek egész sorában dominált a magyarellenesség. Állítom, hogy akkor ez köztünk, magyarok között, természetesen ellenkező előjellel, sokkal kisebb mértékben jelentkezett. Talán ha a '89-es fordulat utáni kezdetek kezdetén a román értelmiség java sokkal erélyesebben hallatja szavát a demokratikus eszmék és intézmények érdekében, nem következik be a vásárhelyi március. Sajnos, akárcsak 1956-ban, a jól időzített propaganda – „a magyarok Erdélyt akarják” – most is megtette a hatását. Nagy kár, mert a Ceaușescu-diktatúra megdöntése utáni első napokban még volt esély a történelmi megbékélésre. Most, húsz év után is meggyőződésem, hogy ennek elmaradásáért elsősorban a román értelmiség marasztalható el. Nem merte vagy nem tudta ellensúlyozni a régi rendszer profitokráciája által most is mesterien alkalmazott „oszd meg és uralkodj” elv sikerességét.

Az értelmetlen és eredménytelen munka egyhangúsága lohasztotta kezdeti lelkesedésem. Hiányzott a racionális kutatómunka, annak ellenére, hogy az utóbbi években többször szedtünk komlót, vagy gyomláltuk az állami gazdaság zöldségeskertjét, mint kísérleteztünk. A tanácsban inkább csak mímeltük a tevékenységet. Pedig a politikai és közélet az országban, de a megyénkben és Kolozsváron is elég viharosan zajlott. A magyar iskolák szétválasztása, a Fürdő utcai székház megszerzése, berendezése és állandó ügyeletének megszervezése, a vásárhelyi események kolozsvári következményei, majd a közeledő választások előkészítése nagyon is igénybe vette szervezetünket. A székházak kiutalásán kívül viszont minden más érdemi munka és vita megyei szinten zajlott, ott, ahol mi – mármint a városi Front – nemigen rúgtunk labdába. A megyei Frontot Gyimesi Éva, Patrubby Miklós, Kántor Lajos és Kónya Sándor tartották. Ennek végrehajtó szervében, az egykori főügyész Ranga által vezetett Megyei Polgármesteri Hivatalban pedig Somai József volt a megbízottunk. Az ő titkári és később alpolgármesteri beiktatása, majd a hónapokkal későbbi leváltása bizarr, de eklatáns példája a rendszerváltásnak és visszarendeződésnek. Somai kinevezésekor annak a Șerban Grațiannak vette át az íróasztalát, aki a Megyei Építészeti Tröszt sokéves igazgatói beosztásából megyei pártbizottsági titkárrá lépett elő a nyolcvanas években. Miután székét és asztalát átadta Somainak, a volt pártfunkcionárius enyhén szégyenkezve elsomfordált. Úgy tudom, visszament a tröszthez mérnöknek. Minekutána 1990 májusában Iliescuék fölényesen megnyerték a választásokat, pártjának színeiben Șerban Grațian szépen visszakerült a megyei tanácshoz. Felállította székéből Somait, és visszaült eredeti íróasztalához. És hogy teljes fogalmunk legyen a rendszerváltásról, ez a Șerban Grațian lett 1996 és 2004 között Kolozs megye tanácselnöke.

Minden frissen megalakult pártnak és szervezetnek, mint már említettem, a városi Front már a kezdet kezdetén kiutalt valamilyen helyiségét. A megyei RMDSZ is kapott két szobát a Mócsok úti volt megyei tanács központjában, ott, ahol ma a polgármesteri hivatal működik. Mi viszont ezt csak ideiglenes megoldásnak tekintettük, mert a hatszázezren felüli létszámmal országos szinten messze a legtöbb taggal rendelkező politikai alakulat voltunk. Jogosan gondolhattuk, hogy ennél sokkal többet érdemlünk. Felmerült az egykori úri kaszinó Deák Ferenc utcai épületének visszaigénylése, de ott a jóformán teljesen megszűnt szakszervezetek munka nélkül maradt aktivistái lebzseltek, és óriási ribilliót csapva azt kezdték terjeszteni, hogy a magyar grófok és bárók akarják elbitorolni a munkások feje felől a fedelet. Ez jócskán ellenünk hangolta a közvéleményt, és a tulajdonjog visszaigénylése akkor még vagy már akkor sem volt egyszerű. Így végül szervezetünk megyei vezetősége a sok hercehurca után megelégedett a Fürdő (Pavlov) utcai Moga-villával, amit Drăgoi elnök hosszas rábeszélés után hajlandó volt kiutalni nekünk. Sokan ezt is irigyelték tőlünk.

Jó emlékként él bennem a beköltözés és berendezés öröme. Pálfi Zoltán, szervezetünk egyetlen alkalmazottja, évekig örökös titkára volt a „honfoglaló”. Nem kis munkát jelentett az egykori megyei első titkár üresen hagyott luxuslakásának a berendezése. Front-alelnöki tekintélyemet is bevettem a bútorgyár akkori vezetőinél, hogy a minimálisan szükséges asztalokat, székeket beszerezzük. Mikor éppen ketten Zolival cipeltük a frissen kapott kanapét, meg is jegyeztem, hogy bár még fel sem fogjuk, történelmet írunk. Nem hiszem, hogy túloztam volna. Évekig jártam az egykori Fürdő utcán keresztül az egyetemi sportparkba, s a párt-főkorifeus villájánál a rend őre minden alkalommal átterelt az ellenkező járdára, mert közönséges halandónak csak ott volt szabad közlekedni. Most pedig mi, a beolvasztásra ítélt

magyarok szervezetének képviselői vesszük birtokba ezt a szigorúan őrzött „szentélyt”. Akkor még nem is sejtettem, hogy alig pár hónap múlva mint szervezetünk megyei elnökének itt lesz az állandó munkahelyem.

Egyelőre azonban inkább csak éjszakai ügyeletre jártam be az épületbe, mert a vásárhelyi eseményeket követő feszült légkörben nem mertük egyedül hagyni Jári bácsit, aki addig mint közelben lakó nyugdíjas egymagában őrizte székházunkat. No meg mint „tiszttségben levő”, meghívottként részt vehettem a vezetőség heti gyűlésein.

A kolozsvári iskolaháború sikeres végkifejlete elsősorban a megyei Frontban dolgozó embereinknek köszönhető. Annak ellenére, hogy nem minden úgy alakult, ahogyan szeretnénk volna, végül is mind a három központi iskolánkat, a mai Apáczait, Báthoryt és Brassait, tehát az egykori Református Leánygimnáziumot, a piarista és unitárius kollégiumokat sikerült önállósítani. Milyen jól tettük, hogy gyorsan és idejében léptünk, mert később már nem sikerült volna. Országos szinten is egyedülálló volt ez a teljesítmény. Igaz, hogy az elején minden jól indult, de nem volt egy könnyű menet. Nekem jutott a feladat, hogy egyeztessek Mariana Stoica főtanfelügyelővel, annak az Aurel Stoicának a feleségével, aki '89 decembere előtt a megyei pártbizottság titkára volt, és akiből később a Petre Roman-féle Demokrata Párt színeiben szenátor lett. Stoicáné asszony meglepően szívélyesen fogadott, gondolom, ez a Front-alelnöki tisztségemnek szólt, és kb. kétórányi szerkesztés után a kezembe nyomott egy nyilatkozatot, amiben többek között az is benne volt, hogy a párt irányításának megfelelően a régi rendszer utolsó szakaszában módszeresen egyesítették és sorvasztották az önálló magyar iskolákat. Ezért a tanfelügyelőség és ő személyesen indokoltak tartja az önálló magyar iskolák visszaállítását. Mai napig is dokumentumként őrzöm ezt a korabeli, de az akkori hangulatra egyáltalán nem jellemző iratot. Az önállósodás határozatát a Nemzeti Megmentési Front akkori megyei elnöke, Octavian Buracu aláírta. A kivitelezés mégsem ment könnyen. Óriási felháborodás román részről, tiltakozás, röpgyűlések sorozata, felháborodott szülők tüntetése, sajtókampány stb. Ezek után szegény Buracu, akire óriási nyomás nehezedett, azt nyilatkozta a tévében, hogy nem tudta, mit ír alá, mert a döntést tartalmazó iratot csak úgy odatették az aláírandók közé. Végül a párt továbbképző iskolájával volt szerencsénk, mert a kitűnő állapotban lévő új, jól felszerelt épületbe hajlandók voltak átmenni a román osztályok. Buracut, akinek Ildikó nevű felesége magyar, később leváltották, és sokáig mint az Interetnikus Párbeszéd Társaság vezetője próbált enyhíteni az elhúzódó ellenséges hangulaton. Sajnos nem sok eredménnyel. Mariana Stoica, akinek a férje a kilencvenes évek közepén elhunyt, sokáig volt Románia izraeli nagykövete, jelenleg pedig Kötő József parlamenti képviselőnk tanácsadója. Néha furcsa fordulatot vehetnek az események.

Jelentős eredménye volt ez Kolozsvár magyarságának, és újfent beigazolódott, hogy eredményesen csak gyorsan lehet cselekedni. Később ennyit nem tudtunk volna elérni. Nem véletlenül próbáltak minket meggyőzni, hogy várjuk meg a tanév végét, addig maradjon minden változatlanul. A májusi választások után az iskolák visszaszerzésére már semmi esélyünk nem lett volna. Talán a Bolyai Egyetem visszaállítására is ekkor kellett volna sort keríteni. A „visszaállítást” azért hangsúlyozom, mert vehemens ellenzőink előszeretettel mindig elfelejtették, hogy önálló magyar iskoláinkat, akárcsak a Bolyai Egyetemet, a magyar értelmiségi utánpótlás lefejezése érdekében tőlünk vették el. A homogenizálás politikájának szerves része

volt ez. '89 decembere után, demokrácia ide, demokrácia oda, a nemzeti kommunizmus által megfertőzött agyakban ez a szándék még nagyon sokáig motoszkált.

A város politikai vezetésében érdemi munka nemigen zajlott. A mindennapi kulimunka jó-szerével a polgármesteri hivatalban bonyolódott, ott, ahol Balogh Ferenc alpolgármesterként próbált együttműködni azzal az újonnan kinevezett polgármesterrel, akinek a nagy gazdasági és politikai nyomorban első ötlete az volt, hogy a Rákóczi utat Grigorescuvá keresztelje. Nem csoda, hogy kevés siker koronázta az együttműködést. Mikor ezt a javaslatát Dáné Tiborral együtt a Front heti gyűlésén próbáltuk megvívni, azzal az érveléssel szavaztak le, hogy az utca-nevek adása és megváltoztatása a polgármesteri hivatal hatásköre, és a helyi autonómia elve alapján mi nem vagyunk az ő felettes szervük.

Munkaidőm legnagyobb része, mint említettem, fogadóórák tartásával telt. Végláthatatlan sorok kígyóztak irodám ajtaja előtt. Minekutána kiderült, hogy a kérelmezők kilencvenkilenc százaléka segélyt, állást vagy lakást szeretne, magam mellé vettem a munkaelosztó és a lakáshivatal egy-egy beosztottját, és órák hosszú során át próbáltunk megoldásokat találni. Bevallom, inkább csak a reményt ébren tartani a kérelmezőkben. Sokat mondom, ha öt százaléknak tudtunk konkrétan segíteni. Az elején, amíg még a segélycsomagokból futotta, igyekeztünk lehetőleg minél több embernek valami csekélységet juttatni, de lakás és állás alig állt rendelkezésünkre. Kissé túlharsogott propagandával Călin Nemeşnek, a kolozsvári „forradalomban” megsebesült áldozatnak kiutaltunk egy négyszobás központi lakást, de ezenkívül alig öt-hat üresen maradt szekus- vagy pártaktivista-lakást tudtunk átadni, ha nem is a leginkább rászorultaknak, hanem jó hazai szokás szerint a vezetőség valamelyik ismerősének. Üres állás meg végképpen nem létezett, hiszen már elkezdődtek az elbocsátások.

Fogadóóráim érdekes színfoltjai voltak a mindenkori ügyeletes – eufemisztikusan fogalmazva – különzők. Legtöbbjükről hamarosan kiderült, hogy pszichiátriai kezelés alatt áll. A lehető legkülönbözőbb kívánsággal jöttek. Volt, aki csak rendszeresen kézzel írt levelet hozott, hogy juttassam el Iliescunak, mert tudomása van arról, hogy volt szekusok merényletre készülnek ellene, de olyan is akadt, aki arra panaszkodott, hogy földöntúliak miniatűr rádió-adót építettek az agyába. Egy valamilyen Jóska, gyerekkori ismerősöm, örömmel fedezte fel, hogy végre van egy „fejes”, akinek feljelentheti a szomszédját, mert szerinte ajtajának küszöbe alatt mérges gázt ereget a lakásába. Majdnem mindegyikük évekig vissza-visszajárt hozzám, hiszen később mint megyei RMDSZ-elnök, majd szenátor is tartottam audienciát. A nyugdíjas Rostás bácsi például évekig állandó vendége volt a Fürdő utcai székházunknak. Napi rendszerességgel, általa szerkesztett rajzokkal igyekezett meggyőzni arról, hogy közeleg a világvége, ezért azonnali teendőnk legyen a demokrácia megteremtése. Annak ellenére, hogy néha meglehetősen agresszív volt, és nehezen lehetett megszabadulni tőle, sohasem volt lelki erőm véglegesen leépíteni, mert ha nem is azért, amiért ő gondolta, de végeredményben igaza volt.

Amikor nagy ritkán éppen semmi teendőm nem volt, megpróbáltam keresni magamnak valamit, amiről azt hittem, hogy hasznos lehet. Elkértem Drăgoi elnöktől a Nemzeti Megmentési Front városi tanácsának egyetlen autóját, és Szabó Ferencsel, Lucian Pintiliével vagy Pop Ioannal, esetleg egy szolgálatos rendőrtisztrel ellenőrző körútra indultunk. A segélyt osztó központokat, a piacokat és a szemetek munkáját kísérhettük figyelemmel, hiszen hatáskörünkbe csak ezek tartoztak. Sofőrünket az egykori polgármesteri hivaltól örököltük. Fejedelmi neve ellenére (Racoți Tiberiunak hívták), egy szót sem tudott magyarul. Szimpatikus,

jó beszélőkével ellátott fiatal fiú volt, aki rögtön megismerkedésünk után elmondta, hogy apai részről felmenői valószínűleg magyarok lehettek, de ne haragudjak, ő már tiszta romának érzi magát. Én tényleg nem haragudtam, de a sors iróniája, hogy amikor Funar polgármester lett, azonnal kirúgta. A Hajnal negyedben találkoztam vele, az egykori csillagvizsgálóval szemben nyitott hentesüzletet, örömmel üdvözlöttük egymást. Keserűen jegyezte meg: „Úgy látszik, mégis magyar vagyok.”

Fürdő utcai székházunkban Pálfi Zolit és Bartha Margitkát mindig megtalálhattam, tőlük lehetett beszerezni az aktuális híreket. Ők voltak a mindenkori házigazdák, mert az ideiglenes vezetőség tagjai, Balázs Sándor, Kántor Lajos, Pillich László és a többiek inkább csak a gyűlésekre jártak be, egyébként napi munkájukat végezték. Balázs az egyetemen tanított, Kántor főszerkesztette a *Korunkat*, Pillich a *Szabadságot*, Gyimesi Éva, Patrubby és Kónya Sándor meg a megyei Frontnál teljesítették szolgálatukat. A heti gyűléseken azonban mindnyájan részt vettünk. Tetszett a nyílt, őszinte, érvekkel alátámasztott viták légköre. Sok olyan emberrel találkoztam itt, akit csak látásból vagy hallomásból ismertem. A már javában folyó körzetesítés következtében megalakult új egységek vezetői között is nagyon sok olyan akadt, aki önzetlenül, igazi közszolgálatot végezve kiválóan látta el feladatát. Legtöbbjükre később mint megyei elnök is messzemenően támaszkodhattam. Számosan közülük érdekvédelmi szervezetünk közkatonái maradtak. A kezdeti, úgymond hőskorban végzett eredményes munkájukról sokan hajlamosak megfeledkezni, pedig elévülhetetlen érdemeik vannak. Állítom, hogy nélkülük az első szabad választáson nem értünk volna el olyan jó eredményt.

A megyei és városi RMDSZ-körzetek kialakítása volt az ideiglenes vezetőség legkézzelfoghatóbb eredménye. Nagyon megkönnyítette ez nemcsak a tagtoborzást, hanem a választásokra való felkészülést is. A tömeges beiratkozásoknak köszönhetően messze az RMDSZ lett a legtöbb taggal rendelkező formáció az országban. Nem sokáig késett a vád: a magyarok már a diktatúra alatt szervezkedtek, és céljuk természetesen Erdély elcsatolása volt. Pedig az egységes fellépés titka távolról sem ez. A folyamatos jogfosztás, a homogenizálás veszélye, a magyar közösségeket sokkal jobban érintő falurombolás, a másodrendű állampolgárokká való degradálás miatt mi kétszeresen éreztük a diktatúra minden nyomorát. Ennek köszönhető, hogy jószerevével pillanatok alatt, világnézeti és felekezeti különbségek ellenére egy táborba állt össze Románia magyarsága. Jó példája ez annak az ismert felfogásnak, hogy valami ellen összefogni sokkal könnyebb, mint valamiért. Akkor még nem voltak platformok, nem létezett belső ellenzék, nem alakultak nemzeti tanácsok, és nem tartottunk külön-külön kapcsolatokat magyarországi pártokkal. Ez a kezdeti hőskor volt, tele reményekkel és illúziókkal. Még fenntartások nélkül szerettük egymást, és egy-egy hajnalba nyúló gyűlés vagy falujárás után reggelig tartott a nótázás. Kétségtelen, ekkor még szervezetünk érdekvédelmi, érdekérvényesítő jellege dominált, a pártként való működés majd csak a választások után, jóval később jelentkezett.

Az országos, úgymond első szabad választások előtt azonban még sort kellett keríteni az ideiglenes megyei vezetőséget felváltó új választmány és elnökség megválasztására. 1990 február 18-a a Kolozs megyei RMDSZ-szervezet megalakulásának hivatalos dátuma. A kolozsvári Állami Magyar Színházban tartottuk a vezetőségválasztó közgyűlést. Ezen már a körzetek delegátusai szavazati joggal vettek részt. A Csetri Elek által levezetett gyűlésről egy majdnem

teljes (kb. a gyűlés 80 százalékát rögzítő) hangszalag van a birtokomban. Ezt visszahallgatva próbálom felidézni az ott történtek érdekesebb részleteit.

A zsűfoglalásig megtelt színház nézőterén lezajlott gyűlés forgatókönyve szerint bárki jelölhetett a megválasztandó vezetőségbe személyeket, akiket rövid bemutatkozás után a közgyűlés nyílt szavazat alapján vagy felvett a jelöltek listájára, vagy nem. A listára felkerült 27 jelöltből titkos szavazás után az első helyezettékből került ki a most már hivatalosan megalakult Kolozs megyei RMDSZ-szervezet első, demokratikusan megválasztott vezetősége.

A jelöltállítás során Cs. Gyimesi Éva – emblemikus figurája nemcsak a kolozsvári eseményeknek, de az egész úgymond rendszerváltásnak is –, bár megtiszteltetésnek tekintette és meg is köszönte a jelölését, azzal az indoklással próbálta visszautasítani, hogy számára elsőrendű feladat a tanítás. Erre viszont amióta a megyei Frontban képviseli az RMDSZ-t, egyre kevesebb ideje jut. A pró és kontra hozzászólások egyrészt azt feszegették, megengedhetjük-e magunknak azt a luxust, hogy egy ilyen személyiség kimaradjon az új vezetőségből, másrészt viszont azt, hogy tekintetbe kell-e venni valakinek a személyes óhaját ilyen közérdeket érintő döntésben. Végül Gyimesi Éva felkerült a listára, meg is választottuk azzal a kitételrel, hogy a politikai munka mellett/helyett a pedagógusi kerüljön előtérbe.

Kis-Jancsi József, Kalotaszentkirály-Zentelke későbbi polgármestere jelölésekor felmerült, hogy ő a falujában mint a Kommunista Párt tagja aktív tevékenységet folytatott. Többen, egykori párttagok azzal érveltek Kis-Jancsi mellett, hogy ez nem kizáró ok, hiszen voltak olyan állások, ahol a párttagság elengedhetetlen feltétel volt. Pillich László például felhozta, hogy újságíró csak párttag lehetett. A közgyűlés végül úgy döntött, hogy Kis-Jancsi József kerüljön fel a jelöltek listájára, mert sokat tett a falujáért, majd a titkos szavazás eldönti a többség akaratát.

Voltak derűsebb epizódok is. Kántor Lajos életrajzának ismertetése közben elmondta, hogy ő ugyan az irodalomtudományok doktora címet is megszerezte, de tekintettel arra, hogy a doktori titulust nagyon sokan érdemtelenül viselik, ő ezzel nemigen szokott dicsekedni. Nagy tapsot kapott érte. Mikor viszont rám került a sor, s Kántort felemlegetve azt találtam mondani, hogy akkor mit szóljak én, aki a kémiai tudományok doktora vagyok, harsány kacagással reagáltak a jelenlevők. Mindenki értette, hogy az ország első számú vegyészdoktorára, a diktátor négy elemit sem végzett feleségére céloztam. Mondanom sem kell, én is felkerültem a listára.

A titkos szavazás eredményeként a következő 17 tagú választmány került a megyei szervezet élére: Balázs Sándor, Pillich László, Kántor Lajos, Patrubby Miklós, Egyed Péter, Cs. Gyimesi Éva, Kapcza Imre, Dáné Tibor, Dávid Gyula, Buchwald Péter, Herédi Gusztáv, Székely Ferenc, Pálffy Zoltán, Kis-Jancsi József, Szócs István, Vizi Imre és Szabó Zsolt. Az új elnökség összetételét már a választmány döntötte el, szintén titkos szavazással. Ez a következőképpen alakult: Balázs Sándor elnök, Kántor Lajos és Bucur Ildikó alelnökök, Pillich László titkár és Pálfi Zoltán megyei ügyvezető titkár.

A (Fürdő) Pavlov utcai székház berendezése után ez az új vezetőség már az egykori megyei első titkár lakásának fogadószobájában tartotta választmányi gyűléseit. Ezeken már a körzetek vezetői is részt vettek. Nyakunkon voltak a parlamenti választások, erre kellett koncentrálni. Jelöltállítás, falujárás, kampányolás – mindmegannyi olyan új feladat, amelyekhez hasonlókkal eddig nemigen volt alkalmunk találkozni.

Annak ellenére, hogy a márciusi vásárhelyi események után az újraalakult szeku-utód SRI és fiókszervezete, a Vatra Românească mindent megtettek, hogy magyarellenes hangulatot teremtsenek, remekül megoldottuk e számunkra új feladatokat. Teljes összhangban az országosan elért jó eredményekkel, Kolozs megyéből három képviselő és egy szenátor jutott be a román parlament két házába. Az egymillió körüli szavazat 29 képviselőt és 12 szenátort jelentett az RMDSZ-nek. A parlamenti helyek megoszlása önmagáért beszél: Nemzeti Megmentési Front 355 (263 képviselő + 92 szenátor); RMDSZ 41 (29 + 12); Nemzeti Liberális Párt 38 (29 + 9). Ezt azóta nem sikerült túlszárnyalni, és félve írom le, de azt hiszem, ezután sem fogjuk.

A jó eredmény mondhatni már a kampányolás során a levegőben lógott. Csak meghatottsággal lehetett tudomásul venni azt a felénk áradó szeretetet és feltétel nélküli bizalmat, amivel még a legkisebb magyarlakta faluban vagy városi körzetben is találkoztunk. Akkor még egyértelműen jó volt RMDSZ-es vezetőnek lenni.

A későbbi, mondhatni vérre menő jelölésekhez képest az akkori jelöltállítás is egészen más volt. Nem mondom, hogy demokratikusabb, mert az egész eljárásban volt valami hályogkovácsi jelleg, sok naivitás és kevés szakszerűség, de legalább jó hangulatban zajlott. Nem előzte meg lobbizás, lejáratás, klikkekbe szerveződés, adásvétel meg egyebek.

A protestáns teológia egyik tantermében gyűltünk össze vagy hatvanan. Mindenki mondhatni spontánul jelölhetett bárkit, ezt egy kicsit megvitattuk, majd az általánosan elfogadott jelöltek nevét felírtuk a táblára. A képviselők oszlopában már három név is szerepelt, jelesen Podhradzky László, Pillich László és Eckstein-Kovács Péter neve, mikor szót kértem. Elmondtam, hogy tisztában vagyok a rátermettség és szakértelem fontosságával, de remélem, ha ezt én mondom, senki nem érti majd félre, és rossznéven sem veszi. Nézzük meg ezt a listát, s ha nem kis túlzással még rátesszük a Starmüller Géza, esetleg az én nevemet is, kissé nehéz lesz megmagyarázni Mari néninek, hogy ez a jeles magyarok Kolozs megyei listája, erre szavazzon. Legyen abban a névsorban lehetőleg egy Herédi vagy Somai is, természetesen ha a többi követelményeknek is megfelel. Ó, régi szép idők! Némi derűtség után eltekintettek a javaslatomtól, és maradt a lista. A szenátor-jelölésnél illyenszerű probléma már nem vetődött fel. Szócs Géza, Czirják Árpád és Kapcza Imre kerültek a jelöltek sorába. A slusszpoén gyűlés utánra maradt. Herédi Gusztáv széles mosoly kíséretében ölelt át, és azt harsogta: „Nagy voltál, Buchwald, csak éppen azt nem tudtad, hogy az én eredeti nevem Theil. Balogh Edgár keresztelt át Herédinek.”

Amint utólag kiderült, nem is jelöltünk olyan rosszul!

A májusi választások eredményével viszont csak mi lehattunk elégedettek. A félrevezetett román társadalom a „vakok vasárnapján” simán és óriási fölényrel (85% fölött) visszaválasztotta a pártaktivisták második vonalát felvonultató Nemzeti Megmentési Front elnökjelöltjét, Ion Iliescut és képviselőit. A Nemzeti Egység tanácsai megszűntek, mehettem vissza a megszűnőfélben lévő kutatóintézetembe. Hamarosan egymás után olyan események következtek, mint a bukaresti Egyetem téri retorzió, a bányászjárások, majd a kolozsvári helyhatósági választásokon Funar polgármesterré választása. Világosan kiderült, hogy azt a forradalomnak gondolt valamit is ellopták tőlünk, amiben kezdetben még annyira hittünk.

Tulajdonképpen örülnöm kellett volna, hogy rövid politikai pályafutásomnak vége szakad. Nem így történt! De ez már egy másik történet.

A csúcs minden oldalán csak lejtő vagy szakadék...

A mikor Kántor Lajos, a megújult *Korunk* főszerkesztője s a frissen alakult Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács elnöke 1990. január első napjaiban azzal bízott meg, hogy a városi Nemzeti Megmentési Front (NMF) kötelékében már érdekvédelmi és képviseleti megbízatást teljesítő Buchwald Péter alelnököt és Dáné Tibor tanácsost munkájában erősítsem, kezdetét vette kisebbségpolitikai pályafutásom. S tartott az 2009 januárjáig, országos vezetőtestületi tagként, később megyei RMDSZ-előnként is (1999–2005), az NMF-et váltó Ideiglenes Nemzeti Egység Tanács Kolozs megyei alelnökeként, majd 1992-ben városi tanácsosként, parlamenti képviselőként (1992–2008), Európa-parlamenti megfigyelőként és megbízott képviselőként (2005–2007).

2010-ben, RMDSZ-obsitosként, a kezdeti lépésekre emlékezni nemcsak áldás, de átok is. Nemcsak hagyaték, de megszépíthető múlt és igazolható jelen. Egyikkel sem szeretnék viszont visszaélni, mert számomra nemcsak a történelmi igazság, hanem az emberek igazságérzete is fontos és meghatározó volt és marad.

Kolozsvárott, az 1989. december 22-i fordulat után közvetlenül megalakult Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács kezdeményezőinek (mindannyian személyes ismerőseim vagy éppen barátaim voltak) az új kolozsvári napilapban, a *Szabadságban* megjelent *Hívó Szavára* jelentkeztem magam is a magyar színházban működő toborzóirodában, majd a *Korunk* szerkesztőségében, ahova addig is bejáratos voltam, Kántor Lajosnál s az éppen ott tartózkodó Pillich Lászlónál. Kezdetben naponta ott folytak az egyeztetések, tervezgetések, megbeszélések határtalan lelkesedéssel és feltámadt reménnyel. Karácsony és újév között hihetetlen gyorsasággal és szorongásban teltek a napok, s nemcsak a bukaresti eseményekre való figyelemmel és rengeteg rémhírral törődtünk és foglalkoztunk, hanem azzal a jövővel is, melyet újra kellett álmodni, és tenni, tenni, sokat tenni s a lehetetlent is lebírnunk annak megvalósításáért. Mindezt azzal a rengeteg és fölösleges vitával is, mely a napok minden szakában és különböző helyeken zajlott, a szintén szervezkedő ifjúság képviselőivel is.

Karácsony első napján a bukaresti tévében Domokos Géza harmadmagával (Demény Lajos és Horváth Andorral) bejelentette a Romániai Magyar Demokrata Szövetség megalakulását. Ez a kezdeményezés bennünk, kolozsváriakban nem kis kétséget támasztott, és bosszankodva vettük tudomásul az országos szórás lehetőség előnyét. Jóllehet a participatív demokrácia keresztény apológiájához ragaszkodtunk, és a részvételi jogát mindenkinek elismertük, valamint a párhuzamos szervezkedések jogosságát is, mégis, a lemaradás és elké-

settség érzésével vettük tudomásul azt a mozgósító visszhangot, mely a bukaresti bejelentést követte.

Miközben az új evangéliumi politika értelmében a megbékélés a napi politika jelszava lett, sokan éreztük (de talán nem adtunk kellőképpen hangot is érzésünknek), hogy e mélyen bibliai gyökerű fogalommal valamiféle manipuláció történik. Megelégedtünk egy szállóigévé vált megfogalmazással: „Én politizálok, te politizálsz, és ő is politizál... Csakhogy én is naiv vagyok, te is félsz, és lehet, hogy ő is elvtelen!”

Visszatekintve az akkori napok és hetek eseményeire, nyugodtan feltehetjük a kérdést: kik voltak a naivok? Azok talán, akik belső bizonytalanságuk ellenére – s a mindennemű elkötelezettségtől való irtózat (újabb párt tagjának lenni) posztmodern megideologizálásának tagadásával – mégis politikai felelősséget vállaltak, és célt, értelmet, erkölcsi értékrendet nyújtó horizont vándorának hitték magukat, s nélkülözhetetlennek egy átmeneti időszakra, hivatásos politikusok hiányában? De akik nem tudhatták még (már), hogy – hataloméhség miatti viszály és gyűlölködés közepette – hogyan viselkedjenek az intellektuális és politikai közéletben. Mert hiszen kevés volt az (ma már tudjuk), hogy csak hittük és vallottuk: a szabadsággal való élés nem önkény, nem ízléstelenség, nem cinizmus és nem felelőtlenység.

Szabadnak, tehát csúcson éreztük magunkat. Csak egyről feledkeztünk meg: a csúcs minden oldalán csak lejtő vagy szakadék...

S akik mindezt tudták, de valódi meggyőződés híján elviselhetetlenül irritálta őket minden hiteles, szenvedéssel-áldozattal elnyert meggyőződésnek a pusztasága, és kielégíthetetlen (s esetenként a bukott rendszerből átmentett) hatalmi igényüket vagy emberi gyarlóságukat csakis a kirekesztés és lejáratás szándékával és politikai eszközeivel hajlandók érvényesíteni, ügyet sem vetve arra, hogy részérdekekkel soha nem pótolható az elmulasztott egész – hát azok voltak az elvtelenek...

Akik pedig – a történelmi jóvátételben nem bízva – tudták, hogy itt a kompromisszumra való hajlam hiánya már nem infantilizmusra vall, és tudatosan távol maradó erkölcsi emelkedettségük, ha nagyon nehezen is, de hiába különbözteti meg az erkölcsileg nélkülözhetetlen és eredménycélzó kompromisszumot a megalkuvástól – hát azok nemhiába féltek...

Ilyen történelmi-társadalmi kontextusban kellett életre hívni az erdélyi (tágabb értelemben: romániai) magyarság összetartó, érdekvédelmi és közképviseleti szervezetét, melynek neve végül is: Romániai Magyar Demokrata Szövetség lett. Szövetség! – és nem egyesület, mint ahogy román nevén (Uniunea Democrată Maghiară) közismert, hiszen azóta sem egyesültünk senkivel...

De térjünk vissza a kronológiai sorrendhez.

Domokos Gézáék bukaresti bejelentését követően elkezdődtek az erdélyiekkel, pontosabban a már megalakult erdélyi magyar szervezetekkel való egyeztetések. Köztudott, hogy a toborzó kiáltvány beolvasása (1989. december 25.) előtt Temesváron már december 22-én megalakult a Bánsági Magyar Demokratikus Szövetség, december 23-án Kolozsvárott a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács, Nagyváradon a Magyar Demokratikus Nemzeti Tanács, Sepsiszentgyörgyön a Romániai Magyar Demokratikus Fórum Háromszéki Szervező Bizott-

sága. December 24-én Marosvásárhelyen, Szatmárnémetiben és Aradon ideiglenes szervező- és intézőbizottságokat állított fel az ott élő magyarság stb.

Mint említettem, 1990. január első napjainak valamelyikén, Kántor Lajos kérésére (vagy talán egy „fal melletti rögtönzött döntésnek” köszönhetően?) jelentkeztem a városi Nemzeti Megmentési Front titkárságán, pontosabban Buchwald Péter frissen kinevezett alelnöknél, majd Dáné Tibor tanácsos ideiglenes irodájában, valamint Balogh Ferenc alpolgármesternél is. Ők képviselték a kolozsvári magyarságot a város politikai és adminisztratív vezetőtestületeiben a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács megbízásából, illetve Tőkés Elek is akkor lett a megyei főtanfelügyelőség főtanfelügyelő-helyettese. A megyei NMF vezetőségében pedig Cs. Gyimesi Éva és Patrubby Miklós, míg a Megyei Polgármesteri Hivatal(?) kinevezett titkára Somai József volt.

Rengeteg tenni- és intéznivaló volt, hiszen a város és megye lakosságának alapellátása az örökölt szűkös helyzetben és biztonsági intézkedés abban a zűrzavaros és egyáltalán nem véglegesen lezárult folyamatban, a forradalmi és elszabadult indulatos hangulatban, igencsak elvont attól a szervezőmunkától, mely nemcsak a politikai mezőnyben, de a civil szférában is beindult. Sok volt a valós vagy kreált konfliktushelyzet, mely azonnali megoldást követelt. Elsősorban, mindenekelőtt a visszaállítandó anyanyelvi oktatásunk és iskolaállományunk visszaszerzése terén. Rengeteg volt az érdeklődő és kérdezősködő s még több a rémhíreket közvetítő, bekopogó és feladatot is vállaló jelentkező. És mindenkit meg kellett hallgatni, mindenki ügyének figyelmet szentelni. Gyári munkahelyeken megkezdődtek a számonkérések, a bosszúéhes elszámoltatások, tisztségekből való leváltások s azzal párhuzamosan a politikai szervezkedések is. Úgyszintén vidéken is. Hogy a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsban, a magyarság városi, megyei és országos szintjén s az országban mi történt nap mint nap, arról rendszerint a késő délutáni és estébe hajló találkozókon értesültünk. Így arról is, hogy a bukaresti és vidéki egyeztetések hol tartanak. A tárgyalások menetéről Kántor Lajos és Pillich László, Cs. Gyimesi Éva és Patrubby Miklós tájékoztattak. Megtudtuk, hogy az első országos egyeztetés színhelye Kolozsvár lesz, január 7-én (vasárnap) az Állami Magyar Színház épületében. Mindezt és a KMDT toborzóirodájának működését annak köszönhetjük, hogy az igazgató Kötő József volt. A találkozó megszervezése, a küldöttek fogadása és ellátása viszont mindannyiunk közös feladata. A szombati nap folyamán többször tárgyaltam a KMDT megbízásából a Református Teológia vezetőségével a közös ebéd lehetőségeiről. S az összefogás nagy reményével és nem titkolt örömeivel készültünk arra a találkozóra, melyre először éppen Kolozsvárott kerülhetett sor. S hogy éppen itt, akkori értesüléseink szerint, az Ideiglenes Bizottság tagjai: Kántor Lajos, Cs. Gyimesi Éva és Balogh Edgár (?) kitartó érvelésének köszönhető, hiszen Kolozsvár Erdély központja, mindenki számára egyforma távolságra, és a friss temesvári hős, Tőkés László szülővárosa. És ez elvitathatatlan ma is.

1990. január 7-én reggel 9 órára vártuk az Állami Magyar Színház bejáratánál az ország minden részéről érkezőket. Amikor a színház épületéhez érkeztem, Pillich László és Pálfi Zoltán (őt a beiratkozáskor ismertem meg, a toborzó iroda állandó szolgálatosa volt) már javában ügyködött. A színház előcsarnokában Kántor Lajos az éppen megérkezett bukaresti küldöttséggel volt elfoglalva. Én Pillich Lászlóékhoz csatlakozva üdvözöltem az ismerős és ismeretlen küldötteket, akik nem kis megilletődöttséggel léptek be az épületbe, vagy örömmel és tétován várakoztak a bejárat lépcsőin. A találkozás vagy egymásra találás ritka örömeinek hangulatá-

ba viszont némi szorongás is szorult, hiszen sokan akkor találkoztunk először, közismertek vagy kevésbé azok, viszont mindenképpen a kezdeti politizálás nagy alkalmának közös nevezőjét jelentő akarattal. Nekünk, kolozsvári szervezőknek külön alkalom is volt az izgalomra, hiszen ekkora méretű tanácskozást először szerveztünk, s talán csak Kötő Jóska színház- és közönségszervező tapasztalatára alapozhattunk. A Magyar Állami Opera balett-termét kellett átrendezni, megfelelő számú széksorokat, elnökségi asztalt elhelyezni stb. A sürgés-forgás forgatagában, újabb érkezők fogadása közben aligha jutott figyelem arra is, hogy a megérkezettek és helyi szervezők között miről folyt a szó vagy inkább a vita. Arra figyeltem fel, hogy Pillich Laci felháborodott hangon jelzi Kántor Lajosnak: az elnökségi asztalt elfoglalták a bukarestiek, és akkor miért is gyűltünk annyian össze Erdély minden sarkából? Ki fogja itt levezetni a találkozót, az egykori rendszer relikviái vagy a túlélő disszidensek, forradalmárok, mint a jelen lévő Tőkés László vagy részünkről Cs. Gyimesi Éva? Laci nyomában ott tolongtak a kolozsvári munkások vezetői is (Másodi Zoltánra és Csomortán Istvánra emlékszem), és követelték, hogy ezt szóvá kell tenni, és ne hagyjuk megcsúfolni friss demokráciánkat. A házigazdák nevében Kántor Lajosnak, Pillich Lászlónak, és Cs. Gyimesi Évának valóban kötelessége volt vállalni ezt.

A tiltakozásnak elsőként Pillich László (a KMDT titkári minőségében) adott hangot, de én tisztán csak a „Már megbocsáss, Géza!” kezdetre emlékszem. A demokratikus eljárás mellett érvelt aztán Cs. Gyimesi Éva és Kántor Lajos és még Másodi Zoltán is a kolozsváriak közül. De a vásárhelyi Béres András, az udvarhelyi Kolumbán Gábor, a háromszéki Gajzágó Márton és sokan mások is. Javaslatokat kértek az elnökség személyi összetételére és szavazással való döntést a végleges testületre. Nem kevés vitával, de megtörtént. Más kolozsvári vagy vidéki nem.

Az elnökség összetétele viszonylag hamar kialakult. Cs. Gyimesi Éva, Domokos Géza, Sütő András, Kántor Lajos foglalhatott helyet az elnökségi asztalnál és próbált medret szabni a kialakuló vitának, egyeztetésnek, ami módfelett vehemensnek és szerteágazónak bizonyult. Mindenki türelmetlenül szeretne volna szóvá tenni a tömbmagyarság és a szórvány gondjait, vita alakult ki a prioritásokat illetően is. Kisebbségi történelmünk egy újabb korszakának kezdetén érthetően különböztek az álláspontok, s az egyetlen, amiben egyetértettünk, az volt, hogy kisebbségi sorsban is élni akaró közösségünk minden tagjára szükség van, s hogy „egységben az erő”. Ezért az egyesülni akaró szándékot mindenki támogatta ugyan, de többre, egy szándéknyilatkozat megfogalmazására és elfogadására például már sem idő, sem energia nem maradt aznap. Szóba került ugyan egy kisebbségi törvénytervezet szükségessége is, de Sütő András hiába ajánlotta és érvelt még a Magyar Népi Szövetség megbízásából egy Demeter János által kidolgozott változat mellett, „Nem kell már az MNSZ, nem kell semmilyen kommunista örökség”-szerű bekiabálásokkal utasították el a javaslatot, és mindenki belefáradt az elfajult vitába. Volt, akit elkésérített mindez (Nagy György és Jenei Dezső egyetemi tanárokat például), s volt, aki nekigyürkőzve készült a további munkára. Ezért egy idejében érkezett és elfogadott javaslatra abban egyeztünk meg, hogy egy hét múlva, Marosvásárhelyen kerüljön sor a második egyeztető találkozóra.

Volt ennek a találkozásnak egy nagyon elkésérítő és utólag is elgondolkodtató jelenete. Pálfi Zoltán, aki a bejárat ajtajánál maradt többedmagával, azt a feladatot kapta, hogy senki ismeretlent ne engedjen be a színházi épületbe, hiszen nemcsak a provokációktól tartottunk (nem

alaptalanul), de testi épségünket is féltettük. Ám a közmédiába s így a köztudatba is úgy került be egyeztető találkozásunk híre mint az erdélyi magyarság meghirdetett érdekvédelmi és közképviselési szervezetének alakuló ülése. Nagy volt tehát az érdeklődés mind a hazai és magyarországi magyar és más külföldi, mind a román média részéről, és mindenáron be akartak jutni a küldöttek közé. Arra viszont már kevesen számítottunk, hogy az anyaországi megalkult vagy alakuló politikai szervezetek küldöttségei is érkezhetnek, akik élni szeretnének az ünnepi alkalommal és köszönteni a kisebbségi politikai újszülöttet.

Újvári Ferenc ügyvéd keresett meg felháborodva, hogy Pálfi Zoltán nem akarja beengedni a Magyar Demokrata Fórum bejáratí ajtónál várakozó küldöttségét (Csoóri Sándorra, Antall Józsefre és Andrásfalvy Bertalanra emlékszem). Mint kiderült, a FIDESZ küldöttsége is próbálkozott már. Kántor Lajos és Pillich Laci közbelépésére az előcsarnokba bejuthattak ugyan, ám Domokos Géza méltatlankodásának és tiltakozásának köszönhetően mégsem jelenhettek meg az ülésen és köszönthették szándékunkat és törekvésünket, mondván, hogy „tekintettel kell lenni román testvéreink érzékenységre, és nem kell igazolnunk gyanakvásukat, hogy a tét mégiscsak Erdély”. Egyesek helyeselték a véleményét, ám még többünket nemcsak megdöbentett, hanem el is keserített elfogadott álláspontja. És sajnos, az a döbbenet és elkeseredés, egyfajta ráérzés formájában, jó ideig hatalmában tartott. Úgyhogy a vásárhelyi találkozóra, a helyi teendőkre való hivatkozással, nem is kívántam leutazni.

Ha jól emlékszem, a vásárhelyi találkozó előkészítő gyűlésére Kötő József vitte le Kántor Lajost és Pillich Lászlót, január 12-én. A másnap, január 13-án sorra kerülő II. Országos Küldöttgyűlésre utazók között sem voltam. Kolozsváron ért tehát az a Bukarestben kialakult politikai helyzet, mely a román történelmi pártok fellépése nyomán alakult ki, s melynek folyamán a NMF lemondott, és megalakult az Ideiglenes Nemzeti Egységtanács (INET) országos fóruma.

A Szabadságban viszont megjelent a (mint kiderült) Marosvásárhelyen az új helyzetnek megfelelően felvázolt, ám Kolozsváron véglegesített RMDSZ Szándéknyilatkozat első fejezete (két nap múlva viszont a bukaresti *Romániai Magyar Szó*ban egy teljesen átirat változat), már az INET felhívásával, mely arra buzdítja az ország lakosságát, hogy a Nemzeti Megmentési Front szervezetei helyébe haladéktalanul alakítsa meg vidéki fórumait.

Pillich Laci számolt be a Vásárhelyen történekről, Kántor Lajos pedig a megalakítandó Kolozs megyei RMDSZ alakuló ülésének sürgetése mellett (február 18-ára javasolta), még a KMDT egyetértésével, Kiss Jánossal és Bálint Júliával együtt, bejelölt a Kolozs megyei INET-be, természetesen az NMF-ben már helytálló Cs. Gyimesi Éva és Patrubby Miklós mellé.

Mindennek viszont előzményei voltak, és következményei lettek.

Előzménynek minősült mindaz, ami a román tagozatoknak a Báthory István Líceumból való kiköltöztetése körüli hercehurcában történt. Hiszen kezdetben a román tanári kar, a szülői bizottság s a diákok hallani sem akartak erről, s ezt erősítették a helyi NMF román képviselői is. Csupán néhány „forradalmár” és szerencsére a megyei tanfelügyelőség frissen ki-nevezett vezetője, Stoica Mariana hajlott az általunk javasolt megoldásra. Szerintem a Stoica Mariana demokratikusnak bizonyuló magatartása s az azt erősítő helyettese, Tőkés Elek mindennapos kiállása nélkül nehezebb lett volna célunkat elérni. A megyei Front mindennapos gyűlésein állandó napirendi pontként szerepelt a Báthory miatti vita és érvelés, melyben a szülői és tanári küldöttek is részt vettek. A holtpontról való kimozdulás valójában akkor kö-

vetkezett be, amikor kérésünk (követelésünk?) olyan demokrata disszidensek személyében is támogatóra talált, mint Octavian Buracu vagy Mircea Pușcă, és amikor konkrétan fölvetődött az a lehetőség, hogy a volt Megyei Pártiskola Eperjes utcai, kitűnően karbantartott és felszerelt komplexuma (az egykori tanítóképző) rendelkezésünkre áll. Amikor ez a lehetőség már egyértelművé vált, Tőkés Elek és Pillich Laci kérésére kapcsolódtam bele az egyezkedésbe és érvelő vitába. Így nyilván nem érezhettem az addigi küzdelem áldatlan és kimerítő meneteit, melyek mindig következményekkel járnak. Nem voltam célpontja azoknak a rágalmaknak és feltételezett gyanúsítgatásoknak sem, melyek az érkező segélyek fogadása és irányítása során születtek. Nem voltam kitéve azoknak a mindennapos nacionalista kirohanásoknak sem, melyek a megyei Front magyar tagjait érték. (Emlékezzünk csak Doina Cornea januári magyarság elleni kirohanásaira, melyeknek a román sajtóban is hangot adott, a Norvégiából érkező, „Bergen úr” vezetésével érkező szállítmánnyal – író- és varrógépek, gyógyszerek, élelmickek – kapcsolatosan például, melyet ideiglenesen a Brassai Sámuel Líceumban helyeztek el, és amelyet, Doina Cornea asszony szerint, a magyarok jogtalanul elsajátítottak. Mint utólag kiderült, „Bergen úr” nem is létezik, Bergen egy norvégiai kisváros, s az adomány, melyet érintetlenül ott találtak meg, ahova lerakták, sem onnan érkezett.)

A Báthoryból, végül is, átköltöztek a román tagozatok az egykori pártiskola épületébe. De még az új román líceum nevét is mi ajánlottuk. Ma már kevesen emlékeznek arra, hogy az „Avram Iancu” nevet Pillich László javasolta. Igaz, hogy tanév közben történt mindez, sokak méltatlankodó fejcsoválására. (Jóval később, már a *Korunk* szerkesztőjeként készítettem felmérést a Báthory magyar diákjai között erről a szétválasztásról. És nem kaptam egyértelmű, maradéktalan helyeslő és pozitív visszajelzést részükről sem.) Viszont, a későbbi történések fényében is, és így utólag megítélve, hasonló szétválasztások csak akkor és azonnal történhetnek meg, 1990. március 31. (a Szeku SRI néven való újjászületésének dátuma) után már nem, lásd a vásárhelyi Bolyai líceum esetét.

Az említetteknek és más ismert és ismeretlen tényeknek köszönhetően a Kolozs megyei Ideiglenes Nemzeti Egységtanács alakuló ülésén Patrubby Miklós már nem vehetett részt. Kórházi ápolásra szorult. Az INET megyei elnöke Octavian Buracu lett, Cs. Gyimesi Éva pedig a magyar alelnöke. Nagyon rövid ideig, mert megelégedve mindazt, amit addig tapasztalt s a változás nyakunkba zúdított, önként visszalépett, s az oktatásnak kívánta áldozni minden idejét. Helyébe én léptem. Az alelnöki teendők és hatáskörök leosztásakor nekem a megyei közbiztonsági s ráadásként a kisebbségi és ifjúsági ügyek felügyelete és rendezése jutott. Első jelentős eredményem mégis (Somai Jósikával együtt, aki továbbra is a megyei polgármesteri hivatal titkára maradt), átmeneti megoldásként ugyan, a Fürdő (Pavlov) utcai székházunk megszerzése volt. (Onnan kellett kiköltöztetni Ioachim Moga volt megyei első titkár feleségét minden ingóságukkal.) Kántor Lajossal már ott fogadtuk a Kolozsvárra látogató svéd nagykövetet. Az igazság az, hogy mi a Deák Ferenc utcai úri kaszinó helyiségeit szeretnénk volna megszerezni, ám az ott székelő egykori szakszervezet hivatalnokait (volt közöttük magyar is) nem bírtuk kimozdítani.

Közben lázasan készülődöttünk a megyei RMDSZ alakuló ülésére. Tudomásomra jutott, hogy az addigi elnökséget vállaló Kántor Lajos sem hajlandó folytatni azt a vezető munkát, melyet addig lelkesen föl vállalt és végzett. Reá várt az újjászületett *Korunk* főszerkesztői munkájának kiteljesítése, az új szerkesztőgárda toborzása s a folyóirat arcélnévé meghatározása és

becsületének visszaadása. (Akkor még nem tudtam, hogy április elsejétől a *Korunk* csapatának én is tagja leszek.)

Pillich László is mindhiába kapacitált, hogy inkább a szervező és meggyőző munkába kapcsolódjam be vele együtt, mert hihetetlen gyorsasággal és intenzitással egymást követték az országos és megyei események, s a mindennapos hivatali gyűlések és akciótervek, de a cselekvések is késő éjszakáig a hivatalban tartottak, vagy vidékre utaztattak.

A február 18-i RMDSZ alakuló gyűlésen, melyet az Állami Magyar Színház nagytermében tartottunk, már csak szinte hivatalból vettem részt, ügyintézés miatt arról is legalább ötször hívtak ki, így egy ideig hiányoztam is. Arra érkeztem vissza, hogy Dáné Tibor tartja határos, mindenkinek tetsző beszédét, s aratja a tapsot. Tudomásom szerint ő a szociáldemokrata pártnak volt a tagja, s még a városi Front irodájában vitatkoztunk arról, hogy kisebbségvédelmi szervezetbe vagy politikai pártba kellene tömörülni, s ha ez utóbbiba, miért föltétlenül csak a szociáldemokrata ideológia és gyakorlat volna számunkra a biztos megváltó. Számomra az volt a legriasztóbb, hogy miközben iskoláink szétválasztásán kínlódtunk, Dáné Tibor arról próbált meggyőzni, hogy nekünk, románoknak és magyaroknak egyetlen szociáldemokrata pártban van a helyünk. Ez jutott eszembe, miközben furcsa érzések közepette hallgattam nagymagyar szónoklatát, melynek meg is lett a kellő hatása és következménye: RMDSZ-tagsága hiányában is bejavasolták egyenesen a Kolozs megyei RMDSZ-szervezet elnökségébe, de ugyanúgy mást is. Kutakodóan figyeltem az elnökségben ülők (Jenei Dezső, Balázs Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Kántor Lajos, Pillich László, Egyed Péter s a fiatalok részéről Váradi Miklós) arcát. Mert már nyílt lobbizás folyt amiatt is, hogy ki legyen a megalakuló RMDSZ-szervezet új elnöke. Abban a feszült légkörben akadt azért egy-két vidám és feloldó jelenet is, mely mindmáig megmosolyogtat. Amikor a munkások képviselőiben Csomortán István Cs. Gyimesi Évát is az elnökségbe javasolta, s nemcsak szimbolikus értelemben „lobogónknak” nevezte, Éva szerényen szabadkozott, hogy ki kell őt ebből már hagyni, hiszen eléggé gyűrött és megviselt. De Csomortán azonnal rávágta, hogy „nem baj, mert mi majd kivasaljuk”.

Az új elnök pedig Balázs Sándor lett. Nemcsak szamizdat-tevékenysége tette népszerűvé, de a nemrég, a Diákházban iskoláinkért tartott tiltakozó nagygyűlésen jószavú, ízes odamondásai és telibe találó, szónoki megfogalmazásai is emlékezetesek maradtak. Az újonnan megalakult Bolyai Társaságnak is ő lett az elnöke.

Így az 1990. február 24–25-én sorra kerülő, Sepsiszentgyörgyre összehívott III. küldöttgyűlésre utazó kolozsvári küldöttséget már ő vezette. Azon a küldöttgyűlésen megalakult a tizenegy tagú Ideiglenes Elnökség is, melynek öt bukaresti (Domokos Géza, Demény Lajos, Verestőy Attila, Lányi Szabolcs és Horváth Andor), valamint hat erdélyi tagja (Balázs Sándor, Formanek Ferenc, Nagy Béla, Béres András, Sylvester Lajos és Antal István) volt. Elkezdődött tehát az érdemi munka mindannyiunk számára.

És folytatódott Kolozsváron, az INET-ben is az az építkező és közbenjáró tevékenység, mely a civil, kulturális és ifjúsági szervezetek megalakulását, bejegyzését s a külföldiekkel való kapcsolat felvételét segítette. Részt vettem a Szabó Zsolt által irányított munkában, a vidéken és falvakban élő magyarság megszervezésében, nem egy RMDSZ szervezet alakuló ülésén. S közben írni próbáltam verset, esszét, politikai cikket, s közölni is friss napi- és hetilapokban, folyóiratokban (*Szabadság*, *Romániai Magyar Szó*, *Helikon*, *Korunk* stb).

1990. március 3-án Király Károly, az Ideiglenes Nemzeti Egységtanács alelnöke Bukarestbe hívta össze a megyei INET-ek kisebbségi alelnökeit, s ott figyelmeztettek először mindarra, ami készülődőben van országszerte a román szélsőséges nacionalista erők szervezésében. A híreket Mânzatu professzor is megerősítette.

Kolozsvárra visszaérkezve, amikor a tudomásunkra hozottakról Octavian Buracunak is beszámoltam, előmbete a külföldről bejuttatott *Újtestamentum* egy példányát, és arra kért, hogy lapozzam fel a 14., 20. és 25. oldalt. A 14. oldalon kézírással: Szatmárnémeti, március 14., a 20. oldalon: Marosvásárhely, március 19–20., s a 25. oldalon: Kolozsvár, március 25. bejegyzés szerepelt. Együtt hívtuk fel Cellac külügyminisztert és Chițac belügyminisztert ez ügyben. Én egyúttal a hazatelepedni akarók (Szócs Géza, Borbély Ernő és Búzás László) útlevél-ügyében is közbenjárásukat kértem, amit készségesen nemcsak megígérték. Ám a tudomásunkra jutott információk esetében igyekeztek megnyugtatni és másra terelni a beszéd fonalát.

Március 14-e éjszakáján újra Bukarestbe utaztam, nemcsak a Budapestre, román–magyar találkozóra (március 19–20) készülő kolozsvári magyar értelmiségiek útlevelének ügyében, de az egykor felfüggesztett Erdélyi Múzeum-Egyesület folytonosságát elismerő okiratért is. Mind Chițac belügyminiszter, mind Andrei Pleșu művelődési miniszter készséggel állott rendelkezésemre. Ez utóbbi kabinetjében értesültem a Szatmáron történetekről. Szerettem volna még március 15-én, legalább este visszaérkezni Kolozsvárra, ám a törölt repülőgépjárat miatt csak 16-án hajnalban szállhattam le a némi késéssel érkező vonatról. Így szalasztottam el az első kolozsvári szabad Március 15. felemelő örömnepét, melyre már Szócs Géza is hazaérkezhetett.

És szorongva vártuk március 19-ét, 20-át. S a jóslatnak bizonyuló bejegyzések nem meglepetéstől üzenetnek bizonyultak. Már 19-én délután riasztó hírek érkeztek Vásárhelyről. Budapestre is izgatottan kérték a friss híreket. Mi pedig Vásárhelyről a tájékoztatást. Késő éjszakáig bent tartózkodtam a megyei irodában, ám csak másnap reggel tudtuk meg, hogy mi történt Sütő Andrással és társaival s a Maros megyei RMDSZ székházával. A március 20-i összecsapást már a bukaresti tévé képernyőjén követhettük, s nem kis manipulációnak tettük ki magunkat. Vásárhelyi barátaink telefonhívásai sem tehették rendbe tudatunkban azt a kétségbeesett kérdést, hogy mi és miért történt s fog történni ezután, hiszen a bejegyzés szerint Kolozsvár következik, s a vásárhelyi fordulat miatti bosszú sem kizárt.

Másnap liberális alelnök társam, Mircea Vaida jelezte telefonon, hogy valami készül Kolozsváron, hiszen hónapok óta először árulnak tömény szeszes italt a központi élelmiszerboltokban. Utasítottam a városi rendőrpáncsnokot, hogy állítsák le az árusítást, vonják be az italkészleteket. Octavian Buracu is kiutazott Budapestre, úgyszólván az alelnökök állták a sarat. Jelezték, hogy az egyetemisták is gyülekeznek, sőt a Nehézipari Munkások is forrongnak. Akkor találtuk ki, hogy meg kell szólítani a Vatra Românească kolozsvári vezetőit, a Petrescu testvéreket, és fölkérni nemcsak az utcai gyülekezőhelyeken, de a rádióban és helyi tévében is közös, csillapító megnyilvánulásra. Míg Mircea Pușcă Iustinian Petrescu biológia szakos egyetemi tanárt, VR-vezetőt kereste, én az itthon maradt Balázs Sándort kértem, fáradjon be az irodámba, hogy esetleg a megtalált Petrescu úrral fogalmazzuk meg a nyugalmat kérő felhívást. S ez szerencsére sikerült, Iustinian Petrescu készségesnek bizonyult, a szöveg elkészült, melyet nemcsak a rádióban és tévében olvastunk be együtt, hanem még az ortodox katedrális

előtt gyülekezők elé is kiálltunk vele. S a hatás nem maradt el, Kolozsvárt elkerülte mindaz, ami nem kímélte Szatmár, de főleg Vásárhely és vidéke lakosságát.

Politikai vonatkozásban, az RMDSZ megyei és vidéki szervezeteinek beindítását és működtetését illetően (és minden politikai párt hasonló helyzetbe került) következett még néhány olyan intézkedés, melyek felborították a kialakuló helyzetet. Az első ilyen INET-határozat az volt, mely a munkahelyekről kitiltotta a politikai alakulatokat, és lakóhelyek szerinti szervezkedésre kötelezte azokat.

Kolozsváron a magyar munkásság is munkahelyén kezdte el a szervezkedést, és kedvére való volt, hiszen a kialakult és összeforrott munka- és szakmai közösségek mindig időtállóknak bizonyultak. Valójában a munkásság jelenthette volna az RMDSZ tömegbázisát. Ám a számára áldatlan döntés, miszerint munkahelyen semmilyen politikai alakulatot működtetni ezentúl nem szabad, végzetesnek bizonyult. A lakóhelyek szerinti kényszerű körzetesítés a magyar munkásság közösségeinek bomlasztását s egyfajta szervezetlenségét eredményezte. S azt hiszem, ez az a pont, melyről az RMDSZ-szel kialakult viszonyát értelmezhetjük. Mert az az igazság, hogy számarányának és aktivitásának megfelelő képviselőhöz sem jutott a szövetség döntéshozó és vezető testületeiben. Később ezért volt várható a munkásság képviselőinek erőteljesebb fellépése, mely feldúlhatta volna a „politikai dilettantizmus” eszköztárát, de erősíthette volna az RMDSZ politikai felépítményét. Ma már csak sajnálni tudjuk, hogy ez elmaradt, és nincs a remélt megnyilvánulásnak politikai, csupán egzisztenciális vetülete. Vagy talán az sem...

Helyesnek bizonyult viszont a kolozsvári RMDSZ akkori vezetésének az a döntése, hogy a lakóhelyi szervezkedés értelmében a lakónegyedi szervezeteket (a megyei szervezet keretében) egyenrangúvá tette a vidéki (városi és községi) szervezetekkel, de nem tömörítette városi szervezetbe őket, s így mindmáig elmaradt a kolozsvári, városi mamutszervezet létrehozása, mely a gazdasági-társadalmi prioritásokat éppen úgy kisajátíthatta volna, mint a szervezeti előnyöket.

Mire az RMDSZ nagyváradi, első kongresszusát összehívták, a kolozsvári értelmiségiek által létrehozott Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsot már senki sem emlegette. Ám nem felejtettük el célkitűzéseit, azt például, hogy az erdélyi magyarság legitim szervezetének központja és székháza Erdély fővárosában, Kolozsvárott legyen. Az első kongresszuson hozott döntés értelmében, s a kolozsváriak kitartásának és a részbeni támogatásnak köszönhetően, a bukaresti elnökséggel, a kolozsvári főtítkárság kellett volna biztosítsa az RMDSZ politikai és regionális tevékenységét. Kár, hogy ez csak az első parlamenti választások utáni, alkotmányozó parlamenti ciklus alatt volt így. S az is lehetséges, hogy az RMDSZ akkori bénultságának természetrajza éppen innen eredeztethető.

1994-ben, már parlamenti képviselőként, a *Korunkban* közölt, *A bénultság természetrajza* című vitairatra írott válaszomat Czeslaw Milosz *Mennyi nagyszerű szándék* c. versének találó és ma is időszerű megfogalmazásával zártam: „...Kinek szíve volt, hagyta, hogy elcsábítsa az emberek iránti szeretet. / Kinek esze volt, tanokat választott magának. / Ki szépet akart, kapott egy romba dőlt világot. / Így fizetett korunk azoknak, akik bíztak / A kétségbeesésben és a reménységben. / És győzni mit jelentett? Beszéd közben elharapni a szót. / Kiáltást hallani, és behódolni az igazságtalanságnak, / Mert az igazság elveszett. / S barátkozást tettetni, a sírokra nem tekintve?”

Gondolatszilánkok '89 decembere és '90 márciusa közötti időkből

Annak ellenére, hogy végignéztük az ötvenhatos mártírok újratemetését, láttuk a berlini fal lerombolását, hallgattuk Tőkés László Szabad Európa Rádióban közvetített beszédeit, mégis legtöbbünket meglepetésként értek '89 decemberének társadalmi változásai. Szerencsére hamar felocsúdtunk, s pillanatok alatt alakultak meg azok a kezdeményező csoportok, amelyek megvetették a későbbi intézményrendszer alapjait. A családon belül, baráti, ismerősi körben napok alatt természetessé vált az, hogy időt, energiát nem kímélve mindenki hozzájárul az új rend kialakításához. Így alakult, hogy édesanyám (Csögör Enikő) január első napjaira elkészítette a Kolozs megyei magyar nyelvű oktatás hálózatának egyik első változatát, édesapám (Tibád Levente) a mai Báthory líceum román nyelvű osztályainak az Eperjes utcai épületbe való átköltöztetésében vett részt, feleségem (Maksay Ágnes) a kolozsvári rádió magyar adásának újraindításánál, Kántor László barátom a televízió magyar nyelvű műsorának születésénél bábáskodott. (Az emlékek sorát gazdagítja, hogy hathetes fiam, aki megérezhetett valamit a sürgés-forgásból, december utolsó napjaiban belázasodott. Míg Löwi doktor bácsit taxival házhoz szállítottuk, állandóan a ránk leselkedő terroristákat figyeltük, de nyomuk nem volt, csak hírük.) Ebben a hangulatban kapcsolódtam be a Kolozs megyei MADISZ elindításába, többek között két volt osztálytársam, Váradi Miklós és Balogh András társaságában. A KMDSZ életre hívásánál szintén egy volt osztálytársunk, Branea Róbert bábáskodott. Utóbb bebizonyosodott, hogy ezeknek az első, főleg megérzésből született lépéseknek az elmaradása évekkel vetette volna vissza a romániai magyar intézményrendszer kialakulását.

A MADISZ az akkori városi vezetéstől székházat is kapott a Monostori út elején levő KISZ központ épületének hátsó traktusában (ma a számvevőszék működik az épületben). A KISZ központi irodáiban – természetesen – egy román szervezet kapott helyet. Már nem emlékszem, mi volt a nevük. Azt viszont tudom, hogy több teherautónyi segélyszállítmányt rakattak le a mi irodánk folyosójára meg a környező helyiségekbe. Legnagyobb meglepetésünkre az adományokból származó élelmiszerekkel meg egyéb cikkekkel elkezdtek kereskedni. Minket is be akartak venni az „üzletbe”, de nem álltunk kötélnek. Inkább föläjnlottuk, hogy cse-

réljünk irodát. Így a MADISZ fölkerült az első emeleti, utcára néző legszebb helyiségekbe, s a hátsó traktusban zavartalanul folyt a „segélyek elosztása”.

Január első napjai már a volt megyei KISZ-titkár vitrines, furnírozott, zászlótartós, az előző korszakban elegánsnak nevezett irodáiban értek. Végül annyi helyiségünk lett, hogy a KMDSZ is odaköltözött. Mikor a KMDSZ-t és a MADISZ-t pár évvel később kiköltöztették az épülethől, jó ütőkártyának bizonyult a nagy és elegáns felület, ezért is sikerült viszonylag jó helyen, a Petőfi utcában, új irodákat kapniuk. Mai napig foglalkoztat a gondolat, hogy megérte-e szemet hunyni a nehezen bizonyítható lopás fölött a jobb irodahelyiségekért. A Ceaușescu házaspár oly módon történt kivégzése és ennek kommunikálása után ez volt a második alapvető élmény, amely a forradalommal, az új társadalmi renddel kapcsolatos naiv elképzeléseimet kezdte beárnyékolni.

Ahhoz az időszakhoz kötődik egy másik meghatározó élményem is, jelesül az, amikor a MADISZ-t jegyeztük be a bíróságon. Formális tárgyalás keretében zajlott le az esemény, amelynek során meg kellett indokolnom, hogy miért akarunk létrehozni egy ilyen szervezetet. (A MADISZ vezetőségét én képviseltem a tárgyaláson.) Akkoriban gyakorlatilag az összes ilyen jellegű kérést gond nélkül jóváhagyták, nem is tapasztaltam rosszindulatot a bíróság részéről, azonban a beszélgetés során megdöbbentem azon, mennyire nem érti a románság, hogy mi tulajdonképpen mit is akarunk. Azonban azoknak nagy része, akik értették a törekvéseinket, már akkor megpróbálták gáncsot vetni, hiszen a mi esetleges komfortérzetünk ellenszegült az egységes nemzetállami gyakorlatnak. A tudatlanság, az ismeretek hiánya bizalmatlanságot, gyanakvást eredményez. Ez nap mint nap visszaköszön most is.

Akkoriban folyamatos egyeztetés volt a MADISZ és az RMDSZ között. Elsősorban a közelgő március 15-e megünneplése és a nyári országgyűlési választások kapcsán. Komoly vita volt arról, hogy március 15-én vonuljunk-e ki az utcára. Mi, fiatalabbak ragaszkodtunk ahhoz, hogy a Biasininál koszorúzzunk. Az RMDSZ is kötélnek állt, így a Farkas utcai templomi istentisztelet után a tömeg átvonult a Petőfi utcába, ahol két rövid beszéd hangzott el. Románul Popa Ioan műegyetemi tanár, magyarul meg jómagam szóltunk az egybegyűltekhöz. Egy egyszemélyes kisebb emelvényen állva beszéltünk. Amikor fölkapaszkodtam rá, megvallo, gyomrom, lábam remegni kezdett. A tömeg az Egyetem utcában majdnem a Farkas utcáig, a Petőfi utcában pedig a Házsongárdi temető bejáratánál távolabb ért. Közben a Petőfi utcai bentlakás ablakaiból időnként szitokszó hallatszott (hogy finoman fejezzem ki magam). Itt hangzott el a mellékletként csatolt beszédem, amely húsz év után kicsit megmosolyogtató, de tanulságos. Szerencsére incidensek nélkül zajlott le a megemlékezés, amelyet a színházban tartott zárórendezvény követett. Az emelvényen állva rögtön megértettem az idősebb generáció húzózkodását az utcára vonulástól. Valóban nagy kockázat és felelősség. Mai napig félsz van bennem az ilyen események alkalmával, azonban úgy gondolom, hogy jelenlétünk fölmutatása miatt föl kell vállalni ezen nehézségeket.

A közelgő választások képviselőházi és szenátusi listáinak előkészítésekor a MADISZ elérte azt, hogy megkapja a képviselőházi lista második helyét, amely az előzetes becslések szerint biztos befutóhelynek számított. Valószínűsíthető volt még egy képviselői és egy szenátori hely. A MADISZ-ban ugyan megegyeztünk, hogy ki a mi jelöltünk, de csak azután hoztuk nyilvánosságra, miután sikerült megegyeznünk a biztos befutó helyben. A mi jelöltünk Szőcs Géza volt. Az akkori ifjúsági szervezetben tevékenykedők közül az említett osztálytársaimon

kívül mások is voltak, akik az akkori 3-as számú líceumban végeztek (mai Báthory). Most csak Feischmidt Margit és Virág Zsolt neve jut eszembe. A többiektől elnézést kérek. Mindnyájunkra nagy hatással volt Szőcs Géza, aki '82 őszén tanított is minket két-három hétig, majd a Szekuritáé elől menekülnie kellett. Akkor még nem külföldre. Később hallottuk a Szabad Európa Rádióban (meg a magánbeszélgetéseken), hogy menekülés közben leugrott a vonatról, s eltörte a lábát, szerkesztette az *Ellenpontokat*. Egyszóval, megkapott minket sziporkázó előadásmódja és vitathatatlan tudása mellett az aktív rendszerellenessége, magyarság iránti elkötelezettsége is. Kézenfekvő volt, hogy a '89-es fordulat után hazahívjuk. Ha jól emlékszem, '90 februárjának vége felé kerestük föl (Feischmidt Margittal) Pesten, a Szabad Európa Rádió szerkesztőségében, s kértük, hogy jöjjön haza. Azt reméltük, hogy az itthoni, tetterkész fiatal csapat élére áll, s megveti egy távlatos közéleti intézmény, intézményrendszer alapjait. Ehhez képest március 15-én, a kolozsvári opera színpadán láttuk viszont Gézát, akit – ha emlékezem nem csal – úgy konferáltak föl, hogy a svájci állampolgárságát áldozta fel azért, hogy hazajöjjön. A csapatépítés elmaradt. Aztán megtudtuk, hogy az RMDSZ vezetőivel újratárgyalta az indulási lista helyeit, és szenátori helyre pályázott. Azóta is lépten-nyomon belebotlom az olyan összefogás hiányába, amely mentes a gyanakvástól, a hiúságtól, a szakmai vagy közéleti féltékenységtől, és amelynek elmaradása mételyezi életünket a mai napig.

Úgy gondolom, hogy az összefogásra való törekvés földadása végzetes lehet. Sokan vagyunk, maradtunk itthon, akik így gondoljuk, s hol lankadó, hol erősödő lelkesedéssel futunk neki az újabb és újabb egyeztetéseknek. És várjuk Gézát is. Még most is.

Megjegyzés: Nyilván, az elmúlt húsz év alatt tudomásomra jutott tények, ismeretek árnyalják a fenti gondolatsorokat, azonban megpróbáltam kicsit visszatérni az időben és inkább az akkori gondolataimat, érzelmeimet papírra vetni.

Melléklet. (Elhangzott 1990. március 15-én a Petőfi-emléktáblánál)

Kedves testben és lélekben jelen lévők!

A koszorúzás egyben fogadalomtétel: a megtartás és megmaradás fogadalma. Emlékeztünkben és lelkünkben való megtartása azoknak az elődöknek és eszményeiknek, akik a szabadságért harcoltak száznegyvenkét évvel ezelőtt. Irántuk való tiszteletünk megőrzése a gyökereink ápolását is jelenti, melyet eddig nyilvános formában nem tehattünk az ismert okok miatt. Éppen ezért tűnhet meglepetésnek sokak számára az, hogy mi ma itt 1848 mártírjaira emlékezünk. Emlékezünk, és nem ünneplünk, ahogy nagyon sokan gondolják. Emlékezünk azokra a magyarokra, románokra, németekre, akik útjára indították a '48-as forradalmat. Tudjuk, hogy az ő szabadságharcuk azért tört ki, hogy valamiképpen megmaradjanak a történelem forгатagában ezek a Duna menti népek. Vesztes forradalmuk ellenére nyertek ezek a nemzetek, hisz másképp nem állhatnánk ma itt.

1990. március 15-én nem feledhetjük el azt sem, hogy mi is forradalomban élünk, és úgy tűnik, hogy győztes forradalomban. De mint láthattuk, a történelem furcsa dolog, s a győztes forradalmak is válhatnak vesztesé. Rajtunk a sor, hogy ezt megakadályozzuk. Ki kell lép-

nünk végre a túlélésre való berendezkedés szürke színfalai mögül, ki kell lépünk a világosságra és tennünk kell. Tennünk kell akkor is, ha ez a világosság néha beborul vagy elsötétül, mert tőlünk is számon kéri ezt valamikor. Bármilyen történik, tetteinket csak a forradalom izzó tisztasága vezérelheti, az a makulátlanság, amely a márciusi ifjakat vezérelte száznegyvenkét éve. Meg kell őriznünk az öntisztító tüzet, a kulturáltságot, s az előről jövő ellenvetésekre vagy a hátulról való áskálódásra csak nyílt, egyenes beszéddel szabad válaszolnunk. Annál is inkább tehetjük ezt, mivel egyenes beszédünk mögött tiszta lelkiismeret és tiszta szándék van: a nem akármilyen szinten való megmaradás szándéka. Tavaszy Sándort idézve: „Akinék tiszta szempontjai vannak, az már útban van a magasságok és mélységek felé.” Mi vagyunk a felelősök azért, hogy ez az út a magasságok felé vezessen még akkor is, ha a magasságok körül mélységek tátonganak. Nekünk is megadatott, hogy forradalomban élhessünk. Még nem tudjuk, hogy ez a történelem csapása vagy kegye ránk nézve, de azt tudjuk, hogy a játszmát itt és most végig kell játszani. Erre köteleznek utódaink kérdései és negyvennyolcas elődeink tettei. Kolozsvári elődeinké, akiket szintén karácsony tájékán ért el a forradalom szele a Bem vezette csapatok bevonulásakor. Emlékezzünk rájuk és rajtuk keresztül az összes negyvennyolcas forradalmárra a megtartás és megmaradás jegyében.

KÁNTOR LAJOS

Versenyfutás

1989 mozgalmas, gyökeres változásokat ígérő decemberének első évfordulóján megpróbáltunk egy olyan *Korunk*-számot szerkeszteni, amely valamelyest felidézi az elmúlt tizenegy-tizenkét hónapot. Ma már azt mondom, elég kevés sikerrel. Ennek a lapszámnak az élére került szerkesztői (szerzői) morfondírozásom, egyúttal az átmeneti év egyik (kolozsvári) szerepvállalójaként megfogalmazott vallomás:

Külön-külön és együttesen adóssai vagyunk önmagunknak és az olvasónak. Nem a régi, évtizedek alatt felgyűlt adósságra gondolok most, hanem az 1989 decemberétől felszámíthatóra, azokra az elmaradt vagy csak töredékesen megvalósult vallomásokra, főként pedig elemzésekre, amelyeket az újra és újra rostáló történelmi időkben joggal várnak el az írástudóktól.

Ebben a *Decembertől – decemberig* cím alá került 1990. végi elmélkedésben személyes történelmünk és a közösségi történelem néhány közismert tényére, itthoni és a tágabb térségünkben lezajlott eseményekre utaltam, annak tudatában, hogy Temesvár, Nagyszeben, Bukarest, Kolozsvár 1989-es decembere még válaszra vár, mint ahogy továbbra sincs megnyugtató válasz Marosvásárhely márciusára s a bukaresti tüntetés-sorozatra és megtorlásra, az Egyetem tér júniusára. Innen idézem tovább:

Befejezetlen perek – a nagybetűs Befejezetlen Per, mely nem csupán ezt az országot, de a bukott hatalom visszarendeződésével s a felélénkült nacionalizmusokkal egyszerre küzdő vagy annak (boldogító?) szurkában fővő Kelet-Közép-Európa s egy tegnapi világrendszer egészét érinti –, lezáratlan és még sokáig lezárhatatlan aktacsomók foglalkoztatják az embereket, miközben újakat kell (kellene) nyitni. Az elemi szükségletek – étel és meleg lakás mellett a szabadság – hiánya vitte ki a munkásokat Brassóban az utcára 1987 novemberében, még előbb hasonló kényszer robbantotta ki 1977-ben a Zsilvölgye lázadását; hogy aztán 1990. június 13–15. között sikerüljön egy új manipuláló hatalomnak (vagy a mögötte megbújó réginek, gyűlöltnek) éppen a bányászokat mozgósítania, felhasználnia a demokratikus változásért leghangosabban kiálló bukaresti diákok és értelmiségiek ellen.

Egyre többen és egyre erőteljesebben jelzik, az írott szó s a mind gyakrabban közvetlenül a tömegekhez kiáltott szó erejével, antitotalitárius fórumokon, hogy egy folyamat részéről, lényegében ugyanazon harc állomásairól van szó. Amikor dőlni kezdett a berlini fal; amikor a menekülők áradata előtt megnyitották a magyar határokat; amikor tőlünk is megállíthatatlanul szöktek az emberek zöld határon (árkon-bokron, folyón) át; amikor lengyelek, németek, csehek kivonultak városaik tereire – föl kellett tenni a kérdést: mi a kevésbé veszélyes és mi

az eredményesebb: *országútra vagy utcára?* És 1989. december 15–16. meghozta Temesváron – az országút menekülői után – a Forradalmi Utcát nálunk is. Jött aztán december 21. és a sok további (ismeretlen?) nap és hét. Jöttek a koszorúk és karácsonyfák a hősök és áldozatok emlékére. Jött az eufória, a közös harc tudatából kinövő hit a megbékélésben – nem utolsósorban a nemzetiségi megbékélésben, együttműködésben.

És jöttek a hodáki, marosvásárhelyi botosok. És jöttek a bányászok. Jött a rémület. Jött a gyűlölködés. A tűzhely melege helyett a Tűzhely (Vatra) pokoli lángja. És természetesen a tűzoltás ismétlődő – soha abba nem hagyható – kísérlete. Az állandó készenlét.

De jött, és most már elodázhatatlanul jelen van az érdemi magyarázat igénye is. Nem csupán a részletek, hanem az okok megismerésének vágya.

Itt abbahagyom az (ön)idézt, hogy kereken húsz esztendővel e mondatok, kérdések és igények leírása után rákérdezhessenek: vajon elvégeztük-e (legalább részben) a közelmúlt tisztázását, annak számbavételét, hogy mi lett egykori lelkesedésünk? Az éppen 1990 novemberében (21-én) írógépbe vert vezércikk után tördeltük az 1989. december 23-án szövegezett kolozsvári *Hívó Szó* másik aláírójának, Lászlóffy Aladárnak *Vándor idő balladája* című versét. Azt már nem merném teljes határozottsággal állítani, hogy a vers a mi kérdésünkre, egyenesen a *Korunk*nak készült (pedig gyanítom, hogy így történt); a lényeg az, hogy az előző szakaszban a gázlón gyorsan átkelő szekereket emlegető szerző pontos helyzetképet rajzol, a rá jellemző iróniával – és ezzel a 2010-es mába hozza át a versidőt.

*Belementünk, benne vagyunk derékig,
nyúlunk alá, jussunk el a kerékig.
Milyen jó lesz, amikor majd lucskosan
gyönyörködünk: a karaván hogy rohan!
Jóra fordul, mára fordul életünk,
telelünk, de nyaralunk, de telelünk...*

Korántsem a nosztalgizálás, hanem kérdéseink reálisabb (történelmibb?) megközelítése érdekében – és nem azért, hogy mindenképpen „haza beszéljek” – még egy *Korunk*-számot kell föllapoznom: az 1994. márciusit, amelynek ezt a címet adtuk: „Tartsunk tükröt”. Ebbe a lap-tükörbe magának az RMDSZ-nek kellett belenéznie, és mondhatjuk, bele is nézett, hiszen felkérésre az első országos elnök is, valamint fiatalabb utóda meg több más jeles tisztségviselő, az akkori tiszteletbeli elnökkel együtt, megszólalt, részben egyetértve vagy ellenkezőleg, vitázva a szerkesztőség vitaindítójával. (Néhányat a válaszok közül könyvünk függelékében újraközlünk.) Az összeállítás vége felé én is elmondtam személyes emlékeim egy részét, ismét kettős (hármás) minőségben, de ezúttal csak az RMDSZ és a sajtó viszonyára szorítkozva. Fűrdő (Pavlov) utcai előkelő megyei irodánkban, ahol elnöki, illetve alelnöki, majd szimpla tagi jelenlétemben tartottunk gyűléseket, hónapokon (sőt éveken) át nézhettem a falakat díszítő *Korunk*-plakátokat, amiről azt hihette egy kívülről, hogy mi (a *Korunk*) a Romániai Magyar Demokrata Szövetség amolyan (fél)hivatalosa vagyunk. Nos, az esetleges tévhiteket eloszlatandó írtam (1994 márciusában) a következőket:

Bennünk, régi és új korunkosokban természetesen még a kezdet kezdetén sem fogalmazódott meg, hogy a folyóirat az RMDSZ hivatalosa legyen-lehessen, jóllehet a személyi összefonódásokon túl (amit nem csupán e sorok írója, hanem Kónya Sándor is jelentett) alapvető érdekközösséget vélünk látni a két intézmény között. Én magam úgy gondoltam, hogy mi segíthetünk, segítenünk is kell az új helyzetben tájékozódni, felkészülni az új feladatokra – értelmiségi szinten; és segítenünk kell létrehozni az RMDSZ saját lapjait, kifejezetten politikai célzattal. Román és magyar nyelvű kiadványt egyaránt. Hamarabb a román – így született meg a *Puntea* első száma, már 1990. február 1-jén! –, mert ott, túloldalt nagyobb az értetlenség, a gyanakvás, tehát fokozott a manipulálási lehetőség ellenünk. És minél gyorsabban a magyart, mert nem szabad elveszíteni a tömegek bizalmát, lelkes támogatását; a tájékoztatás a szövetség (az első hetekben: a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács) belső dolgairól egyre parancsolóbb szükségnek mutatkozott. Az ezres, tízezres nagyságrendben (országosan hatszázezerig érő!) beiratkozók sorában ugyanis szintén felütötte a fejét a kétely, a gyanú: itt valami elit értelmiségi ügyről van szó, a „nép” (munkásság, parasztság, alkalmazottak, tisztviselők stb.) gondjaival nem foglalkoznak, nincs idejük foglalkozni. Vagy – más vonatkozásban – nem jól politizálnak, nem állnak ki eléggé a mi (nemzeti) ügyeinkben, sérelmeink orvoslásáért. Az alulról jövő nyomás („elvárás”) mellett egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a sajtónyilvánosság felhasználásával lehetne összekapcsolni országosan a romániai magyarság, konkrétan a Romániai Magyar Demokrata Szövetség szétszórtan s csak a Székelységben többen élő tömegeit, szervezeteit. Ebből a keresésből, felismerésből született a kolozsvári *Szabadság* heti mellékleteként (amely állapotot kezdettől ideiglenesnek tekintettünk, ám ez az ideiglenesség ma is tart) az *Erdélyi Híradó*, 1990. március 17-én – közvetlenül a marosvásárhelyi gyászos események előestéjén.

A *Puntea* és az *Erdélyi Híradó* hőskoráról, egyáltalában a hőskornak érzett, így átélt első hetekről, hónapokról egyszer talán sikerül majd a korabeli külső-belső hangulatot érzékletesen megjelenítő formában, műfajban írnom. Ide, a mégiscsak objektívebb szándékú összefoglalóba is beletartozik azonban az éjszakába nyúló kézművesség dicsérete. A színház Szamos-parti irodahelyisége és Furdek Tamás lakása (az akkor még ott működtetett *Korunk*-számítógép) között ingáztunk; Szilágyi Júlia és Marius Tabacu szállította a fordításokat – a szerzők közt pedig ott volt Liviu Petrescu, Cs. Gyimesi Éva, Adrian Marino, Dávid Gyula, Ion Aluaș, Virgil Nemoianu, Péntek János, Szilágyi N. Sándor, Szöcs Géza és Domokos Géza is, s már akkor Bucur Ildikó és Ioan Popa, Fey László; a grafikus Deák Ferenc rajzolta-pászította a címetek, együtt alakítottuk az oldalakat (a munkában aktív részt vállalt az akkori műszaki szerkesztőnk, Székely Dániel is, valamint Csörtán Márton); Varga János [a színház belső munkatársa] a szomszéd szobában várta, hogy a xeroxon sokszorosíthassa az oldalakat. Ez volt az a csapatmunka, amelyet aztán (a *Korunk* Galériában, a hetvenes-nyolcvanas években szerzett tapasztalatokhoz hozzáadva) a *Korunk* és mellékkiadványainak előállításában igyekeztünk és igyekszünk értelmesen továbbéltetni.

Az *Erdélyi Híradó* kitalálásához, a címadáshoz és a „lapindításhoz” profibb emlékek fűződnek. Ehhez volt szilárdabb háttér (infrastruktúra), „a demokratikus közvélemény napilapjának”, a *Szabadságnak* új vezetőit, Orbán Ferencet és Pillich Lászlót kellett csak meggyőzni a vállalkozás szükségességéről. Nem volt nehéz harc, Pillich egy személyben a megyei RMDSZ titkári funkcióját is betöltötte, s nem egészen három hónappal korábban valamennyien ott

voltunk a diktatúrában megcsúfolt „Igazság” Szabadsággá változtatásának az óráiban, az első, cenzúrátlan kolozsvári újság elindításakor. Ott volt Kiss János is mint régi, gyakorlott író-újságíró, akkoriban *Korunk*-szerkesztő, elvállalta a négyoldalas *Erdélyi Híradó*, a *Szabadság*-melléklet ingyen szerkesztését – a „cselekvő egységet” RMDSZ-elkötelezettségként hirdetve meg. Legalább három – Cs. Gyimesi Éva pársoros „biztatójával” négy – programadó vezércikk olvasható az első, 1990. március 17-i *Erdélyi Híradó* oldalain. Lászlóffy Aladár történelmi visszapillantásában a lapcímet magyarázza: „Az útjára induló *Erdélyi Híradó* már címével visszhangot támaszt és visszhangra számít, másfélszáz esztendővel előbbi, a reformkorban történelmi szerepet vállaló nevezetes lapelődje címével együtt szellemét is vállalja, feltámasztani szándékszik. 1827-től *Hazai Híradó*, 1832-től *Erdélyi Híradó* (1831-től már Méhes Sámuel szerkesztésében), amely egy évtizeddel később válik a nagy triász, Kemény Zsigmond – Kovács Lajos – Szentiványi Mihály kezében azzá a fórummá, mely nevezetessé teszi a közvélemény alakításában.”

Bár a fejlécen így írtuk (s ma is, az V. évfolyamban, 1994-ben így szerepel): „A Romániai Magyar Demokrata Szövetség Országos Fóruma, Kolozsvár” – a hangsúly kezdettől nem Kolozsváron volt, hanem az országos, az erdélyi jellegen. Az RMDSZ első, nagyváradi kongresszusára Kolozsvárt előkészített programtervezetet két és fél újságoldalon közölte a szerkesztő, ami persze nagyon megterhelte a bemutatkozó lapot, igyekezett viszont nem helyi jellegű újságot kínálni az olvasónak. Noha a szűk keretek közt inkább csak utalásszerűen, *Méltóság, méltóságok* cím alatt én magam a már sejthető vitás kérdésekre próbáltam irányítani a figyelmet, rákérdezve: vajon hogyan fognak viselkedni az újonnan választott (megbízott) vezetők? Vajon „hovatovább hasonulnak (közvetlen) elődeikhez, s a köz ügyeinél fontosabb lesz számukra saját kényelmük, tekintélyük, hatalmuk biztosítása?” A reménységet adó (1990. március 19–20. előtti) RMDSZ-háttérre is történik hivatkozás, a vásárhelyi, udvarhelyi, csíkszeredai, sepsiszentgyörgyi, temesvári, kolozsvári tömegakciókra, a diákok ülösztájkjára, általában az iskolaügyre, egyházakra stb.

Mindezek újraolvasása után és a már igazán esedékes „hőskori” emlékezés, a korabeli hangulat(ok) érzékletes megjelenítése, a megfelelő forma, műfaj keresése, netán megtalálása előtt kérdezem: lehet-e, reális-e a mi kolozsvári december végi, 1990. januári – áprilisi–májusi kezdeményünket, munkánkat csupán az „elit” és a „helyi” jelzővel illetni? Azt hiszem, történelmietlen és igazságtalan volna egy ilyen minősítés. Még akkor is, ha a *Hívó Szó* valóban egy viszonylag szűk, már-már baráti-értelmiségi csoport közös akaratából – ám a História parancsára született. Még akkor is, ha a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács vezetőségébe szintén az értelmiségiek – köztük már fiatalabbak is – kerültek. De a korigényeket megfogalmazó *Hívó Szó* nyomán már december végén, január első napjaiban a városi üzemekben és a Kolozsvár környéki falvakban csatlakozó nyilatkozatok születtek, és önmagáért beszél az a több tízezer (az összegezéskor állítólag 60 ezerre rúgó) kolozsvári és Kolozs megyei belépési nyilatkozat, amelyeket az Állami Magyar Színház pénztáránál lehetett leadni. És ugyancsak ebből az időből emlékszem az első olyan tanácskozásunkra, amelyet kolozsvári gyárakból jött műszakiakkal (nem mérnökökkel vagy nem csupán velük) tartottunk, azt vitatva, hogyan kapcsolódhatnak be aktívan a Tanács munkájába. És ők, a gyáriak voltak azok, akik felvigyáztak a külső-belső rendre, amikor 1990. február 10-én a Béke téri Diákművelődési Házban

tartottunk nagygyűlést a magyar–román megbékélés szellemében – akkor, amikor az eufória, a „forradalom szelleme” már igencsak múlóban volt. És ők, a melósok rakták le a teherautókról, nyári zivatarban, az Unió utcában azt a több ezer kötetnyi könyvet és a szekrényeket, amelyeket Budapestről kaptunk, és amelyek aztán az Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtárába kerültek.

„Elit” emlékeim persze többségben vannak. Ha önéletrajzi túlsúlyú emlékezést írnék, legalább december közepével kellene kezdenem, a félelem korát áttörni képes reménnyel; a Temesvárról (a Szabad Európa és a Kossuth rádió útján) érkező hírek erősíteni kezdték bennem a hitet, hogy végre változásnak kell következnie, éspedig a közeljövőben, talán napokon belül. Ez most így utólagos szájhösködésnek tűnhetne, ha Kiss János naplója (*Omló falak* címmel nyomtatták ki, 1991-ben) nem őrizte volna meg korhűen a neki baráti bizalommal mondottakat – amit ő akkor teljes kétkedéssel fogadott (ez is a naplóban olvasható). A versenyfutás azonban, amelyről személyesen beszámolhatok – beszámolhatnék pontosabban, ha én is naplót vezettem volna – 1989. december 21-én kora délben kezdődött, amikor Laci fiam betelefonált a *Korunk*hoz, hogy valami lesz a Főtéren; én igyekeztem őt óvatosságra inteni, persze eredménytelenül, majd a kivézenyelt fegyveresek és páncélosok Széchenyi téri gyülekezését, egészen az utcánk, a Mikes Kelemen utca sarkáig érő sorakozását döbbsen tudomásul véve hazaérkeztem. Ebéd után hallottuk a lövéseket, aggodalmunkat pedig növelte, hogy Laci nem érkezett haza. Késő délutánra, számos eredménytelen telefonálást követően, valamennyire megnyugodtunk, mert közben visszatért a színházba, akkori munkahelyére. Mi, feleségemmel, nemsokára elindultunk a másik, a román színházba, talán megvolt a jegyünk (meghívónk?) az esti stúdió-bemutatóra, a Victor Rebengiuckal vonzó Csehov-előadásra. Az oldalbejáratnál várakozók sűrűjében hallottuk, hogy Călin Nemeș színészt lelőtték, bemutató nem lesz ma este. Elindultunk felfelé a Deák Ferenc utcán, minthogy azonban a milicisták elzárták az utat, a Bolyain keresztül az Astoria Szálló közelébe értünk, ahol ugyancsak a pár órája megtörtént gyilkosság(ok)ról lehetett hallani.

Igazi versenyfutásom tulajdonképpen még másnap, 22-én reggel sem kezdődött el. Kisértáltam a megyei pártbizottság (az egykori Iparkamara) épületéhez, láttam beszélni valakiket, talán éppen Rebengiucot is az erkélyről s a továbbvonuló tömeget; a Kossuth Lajos utcában összetalálkoztam két Tökés testvérrel, kicseréltük szűkös információinkat (annyit tudtak, hogy László Szilágymenyőben van). A *Korunk* több mint másfél évtizede a megyeházába telepített szerkesztőségébe akartam bemenni, de minden kaput zárva találtam, egyik (földszinti) ablakunkon viszont láttam egy golyó fúrta lyukat – rejtélyét máig nem sikerült megfejteni. (Állítólag bent, a szerkesztőségi asztalokon hasáltak a belügyisek; aligha lőttek kifelé az ablaküvegen keresztül...) Még nem érkeztem haza, amikor Balázs Sándor és Nagy György a másnap reggeli találkozást szervezte, Gáll Ernő lakására hívtak; ha jól emlékszem, a Malom utcában futottam össze velük, de lehet, hogy már kerestek otthon.

És eljött december 23., erről már sok emlékezés szól, a *Hívó Szó* fogalmazása (az eredeti, javításokkal és aláírásokkal hitelesített, kézírásommal őrzött példányt változatlanul értékeim közt tartom számon), délután a *Szabadság* első számának az írása-szerkesztése a Jókai utcában, este a Laci műterem-lakásában a „forradalmi” fotók előhívásának kivárása, a piros Ladával éjszakai út a nyomdába, a lapcím véglegesítése Tibori Szabó Zoltánnal. (István fiunk pár órája érkeztetett haza, kint volt a zentelki malmunkban, előkészíteni szilveszterezésüket.

Érte azért izgultunk, mert hallottuk a rémhírt, hogy a közeli lőszerraktárt valakik fel akarják robbantani.)

Versenyfutásom 24-i napja késéssel kezdődött: a *Szabadság*hoz meghirdetett gyűlésbe igyekezve a Főtéren összetalálkoztam Ion Aluș szociológia-professzorral, megállított, beszéljünk meg, mi is van történőben; így eleinte csak a frissiben alapított újságszerkesztőség folyosójára szorultam, a gyűlés már elkezdődött; aztán, amikor elnöknek jelöltek (Benkő Samu ajánlásával) a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsba, már bent lehettem – és hetekig, hónapokig, valójában évekig bent is maradtam, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség körein belül, megyei és országos elnökségben, Szövetségi Képviselők Tanácsában (1994. júliusi kilépésemig), a Szövetségi Egyeztető Tanácsban (MÜRE-elnökként). Ennek az egésznek (politikai pályámnak? volt ilyen?) az újra- és végiggondolása, összekapcsolódása irodalmi utammal, a szétválás(ok) története, magyarázata nyilván nem fér ide, a 2010. novemberi emlékezés kereteibe. Maradok hát a korai (1989. decemberi, 1990. tavaszi) versenyfutás korántsem teljes emlékeinek, bizonyos emlékképeknek a felidézésénél.

Három-négy közéleti helyszínt kell kiemelnem, noha az ötödik – tulajdonképpen az első – szintén ide tartozik: a Mikes Kelemen utca 15. földszintje, lakásunk, ahová azokban a napokban özönlöttek a határokon belülről és kívülről érkező látogatók s persze a kolozsvári ügyintézők. (A szállóvendégek minden szobát megtöltöttek; pesti barátunk, Szent-Imrei Tamás – volt egyetemi kolléganőm veje – közlekedési rendőri feladatot vállalt, karjelzéssel mutatta a fürdőszobába vezető utat.) A Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács elnökeként, hivatalból, tagja lettem a Nemzeti Megmentési Front megyei tanácsának, ahol Octavian Buracu, pár napig Dorel Vișan színész, majd újra Buracu elnökölt; ide, most már a megszűnt megyei pártbizottság épületébe, minden reggel gyűlésre kellett menni. A mi saját Tanácsunknak eleinte Kötő József ajánlott menedéket a magyar színházban, aztán – a sokat hangoztatott „terrorista veszély” múltával – a *Korunk* szerkesztőségében tartottuk megbeszéléseinket a Jókai utcában megválasztott vezetőség tagjaival. Kolozsvári „demokrata” tanácskozásaink jellegéről, hangulatáról mindenki más emlékeket őriz. Tény, hogy a szerveződés első lépései nem bizonyultak könnyűnek. Tárgyalni, tárgyalni minden szinten, bizonytalan – eleinte „forradalmi” – kompetenciával, közéletsszervezői tapasztalat nélkül: hát ezt bizony tanulni kellett.

Két decemberi (poszt)forradalmi emléket idézek, az egyik máig gyönyörűnek látszik, a másik szerencsére felejthető. A szinte teljesen kiürült vármegyeháza első emeletén megtaláltam irodájában a (megszűnt?) megyei tanács ijedt, magányos alelnökét, Șerban Grațiant, és amolyan botcsinálta Petőfiként követeltem, hogy adjon pár szobát a korábban átköltöztetett tanügyi osztály helyiségeiből a még otthontalan Kolozsvári Magyar Demokrata Tanácsnak. A mérnök elvtárs szabadkozott, ellenkezett, amire ráparancsoltam: azonnal vegye fel a telefont, beszéljen a Nemzeti Megmentési Front megyei operatív alelnökével (megjegyzem: az őrnagy vagy alezredes alelnökünkről rövidesen kiderült, hogy „vátrás” lett); a telefonálás lezajlott, mi még aznap hordhattuk az üres szobákba a kölcsönkapott székeket. (Hónapokba került, amíg érdemi helyre, a Fürdő utcai villába költözhett a Tanács, illetve már az RMDSZ Kolozs megyei bizottsága. De ezt már Buracuval intéztük.)

A másik emlék csak részben hivatali: szilveszterezni készültünk, baráti körben – ezúttal nem a Mikes utcában. Talán már a táncolás is megkezdődött, de még nem az ellazulás lehetősége: Svédországból érkezett újságíró (?) akart ott helyben interjút készíteni velem az elmúlt

napokról. Szájamhoz tartotta a mikrofont, elkezdtem beszélni (magyarul? angolul?) – és egyszerre összecsuklottam. A házigazda, orvos barátunk szerencsére a közelben állt, felfogott, leültetett – folytatása a rákövetkező két évtizedben nem lett az esetnek (mert esés sem lett, hála istennek).

1990 januárjából is két eseményt említek; valójában az RMDSZ két első, országos küldöttgyűlését emelném ki, a kolozsvárit és a marosvásárhelyit. Tulajdonképpen már december utolsó napjaiban megkezdődött a telefonálgatás, a kapcsolatfelvétel a marosvásárhelyiekkel, Markó Béláékkal, a székelyudvarhelyiekkel (úgy emlékszem, Katona Ádámmal), és sokszor kerestem Domokos Gézát, akivel ugyancsak több évtizedes, a nyolcvanas évek második felében fölerősödött szakmai-baráti kapcsolat kötött össze. Közös volt a felismerés, hogy az egymástól függetlenül szerveződött városi kezdemények képviselőinek találkozniuk kell – és szerintünk természetesen Kolozsvárt, hiszen mi vagyunk Erdély központja, fővárosa; most már nem Bukarestből kell a dolgainkat intézni. Ebben Vásárhely, Nagyvárad, Temesvár, Udvarhely, Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy egyetértett – és Domokos Géza is beadta a derekát: jó, találkozunk hát Kolozsvárt. De amikor már megérkezett a hajnali vonattal, én pedig utánamentem a Napoca Szállóba, hogy együtt jöjjünk az országos tanácskozás színhelyére, a közeli sétatéri színházba, Géza egyszer csak rám kérdezett: „Tulajdonképpen miért is kellett nekem Kolozsvárra jönnöm?” – Én döbbsen néztem rá, mint ahogy később is minden RMDSZ-képviselőre, tisztségviselőre, akiknek újra és újra el kellett mondanunk, kongresszusokon, másutt: vegyék tudomásul, Kolozsvár az erdélyi, a romániai magyarság számára a föl nem adható város; aki Kolozsvárt feladja, az a jövőt adja fel, a gettósodás irányába elindult folyamatokat szolgálja, akarva-akaratlanul. (Jó volt hallani, hogy 2010 augusztusában felelős politikusok szájából hangzik el, a Kolozsvári Magyar Napokon, és éppen a magyar színház színpadáról, mikrofonba: igen, Kolozsvár Erdély fővárosaként meghatározó központunk, a Székelyföldnek is szüksége van rá, miképpen nekünk is a Székelyföldre.)

A január 7-i (igenis: első, noha nem így hitelesített) küldöttgyűlésnek volt egy – mondhatni diplomáciai – kellemetlen mozzanata: nem engedték be a tanácskozásra a „határokon túliakat”, akik közt itt volt Csoóri Sándor és a nálunk még alig ismert Antall József, Magyarországnak nemsokára megválasztott miniszterelnöke. A döntést Domokos Géza hozta (javasolta?), mi nem ellenkeztünk; az igazság az, hogy közös volt a félelem a román nacionalisták várható támadásaitól, de azt is szükségesnek véltük, hogy első alkalommal mi egymás közt beszéljünk meg a tennivalókat, ne mások adjanak tanácsokat. A történetnek van egy irodalmi „leképezése”: a január 7-i eseményre Budapestről hazatérő Csiki László versben írta meg a kínos jelenetet, *Az alkalom* címmel, amelyet a *Korunk* 1990. februári számában mi is közöltünk (a pesti *Magyar Napló* nyomán), megtoldva egy magyarázó jegyzettel (én írtam, „arról, hogy miképpen találunk haza”). Utólag persze különféle képpen lehet kommentálni az eljárásunkat, mint ahogy az első tanácskozáson elhangzottakat is.

A vásárhelyi, hat nappal későbbi küldöttgyűlés már előkészítettebben zajlott. De ennek is volt egy furcsa, közvetlen előzménye: a január 12-i esti vendéglői találkozás a helybeli vezetőkkel, Kincses Előddel, Jakabffyval, illetve a Bukarestből már megérkezettekkel, ahová mi három kolozsváriak is hivatalosak voltunk, Pillich Lacival és Kötő Jóskával. Az előterjesztendők közös megbeszélése lett volna a dolgunk, az előkelő (emeleti) különteremben elfogyasztandó vacsora mellett, de egyrészt a két marosvásárhelyi vezérnek el kellett mennie a rádióhoz, hogy

ott az épület előtt összegyűlteknek beszédet mondjon, minket maradékat pedig a tévé bukarsti helyszíni közvetítése zavart meg, a Mazilu-féle puccskísérlet (?) kavarta fel a kedélyeket. Kincsesék visszaérkeztek, de most a képernyőn látottak megbeszélése terelte el a figyelmet a mi másnapi dolgainkról meg annak az eldöntése, ha lesz szabadtéri találkozó is (?), ki hová üljön a tribünre. A kiábrándító kérdésfelvetés maradt meg az emlékezetemben, a vásárhelyi híres flekken jó íze helyett...

Nagyot ugorva az időben, a március 19–20-i Budapest és a március végi Párizs tolul elő az emlékekből. A magyar–román megbékélés jegyében szervezett, valóban magas színvonalúnak ígérkező értelmiségi tanácskozás a budai, Béla király úti kormányépületben érdemi kezdetet ígért, mindkét oldalról rangos résztvevőkkel – ahol ránk is számítottak, a „két oldal” közötti-ekkel, mi több, a szervezésben-mozgósításban is segítséget adhattunk. Itt is történt egy furcsa, máig nem tisztázódott eset: az egyik kolozsvári román vendég helyett ugyanolyan névre hallgató „idegen” jelentkezett be, pedig a Szekuritáé állítólag már megszűnt, a SRI még nem alakult meg. (Ez utóbbiról Párizsban kaptunk hírt.) Az utolsó percben sikerült „kiszűrni” a betolakodót, az épület kapujában. A szomorúbb, sikeresebb román belüleges akcióra Marosvásárhelyt került sor, amiről mi a budapesti tanácskozás közepén értesültünk, Szokai Imre bejelentéséből. A vásárhelyi hírek felborították ha nem is a tanácskozás rendjét, a várható pozitív eredmény kialakulását mindenképpen. Nyilatkozatok születtek, ilyenek-olyanok, jószándékúak, megdöbbsen-ek – köztük az ott lévő RMDSZ-es vezetők aláírásával ellátva. (Egy diplomáciai lépésnek szánt, magyar és német nyelvű fogalmazványban megőrzött szöveg valószínűleg csak terv maradt, de érdemes itt a dokumentumok közé fölvenni.)

Párizsba a budapesti magyar–román értelmiségi csúcstalálkozó után voltunk többen is hivatalosak (a magyarok közül Domokos Géza meg én), a Kelet-Közép-Európát középpontba állító, a Grand Palais 404-es auditoriumába meghirdetett Könyvszalonra. A Marosvásárhelyen történtek után Domokos már nem utazott Párizsba, visszament Bukarestbe, és Mircea Dinescu sem tartott velünk. Ott volt viszont többek közt Marin Sorescu, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Mircea Martin, a német (még romániai, kolozsvári) Franz Hodjak. Zavarodott szövegeket mondtunk, úgy emlékszem, a hatalmas teremben, túl friss volt a titkosszolgálatok újjászületéséről szóló hír, az első sorban ülő Paul Goma közvetítésében. Amikor viszont, másnap vagy harmadnap, egy kisebb helyiségben, a folyóiratok főszerkesztői találkoztak (szintén közönség előtt), már magamhoz térve, Sütő András kivert fél szeméről is beszéltem a párizsi-aknak és a térségbeli kollégáknak, rendkívüli visszhangot keltve. Így – vagyis szomorú aktualizálással – ért össze, a marosvásárhelyi RMDSZ-székház ostromának ismertetése révén, politikai gondjaink felvetése az irodalommal.

A többféle versenyfutás persze Párizs után igencsak folytatódott, a túlélés kérdései ugyanis korántsem szűntek meg nyugtalanítani a közéletben és irodalomban érdekelteket 1990 tavasza után. De még mennyire nem.

(Kolozsvár, 2010. november 3–4.)

Golyó és angyal

(**N**aplójegyzet 1997 karácsonyáról). Nincsenek nálam, itt, Rómában, feljegyzéseim, sajtóanyagaim, naptáram, naplóim az 1989-es és 1990-es esztendőről. Itt vannak azonban a *Scânteia*, a központi román pártlap utolsó megjelent példányai. Cinzia – akkoriban az *Il Manifesto* kelet-európai tudósítója – gyűjtötte össze őket; döbbenettel olvasom ma is az akkori sajtóhíreket, a tv-programot – szörnyű, pusztulásszürke életünk emlékeztetőit. (Két regény is idézi ezt a szürkét: a Richard Wagneré meg az Ágoston Vilmosé.) Emlékeztetőül tehát: 19-én, 20-án és 21-én – hogy kiváló költőnk, Mircea Dinescu szavait használjam – népünk legagyonlőttebb (más fordításokban: leginkább agyonlőtt) fia (később persze kiderült, hogy nem agyon-, hanem szitává lőtte a három katona, mint egy zombit, mind-egyikük egy teljes tárat eresztve belé meg a feleségébe), tehát a legagyonlőttebb azokban a napokban éppen Iránban tartózkodott. Kiderült utóbb, hogy az iráni vezetés, aki Akbar Hashemi Rafszandzsani elnök, valamint Ali Akbar Velayati külügyminiszter, valamint az iráni titkosszolgálat is ex-ünk tudomására hozták, rosszállólag, hogy most már igazán ideje lenne hazamenni és valamit tenni a lakossággal (lövöldözni beléje). Ami aztán meg is történt: ex-ünk 1989. december 22-én elmondá utolsó beszédét, amelyben a Románia Szocialista Köztársaság szuverenitását és egységét – valamint a fejadagot: a havi fél kiló szójás-csontlisztes-vizes párizsit és szalámit és fél liter olajat stb. – eltiporni, illetve elorozni kívánó külföldi körök elleni fellépésre buzdította az egybegyűlteket, meg arra, hogy alakítsák meg a helyi és területvédelmi csoportokat, ugyanakkor a bérek és a nyugdíjak emelését helyezte kilátásba (minimális fizetés 2200 lej, nyugdíj 800, gyerekfejpénz plusz 50 lej).

A nép mégsem mutatá a megnyugvás jeleit, ellenkezőleg, a gyűlés elkezdett morogni meg üvölni, és a fehér elnöki helikopter a magasba emelte ex-ünket. Az azóta elhunyt pilóta már tudta, hogy tulajdonképpen sehova sem kell vinnie az elnököt, azaz összevissza kell hordoznia a légtérben. Végül letette az olténiai kukoricás mellett, ahol aztán egy derék milicista őrmester őrizte őt, sátáni nevével egyetemben, egy jó fél napon át. (Caragiale *Elveszett leveléből* lépett elő ez a rendőr, – később elmesélte, hogy milyen áldott tanácsstalanságban volt ő evvel a két elnökkel a kukoricásban.)

Az országos szükségállapot kihirdetésekor hazarohantam a ragyogó napsütésben. A kolozsvári Donát (Grigoresu) negyedben lakom, egy nagy tömbház kilencedik emeletén, és erkélyemről látszik a városnak mind a 19 templomtornya, beleértve a nemrégiben emelt mecsetet is. Megkértem a velem szemben lakó szomszédomat, hogy a kényszerűen nálam ragadt M.-et – akivel aztán végigsírtuk, nevettük, bolondoztuk-lejátszottuk no nem a forradalmat, hanem az össze nem foglalható híreket és rémhíreket –, szóval M.-et fogadná be, ha valami bajom történne. Nem sokat beszéltek erről, és éppen ezért nagyon jól meg kell érteni a dolgot: ez a külváros nagyon elnéptelenedett a karácsony közeledtével. Mivel nem fűtöttek, a lakók

igyekeztek a falvakba, származási helyeikre, szüleikhez, nagyszüleikhez visszamenni, mert ott legalább volt fa. Akik ottmaradtak viszont, a legnagyobb bizonytalanságban és félelemben voltak az események valódi okainak és kimenetelének a tekintetében. Adaléknak az sem rossz, hogy a végig működő telefonban hogyan hallottam a temesvári barátaim révén, azoktól, akik a gyoroki úton laktak, a temetőben felállított gépágyúk sorozatait. A karácsonyra otthon maradt lakosok többsége ezért – szegény Darkó István kifejezésével – „bepréselte magát az ágy alá”, és onnan várta a fejleményeket. Ide például a szászfenesi kaszárnya légvédelmének a dübörgő sorozatai hallatszottak erősen. Amikor a rádióban-televízióban végre bejelentették, hogy civil kezdeményezésre le kell zárni a háztetőkre vezető feljárókat (december 23-án reggel), felmentem a tetőre, és mit találtam, azaz kit? Két vigyorgó pofát, akik fekete kezeslábasait valamilyen göncökre cserélték a szemem láttára. Kérdésemre, hogy ugyan mit keresnek ott, nem válaszoltak, csak vigyorogtak tovább. Kik lehettek? Hogy nem a liftet javították, az bizonyos.

Ma is a hideg futkározik a hátamon attól a vigyortól. Szótlanul elmentek. Aztán lezártam a feljáró ajtaját egy kerékpárlánccal, de tíz perc múlva szét volt az már szakszerűen roppantva, ésatöbbi. És volt miért félni: később egy brassói barátom (író és hivatásos forradalmár, a brassói tüntetések egyik szervezője és a bukaresti Egyetem téri megmozdulások egyik főszereplője), aki a forradalmár szervezetek kormánybiztosa lett (és egy hónap múlva ott is hagyta, mert több volt a forradalmár között a rendőr, mint az áldozat, meg azon települések képviselői, ahol egy golyót sem lőttek ki soha), és mely barátom a legtitkosabb, irredenta névjegyzékeket tartalmazó dokumentumok (listák) közelébe került, mesélte el, hogy arról a bizonyos négyezer személy nevét tartalmazó listáról, amelynek alapján és a Z-terv értelmében a jövőben kolozsvári „desaparecidos”-ok a stadionba, majd onnan meg vélhetőleg a temetőbe kerültek volna, nos, arról mi sem hiányoztunk apámmal. Sírtunk és nevtünk, öleltük egymást M-mel, amikor lakásunkban ismét összetalálkoztunk – hol hitetlenkedő, hol csodálkozó kedves kis szív alakú arca ma is simogatásnyi távolságban van és egy más kontinensen. Éjszaka pedig az erkélyről néztük a tűzijátékot: a fenesi tüzérszázárnya légvédelmi gépágyúit továbbra is eszeveszetten tüzeltek valamire, hogy léggömbre vagy helikopterre – tán ők sem tudják, mind a mai napig. De a város felől is hallatszott egy-egy lövés a szintén mind a mai napig ismeretlen kiletű és kivétel nélkül fehér, szürke és fekete Daciákban ülő emberek pisztolyaiból.

December 23-án reggel mozgolódást, csörömpölést hallottam az addig üres szomszéd lakásból. Lezüllött magyar szomszédaim lakása megtelt zajokkal, dobogással. Bekopogtam, hogy ne mulasszam el a tudomásulvételt: tele volt a ház kék egyenruhás katonákkal, az ágyon pedig halomra hajigált Kalasnyikovok. (Miért éppen ebben a lakásban voltak? Azért, mert lehetett valami közülük a tulajdonosához. Majd az is kiderül.) Lementem a házam előtt épülő kis térre: a Kémiai Intézet mellett szintén kék egyenruhában hasaló katonafélék, azok is vigyorogtak. Amikor hozzájuk léptem volna, hogy kérdezősködjek, fraternizáljak egy kisé, visszarántott román íróbarátom, hogy ne tegyem, mert tűzparancsuk van. (Később elmesélte, hogy utolsó magyarországi látogatásomkor, 1982-ben – egy írószövetségi, fiatal írókból álló küldöttség tagja voltam először és utoljára – őreá bízták, hogy egy elmarasztaló feljelentést írjon, amit habozás nélkül meg is tett. De legalább elmesélte.)

Délben elutazott M. Kikísértem az állomásra, felszabadultak voltunk, vidámak, ámde tényleg ki volt törve a Nagyváradról érkező személyvonat nem egy ablaka, az oldalán golyó-

ütött nyomok. Miért? Miért? Miért??? Hazafelé betértem Kányádi Sándorhoz egy kis eszmecserére, hadd lássam, hogy él, hogy van. Nem volt valami vidám és felszabadult, inkább aggodalmas, és arra biztatott, hogy várjuk ki a dolog végét.

23-án este átmentem a monostori negyedbe, hogy meglátogassam a keresztleányomat, Adélt. Ők se nagyon tudták, hogy hányadán állunk, ki a barát és ki az ellenség. A kisszámú, narancssárga égő fény alig tudott áttörni a gomolygó ködön, az utcák is üresek voltak, nem járt ott senki. Adélék után Emese húgomhoz indultam a karácsonyfáért, akkoriban többnyire ő szerezte be a család számára, mivel a város bejáratánál könnyebben hozzá lehetett jutni, a fácskákat belopó mócok tovább már nem nagyon merészkedtek. A nyolcvanas évek vége felé karácsonyi családi együttléteink megszomorodtak: nehezen lehetett már eltekinteni a lakásokban berendezkedett fagytól, penésztől és attól a nyúlós-pépes lelki állagtól, amely úgy leperte be a lelkeinket, mint a reménytelenség már-már győztes amőbája. Ez a mostani fenyőcske fajának díszpéldánya volt, két méter magas, bozontos, dús, valóban imádott erdeim üzenete. Csók a húgomnak, a fát a hátamra kaptam, és hazafelé indultam az éjszakában.

A gomolygó ködből itt-ott elővillantak a takarékos narancssárga neon ostorlámpák fényei. Istenem, de egy gyűlöletes fény volt, lila lett tőle az éjszaka. Elhagytam a Szamos-hidat a városba vezető gyorsforgalmi úton, és egy furcsa, tiszta gondolati állapotban, valami mérhetetlen nagy csodálkozástól betöltve haladtam tovább. Szászfenes felől, a vízművek, Kolozsvár kútjainak tilalmas területéről, a tüzérszázárnyával átellenben erős lövöldözés, géppisztolyosorozatok zaja hallatszott. És egyszerre csak a fölöttem levő agyagos partfalon láttam a becsapódásokat, de mintha a világ legtermészetesebb dolga lett volna, én láttam és mégsem láttam, azaz nem fogtam fel. Aztán a fenyőfa megrándult a vállamon, és ezt éreztem, de mégis mintha nem velem történt volna meg. Amint hazaértem, az egész kép egyszerre elém állt és előttem volt. És a fenyőfa közepe táján (tehát a bundasapkás fejem mögött) a törzsön a szép, szilánkos félgyszűnyí mélyedés-nyom. A golyóé. Isten kegyelméből és Krisztus urunk áldott születésnapja előtt sikerült nem meghalnom. Mind a mai napig nem sikerült megtudnom, hogy ki, honnan, hogyan, miért és miért éppen abba az irányba lőtt. De hát az egész román nemzetnek azóta is a rögeszmésedésig menő kérdése: kik lőttek? Mármost azokon kívül, akik tudjuk, hogy a Militaru-klikk parancsából lőttek, azaz a hadsereg. A fenyőfát az erkélyre állítottam, de nem lett belőle karácsonyfa, amely alatt nekem megjöjjön az Angyal. Egyvalamire azonban azóta is gondolok és csak arra, hogy ott kint a part alatt, ott viszont ott volt.

Vége vasárnap este aztán elindultunk a szüleimmel a húgomhoz és a gyerekekhez, ünnepelni. Az egyik monostori tömbház valamelyik felső emeletén, éppen abban, amelyikben a 48-as szám alatt most Bréda Ferenc barátom lakik, csattant egy pisztoly (a hangjából ítélve a román belügyi szolgálatoknál rendszeresített Carpați, nem pedig a hadseregben használatos TT volt – ez utóbbi nagyobb durran). Valaki önmagát vagy őt magát, vagy egyáltalán... Aztán a húgomék továbbra is fagyosacska lakásában már jöttek valami kis angyalok. De ha én arra az erkélyen álló, golyó ütötte fenyőfára meg arra a narancsos-lilas és magányos és golyósuvas éjszakára gondolok, a szívem megjegyesedik, és az angyalok kórusa helyett felhangzik nekem a régi kelet-európai farkasüvöltés. *(Itt vége az erre vonatkozó naplóbejegyzésnek.)*

1989. december 23-án, Balla Zsófia révén ért el Gáll Ernő meghívása, hogy vennék részt a következő napon, az egykori *Igazság* szerkesztőségében tartott értelmiségi összejövetelen. A

jelenlevők arra méltattak, hogy bekerüljek a frissen megalakult Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács választmányába. A későbbiekben aztán az arculattervezés egy részét bízta rám, nagyon zavart viszont az, hogy mindenki mindent csinált, ugyanazt. Nem sikerült világosan elkülöníteni a felelőségeket, hatásköröket, jogköröket. Nagyon zavart. Végül is ezért nem vállaltam sokáig a részvételt a választmányban, 1990. október 1-től a BBTE oktatója lettem, s lektorként annyi órát kellett tartanom, hogy ez nyilvánvaló döntési helyzetet jelentett. De mivel én mindig is a szakmámmal, a filozófiával akartam foglalkozni – s ezt azelőtt nem tudtam megtenni –, nyilvánvaló volt, hogy nem maradok a politikában. De politika-közelben maradtam, ami azért vált lehetővé, mert akkoriban volt egy olyan szabályozás, hogy a tevékenység bizonyos százalékában elfogadták a közéleti-politikai szerepvállalást.

Nagyon sokat kellett készülni demokráciából. Ma mosolyt fakaszt ez a kijelentés, de szinte minden fórumon erről folyt a diskurzus: mi a demokrácia? Hogyan működik? Milyen a demokratikus viselkedés? Stb. (Mígnem Ion Iliescu megfejtette a kérdést azzal, hogy kijelentette az eredeti demokráciát, amelyben a bányászok képviselték a segédhatalmat.) 1989. december 25-től folyamatosan közöltünk ezzel kapcsolatos anyagokat, politikai manifesztum-szerű dolgozatokat a kolozsvári *Szabadságban* (Cs. Gyimesi Évával közösen írtuk az első darabokat Balla Zsófiék zongoráján), majd pedig Vofkori Máriával közösen is írtunk néhányat – ezeket már a kedves kis udvarhelyi közéleti lap, a *Hídfő* számára. Volt rá kereslet: végül a *Hitel* vette át és közölte folyamatosan a sorozatot. Valamire már akkor felfigyeltünk, és pedig arra, hogy túlságosan sok bizalmi ember maradt a helyén, és túlzásba viszik a kedvességüket is. De csak rövid ideig tartott (*Bevezénylés a demokráciába* – ez volt az egyik publikáció címe).

Ami a megalakult RMDSZ-t illeti: a viták közismerten arról folytak, hogy párt legyen vagy társadalmi-érdekvédelmi szervezet. Nagyon nehezen lehetett meghatározni a romániai magyarságnak (így egészben véve) az érdekét, közérdekét. Emiatt nagyon sok teoretikus beszély és vita volt, de a nehézségnek megvolt az oka: a közérdeket úgy nehéz volt megfogalmazni, hogy abba mindenki beleférjen: a székely tömbmagyarság, a szórvány, a földművesek, a kisvárosi és nagyvárosi értelmiség, a munkások, bányászok – akik nemsokára el is tűntek a magyarság palettájáról. Nem lehet ezért senkit sem hibáztatni: olyan nagymértékben meggátolta az előző rezsim az érdek-artikulációt – hiszen ez volt az alapja a különvélemény kialakulásának –, hogy nehéz volt a problémahalmazon fogást találni, és ezért nem kell a nagyon kis számú, ezzel foglalkozó értelmiségit hibáztatni. Az érdekfelfedésnek, megfogalmazásnak is megvan a módszertana. Amit akkor nem ismertünk fel, az alighanem az induktív eljárásoknak, a projektszerűségnek a hiánya volt, azaz konkrét tervezeteket kellett volna fogalmaznunk a konkrét problémák megoldására, ahelyett hogy történelmi alapokon és elvi szinten vetjük fel azokat; és ezzel természetesen nem akarom azt mondani, hogy nem voltak jól kidolgozott tervezetek, mint amilyen a Jenei Dezső egyetem-terve. De kétségtelenül kevés volt az ilyen terv, és ezzel kapcsolatban kellett felfigyelni a diskurzus profiljára: világos volt, hogy amennyiben akartunk ellenére visszacsúszunk a történelmi-sérelmi magyar érdekképviselések beszédmódjába, a szankciók is ilyen természetűek lesznek a román fél részéről. És ezek nem is késlekedtek: nagyon hamar megjelent a román partnereknél az az álláspont, hogy a magyarok megint a régi dolgokat akarják, és hiába fújják a demokráciát, nem is akarják a román–magyar közös nagy projektet, valami radikálisan új, közös demokratikus vállalkozás létrehozását. Különösen az iskolák szétválasztása kapcsán folyó viták torkolltak bele a szegregációs megítélésbe, egy ilyen

zárt ideologéma-rendszerben pedig már szinte semmit nem lehetett elmondani a jó szándékokról. A román–magyar közös diskurzust pedig alapjaiból kellett volna felépíteni. Két ízben találkoztam ennek a hiányával: mivel igen jó viszonyban voltam Ion Aluș professzorral, a BBTE szociológiatanárával, rám hárult az a feladat, hogy beszéljek vele és hívjam meg a kolozsvári magyarság első nagygyűlésére, a Béke téri Diákművelődési Házba 1990. február 10-ére – hiszen alig voltak román partnereink. És nem valamilyen opportunizmusból kellett erre odafigyelni, hanem abból kiindulva, hogy semmit nem fogunk tudni csak magunkra hagyatkozva elérni a romániai közegben. A jeles professzor, nem mellesleg a román–magyar viszony erdélyi történeti aspektusainak is jó ismerője, vállalta is a beszéd megtartását, megjegyezvén, hogy ő „előtte” mindig olyan bátor, „utóbb” pedig gyáva, fél, mint a nyuszi. A nagyobb kérdés viszont az volt, hogy miről is beszéljen. Mivel Max Weber volt a szívének oly kedves szerző, azt javasoltam tréfásan, hogy értekezzen Max Weberről. Ez nem is volt olyan rossz ötlet, mert lassan felderülve arról kezdett beszélni, hogy valóban lehetne valamit mondani a társadalmi kohézióról meg a társadalmat éltető nagy projektekről. Így is lett: megtartotta a hosszú, jól felépített beszédet, én meg közben arra figyeltem az elnökségből, hogy ki is követi ezt oly nagy érdeklődéssel: a legutolsó sorban, a bejárat előtt Gheorghe Funar figyelte mindezt (alig ismerem még, csak a későbbiekben azonosítottam be).

Meg kell jegyeznem, hogy szinte folyamatosan találkozott egy szűkebb csoport a Müller Ádám lakásán, Salat Levente és Patrubby Miklós volt oszlopos résztvevője az ott folyó megbeszéléseknek, tervezgetéseknek és nem egy esetben gyakorlati lépéseknek. Emlékszem arra, hogy még Topliceanu tábornokhoz is küldtünk egy emisszáriust valamilyen beszámolófélével, nem tudván, hogy ő maga volt egyike azoknak, akik a tűzparancsot kiadták vagy közvetítették, illetve bűnös szerepet vállaltak a munkásfelvonulás vérbe fojtásában.

A román–magyar problematika az első bukaresti értelmiségi találkozón is felbukkant (Horváth Andor volt a meghívóm). Ezt 1990. március elsején tartották a Scânteia Ház első emeleti nagy tanácskozótermében. Feljegyzéseimben az szerepel, hogy elég lazának bizonyult a napirend, nehezen lehetett afelé terelni a beszélgetést, hogy valóban lehetne egy román–magyar közös értelmiségi projekt. Így hát maradtak a közérdekű témák: demokrácia, amelyben nem egyedül a többségi elv érvényesül (a „többség zsarnoksága” – John Stuart Mill és Tocqueville kifejezésével), hanem a kisebbségek jogvédelmének megvannak a maguk jogi intézményei és államilag finanszírozott projektjei, a kisebbség megszólalásának joga és lehetősége, részvétele az államéletben és a döntésekben. Jogbiztonság. Na és itt volt az Európa-ház, ez a nagy metafora, amelyet azonban akkoriban nem sokan igyekeztek az eléggé elvont nemzetközi intézményi jog, a szerződések, jogi dokumentumok felől lebontani. Végül arról is beszéltem, hogy azonnal le kell állítani az ideológiai jellegű tantárgyak oktatását és rá kell térni a történelem-tankönyvek újraírására. (A jelenből visszanezve csak azt kell itt megjegyeznem, hogy ez például magyar–szlovák relációban megvalósult, de Romániában ma már szó sem esik róla.) Meg kellett látni, hogy ezek a felvetések csak marginálisan érdeklí a román értelmiség ott levő képviselőit. Gabriel Liiceanu pedig szemmel láthatóan inkább a Lenin-szobor ledöntését nézte az ablakból, és meg is mondta, hogy számára ez a nap döntő történelmi eseménye.

Gabriel Liiceanu többször is felállt a tárgyalóasztal mellől, és kifelé nézegetett. Ugyanis egy több tonnás sárga darus kocsi jelent meg a Lenin-szobor mellett. A tv-kamerák is követni kezdték a szobor levételének a kezdeti pillanatait. Ekkor még egyikünk sem tudta, hogy

az éppen három napig fog eltartani. A darus kocsi mellett megjelent egy másik is, tűzoltó létrástól, s hatalmas kőkolonccal kezdték el döngötni a szobrot. Lenin azonban nem hagyta magát, kegyetlenül ellenállt a ledöntésére irányuló kísérleteknek. Közben nyakravalót kötöttek rá, és fel is akarták emelni, de annak sem engedett, mivelhogy – ezt ott senki nem tudta – hosszú sarkantyúi voltak. Harmadnap, vasárnap került elő aztán az az egykori építőmérnök, aki a szoborállítást tervezte és felügyelte, s ő magyarázta el, hogy miként is kell a lángvágókkal elkezdni a munkát. Harmadnap, március 3-án fejezték be. A kezdetekben pedig Gabriel Liiceanu hosszasan elmélázva nézte, és szórakozottan bólingatott a jogállamiságról szóló fejtegetéseimre...

Ugyanilyen érzéseim voltak a budapesti román–magyar értelmiségi találkozó első napja után (amelyet közismert módon a Joseph von Ferenczy Alapítvány szervezett, a magyar Külügyminisztérium Béla király úti központjában). Ugyan az éjszakai beszélgetésben például Alin Teodorescu messzemenően késznek mutatkozott az autonóm kolozsvári magyar egyetem projektjének az elfogadására, az értelmiségi platformot ott gyakorlatilag elmosta Marosvásárhely véres márciusa. Mindennek a végeredményeképpen viszont pontosan körvonalazódott, hogy a kisebbségi problematika mentén – amely viszont Románia demokratizálásának a sarokköve volt – nem lehet a román értelmiség kiemelkedő képviselőit partnernek megnyerni, hiszen ez számukra végül is csak egy marginális kérdésnek mutatkozott.

Az RMDSZ felépítését illető sarkalatos kérdéseknek is megvolt a nagy súlya: az, hogy a bukaresti operatív központ lett a szervezetet működtető reális belső hatalmi központ – amelyet a román központi hatalom melletti jelenlét indokolt –, végül is azzal járt, hogy a szervezetben a belső demokratizmus lehetősége, a különböző területi központokban és vidéki szervezetekben folyó vita, tervezés és projektkészítés háttérbe szorult, a régi képpel élve, az udvar lassan fontosabb lett, mint a királyság, és ezzel leépült a kezdeményezés, az alkotó-műhelyek háttérbe szorultak (a megalakuló platformok a velük kapcsolatos ellenérvek és ellenérzések miatt soha nem tudták betölteni a sokféleség, az alternatívák megjelenítésének a reális szerepét). Ilyen értelemben az RMDSZ választói párttá alakult, amely azonban ma már egykori választóinak a felét tudja csak megszólítani (igaz ugyan, hogy a romániai szavazói trendekbe igazodva).

Mivel a kezdetekben igen sok projektív tevékenységet végeztem és végeztünk az RMDSZ koncipiálása területén, a sepsiszentgyörgyi konferencián, 1990 februárjának a végén Borbély Lászlóval, Kincses Előddel, valamint Takó Margittal találtam magam az alapszabályzat-alkotó munkacsoportban, de aztán rövidesen átigazoltam a program-munkacsoporthoz. Mindig úgy gondoltam el, hogy a program több, mint egy dokumentum, ez reális cselekvési útmutató, főleg pedig a gondolati alkotás valamilyen folyamatosan rögzülő végeredménye, amelyben reális projektív tevékenység csapódik le. Sajnos, nem így történt. Éveken át visszaköszöntek az RMDSZ-programokból saját megfogalmazásaink (akár a nyelvi kliséig menően). Aztán hosszasan értekeztem ebbéli ellenérzéseimről a tízéves évfordulón. (*Céljaink a cselekvési programok tükrében. Szabadság*, 2000. január 18. *Az autonómia, az egyetem és a család kérdése az RMDSZ-programokban. Magyar Kisebbség*, 2000. 1. sz., 168–174. old.) Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy ami jó volt aztán ezekben a programokban, az főleg a Kötő József odafigyelésének, folyamatos és színvonalas munkájának volt köszönhető.

A romániai politikai viszonyok felől tekintve azonban más lehet a kép: engem főleg a magyar diplomatafigyelmeztettek arra sokszor, hogy a politikai akarat érvényesítésében sokkal célszerűbb egy erős, összefogott szervezet és a célkitűzéseket pontosan megjelenítő és képviselő vezetés, mint egy akármilyen demokratikusan építkező és élő szervezet, amely nem tudja céljait pontosan artikulálni és azokat képviselni. A kockázat azonban be volt építve az RMDSZ-nek a kilencvenes években kialakult struktúrájába: amennyiben csak politikai szinten képviseli a romániai magyarság érdekeit – ez pedig a politikai végrehajtó hatalomban való folyamatos részvételt kér –, háttérbe szorulnak a jogi-intézményes statutáris rendezési kérdések. Kétségtelen tehát az, hogy a demokratikus képviselői szintjén a romániai magyarok életében megvalósult a politikai képviselő. Nem jött létre azonban a jogi-statutáris rendezés (*Kisebbségi törvény*), és ezt akkor is hangsúlyozni kell, ha egyes vélemények szerint egy ilyen jogszabály sok jogosítványt a kisebbség hátrányára rendezne, mivel egy adott politikai-társadalmi konszenzust rögzít. Ha a hatalomban való részvétel mindent megoldani látszik (mert az erőforrások elosztásában bizonyos hozzáférést-rálátást enged meg), ez akkor sem menti fel az érdekvédelmi szervezetet a saját szakpolitikák és közpolitikák megtervezésének és végrehajtásának a kötelme alól. *A végrehajtó hatalomban való részvétel mindent megold*-elvvel szemben azt lehet hangsúlyozni, hogy 1. éppen a hatalom többségi része korlátozza a lehetőségeket; 2. jogi rendezés nélkül nincs jogalap a politikai érdekképviselő számára, minden csak politikai konjunktúra kérdése, és ezzel már benn is vagyunk abban a balkanikus típusú politizálásban, amelyben minden mindig lehetséges. (Az európai státusból sem származnak hivatkozási lehetőségek, mivel az európai jogszabályok a kisebbségek vonatkozásában közismerten csak a diszkrimináció tiltása felől, tehát negatív ismerik fel a kollektívumok kérdését.) Itt azonban meg kell jegyezni, hogy különösen az első hónapokban és az első években az RMDSZ szervezeteiben és fórumain folyó megbeszélésekben nagyon sok reális álláspont-ütköztetés és kompromisszum-keresés, kompromisszum volt. A szó legnemesebb értelmében mondom ezt: a kompromisszum mint politikai bölcsesség kifejezése. Amikor nem sikerült már ezt a nagyon nehéz, sok türelmet igénylő belső érdekegyeztetést folytatni és véghezvinni, lezárni, ott jelentkeztek a belső törésvonalak, sértődések, eltávolodások. Nyilván, sok esetben személyi okok is közrejátszottak, összeférhetetlenségek és szimpátiák. A már-már szétugró politikusokat megint össze-összeterelte egy-egy bányászjárás. Míg a felső vezetés mellől végképp elmaradt a tagság, a területi képviselők véleménye és akarata, és jobbra az az értelmiség is, amely az RMDSZ-t tulajdonképpen létrehozta. Ez azonban esetünkben is inkább törvényszerű folyamat volt, mint kivétel. Rendkívül sok mindent kellett ugyanis létrehozni, véghezvinni: fórumok után intézményeket, kommunikációs és média-eszközöket, regionális projekteket – amelyek mind el is szívták, el is vitték az értelmiséget a szakmai irányokba. Mely értelmiség a rkp politikája miatt közismerten kisszámú, alulképzett és gyengén reprezentált volt a romániai társadalomban. De ezek a kérdések már a kolozsvári értelmiségnek a magyar színházban megejtett első nagy találkozásán, január 7-én is felbukkantak, ahol nekem például a projektekről, a gazdasági kibontakozás perspektíváiról kellett beszélnem, jóllehet nem igazán az én asztalom volt ez. Mire is hivatkozhattam volna, mint Széchenyi *Hiteljére*. Máig meghatódva gondolok vissza ott jelen levő egykori tanáramra – sokan már nem élnek közülük –, akikkel hallatlanul és aggodalmasan örvendeni tudtunk új helyzetünknek és benne megváltozott

szerepeinknek, szerepköreinknek. Jogos volt aggodalmunk: Kolozsvár magyarsága megkapta, ceausescu után funárt, amit mind a mai napig nehezen tud kiheverni.

Még mindig 1990-ben: a mozgalmas január eleji (inkább szürke, csatakos) napok egyikén, ha jól emlékszem: 5-én zajlott a kolozsvári Nemzeti Egység Ideiglenes Tanácsa (CPUN) több mint ötórás alakuló gyűlése a városháza tanácskozótermében. Én az írószövetség képviselőjében voltam ott, ugyanis sokan nem vállalták, nem vállalhatták a részvételt – magyarán: sárosnak érezték magukat –, rám meg azért esett a választás, mert közismerten nem vettem fel az írószövetségbe a nyolcvanas évek folyamán. Tehát valamilyen reparatorikus gesztusként (?) küldtek oda, természetesen a Demokrata Tanács egyetértésével. Én annál nagyobb káoszt alig láttam életemben: mindenkinek a szerencséjére azonban a gyűlést szegény Marian Papahagi (a közismert italianista, filológus, *Echinox*-főszerkesztő a hetvenes években – jó barátom) vezette. Ő aztán a tőle megszokott határozottsággal és helyzeti átlátással *magyarázta a demokráciát* a tömegnek, azaz hogy miként is lehetne valamiféle vezető testületet kialakítani az arányos képviselőlet alapján. Az önjelölt leszerelése hosszasan tartott: például az egyik figura azt magyarázta hosszasan, hogy ő volt az – egy bizonyos, szintén jelen levő forradalmárral, Ticu bácsival együtt –, aki a fehér zászlót lobogtatta a tömeg élén, amely a gyárnegyed felől érkezett a Főtérre. Aztán szinte azonnal leleplezték mint köztörvényes bűnözőt, aki éppen és frissen szabadult (ha ugyan ez is igaz volt). A személyi ellenőrzést végző hadbíró őrnagy állandóan és idegesen az óráját figyelte (!), mintha várt volna valamire. Nem mellesleg, mindenkivel csak azt akarta megtudni, hogy nem újságíró-e véletlenül. De mégsem tudta kiszűrni az újságírókat... az est folyamán ugyanis felhívott régi jó barátom Párizsból azzal, hogy látott egy francia adásban, amely a romániai fejleményekről számolt be, a kolozsvári városháza tanácskozótermében. Még azt is megmondta, hogy milyen ruhában voltam. Valaki tehát csak be volt kamerázva, akkoriban már megvoltak ezek a miniatűr kamerák, amit mindenhol be lehetett építeni, gondolom. Egyszer aztán csak rám mutatott Marian Papahagi, hogy rukkoljak elő a mondanivalómmal, amelyben végül röviden ismertettem a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács megalakulásának a tényét, meg hogy a demokratikus politikában mint legitim résztvevők akarunk képviselőink révén szerepet vállalni. Elég sok értetlen arcot láttam magam körül. Végül azonban meg kellett érteni, hogy a nagy többség számára semmi sem volt fontosabb, mint bekerülni az első legitim választott testületbe.

Marian Papahagi szimpátiáját, együttérzését és támogatását a sötét nyolcvanas években végig éreztem, és egyben-másban de facto is segített nekem Kriterion-szerkesztő koromban. Mekkora volt meglepetésem, amikor egy alkalommal – éppen a magyar színház előtt – megállított és hosszasan magyarázta nekem, hogy a kolozsvári autonóm magyar egyetemet azért nem kell kérnie a magyarságnak, mert erdélyi történelmi szerepe befejeződött, márpedig ez a fajta egyetem ahhoz kapcsolódott. Nehezen lehet egy olyan helyzetben érvelni, amelyikben a történelmi szerepről, történelemről nyilatkozik valaki. Sajnos, ez az argumentáció nagyon hasonlított amahhoz, amelyet a rkp képviselt a nemzetiségi kérdés *megoldottságáról*. Halála előtt néhány nappal találkoztam vele utoljára Rómában, ahol a Román Akadémia igazgatója volt. A régi mozdulattal jelezte, hogy lehallgatják, majd csak intett, hogy menjünk ki a folyosóra beszélgetni. Elmondta, hogy mindenben akadályozzák a munkáját *azok*, és ő, a született, vér-optimista ember – rettenetesen csalódott volt.

Kétségtelen, hogy a kilencvenes évek elejének politikai kibontakozását nagymértékben meghatározta a totalitarizmus éveiben felhalmozott-felhalmozódott félelmi és nacionalista tőke és latens agresszivitás, amelyre alapozva az új hatalom létrehozta saját intézményeit, és a magyar törekvéseket szankcionálni, illetve marginalizálni igyekezett. De megtörtént a ritka történelmi csoda, új lehetőségekhez jutottunk, ha azokból aztán mind a mai napig oly keveset tudtunk is megvalósítani (felsorolás nélkül gondolok itt az RMDSZ stratégiai célkitűzéseire).

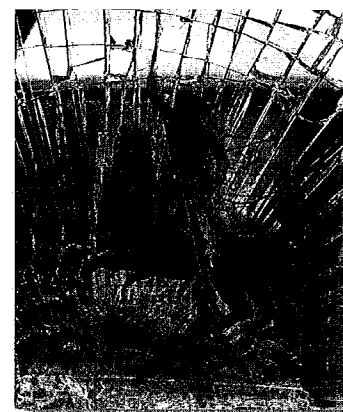
Akik átéltek azoknak a napoknak, heteknek, hónapoknak és éveknek az emócióit, az oly sokszor váltakozó örömet, felszabadultságot, letörést, akár megrettenést is, mind a mai napig alá tudnak merülni a kezdet fergetegébe, a kortárs emóciók világába, azaz egy újra létrejött kortársi közösségbe. És ennek az erejét sem szabad lebecsülni, ha újraalapításról van, lesz szó. Másrészt: ki tudja, még csak végiggondolni is nehéz, hogy mind egyénileg, mind közösségeinket tekintve hol lennénk ama napok nélkül?! Ezért tehát helyesebb azt mondani, legalább karácsony-tájt, hogy azok a napok voltak és vannak, még akkor is, ha a régi-új reakciónak nem kis mértékben sikerült eltérítenie a történelmi irányt a káosz és a sötétség felé.

Kolozsvár, 2010. november 15.

DOKUMENTUMOK

Üdvözlő nyilatkozat

Az 1989. december 23-án megalakult Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács a közös szabad jövő reményében és hitében vállalja részét a néhány nap alatt hősi véráldozattal győztes román forradalomban. Tőkés László kolozsvári születésű lelkes és Doina Cornea asszony erkölcsi példája, Temesvár, a hős város elsőként vállalt áldozata és kitartása kötelez valamennyiünket, hogy az országszerte s különösen a fővárosban folyó forradalmi helytállás és harc iránti csodálatunkat kifejezzük, és tisztelettel adózzunk az e forradalomban elesett civil- és katonahősök emlékének. Javasoljuk, hogy december 17-ét nyilvánítsák országos gyásznappá.

Örömmel és egyetértéssel hallgattuk a Nemzetmentő Front Tanácsának programnyilatkozatát, Ion Iliescu előterjesztésében. Az ebben megfogalmazott alapelvek, a nemzetiségek egyéni és kollektív jogainak alkotmányos szavatolása és teljes gyakorlati érvényesítése, egy szabad és független ország, az Európa-ház részévé váló holnapi Románia érdekében biztosítjuk a Nemzetmentő Front Országos Tanácsát és helyi szerveit a további együttműködésről.

A demokrácia erői győzni fognak!

Győzni fogunk!

Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács

Kolozsvár, 1989. december 24.

Magyar fiatalok!

Megalakult a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségének helyi ifjúsági szervezete, a Kolozsvári Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, a kolozsvári MaDISZ, amelynek nyilatkozata röviden a következő:

1. Erőnköz mértén lelkesen támogatjuk a Nemzetmentő Front helyreállítási munkáját, üdvözljük annak nyilatkozatát és elkötelezzük magunkat a forradalom eredményeinek kiteljesítése mellett.

2. A jog- és esélyegyenlőségen alapulva szorgalmazzuk az együttműködést a testvéri román néppel.

3. A MaDISZ a romániai magyar ifjúság érdekvédelmi és képviselői szervezete kíván lenni politikai, gazdasági és kulturális téren, a lerázott diktatúra sötétjéből egy értelmes élet eszményét kívánja felmutatni.

FONTOS!

A Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács felkéri mindazokat, akik a Romániai Magyar Demokrata Szövetség tagjai sorába akarnak lépni, hogy az alábbi belépési nyilatkozatot töltsék ki és juttassák el a Tanácsnak a Magyar Színházban székelő ideiglenes irodájába (leadható a kapusfülkében). Kérünk mindenkit, segítsen a tagtoborzásban. Elfogadunk gépelt nyilatkozatot, de az itt közölt keretből is kivágható.

Sorszám .....

BELÉPÉSI NYILATKOZAT

Csatlakozom a Romániai Magyar Demokrata Szövetséghez. Egyetértek az erdélyi, a romániai magyarság demokratikus jövőjét szolgáló törekvésekkel, vállalom a cselekvő részvételt az országépítő munkában.

Név .....
Foglalkozás .....
Munkahely .....
Lakcím .....
Telefon .....
Dátum ..... Aláírás .....

(Megjelent a Szabadság 1989. december 28-i és december 31-i számában)

A VASÚTI MŰHELYEK BEN IS MEGALAKULT A MAGYAR DOLGOZÓK DEMOKRATIKUS SZÖVETSÉGÉNEK HELYI SZERVEZETE

1989. december 28-án a Február 16. Vasúti Műhelyekben megalakult a Magyar Dolgozók Demokratikus Szövetségének vállalati szervezete. A több mint 500 tagot számláló szövetség ügyvezető elnöknek Rázmány Attila jogászt, titkárnak Barabás Lajos technikust választotta.

A vezetőség további tagjai: Székely Tibor, Molnár Tibor, Csiki István, Gergely Anna, Bán Zsigmond, Mihály Zoltán és Lengyel István.

Az alakuló gyűlés egyhangúlag fogadta el a következő platformot:

1. A ma megalakult szervezet a Kolozsvári Magyar Demokratikus Szövetség alap-szervezete. Tagjai ezen közösségen belül fejtik ki tevékenységüket, természetesen a helyi üzemi sajátosságoknak megfelelően.

2. Elítéljük azokat az elemeket, akik megalkuvó magatartásukkal kiszolgálták az önkényuralmat és elárulták a magyar nemzetiség érdekeit.

3. Erőnkhez mérten támogatjuk a Nemzeti Megmentési Front helyreállítási munkáját, üdvözljük annak nyilatkozatát és elkötelezzük magunkat a forradalom eredményeinek a kiteljesítése mellett.

4. Megfelelő reális, garantált, ellenőrzött biztosítékok mellett, a jog- és esélyegyenlőség alapján szorgalmazzuk az együttműködést a testvéri román néppel.

5. Legsürgősebb feladatnak a jogi és intézményes biztosítékok megteremtését tekintjük az anyanyelv korlátlan használatára minden szinten, a munkahelyen, állami és minden más intézménynél, hogy a magyar munkások, értelmiségiek helyesen tudják kifejezni mindennemű sérelmeiket és kérhessék problémáik megoldását.

6. A munkahelyen, minden más adminisztratív és társadalmi szervben, a magyar anyanyelvű munkások számának megfelelő, arányos képviselést kérjük; nem az országos átlagnak megfelelő, hanem a tényleges létszám alapján számított képviselést. A mi üzemünk esetében gondolunk a csoportvezetők, mesterek, részleg-, ügyviteli és a vállalati vezetőkre.

7. Mivel az eddig megejtett üzemi Nemzeti Megmentő Tanácsba nem választották be egyetlen képviselőnk sem, a létszámunknak megfelelően kérjük legalább három képviselőnk beválasztását és a végrehajtó bizottságba legalább képviselőt, hogy ezen keresztül részt vehessünk az üzem társadalmi-politikai irányításában.

8. A jelen platformot kérjük leközzölni a kolozsvári Demokratikus Közvélemény napilapjában, a Szabadságban, hogy a mi példánk után a többi kolozsvári ipari egységekben is megalakuljon a Magyar Dolgozók Tanácsa.

Kvár, 1989. december 28.

A Kolozsvári Február 16. Vasúti Műhelyek Magyar Dolgozóinak Demokratikus Szövetsége

JEGYZŐKÖNYV,

mely felvételre Tordaszentlászlón 1990. január 7-én, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség helyi alakuló ülésén.

Elnöklő: Szőcs Zoltán.

Jelen van Tordaszentlászló felnőtt lakosságának kb. egynegyede, mintegy 180 magyar testvérünk.

Elnök bejelenti, hogy országos szinten megalakult az RMDSZ, az a jog- és érdekvédelmi szövetség, amelynek célja az egész romániai magyarság legszélesebb körben való összefogása. Ennek a szövetségnek a célja nem irányul más, együtt élő népek ellen, hanem éppen azt a célt szolgálja, hogy békés együttélést biztosítson az itt élő népek között, figyelembe véve a mi magyar sajátosságainkat társadalmi, kulturális téren. Létrejöttét az teszi szükségessé, hogy Erdélynek Romániához való csatolása óta, a magyarság kisebbségi sorsba jutva, a történelem folyamán egymást váltó kormányok mindent megtettek szabadságunk, nemzeti, egyéni és kollektív jogaink megnyirbálásáért.

Reméljük, hogy az 1989. dec. 22-én kitört népi forradalom, a régi kormány és rendszer bukása fordulatot hoz kisebbségi sorsunk jövőjére nézve. Csatlakozunk, éppen ebben a reményben ahhoz a kiáltványhoz, melyet a Nemzetmentő Front Tanácsa programként tett közzé.

Az RMDSZ, a kormány célkitűzéseit elfogadva, szükségesnek tartja a romániai magyarság eme szövegének saját céljait is meghatározni.

Elnök felolvassa az újságban megjelent Kiáltványt, melyet elfogadva, részt vehetünk ebben a szövetségben. Többen közülünk beiratkoztak ebbe a szövetségbe, és szükség, hogy az RMDSZ helyi szervei is megalakuljanak. Ezért az elnöklő kéri a közgyűlést, hogy jelöljön ki egy választmányi bizottságot, azon belül egy elnököt és egy titkárt, hogy az ügyvitel elkezdődhessen.

Közgyűlés az ügyvezető bizottságba a következőket választja: Boldizsár Z. Imre, Boldizsár Z. Zoltán, Zoór Márton ifj., Tamás B. András, Vincze Sándor, Enyedi János ifj., Mátyás P. Mihály ifj., Mátyás Erika, Laczi Cs. Iluska, Gebefügi Lászlóné, Csáni Árpád, Tamás G. András, Tamás Kr. Sándor, dr. Vincze Mátyásné, S. Gebe Márta, Szőke Zoltán és Báza Cs. Lászlóné.

A megalakult választmány elnöki tisztségébe Boldizsár Z. Imre tanár urat, titkárrá Tamás B. András mérnök urat választja.

Több tárgy nem lévén, elnöklő a gyűlést bezárja.

K. m. f.
Szőke Zoltán
elnöklő ss.
A másolás hitelül,
Mátyás Erika

JEGYZŐKÖNYV

Felvételre 1990. január 14-én a sinfalvi kultúrotthonban, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség helyi szervezetének alakuló közgyűlésén.

Jelen vannak: 127 magyar ajkú lakos, valamint Baciú Victor és Bucur János román ajkú testvérünk, akiket a szervező Köble István hívott meg.

A gyűlést Köble István nyugalmazott tanító nyitotta meg, aki mindenekelőtt újévi jókívánságként felolvasta Benedek Elek „Újesztendei ének” c. versét. Ezt követően javasolt egy 6 tagú ideiglenes bizottságot a gyűlés levezetésére.

Ezen tagok:

1. Tasnádi Jenő tanár
2. Fodor László
3. Mezei József
4. Vernes Gizella
5. Csoma Sándor
6. Baciú Victor, a román nemzetiség képviselője

Köble István megnyitó beszédében elmondotta, hogy mi a célja a mai alakuló gyűlésnek, utána pedig átadta a szót Tasnádi Jenő tanár úrnak, aki beszélt az RMDSZ megalakulásának szükségességéről, utána pedig Köble István felolvasta a megyei HÍVÓ SZÓT. A felhíváshoz nagyon hozzáillő Ady Endre „Magyar jakobinusok dala” című versét mondta el. Mindezek után indítványozta, hogy a tagok számarányának megfelelően javasoljanak egy 7 tagból álló vezetőtanácsot, mely a szervezet munkáját fogja vezetni és irányítani az elkövetkező választásokig.

E végből a következő javaslatokat tették:

Árkosi József javasolja Köble István ny. tanítót
Fodor László javasolja Tasnádi Jenő tanár urat
Koloszi András javasolja Bencze Sándort
Koloszi Ernő javasolja Balázs Zsuzsannát
Csoma József javasolja Fodor Gyulát
Fodor László javasolja Vernes Gizella óvónőt
Koloszi András javasolja Fodor Zoltánt.

A fentieket a közgyűlés kézfelemeléssel egyhangúlag elfogadta.

Miután e 7 tagból álló vezetőséget megválasztották, úgy látták, hogy még szükséges 2 tag, kik a mezőgazdaság érdekeit képviselik. Ezen tagok:

Pálfi Mózes és Árkosi József, kiket szintén egyhangúlag elfogadott a gyűlés.

Tehát a vezetőtanács tagjai a következők:

1. Tasnádi Jenő tanár úr elnök
2. Bencze Sándor munkás titkár
3. Vernes Gizella óvónő jegyző
4. Köble István ny. tanító tag
5. Fodor Zoltán munkás tag

6. Balázs Zsuzsanna munkásnő tag

7. Fodor Gyula munkás tag

8. Árkosi József földműves tag

9. Pálfi Mózes földműves tag

A vezető tanács megválasztása után Tasnádi Jenő mint elnök felolvasta a helybeli magyar kisebbség programnyilatkozatát (melyet a jegyzőkönyv mellé csatoltak).

A felolvasott nyilatkozat után hozzászólások következtek.

Hozzászólt Bencze Sándor, ki elmondotta, hogy a nyilatkozatban foglaltak helyesek, de kéri, hogy a III. osztálytól egész a VIII. osztályig eddig román nyelven tanított földrajzot és történelmet ezután magyar nyelven tanítsák, hogy a tanulók ezt jobban megértsék és elsajátítsák.

Tasnádi Jenő tanár erre ígéretet tett, hogy a jövőben ezeket a tantárgyakat anyanyelven megfelelő képzettségű tanítók-tanárok fogják tanítani.

Ifj. Fodor József javasolja a falu utcáinak újra kivilágítását.

Fodor László elmondja, hogy örvend annak, hogy falunk román és magyar nyelvű lakosai mindig megértették egymást, és ezt a megértést továbbra is meg akarják őrizni és még jobban elmélyíteni annak érdekében, hogy falunkat és egyben országunkat még szebbé s boldogabbá tegyük összefogva magyarok, románok vallásra való tekintet nélkül. Javaslatot tesz egyben arra, hogy az autóbuszjáratot kibővítsék és ezt megfelelőbb időpontban rögzítsék.

Kolozsi Ernő hozzászólásában javasolja, hogy az új szövetség létrehozásával valamennyi pénzalapot is kellene megállapítani a szövetség költségeinek intézésére.

Balázs Zsuzsika javasolja a falu környezetének tisztán tartását és kéri, hogy ezután a hivatalos személyek ismertessék a lakossággal mindazon problémákat, melyeket a helyi Megmentési Front vezetői kell megoldjanak.

Falunk katolikus plébánosa arról beszél, hogy Istenben kell bízni, mert ez a jövő biztos pontja, ez olyan szikla, melyre biztosan építeni lehet, egyben ígéretet tett, hogy a népet akarja szolgálni és ha a szervezet nem alakul párttá, akkor minden segítséget megad és hű tagja marad szervezetünknek.

Baciu Victor, a M.F. községi képviselője ismertette, kik vesznek részt a községi vezetésben és helyesnek látja a maga részéről is mindazokat a pontokat, melyeket a programnyilatkozatban felolvastak.

Fodor László kiegészítésként még hozzátette, hogy a falu vízellátását mielőbb meg kell oldani és a meglévő kutakat ki kell bővíteni és olyan helyre tenni, ahol erre szükség van.

Mivel több hozzászólás nincs, Tasnádi Jenő elnök megköszöni a megjelenést és azt, hogy a gyűlés ilyen fegyelmezetten folyt le és egyben kéri a résztvevőket, hogy tolmácsolják másoknak is az itten mondottakat.

[Az oldal alja olvashatatlan.]

JEGYZŐKÖNYV

Készült 1990. január 19-én abból az alkalomból, hogy megalakult az Ipari Elektronika és Automatizálási Vállalat magyar nemzetiségű dolgozóinak RMDSZ helyi szervezete.

A gyűlésen 83-an vettek részt, melyet Bikfalvi Tünde vezetett. Ismertette az összejövétel célját, és javaslatot tett az ülés lefolyásával és napirendi pontjával kapcsolatosan.

Az RMDSZ vállalati tagságának „SZÁNDÉKNYILATKOZAT”-át Zimán Miklós olvasta fel. Ennek kapcsán vita alakult ki és a kiegészítő javaslatok után a nyilatkozatot elfogadták. Nyílt szavazással megválasztották az Ideiglenes ügyvivő bizottságot a következő összetétellel:

Elnök: Szőcs György

Aelnök: Zimán Miklós

Titkár: Hidán Levente

Tagok: Atkári Rozália

Bikfalvi Tünde

Veres Károly

Vincze Sándor

Ezután elfogadták a közös akcióprogramot, amely meghatározza az ideiglenes ügyvivő bizottság feladatát és hatáskörét. Elsődleges feladatnak a tagtoborzást tartották. Emellett elhatározták, hogy állandó kapcsolatot kell fenntartani a városi szervezettel és elő kell készíteni a februári hónap folyamán tartandó választásokat.

Szőcs György

Atkári Rozália

Veres Károly

Zimán Miklós

Bikfalvi Tünde

Kvár, 1990. január 19.

AZ RMDSZ I.E.I.A-I TAGSÁGÁNAK SZÁNDÉKNYILATKOZATA

A N.M.F. Tanácsának a nemzeti kisebbségek jogairól szóló Nyilatkozatát olyan állásfoglalásnak tekintjük, amely a jogalkotásra és az államhatalom szerveire váró teendők pontos meghatározásával új feltételeket teremt további viták, platformok, újabb javaslatok, programok kidolgozására és ezáltal a kisebbségek egyéni és kollektív jogainak intézményes szavatolása és tényleges gyakorlása számára.

Az RMDSZ a romániai magyarság közképviseleti és érdekvédelmi szervezete. Előmozdítja a demokrácia megteremtését, képviseli a romániai magyarság egészének érdekeit, és a közélet fórumain való részvételével elősegíti egyéni és kollektív jogainak intézményes szavatolását és tényleges gyakorlását. Nem párt, hanem a romániai magyarság nemzeti alapon létesült érdekvédelmi szervezete.

Az RMDSZ támogatja mindazokat az országos politikai, társadalmi, szellemi megújodást célzó programokat, melyek a valódi demokrácia intézményeinek megteremtésére, az ország alkotó erőinek összefogására, az új társadalom építésére vállalkoznak.

Mindezeket összegezve ezennel kinyilvánítjuk, hogy teljes egészében magunkévá tesszük és támogatjuk az RMDSZ 1990. január 13-i marosvásárhelyi Országos Konferenciájának dokumentumait. Egyetértünk vele és véleményünk szerint a dokumentum biztos alapját alkotja egy új, demokratikus nemzetiségi politika kibontakozását [kibontakozásának] Romániában, elősegíti és biztosítja, hogy a diktatúra éveiben fokozatosan elszigetelődött Románia újra felzárkózzon Európa népei mellé és szerves, egyenrangú résztvevője legyen az eljövendő „Európa-ház”-nak.

Ideiglenes ügyvivő bizottság

Elnök: Szőcs György sk.

Alelnök: Zimán Miklós sk.

Titkár: Hidán Levente

Tagok: Atkári Rozália sk.

Bikfalvi Tünde sk.

Veres Károly sk.

Vincze Sándor

Kvár, 1990. 01.19.

*Confirma ca am luat la cunostinta
de constitutia organizatiei democratice
Maglvan.*

Către

CONSILIUL JUDEȚEAN CLUJ
AL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

În temeiul art.26 lit.e) și 28 lit.b) din Decr.nr.31/1954
privitor la persoanele fizice și persoanele juridice și
al art.6 din Decretul-lege din 28 decembrie 1989 privind
constituirea, organizarea și funcționarea Consiliului
Frontului Salvării Naționale,

din încredințarea adunării de constituire ținută la Cluj
în ziua de 25 decembrie 1989 cu participarea a 60 persoane,
potrivit procesului verbal al adunării,

vă aducem la cunoștință că s-a constituit ORGANIZAȚIA JUDE-
ȚEANĂ CLUJ A UNIUNII DEMOCRATICE MAGHIARE DIN ROMANIA -
A ROMÂNIAI MAGYAR DEMOKRATA SZÖVETSÉG KOLOZS MEGYEI SZERVEZETE.

Însușindu-și Programul Consiliului Frontului Salvării Națio-
nale ca organ suprem al puterii de stat, organizația noastră
își propune ca scop să militeze pentru consolidarea și dez-
voltarea democrației cucerită prin revoluția care a răstur-
nat dictatura, pentru recunoașterea integrală și legifera-
rea detaliată a deplinei egalități în drepturi cu românii a
cetățenilor de naționalitate maghiară, în toate domeniile
vieții politice, sociale, economice, culturale, artistice
și private, pentru recunoașterea și asigurarea realizării
efective în practică a tuturor drepturilor colective și in-
dividuale ale persoanelor aparținând naționalității maghia-
re, toate acestea în cadrul respectării integrității terito-
riale și a suveranității României și în concordanță cu tra-
tatele, aranjamentele și orice alte acte internaționale în
care România este parte, ca Declarația Universală a Dreptu-
rilor Omului, Pactul internațional cu privire la drepturile
economice, sociale și culturale, Pactul internațional cu pri-
vire la drepturile civile și politice, Actul final al Confe-
rinței pentru securitate și cooperare în Europă, Documentul
final al reuniunii de la Viena pentru securitate și cooperare
în Europă și altele.

Uniunea Democratică Maghiară din România a cărei organizație
județeană sîntem se situează pe principiul dreptului de auto-
determinare a naționalității maghiare din România, cu tot ce
rezultă firesc din aceasta.

Considerăm de asemenea că este firesc să avem dreptul de a
întreține și extinde relații cu celelalte părți ale națiunii
maghiare, ceea ce va contribui la promovarea colaborării cu
poporul român.

Patrimoniul organizației noastre va fi realizat din cotizații-
le și donațiile membrilor și simpatizanților și va fi afectat
realizării scopurilor ei.

Putem să binevoim să constatăm, că organ al puterii locale,
că sînt întrunite cerințele legii pentru constituirea orga-
nizației noastre ca persoană juridică, ea avînd un scop în
acord cu interesul obștesc.

Cluj, 3 ianuarie 1990

I. JÁNOS, KÁNTOR, Președinte

Kérvény

az R.M.D.Sz. kolozsvári
ideiglenes intéző bizottságához,

Alulírottak, a kolozsvári Magyar Diákszövetség
nevében kérvény, hogy pályázatunk megvalósuljon a Bolyai
bizottság és a diákgyűléstől kapott a felállítandó
magyar egyetem kérdéséről. Kérvény, tüsténen ki
egy időpontot, mi ahhoz alkalmasnak tartjuk.

Tisztelettel:

Gálfalvi Ágnes
Márta Leidenfalk
Selyem Noémi
Tóth Csilla
Fischer Rózsa
Kovács Rózsa
Szabó Csilla
Fodor Aladár

Kérvény

az R.M.D.Sz. kolozsvári
ideiglenes intéző bizottságához

Alulírottak, a kolozsvári MADISZ - nevében
kérvény, hogy megvalósuljon az új pályázat
az R.M.D.Sz. és a MADISZ közösen. Kérvény,
az időpontot kérvény, mi ahhoz alkalmasnak tartjuk.

Fischer Rózsa
Szabó Csilla
Gálfalvi Ágnes
Balla Rózsa
Kovács Aladár
Csikós Aladár
Selyem Noémi

JEGYZŐKÖNYV

Készült 1990. január 5-én a Jakó Zsigmond ny. egyetemi tanár lakásán tartott összejövetelen. Jelen vannak Balázs Sándor, Benkő Samu, Csetri Elek, Faragó József, Gáll Ernő, Imreh István, Jakó Zsigmond, Kántor Lajos, Kiss András, Nagy György, Nagy Jenő és Sipos Gábor.

A jelenlevők megkérik Benkő Samut, hogy vezesse az ülést.

Benkő Samu köszönti az egybegyűlteket és felkéri Jakó Zsigmondot, hogy tájékoztassa a jelenlevőket az összejövetel céljáról és tegye meg előterjesztését.

Jakó Zsigmond felolvassa a Szabédi László kezeírásával 1950. február 12-én készült jegyzőkönyvet az Erdélyi Múzeum Egyesület Intézöbizottságának utolsó üléséről, amelyből megállapítható, hogy az Erdélyi Múzeum Egyesület hatalmi intézkedés következtében, külső erő-hatalom érvényesülése következtében szüntette meg működését, olyképpen, hogy alapszabályainak az Egyesület feloszlására, felosztatására vagy működésének felfüggesztésére vonatkozó rendelkezéseket nem tartották be, azokat teljesen mellőzték. Mivel már a december 22-i forradalom előtt beszélgetéseket folytatott az Erdélyi Múzeum Egyesület felélesztésének módozatairól, elérkezettnek látja az időt, hogy nemzetiségi intézményrendszerünk újraszervezése keretében tegyük meg a megfelelő lépéseket az Erdélyi Múzeum Egyesület további működésének törvényes biztosítására új, más körülmények között, mint eddig és tegyünk javaslatokat a 130 éves fennállása óta történtek által szükségessé vált módosításokra. Hangsúlyozta, hogy le kell vonnunk a kisebbségi létből következett tanulságokat és az újraszervezett Egyesületet nemzeti-ségei tudományos és közművelődési csúcsszervként kell működtetnünk. Ezért az alapul vett 1905-ös alapszabályok bizonyos fejezeteit, szakaszait módosítanunk kell. A végleges alapszabály-tervezetnek végül is az addig megkeresendő 1943-as alapszabályokra kell épülnie, a most megbeszélte módosítások beiktatásával. Kiemeli, hogy a módosításban különös hangsúlyt kapott az Erdélyi Múzeum Egyesület alapításakor hangoztatott akadémiai gondolat. Bejelenti, hogy a hatalmi szó következtében 1950-ben működését beszüntető Egyesület akkori vezetőségéből, a folytonosságot biztosítva, rajta kívül jelen van Nagy Jenő egykori egyesületi titkár is.

Felolvassa az alapszabályok módosítására elkészített javaslatokat, ezeket kiegészítve azzal a tájékoztatással, hogy egy külön javaslat készül a magyar tulajdonú tudományos (könyvtári és levéltári) gyűjtemények további hasznosításáról is. Ezeknek a sorsát is egységesen kell megszerveznünk, hogy a magyar nemzetiségi tudományos kutatások élő dokumentációs-információs alapját alkothassák.

A javaslatokhoz az alábbiak szóltak hozzá:

Balázs Sándor arra vonatkozólag kér felvilágosítást, hogy a módosító javaslatokba be nem vett, de az 1905-ös alapszabályokból meghagyott szakaszok szabályozzák-e a kiadványok, szakosztályok sorsát.

Benkő Samu igennel válaszol és hangsúlyozza, hogy a felolvasott kiegészítő pontokban tulajdonképpen a tudományos csúcsszerv működése körvonala azódott. Bejelenti,

hogy megjelent a Román Akadémiáról szóló törvény, és kifejezi azt a meggyőződését, hogy az Erdélyi Múzeum Egyesület újraszervezésével egyidejűleg nem akarunk kivonulni az akadémiai intézetekből. De saját nemzetiségi jellegű tudományművelésünk érdekében létre akarunk hozni egy magyarságtudományi kutatóintézetet a sajátosan nemzetiségi vonatkozások tanulmányozására, az újonnan szervezendő Egyesület keretein belül. Az Erdélyi Múzeum Egyesület tulajdonát alkotó gyűjteményekre vonatkozólag a választások és a megfelelő törvények megalkotása után kell a visszaszerzésekhez szükséges lépéseket megtenni.

Nagy György egy kérdést fogalmaz meg: itt humán értelmiségiek vannak jelen, a megszervezendő intézet is a humán tudományágak művelését helyezi kilátásba; gondolunk-e a nem humán tudományágak szakosztályainak a megszervezésére is?

Jakó Zsigmond: Természetesen, hiszen az Erdélyi Múzeum Egyesületnek eddig is volt természet- és orvostudományi szakosztálya és ezek száma bővíthető is.

Csetri Elek átfedést lát a szakosztályok és a tervezett Magyarságtudományi Intézet feladatainak szabályozása között.

Faragó József ezzel kapcsolatban megjegyzi, hogy az elnökség tagjainak felsorolásából hiányzik a tervezett intézet igazgatója, csupán a szakosztályok és a múzeumi táruk vezetőit említi a 41/a §.

Jakó Zsigmond: az ilyen jellegű hiányos megfogalmazásokat ki kell javítanunk a végleges szövegben

Gáll Ernő: a Magyarságkutató Intézet létrehozásával a kutatásban a folytonosságot kell érvényesítenünk. Az alapszabályokban vagy elvileg el kell gondolkodnunk az Egyesület és a létesítendő Bolyai Egyetem, az Egyesület és a két Akadémia közötti viszonyról. Mivel vidéken – például Csíkbán – szerveződnek a kutatócsoportok, az Egyesületnek a nemzetiségi vonatkozású kutatásokban tanácsadó szerepe is kell hogy legyen.

Faragó József: a nagyszámú feladat, terv nagy feladatok elé állít; az Egyesület megszervezését illetően sok a fehér folt. Az alapszabályok véglegesítésével várnunk kell, amíg megjelennek a megfelelő törvények.

A javaslatokban megemlített akadémiai jelleggel és a Magyarságkutató Intézet megszervezésével foglalkozik részletesebben. Szerinte az akadémiai intézetekben a magyarságtudományi témákat illetően nincs megértés, de kutatóink sincsenek már. Ezért lenne rendkívül fontos, hogy legyen egy erős kutatóintézet. Figyelnünk kell arra, hogy milyen reakciót vált ki a román közönség körében a megfogalmazott terv, a használt terminológia. Az Egyesület kormányzását szabályozó rendelkezések egyes megfogalmazásait vitatja.

Miért az elnök a „legfőbb” irányítója az Egyesület működésének? Az akadémiai jelleggel kapcsolatban felveti azt a kérdést, hogy a tagságnak milyen erkölcsi súlya lehet. Végül az Intézet anyagi megszervezését illetően kifejti, hogy ennek működéséhez nagy anyagi fedezet kell.

Jakó Zsigmond ez utóbbival kapcsolatban utal arra, hogy az 1895-ben létrejött szerződésből kiindulónak kell megteremtteni az Erdélyi Múzeum Egyesület és múzeu-

ma, valamint kutatóintézete működéséhez az anyagi alapot az egyetemes magyarság összefogásával.

Kántor Lajos bejelenti, hogy Domokos Géza fog beszélni a televízióban a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban, és a beszéd bizonyára tisztáz több, itt felvetett terminológiai és egyéb kérdést.

Imreh István emlékeztet azokra a nehézségekre, amelyeket például a megfelelő épület hiánya okozott. Akkor, amikor Nagy Gézával együtt Daicoviciuval tárgyaltak például a kőtár viszonylatában, Daicoviciu legfőbb érve az volt, hogy azt nincs hol elhelyezni. Hangsúlyozza, hogy gondolnunk kell a vidéken működő kutatókra, arra, hogy azok is bekapcsolódhassanak a tudományos munkába.

Jakó Zsigmond közbeveti, hogy az épületek hiánya az előttünk járó nemzedék nagy mulasztása volt; az Egyesület vezetőségében egyetemi tanárok voltak, akik csak az egyetem érdekeire voltak tekintettel. Szerinte az Erdélyi Múzeum Egyesület a vidéki tudományos kezdeményezések, szerveződések szakmai segítségével működhet közre. Nem szabad a kulturális erőket és energiákat kiszívni a vidéki központból.

Benkő Samu: a vidék bekapcsolását illetően megemlíti az egykori vándorgyűléseket.

Kiss András: az alapszabályok teljes tervezetét mindenki meg fogja kapni, azzal kapcsolatban tegyék meg javasataikat, hogy azokat a megszövegezők használhassák, mert végül is a közgyűlés határoz az alapszabályok ügyében. Ugyanakkor nagyon alaposan fel kell készülnünk javaslatainkkal azoknak az új törvényeknek megszövegezéséhez, amelyek nélkül az Egyesület nem működhet. Megemlíti a levéltári, a művelődési javakról (patrimóniumról) szóló és az alapítványi törvényt.

Balázs Sándor: a Múzeum Egyesület történetével foglalkozva úgy látja, hogy a múltban az akadémiai és a múzeumi jelleg közül az utóbbi jegyében való működés volt akadályozva. Úgy véli, hogy a jövőben az akadémiai jelleg fog dominálni. Viszont ez esetben nagyon meggondolkoztató, hogy nem fenyeget-e az a veszély, hogy szűkkörű felolvasó ülésekre szorítkozik az ennek a jellegnek a jegyében folyó működés.

Csetri Elek egyetért a javaslattal, céljaival, elképzeléseivel; meg kell még tárgyalnunk a név kérdését. Az Egyesület legyen a nemzetiségi tudományos élet irányítója, de egyúttal a vidéki kutatás irányítója is.

Sipos Gábor szintén a vidékiek bekapcsolásával foglalkozik, egyetért a javaslatokkal, de neki nem tetszik az akadémiai osztály elnevezés.

Benkő Samu közbeveti: meg kell adni a vidékieknek a lehetőséget, hogy kapcsolódjanak be a szakosztályok tevékenységébe akár helyi szervezeteikkel együtt.

Benkő Samu az elhangzottak alapján a következő határozati javaslatot terjeszti a jelenlevők elé:

Az értekezlet kimondja az 1950-ig működött, akkor hatalmi szóval megszüntetett, de a kényszerítő okok elhárulásával az Erdélyi Múzeum Egyesület újraéledését, újrakezdését, a változott követelménynek megfelelő újraalakulását, intézkedik az újraalakulással kapcsolatos, a törvényeknek megfelelő eljárások elvégzéséről és ezeknek végrehajtására ideiglenes intézőbizottságot bíz meg. Ennek megfelelően megbízza Jakó

Zsigmondot az elnöki tiszttel betöltésével, Sipos Gábort a titkári teendők teljesítésével és Kiss Andrást az alapszabálytervezet megszerkesztésével és a törvényes eljárások véghezvitelével. Javasolja, hogy a bizottság kezdeményezze az Erdélyi Múzeum folyóirat megindítását.

A jelenlevők egyetértenek a javaslattal.

Csetri Elek: mivel Jakó Zsigmond betegsége miatt hosszabb ideig távol lesz, javasolja, hogy jelöljenek ki egy helyettest, aki nevében eljár.

A jelenlevők Benkő Samut bízzák meg, hogy az ideiglenes intézőbizottság alelnökeként Jakó Zsigmond távollétében lássa el az elnöki teendőket.

Imreh István javasolja, hogy a tagok számára készüljön egy rövid tájékoztató az Egyesület múltjáról és céljairól.

A jelenlevők Sipos Gábort bízzák meg ezzel a feladattal.

Ugyanakkor úgy határoznak, hogy a sajtónak akkor adnak mindenről közleményt, ha az Egyesületet törvényesen már bejegyezték.

Kmf.

90/136199 Buh.
 Faljahi Hilda (Buh.) tanügyi későbbi lehetőségek¹⁷
 összegezt.

Csiki Sándor: fontos a feminizáció javi, társ-
 nemzet¹⁸ - Camatime. Többet nem lehet egy vére is ha
 van benne

Halleri Zoltán (Hrad) Megalabulánk. Megyeri Front
 van 2 magyar, HZ a Front Hírhíra. Kb.
 3000 tag. 3 elvi kérdés. 1. RMDSz
 feladata a demokratizálás segítése.
 2. Hiv. mely ország nemzeti - alkotmány
 van kell megírni. 3. döntés vállalkozás
 legyen - csak így van esélyünk.

Maróti Béla (M. hely) Legyen maximális a
 követelésekben, de most minimalizál a gyors
 szervezési kérdésben. Tardij, Jánoskorai,
 anyagi kérdés - ebben most határozatot kell
 hozni. Teljesen új jogrendszer kell kialakít-
 tani. RMDSz 1. minél előbb egy Találkozó,
 esetleg a kongresszus helyett. Kapcsolat fontos
 a románokkal, tájékoztatásuk - fontos.
 Barátság platform megalakult.

Sylvester Lajos (Sepsitgy) Megyeri Front elnöke-
 nek 3 magyart jelölt a RMDSz. Szemből
 mutat teremfűtő a forr. első magyarok. A
 város vezetősége jó a magyar arány. Hív-
 ság szervezésére - szabad legyen Magyar
 jelöltek a közp. szervezetekbe. MDSz:

[Jegyzőkönyv]
 KMDT [KOLOZSVÁRI MAGYAR DEMOKRATA TANÁCS]
 1990. jan. 6. Vasárnap¹

A gyűlés kezdete 9-re hirdetve. az összegyűlt társasághoz D[omokos] Géza szól pár
 szót a MSZ előcsarnokában ¾ 10-kor. Utána a Kv városi tanács tagjai + a vidéki RMDSZ-
 szervezetek küldöttjei átvonulnak a próbaterembe, egy szűk helyiségbe.

10⁰³-kor Kántor L [Lajos] megnyitja az ülést. Köszönet Kötő Józsefnek. Hiv. helyi-
 ségünk a Vmegyeházán. Cél: Vidéki ideigl. Vezetőségekkel való találkozás. Napirend
 nincs. Keretek: ½ 1-ig be kell fejezni. Sajtóért.

Domokos G: Kapcsolat MDSz és NMFront között milyen. Kapcs. Magyar és más külf.
 diplomatákkal, újságírókkal. RMDSz: dec. 23-án jelentkezett először - a Front után az első!

Szövetség volt és marad! Ne legyen párt! Gyűjtőhelye a magyarság erőinek. Indul a
 választáson, bejegyezteti magát B-ben. R. magyarság érdekképviselői szerve, a Front
 programját elfogadja. Rom. politikai vezetőkkel tárgyalások, sikereket értek el. A ki-
 sebbégi politika teljesen új alapokra való helyezése. A RMDSz önálló, csak kapcsola-
 ta van a Fronttal. Iliescut DG tájékoztatta a szerveződésről, jó a partneri kapcsolat. A
 Front elismerte a RMDSz működését.

Terhes Ceau-örökség: az elégedetlenség nő. Az ellátás nem javul. Az ifjúság kevesli a
 változásokat. A rom. közvélemény tájékozatlan a kisebbségi politikai változásokat ille-
 tően. A magyaro.i kapcsolat érthetetlen számukra, zavarja őket az autonómia. Remél-
 hetőleg a rom. közvéleményben is hamarabb tisztázódnak a kérdések. Jobban odafigyel
 arra, kik a magyarok és mit akarnak.

Érdeklődés a RMDSz iránt - nagy. Nemzetiségi kérdés - döntő fontosságú. Francia
 sajtó: terjed R-ban a magyar nacionalizmus. Hargita megye: szélsőséges megnyilvánulá-
 sok, gyilkosságok - ezeket elítéljük. Szerencsére mindez még nem jelent meg a sajtóban.
 R. magyarság: most önuralomra van szükség. Nem törtünk meg az utóbbi 5-10 évben.
 Ma: még nehezebb! Politikai kultúra, józanság, önuralom kell. Haladási utunk: sokszávos.
 Kommunizmus múltja, MNSz múltja, Mo-gal való kapcs., kapcs. más nemzetiségekkel -
 mindezekben többféle vélemény lehetséges. Vége a forradalomnak, most az építés követ-
 kezik. Buk-iek: nem szakadtak el az erdélyiektől. Az a sokszávos út egy irányba menjen.

Sütő A [ndrás] Egyiptomi rabság után vándorlás a pusztában - Mózesekre van szük-
 ség. Idősek: önkritikus szemlélettel és pozitív tapasztalataikkal segítsék a fiatalokat.
 Vége az illúzióknak testvériséget illetően. SA többször is követelte a Nemzetiségi Statú-
 tumot, elutasítást kapott. Egyezés Demeter Jánossal: DJ kidolgozza az új nemzetiségi
 statútumot. SA véleménye: a DJ-től kidolgozott statútumot át kell dolgozni. A DJ szó-

1 A jegyzőkönyvíró nyilván eltévesztette a dátumot, az 1990. januári első vasárnap 7-ike volt, a küldött-
 gyűlés napja. (A jegyzőkönyveket betűhíven közöljük.)

vegét sokszorosítva megküldeni a megyei MDSz-nek. Átdolgozása európai szellemben, a mai realitások figyelembevételével.

Kányádi [Sándor]: Nem a Demeter statútuma kell, új kell. Jan. 2-án tárgyalt Királylyal, KK-nak is van statútuma. „Nemzeti kisebbség” – ne használjuk. Erdélyben 3 nemzet van. Maximális követelésekkel kell fellépni a tárgyalásokon. Szabad nyelvhasználat – finn példára. Területi autonómia – Székelyföldön főleg, Öland szigetéhez hasonlóan. Ne mind legyünk tekintettel a románok érzékenységre, legyenek végre ránk is tekintettel. Ha demokrácia lesz, ha nemzetközi fórumokon is érdekeinket hangoztathatjuk, akkor jó lesz. Ha mindez nem sikerül, KS ellenzékben marad.

Domokos G: terminológia: „nemzeti kisebbség” – elfogadott nemzetközileg.

Kányádi: vitatja, álláspontját fenntartja.

Domokos: A Kányádi fölvetette kérdésekben itt és most nem dönthetünk. Sajtóban, másutt vitatkozni kell erről.

Dáné T[ibor]: Udvarhelyi atrocitások – nemzetiségi ügyet csinálnak egyesek belőle. Nem jó! Rendszerellenes megmozdulás. Demeter J nemz statútuma

Bodó Barna (Tvár): Tvárott dec. 22-én alakult meg az RMDSz, pincékben működtek. Politikai kibontakozás, gazd. leromlás [?] lesz nálunk. Nemzetiségünk gazd. talpra állításán kell dolgozni. Megyei Front Tváron: 1 magyar tagja. Elvi kérdés: a RMDSz miként képviseltetheti magát a hatalomban. Iskolaügy: menetközben beavatkozni, magyar tanfelügyelők. Katonaság: jan. 15 behívó. Bányában nehéz munka. Változtatni kell!!

Bárányi Ferenc (Tvár): Választás: országos lista, olasz modell kell. Nyugati szakember kell a választási hadjáratához.

Nagy Béla (NVárad): Várad a béke szigete, a régi hatalom átmentette magát, a Szeku is. Bihar m.: kettős hatalom: front, régiek. RMDSz dec. 23-án alakult, 31-én székházat is kaptak. Egy héttel később a hadsereg visszafoglalni akarja. Szerveződések Élesden, Margittán, Váradon. Terminológia: ne legyen „nemzeti kisebbség”! Nemzetközi garancia kell a kisebbségi állampolgári jogok védelmére!! Várad: a rkat.-ok Kereszténydemokrata Párt alakítását tervezik!

Varga Gábor (NVárad): Más pártba beléphet-e RMDSz-tag?

Kincses Előd (MVhely): Most az egység a fontos az érdekvédelemben, később lehet pártba osztódni. Vásárhely: pd. vezetőség, benne jó arányban magyarok és néme-

tek. RMDSz – bejegyzés után folyószámla, tagdíj! Románoknak magyar nyelvoktatás is kell. Ort. egyház: szűnjön meg a magyar ellenségkép! Felekezeti iskolák visszaadása szükséges.

Ferenczes István (Hargita): Jól halad a tömegszervezés, falvanként is! Periférián vannak mégis a kapcsolatok terén. Székely területi autonómia. Udvarhely külön megyét kér. Jó: a régi székely székek visszaállítása. Ifjúsági és gyermekszervezetek kellenek! Szervezési ügyek: vitaestek (demokr., emberi jogok, nemzetiségi statútum). Sokszorosított anyagok. Kérdés: tagsági díj, igazolvány. Iskolaügy: tanárok, diákok hazajövetele! Hargitában: nem nemzeti atrocitások voltak.

Katona Ádám (SzUdvarhely): 12842 RMDSz tag Udvarhelyen. Cél: RMDSz – kereszténydemokrata színezetű legyen. Udv.: forradalom van, békés. Áldozatok: oroszhegyi rendőr, udv. szeku-parancsnok, románok és magyarok.

Önrendelkezési jog kimondása Udvarhelyen – a legfontosabb 70 év óta. (Benkő S [amu] ízetlen bemonddása – hülye vagy – az udv. áldozatokkal kapcsolatban.) Pótprogram Udv-en. – a lapban

- anyaszék ter: Udvarhely megye kialakítása
- katonaság – a bányakatonák felszabadítása
- idegen nyelvi környezetbe került értelmiségiek hazahozatala
- magyar: második hiv. nyelv

Pálfalvi Attila (Buk) – oktügyi miniszterhelyettes: tanügyi kérdéseket összegyűjt.

Csép Sándor: fontos a terminológia. Jav: „társnemzet” – conațiune. Románok egy része is hajlik erre.

Hosszú Zoltán (Arad): Megalakulásuk. Megyei Frontban 2 magyar, HZ a Front titkára. Kb. 3000 tag. 3 elvi kérdés. 1. RMDSz feladata a demokratizálás segítése. 2. Hiv. nyelv magyar, német is – alkotmányban kell rögzíteni. 3. Listás választás legyen – csak így van esélyünk.

Markó Béla (MVhely): Legyünk maximalisták a követelésekben, de most minimalisták a gyors szervezkedési kérdésekben. Tagdíj, beiratkozás, anyagi bázis – ebben most határozatot kell hozni. Teljesen új jogrendszert kell kialakítani. RMDSz: minél előbb egy Találkozó, esetleg a kongresszus helyett. Kapcsolat a románokkal, tájékoztatásuk – fontos. Barátság Platform megalakult.

Sylvester Lajos (Sepsisztgy): Megyei Front elnökének 3 magyart jelölt a RMDSz. Sikertől rendet teremteni a forr. első napjaiban. A város vezetésében jó a magyar arány. Ifjúság szervezkedése – szabad legyen. Magyar jelöltek a közig. szervezetekbe. Madisz:

társszervezet. Sepsi MDSz: a régi hatalom képviselői, szeku is szóba állt velük, tárgyalás, mosakodás.

Domokos G.: Hadügymin: elhelyezik az illető megyékben nem kívánatos szekus és más egyéneket.

Sylvester L.: új lap: *Háromszék*. MDSz-ízű a szerkesztése. 40 000 pld. Jav: Kváron induljon magyar TV. Együttműködés más lapokkal, román értelmiségiekkel. RMDSz-szakszabadságok. Javaslatok: 1. Tanügy – felekezeti iskolák visszaállítása. 2. Egyetemi oktatás átszervezése. 3. Könyvkiadás. 4. Székely Nemzeti Múzeum visszaállítása. Fiók-intézményei visszaállítása (Csernáton, KVásárhely). 5. Színházi kollokviumok. Testvér-városok Veszprém, Versailles.

Madaras Lázár (Brassó): Dec. 29-én alakult a RMDSz. 1200 tagnak a választmánya! Választások előkészítése a legfontosabb! Választások módja – ne veszítsük el a szórvány-szavazatokat.

Jakab Elek (Medgyes): Periférikus helyzet. Magyar lap nincs. Információs csatorna kialakítása fontos (rádió, máshonnan lap). Szervezeti adminisztráció egységesítése. Megyei szinten hova tartoznak.

Cs. Gyimesi Éva: 1. a Hívó Szónál részletesebb szöveg jelent meg Amerikában, dec. 21-i keltezéssel. Ki küldte?

2. Nemzetközi Magyar Emberjogi Alapítvány javaslata: Kvárott irodájuk létesüljön a nemzetközi fórumok tájékoztatása végett.

A munkásosztály véleménye RMDSz-ről? Bevonni a munkába. Szabad szakszervezetek létrehozása.

3. Egyetemi oktatás: képzőm, konzi, műegyetem?

4. Pécs testvérváros segítségét ajánlja.

Front 47. szoba: Kisebbségi

Pillich László: MNSz-el – viszony. Hívó Szó aláírói között rengeteg ösbolsi, kompromittálódott ember. Emiatt sokan másképp szerveződnek, nem vállalnak közösséget a RMDSz-szel. RMDSz: nemzetiségi érdekvédelmi csúcsszerv legyen, pártszerűen működik. Bekapcsolódhatnak társszervezetek, egyházak.

Formanek [Ferenc] (Szatmár): Felépítés, nem újjáépítés. Naprakész információk kellenek, nyugat-európai információs rendszert kell kialakítani. Számítógépes hálózat. Itt: csupán megbeszélés, határozat nincs. Jobban kell szerveződni.

Balogh Edgár: RMDSz: nem indulhat ki a régi magyar szervezetekből. Időtálló értékek átmentése. OMP – maradandó értékek. Vásárhelyi Találkozó – milyen jó volt, egyetértés. Erdélyi Párt: a háború végén létrehozták az Erdélyi Magyar Tanácsot. Erdélyi együttműködések. Balogh utána elaludt – Ferenczes megjegyzése. (Hosszú szöveg, nem írtam. Ismerős szalagduma).

Benkő Samu: Központ Kvár legyen. Jogászok: a sértő törvények visszavonása. (Patrimonium, levéltár, Bolyai Egy. megszüntetése.) Múzeum-Egyesület újjáalakítása, Bolyai Egy. újjáalakítása – bizottságokban folyik.

Brassai Zoltán: Orsz. népszámlálás megtartása fontos. Mvhelyi TV lesz.

Sipos Gábor: Párt v. érdekv. szervezet? Ha az utóbbi, legyen ideológiamentes. Legyen platformszabadság benne v. érdekvédelmi csúcsszerve a különböző felfogású pártoknak. Az erdélyi magyarságnak is megvan a joga a politikai pluralizmusra.

Balázs Sándor: 1923-as Alkotmány alapján szerveződik Románia.

Cseke Péter: egyetemi ifjúság

Tófalvi [Zoltán]: ENSZ emberjogi biz.-ban legyen képviselő. Külföldi egyházi ösztöndíjak. A falu kérdése.

Patrubány [Miklós]: A munka megszállottja volt.

Leopold László (NBánya): kapcsolat Pálfalvi miniszterhelyetttel.

Józsáné Csiszár Zsuzsa (Zilah): RMDSz képviselő a Frontban. A szilágysági magyarság felmérése – önismeret. Lapindítási gondok: Szilágysági Szó.

Kántor Lajos: Összekötő dolgokat keresni.

1. Szándéknyilatkozat.

2. Nemzetközi jogi garanciák szükségesek.

Domokos G. Zárószó: Válaszolni most mindenre nem tud. 13. szombat: Mvhelyen tanácskozás, ott lehet megvitatni az addig kidolgozandó Szándéknyilatkozatot.

Nemzeti Megmentési Front – ez a terminológia. Nemzetiségi Törvény: a parlament hozza meg.

INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN CLUJ

Nr. 153 din 9.1.1990.

(Ștampila rotundă: Consiliul Județean
al Frontului Salvării Naționale)
Pentru Biroul Executiv
(Semnătură indiscifrabilă)

CĂTRE

COMITETUL EXECUTIV AL CONSILIULUI JUDEȚEAN
AL FRONTULUI DE SALVARE NAȚIONALĂ CLUJ

Avînd în vedere că în anii regimului dictatorial, în mod abuziv și anticonstituțional au fost luate măsuri arbitrare care au vizat desființarea liceelor cu limba de predare maghiară, propunem luarea următoarelor măsuri, care conform legislației în vigoare cad în competența organului județean al puterii de stat:

1. Începînd cu trimestrul II. al acestui an școlar mutarea claselor cu limba de predare română (cursuri de zi și seară) din cadrul liceului de matematică-fizică nr. 3, precum și a claselor cu limba de predare română (cursuri de zi) din cadrul liceului „Brassai Samuel” în școlile din apropierea acestor licee care dispun de spațiu de școlarizare corespunzător.

Menționăm că aceste clase au fost introduse în liceele de mai sus începînd cu anul școlar 1984-85 la L.M.F. nr. 3 și 1985-86 la Liceul „Brassai”, la indicația expresă a „conducerii superioare de partid” vizînd desființarea acestora ca centre culturale maghiare de sine stătătoare și de mare tradiție.

2. Copii de naționalitate maghiară înscriși în aceste clase vor opta liber pentru limba de predare în care doresc să învețe în continuare.

3. Reîncadrarea cadrelor didactice, redistribuirea personalului administrativ, a bugetului școlilor respective conform normativelor în vigoare cade în sarcina Inspectoratului școlar.

Considerăm că aceste măsuri constituie un început în restabilizarea drepturilor constituționale a minorității maghiare și sînt în concordanță [?] cu Declarația Consiliului Frontului de Salvare Națională privind minoritățile naționale.

INSPECTORATUL ȘCOLAR
Mariana Stoica
(Ștampila rotundă: Inspectoratul Școlar al Județului Cluj)

AZ RMDSZ MUNICIPIUMI BIZOTTSÁGNAK!
Kolozsvár

A kolozsvári 19. sz. Általános Iskola magyar nemzetiségű tantestülete – tanítók, tanárok –, valamint szülői közössége azzal a kéréssel fordul az RMDSZ Kolozsvári Bizottságához, adjon segítséget ahhoz a törekvésünkhöz, hogy visszaszerezzük iskolánk 1977-ben megszüntetett líceumi státusát.

Megítélésünk szerint – és ezt a forradalom utáni hivatalos állásfoglalások megerősítik – az akkori 3. számú Magyar Tannyelvű Leánylíceumot hibás nemzetiségpolitikai elvek alapján alakították át általános iskolává, megszüntetve ezzel egy, a kolozsváriak szempontjából fontos és értékes oktatási intézetet. Az akkori kolozsvári magyar közvélemény értetlenül és elkeseredéssel vette tudomásul ennek a líceumnak az elsorvasztását, de egy-két egyéni tiltakozáson túl, az akkori körülmények között, kollektív tiltakozásra nem volt lehetőség.

Az 1982–1983 iskolai évben kísérletet tettünk arra, hogy az iskolánknek visszaszerezzük a líceumi rangját. Írásbeli kérésünket az akkori helyi szervek még válasza sem méltatták.

Most azonban, a győztes népi forradalom után, amikor a romániai demokratikus fejlődés perspektívái vannak kibontakozóban, úgy véljük, hogy eljött az ideje a hibás nemzetiségi oktatáspolitikai következményeinek a felszámolására; azokat az intézkedéseket, amelyek óriási kárt okoztak a hazai magyar oktatásnak, a közeljövőben megszüntetik. Ebbe a keretbe tartozna iskolánk líceumi rangjának a visszaállítása is.

1990 szeptemberétől engedélyezzék tanítóképző osztályok vagy más humán profilú osztályok beindítását.

Kérésünk megalapozottságának alátámasztására megemlíjtük a következőket:

1– Az iskola jelenleg is rendelkezik mindazokkal az alapvető feltételekkel, amelyek nélkülözhetetlenek a líceumi oktatáshoz, hiszen a több évtizedes líceumi időszak alatt a Református Egyház, majd az állam, nem utolsósorban az ott tanító tanárok adományai révén igen gazdag eszköz és könyvtári állomány gyűlt össze, amely teljes egészében felhasználható a líceumi oktatásban.

2– Az iskola építésének dokumentumai igazolják, hogy a református szülők hozzájárulásával épült 1926-ban.

3– Végül hangsúlyozzuk, hogy az a kb. 600 családból álló szülői közösség, amelyből a gyerekanyag verbuválódik, hatalmas lelki kötődéssel kapcsolódik iskolánkhoz, s természetes módon mindent elkövet annak érdekében, hogy gyereke ebben az iskolában végezze el a középiskolai tanulmányokat. Ez a közösség azonban nem csak lelkesedésben áll az iskolánk mellé, hanem értékes anyagi áldozatok meghozatalára is kész, ami az oktatás színvonalának az emelése tekintetében nem utolsó szempont.

Fenti kérésünk újraindításának időszerűségét a tanári és szülői közösségben külön-külön is megvitattuk.

Aláírásunkkal megerősítjük.

Kolozsvár, 1990. január 10.

Către

CONSILIUL MUNICIPAL AL FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE

Comitetul județean al Uniunii Democratice a Maghiarilor din România, organizație înregistrată oficial în 3 ianuarie 1990, pe baza drepturilor conferite de Declarația Frontului Salvării Naționale, cu privire la drepturile minorităților naționale din România delegă în Comitetul Municipal Cluj al Frontului Salvării Naționale pe următorii, pe baza parității, conform statisticilor în vigoare:

vicepreședinte: Buchwald Péter

Membrii în consiliul municipal compus din 27 membrii:

comisia economică: Neményi Norbert József

comisia organizatorică: Tőkés Erzsébet

comisia știință-învățământ: Vizi Imre

comisia culturală: Tompa Gábor

comisia pt. minorități: Dáné Tibor

comisia pt. tineret: Rácz József, Szabó Jenő

comisia juridică: Podhrádszky László

Pentru comisiile de lucru cei nominalizați vor face propunerile de cooptare.

Menționez, că în cazul neluării în considerare a acestor propuneri, vom considera că nu sînt asigurate condițiile practicării drepturilor noastre democratice asigurate de Declarația mai sus menționată, și în consecință nu vom fi de acord să participăm la activitatea Consiliului Municipal al Frontului Salvării Naționale.

Uniunea Democratică a Maghiarilor jud. Cluj

Președinte

Secretar

Cluj, la 10.1.1990.

[Jegyzőkönyv]

RMDSZ KOLOZSVÁRI TANÁCSA

1990. január 17. 12 ó.

Kántor Lajos bevezetője: megvárjuk Pillich Lászlót és Patrubby Miklóst. Addig: rövid beszámoló Vincze János ügyéről a jan. 13-i mvhelyi tanácskozáson. Mvhelyen Pillich jellemezte röviden Vinczét, aki elfogadta, hogy a Szándéknyilatkozat felolvasása után elhagyja a termet. Vincze védekezését Tőkés László érkezése szakította félbe, ő írásban nyújtotta be védekezését. Az ügy végső tisztázását a mvhelyi gyűlés a kvári tanács hatáskörébe utalta. Kántor felolvassa Vincze védekezését a bíróságon (1980), amelyben elismeri: „am fost informatorul organelor de miliție“. Ezzel az ügyet lezártak tekint-hetjük, a sajtót is tájékoztatni kell a Tanács véleményéről.

Beszámoló a mvhelyi gyűlésről. Előzetes megbeszélés jan. 12-én este. 13-án: Domo-kos jól vezette a gyűlést, amely a Szándéknyilatkozat tervezetét vitatta meg. A végleges szöveget a gyűlés után szövegezték meg. A jelenlévőket a gyűlés mind tagjainak tekintette, mindnyájan bent maradtak a tanácskozáson. A küldöttek egész Erdélyt átfogták, sőt a csángók képviselőiben is megjelent Zöld Péter. Az egyházak képviseltették magukat: rkat. (Lestyán, Sikli), ref. (Fülöp G. Dénes, Soós József). Jakab A. rkat. pp. engedélyezte az RMDSz-ben való részvételt. 40 felszólaló volt. A javaslatok elfogadott része bekerült a végleges Szándéknyilatkozatba, a többi a Kongresszus elé kerül. Kongr.: kb. márciusban, addig még egy szűkebb körű tanácskozás Sepsiszentgyörgyön.

Pillich: a mvhelyi tanácskozás elején érződött a bukaresti ideigl. vezetőség súlya, rátelepedése. Ezt sikerült ellensúlyozni a tanácskozás során.

Kántor: a mai tanácskozás indoka: a kialakult helyzet megbeszélése, elvi következtetések levonása. Iskola, tv, sajtóügys, rkat plébánia elfoglalt szobái – ezek az ügyek, rövid tájékoztató ezekről. Tanügyi biz: Vizi Imre, Tibád Levente, Szöllősi. E biz. javaslatot készített a távlati és közeli tervekről. E tervek eljutottak a Megyei Tanfelügyelőség-re. Ott Gyimesi Éva és Kántor Lajos jelenlétében Stoica főtanfelügyelő kijelentette, hogy a terv első 3 pontja azonnal megvalósítható (piarista lyceum, unitárius gimnázium, ref. leányiskola visszaállítása magyar iskolákká). Stoica kezdeményezte mindezt, s a minisztérium intézkedett is. Kérte: az RMDSzt, segítsen, hogy a kivonuló román osztályok megkapják a volt megyeközi pártiskola (Eperjes u.) épületét. Ez ellen a román tanárok erőteljesen tiltakoztak a megyei Frontnál, többször is. A tiltakozó gyűlések hangulata: „nici o brazdă“, lehurrogták Jakab Györgyöt, Patrubbyt. Szeparatizmussal vádolták a magyarokat.

Gyimesi Éva kiegészítő beszámolója az iskolaügyről. Elvi alapja volt más a vita folytatásán: az emberi jogokból indult ki, a demokrácia alapelveit tisztázta. Ilyen körülmények között a „szeparatizmus“ kifejezésnek stb. nincs helye. Ezután a szelidebb pedagógusi érvekkel jöttek a román tanárok: az iskolai évet nem lehet megszakítani.

Kántor: megegyezés született, a román tanárok elfogadták az átköltöztetést az Eperjes utcai épületbe.

Pillich: a románok joggal kifogásolták, hogy a Tanfelügyelőség nem tájékoztatta őket idejében. A lincshangulatú gyűlés végén Patrubány és Mihadaş taktikai húzásaival a román tanárok és a szülők képviselői elfogadták az igen modern felszerelésű új épületet. Most folyik az épület leltározása. Elvben a két iskola (piarista, Brassai) különállása már ki van mondva.

Kántor: a háttérből a románságot valakik uszították, pl. az Adevărul szerk.-e. A Szabadságnak hoznia kellene a magyar tanárok levelét, minderről tájékoztatni kell a magyar közvéleményt.

Pillich: a sajtóban nem a magyar tanárok levelét kell közölni, már túlhaladott lévén, hanem a kérdést részletesen nyilvánosságra kell tární.

Gyimesi: ma tárgyalt Puşcăval, Iuhas Leontinnal és Ailenei-el az iskolai konfliktusról. A román értelmiség nincs tisztában azzal, mi a jog, mi az autonómia. Iuhasék továbbra sem értik a magyarok követeléseit, javasolják egy Híd – Punte c. kétnyelvű hetilap megindítását. TV-kerekasztalt javasolnak a vitás kérdések megtárgyalására.

Kötő József: a kulturális szakbizottság is javasolja a kétnyelvű folyóirat létrehozását. A román sajtót is befolyásolni kell a magyar válaszok közzlése tekintetében.

Kántor: a gyakorlati kérdésekben vannak sikerek: municípiumi Front és városi tanács szintjén elég jól képviseltek a magyarok. Megyei Front-szinten nincs elég magyar tag. TV: naponta 5 negyedóra, abból fél óra a magyaroké – elvben, alig kapják meg.

Csép: napi fél óra a kvári TV-ben, ez a kvári tanács véleménye. Ezt igyekszik kivívni a TV-ben. Külön találkozó: TV biz, új munkatársak kellenek.

Kántor: Buracu interjújának (Adevărul, 1990. jan.) egy részletére reflektálnunk kell. Jelöljük ki 3 embert, aki megfogalmazzon egy elvi nyilatkozatot: Buracu felfogása a nemzetiségi jogok lassú megadásáról teljesen ellentétes a NMF központi tanácsának nemzetiségi nyilatkozatával.

Gyimesi: javasolja, hogy a Buracunak írt válaszról Buracut is tájékoztassuk.

Kántor: vitatja a tájékoztatás szükségességét: ismerje meg Buracu is a szöveget a sajtóból. Nem tűrhetjük tovább, a magyar közvélemény erre sarkall minket.

Csetri Elek: javasolja: Kántor, Gyimesi, Gáll Ernő a nyilatkozat megfogalmazói.

Gyimesi: kisebbségi jogi irodát nyitni az RMDSz helyiségeiben. Fontos!

Diákszövetség tárgyalni akar a Bolyai biz-gal. Madisz tárgyalni akar az RMDSz-szel.

Balázs Sándor: a Bolyai-ügyben a találkozó meg van szervezve péntekre.

Gyimesi: a jövődő választásokra nézve már most keressünk főállásban politizálni tudó, fiatal és rátermett embereket.

Kötő: megyei közművelődési értekezlet összehívása fontos, az RMDSz aktivitásának bizonyítéka. Ezt a M Színházba lehetne összehívni. Színjátszó csop., könyvtárak, tánccsoportok, szabadegy. Művelődési biz: kulturális kérdőívek az esetleges egyházi népszámlálás alkalmával.

dr. Barta: a felekezeti oktatás beindítása előtt szükséges az igényfelmérés. Ez is beveendő a kérdőívbe.

Kántor: a jövődő felek. iskolákban valláskülönbség nélkül tanulhatnak.

Barta: az egészségügyben a magyar orvosok helyzete alig változott. Az egészségügyi adminisztráció ugyanolyan rossz, mint volt.

Czirják: a felekezeti iskolák csupán államsegélyből élhetnek meg! A rkat egyháznak sok épülete van Kváron. A plébánia épületében ha sikerül helyiségeket felszabadítani, az RMDSz szolgálatába állítható.

Péter Pál: A Bolyai-egyetem mellett egy kvári magyar művelődési ház létrehozása is fontos volna. Most épületek szabadulnak fel, hátha a következő 1-2 hétben sikerülne egyet szerezni.

Kántor: RMDSz a mágnáskaszinót kérte (Deák F. u. 16), még nincs válasz. Inkább épülethiány van, sok új szervezet kér székházat. Új épületre is gondolni lehet.

Gyimesi: nemzetközi garanciákat kérjen az RMDSz, szellőztesse a sajtóban. M Rádió: tudósítóirodát keres, a konzulátus is.

Balázs: Bolyai biz. Különféle nyilatkozatok vannak. A kormányzatból a döntést ki kell csikarni. Bolyai-universitas alapgondolata: átfogó egyetemi központot kell építeni. Átmenetileg szükséges egy ideiglenes székhely. Minisztériumban: nemzetiségi főigazgató szükséges Pálfalvi mellé.

Balogh Edgár: tanügyi és egyéb versenyvizsgákon a nyelvismeret is figyelembe veendő.

Jenei Dezső: 12–13 000 magyar egyetemi hallgató kellett volna legyen az elmúlt években. Valójában: 6000 hallgató van. 9000-re kell felfejlődni, ehhez új épületek kellenek. Az universitas műegyetemet és agrárképzést is, mindezeket összefogja. Kb. 2–2,5 milliárd lej, 1994-re elkészülne. A viszályok egyik oka a közösködés, a másik a magyar iskolák magasabb szintje. A Bolyai-egyetem létesítésének módját tárgyalja tovább a társaság.

Kántor: a gazd. bizottság működtetése

– II. em. 66-67-68. szoba, tel. 16030/184, a megyei Néptanács épületében. –

RMDSz jogi helyzete: pecsétet sem csináltathat a kvári Front. Pillich szerint pecsétet engedély nélkül csináltathatunk.

Jenei: tagdíj fizetés szabályozása sürgős.

Péter: kvári közgyűlés a 27 000 tagnak.

Pillich: megyei szinten szervezeti formában fel kell állítani az RMDSzt.

Kántor: falu és mezőgazd. szakbizottság működése igen fontos, falusi bírók között kevés a magyar. (Munkásság bevonására az egyházak segítségére van szükség.) Bazsó Zsigmond bevonása ebbe a bizottságba.

Szövegező bizottság ma du 5-kor.

JOGOKRÓL ÉS ELŐÍTÉLETEKRŐL

Az elmúlt hetek tapasztalatainak birtokában szükségesnek tartjuk leszögezni:

A közös áldozatok és a közösen megvívott forradalom győzelme után teljes bizalommal kezdtük el a demokrácia kereteinek kiépítését. Nagy ösztönzést jelentett számunkra a Nemzeti Megmentési Front első nyilatkozata, és annak a hetedik pontja, amely a nemzetiségek jogait fogalmazta meg. Ezt megerősítette a Front részletesebb állásfoglalása a romániai nemzeti kisebbségek jogairól: „A pluralizmus és a demokrácia megvalósításának programja a nemzeti kisebbségek számára lehetővé teszi azt, hogy minden korlátozás nélkül válóra váltsák valamennyi törekvésüket sajátos érdekeik szervezett képviselését és érvényesítését illetően.”

Ugyanezeket az elveket tekintette kiindulópontjának az RMDSZ Marosvásárhelyen, 1990. január 13-án elfogadott szándéknyilatkozata. A nemzetközi közvélemény érdeklődésének középpontjában állunk; a világ figyelemmel kíséri az egész romániai demokratikus kibontakozást és ennek keretében a nemzetiségek jogainak biztosítását (amely egy európai jogállam próbaköve), a Helsinki Konferencia és a bécsi utóértekezőlet záródokumentumainak megfelelő gyakorlatot.

Ebben az összefüggésrendszerben megdöbbenéssel vesszük tudomásul a gyakori értetlenséget, ellenállást, sőt felháborodást, amikor Kolozs megyei viszonylatban ezeket az elveket érvényesíteni próbáljuk. A Nemzeti Megmentési Front vezető megyei és városi szervei, valamint a sajtó részéről megnyilvánuló előítélet és gyanakvás arról tanúskodik, hogy az általános emberi jogokat leszűkítve értelmezik, és szeparatizmusnak fogják fel az önrendelkezésre és önkormányzatra való törekvést, ami egyébként a pluralizmus keretei között világszerte természetes. A szeparatizmus sztálinista és ceausista fogalma, mint ismétlődő vádpont, olyan minősítés, ami elfogadhatatlan a demokráciában.

Gyakran tűnik számunkra úgy, mintha a Nemzeti Megmentési Front egyes képviselői és helyi szervei a magyarsággal szemben kívánnák menteni a román nemzetet és az ország függetlenségét. Holott az RMDSZ sorozatosan kinyilvánította lojalitását a független, szabad, demokratikus Románia iránt. Ám hangsúlyozni kívánjuk, hogy az állampolgári lojalitást nem lehet kikényszeríteni, csak elnyerni lehet olyan jogok biztosításával, amelyek kizárják mindenfajta diszkriminációt. Ezért nem érthetünk egyet a megyei Front elnökének, Octavian Buracu úrnak az 1990. január 14-i nyilatkozatával, amely szerint: „Idővel, valószínűleg, szükségessé válnak majd bizonyos intézkedések a nemzetiségek jogainak növelésére, de ezeket fokozatosan kell bevezetni, a fennálló helyzet függvényében, semmi esetre sem lennének jók olyan intézkedések, amelyek sértik a lakosság általános érdekeit.” (Adevărul în libertate, 1990. január 16.)

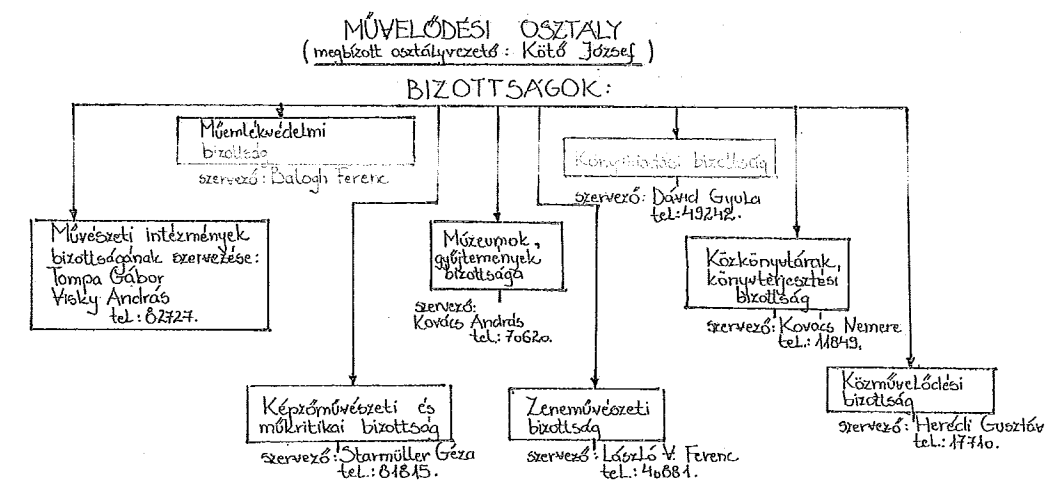
Tiltakozunk ez ellen a jogfelfogás ellen, amely nem egyezik a nemzetközi normákkal, ellentétes a Nemzeti Megmentési Front országos állásfoglalásával, rombolja a kölcsönös bizalmat, és lehetetlenné teszi az együttműködést. Elvárjuk a fenti ki-

jelentések felülvizsgálását, és azt, hogy a Front hivatalosan határolja el magát ezekről. Ez a feltétele a dialógus folytatásának, ami változatlanul elvi igény és gyakorlati szükségszerűség.

A Romániai Magyar Demokratikus Szövetség
Kolozs Megyei Bizottsága

Kolozsvár, 1990. január 19.

ROMÁNIAI MAGYAR DEMOKRATA SZÖVETSÉG
KOLÓZS - MEGYEI BIZOTTSÁG

[Jegyzőkönyv]
 RMDSZ KVÁRI TANÁCS
 1990. febr. 9. Korunk szerk.

Gyűlés hirdetve 2-re, kezdődik 2,35-kor.

Kántor L. bevezetője: Vas., 18: megyei közgyűlés és választás. Előkészítés

Lányi Szabolcs: szerdán határozták el a tüntetést, országosan, a román nacionalista megnyilatkozások ellen. Felhívás a tüntetésre: az RMDSZ megyei bizottságai jegyezték. Mvhelyről érdeklődés – meglesz a tüntetés. Rendőrség: a tüntetők 10%-át megnevezni mint rendezőgárdát. Ez lehetetlen. Emiatt: szombat du fél 4–fél 6 a Diákművelődési Házban lesz nagygyűlés.

Ma: a gyűlés előkészítése. Felszólalók. 1-2 román, 3-4 magyar. Gyimesi Éva, Másodi Zoltán (Tehnofrig) – eddig beérkezett szövegek. Ne legyenek spontán hozzászólások!

Cs. Gyimesi: Kváron nem volt magyarellenés román tüntetés, még ez a gyűlés is provokálná a románokat. Főlöskéges, még ilyen formában sem érdemes az egységhez ragaszkodni!

Pillich: a Demokrata Párt (román) is csatlakozik a nagygyűléshez. Szervezési kérdések.

Csetri: a kintmaradók rendjét hogyan fogják megtartani.

Pillich: a rendőrség ezt vállalta.

Gáll [Ernő]: ez a nagygyűlés jobb megoldás, jó tartalmat, pozitív, megértő hangulatot teremthet. Ezt kell biztosítani. Jók a jelszavak, a színpadon is kell! „Propunem dialogul” – „Párbeszédet javasolunk.”

Szabó Dezső [?]: kell egy központi jelszó, amely a gyűlés célját fogalmazza meg.

Csetri – Gyimesi – Kántor: „Dialog în loc de suspiciuni” – „Párbeszéd gyanúsítások helyett”; „Anyanyelvű oktatást minden fokon.”

Kelemen Árpád: Buk-ben jól állnak a dolgok, helyileg aknamezőn járunk. Kell tehát a gyűlés.

Nagy György: az RMDSZ a gyűlés előtt tegyen közzé egy higgadt nyilatkozatot.

Pillich: Jelszavak – előre közzétenni. Anyanyelvi oktatás minden fokon. Minden ember egyenlő, Gyanúsítások helyett dialógusok, Nemet az uszítóknak.

Neményi József: nyerünk-e vagy veszítünk ezen a gyűlésen. Véleménye szerint inkább veszíthetünk.

Nagy Gy.: N. kérdése helyes. De: a jövőben pol. küzdelem várható. Erre lélektanilag is föl kell készülni. Nem lesz könnyű, de vállalnunk kell.

Szabó Gy [?]: N. kérdését fordítva is fel lehet tenni: mit nyerünk v. veszítünk, ha nem tartjuk meg.

Cs. Gyimesi: a Rom.– Magy. Baráti Társaság – mi ez? Komolyan lehet venni?

Kántor: igen, fenntartásokkal. Váradi – Goia + a többiek vegyesházasságban élnek.

Pillich: román előadók beszervezése. Aluaş, Cuparencu, Buzura + 1 a Dem. Párt. Cs. Gyimesi Éva (rom, magy), Másodi, Rázmány Attila, Szőcs.

Kántor: a szónokok üljenek már eleve az asztalhoz a pódiumon.

Pálfi–Kántor dialógus: a közönséggel először találkozik ugyan az ideiglenes vezetőség, de most nem szükséges a népek felszólalása, le kell szögezni eleve a gyűlés célját.

Szabó Zs[olt]: a gyűlés elnöki megnyitójában jelezni kell, hogy Kvárott kerületi RMDSZ-gyűlések lesznek, a nép–vezetőség dialógus akkorra marad.

Neményi: Székely Istvánt javasolja szónoknak.

Kántor: felolvassa a Másodi-szöveget. Érdemes-e fölvetni konkrét kérdéseket, pl. Bolyai-egyetem helyzete.

Az asztalnál ülők (szónokok): Pillich, Kántor, Gyimesi, Másodi, Balázs + a románok + 1 német.

Székely István – magyarul + románul

Ezt a tüntetés-sorozatot – úgy tűnik – Katona Ádám szervezte.

Kántor: hétfőre jelöltek kellenek a Nemzeti Egységtanácsba (megyei szinten). Hétfő: 1 óra

Kónya Sándor: az Egységtanácsba csak a törvényszéken bejegyzett pártokat veszik be.

Neményi: RMDSZ igényelheti: székház, őrzés, gépkocsi, TV és rádió adásidő, pénz (arányosan) a pártvagyonból

Kántor: a Front nemzetiségi bizottságában Cs. Gyimesi helyett Kónya Sándor.

Egységtanácsba: Patrubány, Neményi, Kiss János, Székely János [?] – megye

Egységtanács (város): Buchwald Péter (Dáné T. szocdem képviselő lesz), Eckstein K. Péter (?), Tompa G., Vízi Imre

Neményi: minden pártnak válaszolnia kell 10 kérdésre. Mindegyikre 10-12 sor. Nem kötelező a válasz.

Kántor: a 18-i választói nagygyűlésre: 1. programtervezet (a Szándéknyilatkozat alapján, azt továbbgondolva); 2. beszámoló az eddigi tevékenységről; 3. a választás előkészítése. A gyűlés technikai előkészítése: szavazócédulák, belépőcédulák. Kb. 750 küldött. Titkos választás. Jelölések: politikai pályát előnyben részesítőket kell keresni. 18-a után fokozatosan ki szeretne vonulni az elnökségből. Maximum az országos kongresszusig.

Pillich: a Szabadság mint független lap távlatilag az RMDSZ országos lapja szeretne lenni, ő is visszavonulna idővel. Keresni kell a politikus-szakember utódokat.

Gáll: e folyamat nem siethető el!

Mihály Andor: fiatal jogászok nincsenek tájékozva az RMDSZ ügyeiről, de ez áthidalható.

Kántor: a 18-i gyűlés 3 alapszövegét ki készíti el? Megyei választmány milyen létszámú legyen? Vita után: 19 körzetnek 1-1 képviselője + 13 RMDSZ hiv. jelölt + a 4 tört. egyház 1-1 képviselője + 1 a szabad egyházak. Össz.: 37

Elnök, titkár + 5 tagú operatív vezetőség – ezt a választmány választja.

Kántor: technikai előkészítés – hogyan?

Pillich: erre Egyed P. és Müller Ádám javasolható (az 1. szöveghez). Mezgazd, gazdaság – elkészül.

2. beszámoló: Kántor, Pillich, Szabó Zs., Kötő, Vizi
3. választás, technikai kérdések: Mihály, Pillich, Kötő.

Pillich: hétfő – kedd – szerda: kerületi gyűlések, 12 kerület. Küldöttek választása itt történik – 20 ember a gyűlésre, 1 a választmányba.

Igény a vállalatoknál: 2-3000 RMDSz tag van, szervezkedhetnek-e a közös munka-helyi alapon?

Körzetek.

1. Belváros Hétfő 17 ó. Brassai díszterme. Balázs S.
2. Donáth u. kedd 6 ó Ref. Imaház Kónya S.
3. Hídelve kedd 17 ó Ref. Gyűlésterem. Szabó Zs.
4. Kerekdomb. Hétfő 16,30 Józsa B. kultúrotthon Kelemen Á.
5. Irisz telep Hétfő 16 ó Máramaros u. kultúrotthon Pillich
6. Bulgária Szerda 18 ó Téglás u. iskola Kötő
7. Szamosfalva Kedd 17 ó 12. iskola Cseke P.
8. Tóköz Kedd 17 Ped. liceum Pálfi Z.
9. Alsóváros Kedd 17 ó Brassai Nagy Gy.
10. Györgyfalvi Lászlóffy
11. Monostor 1 Hétfő 17 rkat plébánia Herédi ?
12. Monostor 2 Szerda 17 ref. templom Balogh F. (?)

ülés vége 17,10 kor
jkvez. Sipos Gábor

AZ RMDSZ JELSZAVAI

Az RMDSZ Kolozs megyei szervezete az alábbi jelszavakat hirdeti meg a ma délután fél 4-kor tartandó nagygyűlésre, amelyre a Diákművelődési Ház nagytermében kerül sor:

1. Gyanakvás helyett dialógust! – Dialog în loc de suspiciuni! – Dialog an stelle von Verdacht!
2. Összekötnék a századok – Secolele ne unesc – Die Jahrhunderte vereinen uns.
3. Szolidaritás – Demokrácia – Solidaritate – Democrație – Solidarität – Demokratie.
4. Jogegyenlőség – Együttélés – Egalitate în drepturi – Conviețuire – Gleiche Rechte – Zusammenleben.
5. Nemet az uszítóknak! – Nu! Instigatorilor! – Nein! Den Intriganten!
6. Eminescu – Petőfi – Lenau
7. Anyanyelvi oktatást minden fokon! – Învățămînt în limba maternă la toate nivelurile! – Unterricht in allen Muttersprachen!
8. Minden ember egyenlő! – Oamenii sînt egali! – Jeder Mensch ist gleich!

A szervezők minden más jelszó megjelenését szándékaiktól idegennek tekintenek. Kérik mindenki méltóságteljes viselkedését A nagygyűlésről a rádió és a televízió felvétel készítés, ezért a teremből esetleg kintrekedőket megértésre szólítják fel, s arra, hogy a környéken ne gyülekezzenek. Győzedelmeskedjen az erőszak felett a józanság!

Kolozsvár, 1990. február 10.

AZ RMDSZ KOLOZS MEGYEI SZERVEZETÉNEK ÁLLÁSFOGLALÁSA

Miután a helyi és központi sajtónak egyaránt rendelkezésére bocsátottuk azt a tárgyalási jegyzőkönyvet, amelyből félreérthetetlenül kiderül, hogy a Független Magyar Párt vezére, Vincze János büntetett előéletű, és bírósági vallomásában nem átallott arra hivatkozni, hogy éveken keresztül Radu fedőnéven a rendőrség beépített embere volt, megdöbbenéssel tapasztaltuk, hogy az RMDSZ bukaresti vezetősége érvényesülni engedte ízléstelen politikai ambícióit, tétlenül szemlélte, hogy „képviseljen” bennünket az ideiglenes parlament végrehajtó bizottságában, miközben a tájékozatlan magyar és más külföldi hírügynökségek publicitást biztosítottak akarnok szerepléseinek.

Az RMDSZ Kolozs megyei vezetősége a legfelsőbb vezetés rendelkezésére bocsátja a Nemzeti Egység Kolozs megyei Tanácsa ama gyorsírást jegyzőkönyvét, amely a Kolozs megyei képviselőknek Vincze János személyét diszkreditáló és elítélő hozzászólásait tartalmazza.

Mindezek után követeljük, hogy tegyék lehetetlenné Vincze János – a romániai magyarság politikai törekvéseinek hitelét rontó önjelölt politikus – további szereplését!

Kivonat

a Nemzeti Szövetség Ideiglenes Megyei Tanácsának 1990. február 15-i gyűlésén készített gyorsírást jegyzőkönyvből

Pillich László úr: Nagyon szépen kérem, hogy a gyűlés keretében foglaljunk állást Vincze úrral szemben, aki nemcsak ránk, itteni magyarokra, akiket, úgymond, e párt [a Független Magyar Párt]ról van szó. Szerk. megj.] élén képvisel, s aki nem tudom, milyen körülmények folytán a legfelsőbb vezetőségbe jutott, hanem az egész megyére szégyent hoz. Ezt az embert büntetett előélete és amiatt, hogy a Szekuritáte munkatársa volt, kizárták a Nemzeti Megmentési Front Megyei Tanácsából. Kérem Önöket, támogassanak ilyen értelemben, mivel nemzeti büszkeségünk szempontjából sértő, zavaró, hogy ez a deklasszáldott ember a magyar nemzetiség képviselőjének kiáltsa ki magát. Utolsó tette: a külföldről érkezett segélyküldeményekből lopott.

Cotul Sabin úr: Ezt a Vincze doktort kizárták a tanszéki közösségből, ahol tanársegéd volt, mert vesztegetési összeget fogadott el, felvételi vizsgákat és más iratokat hamisított.

Itt volt az első napokban a Nemzeti Megmentési Front Megyei Tanácsában, ahonnan erőszakkal kellett eltávolítani.

Büntetett előéletét ismertette a sajtó, de valószínűleg mindez Marosvásárhelyre és Bukarestbe sem jutott el.

Szégyent jelent, mint ember.

Véleményem szerint pszichopata (kóros lelkialkatú egyén).

Bocsássuk szavazásra az ügyet, hozzunk határozatot.

Cristea Lucian úr: Mintegy az elmondottak egyenes következményeként, engedjék meg, hogy felolvassam Önöknek a mellékelt újságközleményt.

Cristea Gheorghe úr: Csatlakozom az előttem felszólalókhoz, és azt javasolom, hogy találjuk meg a módozatot, amelynek segítségével eltávolíthatnánk őt a Nemzeti Szövetség Ideiglenes Tanácsából, mert mind a románokra, mind a magyarokra szégyent hoz.

Podhradszky László úr: a Vincze-üggyel kapcsolatban: mindenki számára szégyent jelent, s zavaró.

El szeretném mondani, hogy az egész ország színe előtt két ízben jelent meg a tévében, még hozzá egyetemi tanári minőségben, ami egyébként sohasem illette meg.

Előttem van Vinczének egy egyházi fórumhoz intézett levele, amelyben doktori címet ítél magának.

Ilyen körülmények között a tényeknek megfelelően kérem, vezessék be a gyűlés jegyzőkönyvébe, hogy ez titulussal való visszaélés és nem fogadhatjuk el képviselőként (esete teljes mértékben kielégíti a címmel való visszaélés törvényes rendelkezéseit). Mindez a törvény hatáskörébe tartozik.

Octavian Buracu úr: Figyelembe véve, hogy vannak képviselőink a Nemzeti Szövetség Ideiglenes Tanácsában és Vincze úr e képviselőkhöz tartozik, természetes, hogy fényt kell derítenünk a dolgokra, s járuljunk hozzá a tanács megtisztításához, hiszen [Vincze] kerülő úton jutott be oda.

A hitelességért:
Octavian Buracu, elnök
Lucian Cristea, titkár

Kolozsvár, 1990. február 16.

JEGYZŐKÖNYV

Kelt 1990. február 18-án, Kolozsváron,
a Kolozs megyei RMDSZ alakuló közgyűlésén

Az Elnökség tagjai:

- Kántor Lajos
- Pillich László
- Cs. Gyimesi Éva
- Balázs Sándor
- Egyed Péter
- Jenei Dezső
- Váradi Miklós

Pillich László, a Szövetség ideiglenes titkára néhány bevezető szóval megnyitja a gyűlést. A demokratikus érzelmekre hivatkozva felhívást intéz a jelenlevőkhöz, az „Együtt – Egymásért” jelszó szellemében. Beszédében mérleget von az ideiglenes vezetőség eddigi tevékenységéről. Üdvözlí a városi és vidéki, valamint az ifjúsági és más szervezetek képviselőit. Az ideiglenes vezetőtestület nevében az alábbi bizottságok működését javasolja:

1. Egy háromtagú titkárságot; tagjai:

- Farkas Mária
- Somai József
- Fazakas Emese

2. Egy öttagú jogi bizottságot; tagjai:

- Újvári Ferenc
- Szabó Pál
- Podhradszky László
- Kerekes Jenő
- Mihály Andor

3. Az RMDSZ megyei szervezetének vezetőség-választó jelölőbizottságát; tagjai:

- Nagy György
- Csetri Elek
- Lászlóffy Aladár
- Pataki József
- Csapó Ferenc

4. Egy szavazatszámoló bizottságot; tagjai:

- a MADISZ és a
- KMDSZ nyolc képviselője

Elsőnek **Kántor Lajos**, az RMDSZ Kolozs megyei szervezetének eddigi elnöke felolvassa az elvégzett munka eredményeit összegező beszámolót és taglalja a további feladatokat. [Jegyzőkönyv mellékelve]

Egyed Péter az RMDSZ elvi célkitűzéseiről és önmeghatározásáról beszél a szándéknyilatkozat és a jelenlegi helyzet összefüggésében. [Jegyzőkönyv mellékelve]

Pillich László kéri a jelölőbizottságot, állítsa össze javaslatait és felkéri a résztvevőket, iratkozzanak fel hozzászólásra.

A feliratkozás alapján a következők szólnak hozzá:

Rázmány Attila bejelenti, vállalja ő is a román nyelvvizsgát, annak ellenére, hogy csak magyarul végezte tanulmányait. Közli: a megalakult vállalati szervezetük eddig is sok eredményt ért el. A vállalati szervezkedés előnyeként említi, hogy így könnyebben lehet mozgósítani a tagokat és a területi szervezkedés helyett a vállalatit javasolja. Továbbá javasolja: az RMDSZ országos székhelye Kolozsváron legyen a bukaresti erős fiókpérviselet mellett. Ugyanakkor javasolja a jelölőbizottságba Barabás Miklóst. A közgyűlés ez utóbbi javaslatot elfogadja.

Soós Sándor, a Metalul Roşu vállalat dolgozója kéri az RMDSZ állásfoglalását a pártokhoz való semlegességgel kapcsolatban és szükségesnek tartja a képviseleti arány megtartását az államigazgatás és államhatalom szerveiben.

Kántor Lajos javasolja: egészítsék ki a jelölőbizottságot Pálffy Károllyal. A közgyűlés a javaslatot elfogadja.

Herédi Gusztáv beszél a kettős elnyomás és az asszimilálódás kérdéséről, említve a zsidóság problémáját és a német fasiszta hagyományokat. A nagy népektől tanulni kell – mondja –, mindenekelőtt önállókká kell lennünk, mivel eddig mindent megszabtak számunkra. Hangsúlyozza az erdélyi magyar nép egységének fontosságát, s Erdélyt mint a három nép országát emlegeti, „államalkotóknak tartjuk magunkat és nem telepéseknek, Erdélynek népe vagyunk és nem kisebbsége” – hangzik a továbbiakban. Ki hangsúlyozza: törekedni kell a kulturális és politikai autonómiára, hiszen az önállóság nem zárja ki az együttműködést. Bejelenti: folyó év március 3-án összegyűlnek a közművelődési szervezetek képviselői s meghirdetik a Németh László-i értelemben vett minőség forradalmát.

Selinger Sándor bejelenti az Erdélyi Magyar Műszaki Tudományos Társaság megalakítását és közli annak célját, programját. Helyet kér az RMDSZ vezetőségében a Társaságnak.

Molnos Lajos, a monostori választókerület képviselőjeként, megköszöni az ideiglenes vezetőség eddigi munkáját, úgy tekinti, hogy a tét nagy és nem szabad újra veszítenünk, együtt akarunk élni és dolgozni ebben az országban minden nemzetiséggel s ezt el kell fogadtatnunk mindenkivel. Közli, hogy a kerületi gyűlésre meghívták a román

anyanyelvűeket is, hogy ismerjék meg tiszta szándékainkat. Kiemeli, és negatívumként hozza fel, hogy az RMDSZ-nek nincs saját központi lapja, habár nagy szükség lenne rá, hogy szervezeten lehessen visszautasítani a vádaskodásokat, ugyanakkor a vezetés és a nép között biztosíthatják az élő dialógust. Szükség van kétnyelvű lapra is, mert a Puntea egyelőre csak csírákat jelent kis létszáma [példányszáma] miatt. A szervezetlenség miatt a tömegek elbizonytalanodtak – mondja. Soknak tartja a négy pártot a magyarság körében. Szükségesnek tartja a fizetett alkalmazottakat a szervezetben, mert másodál-lásból nem lehet politizálni.

Tóth József, pap, bejelenti, hogy hétfőn, folyó év február 19-én, egy ökumeni-kus konferencián fog részt venni, s ezért tudni szeretné, milyen szerep hárul rá, mint RMDSZ tag. Bírálja a Vatra Românească szervezet tevékenységét, mert a meghirdetett programjuk ellenére az erdélyi magyarság jogai ellen irányul. Közérthetően közölni kell az emberekkel, mit csinálunk a fórumokon. Felteszi a kérdést, hogyan viszonyulunk a választásokhoz. Szükségesnek tartja egy jogi bizottság létrehozását nyugdíjasokból, s az iskolák visszaadását jogos tulajdonosainak. Ha ez utóbbi nem sikerül másként, az egy-házakhoz kell fordulni, hisz régen ezek tulajdonában voltak az iskolák. A falusiak kér-déseit említi, javasolja az 50 éves nyugdíjkorhatárt azok számára, akik vállalják a falusi munkát és visszatérnek falvaikba. Kiáll a háromnyelvű oktatás mellett. Úgy gondolja, hogy az RMDSZ a magyar anyanyelvűek szervezete legyen, mivel számos sváb, örmény, zsidó magyar anyanyelvűnek tekinti magát. Fennáll az újabb kivándorlás veszélye, ha ezeket nem fogadjuk be. Papjaink segítségét javasolja létszámunk megállapítására.

Bethlendi István, a bánffyahunyadi szervezet elnöke, hiányolja a fiatalok politikai, jogi és történelmi felkészültségét, javasolja ezen hiányosságuk sürgős pótlását. Szerinte létezik még a kisebbség-komplexus, amitől sürgősen meg kellene szabadulni, mert csak hittal tudunk kiállni céljainkért. Úgy véli, vidéken is belső autonóm szervezetekre van szükség. Hangsúlyozza a kulturális rendezvények szükségességét, amelyből bátorságot és bizalmat merítenek.

Dáné Tibor. Egyetért minden előtte felszólalóval, de politikusabb javaslatokat sze-retne. Szerinte a legiszlatív szervekben elért reprezentatív arány csak helyenként és részlegesen valósult meg, és magatartásuk hibás volt Pálfalvy Attila miniszterhelyette-si állásból való leváltása esetében. Szükségesnek tartja, hogy a szervekben levő képvise-lőink számoljanak be időnként tevékenységükről, akár szankcionáris rendszert is be lehet vezetni egész a visszavonásukig. Igénybe kell venni a nemzetközi jogrendszert és ismertetés végett kötetben kell közölni a nemzetközi okmányokat és dokumentumokat mind magyar, mind román nyelven. Ezek az okmányok a következők:

1. Az Általános emberi jogok Nyilatkozata;
2. A gazdasági, szociális és kulturális jogokat illető dokumentum;
3. A polgári és politikai jogokról szóló 1968 évi Nemzetközi Paktumok, amelyeket Románia az 1974 évi 212. sz. dekrétummal ratifikált;
4. Az Európai biztonsági és együttműködési helsinki konferencia Záróokmánya;

5. Az Európai Helyi és Regionális Hatóságok Állandó, Konbourban elfogadott 192/1988 sz. határozata az európai kisebbségi és regionális nyelvek védelméről, amely-hez csatolták „Az európai kisebbségi vagy regionális nyelvek Európai Chartá”-ját.

Kiemeli: a nemzetiségi statútumot el kell fogadtatni a kollektív jogok védelmében. Le kell ülni tárgyalni az összes pártokkal, s ennek érdekében egy irodát kell létesíteni. Az európai választási rendszerek közül számunkra előnyösnek tartja az országos listákon való képviseleti rendszert. Kiemeli: a hagyomány szerint már 1918-tól Kolozsvár köz-pontja magyarságunknak. Szerinte ide kell hozni az RMDSZ országos központját, Bu-karestben pedig egy nagyon erős irodát kell létrehozni. Elengedhetetlennek tartja a szö-vetkezeti hálózat és népbankhálózat kiépítését. Javasolja egy Mocsáry- vagy Medgyes Lajos-díj megalapítását azon román polgárok részére, akik mellénk – ügyünk mellé áll-nak. Elsőnek Smaranda Enachét javasolja e díjra. Kifejti, a demokráciában a képviselőt nem lehet visszahívni, és javasolja egy politológiai tanfolyam megszervezését.

Bene András, aranyosgyéresi mérnök szerint érdemlegesen kell tárgyalni a magyar pártokkal. Javasolja, jobban szervezzék meg a Puntea terjesztését. Hangsúlyozza a vidék kulturális tevékenységének fontosságát, a színház ne feledkezzen meg a falu kultúrigé-nyeiről, bevonva őket a külföldi kapcsolatrendszerbe is.

Gulácsy Pál, a Köszörűgépgyár képviselőjeként és a monostori II-es körzet kép-viselőjelöltjeként beszél. Tolmácsolja a munkások kéréseit, melyek között: – az anyák jogai legyenek leszögezve a szervezet szabályzatában, szükségesnek tartják a munka-körülmények javítását, az orvosi ellátás biztosítását, kórházak létesítését, igénylik az anyanyelv használatát minden szinten (a munkahelyi előléptetéseket irányító bizottsá-gokban magyar nyelvű vizsgáztatókat). Szerinte a szervezés minősége gyenge, a körze-tekben a választások nem voltak eléggé demokratikusak, mert a tömegek mozgósítása nem volt megfelelő. Javasolja: a parlamenti választások után ismételjék meg.

Pillich László miután válaszol a teremből elhangzó kérdésekre, javasolja, hogy a megyei testület 37 tagú legyen, amely a következőképp oszlik meg: – a 37 tagú megyei testületből 18 választmányi tag, a körzetek elnökeiből, az egyház képviselőiből és az ifjúsági szervezetek részéről, akik automatikusan részt vesznek a vezetésben, tagjai a vezetőségnek. A fennmaradó 19 helyre a közgyűlés titkos szavazással jelöli ki a tagokat. A 25 tagú operatív vezetőség összetétele a következő:

- 5 kolozsvári kerületi képviselő:
  - Halász Ferenc
  - Horák József
  - Horváth Sándor
  - Kányádi Sándor

[az ötödik név lemaradt a gépiratos másolatról]

- 7 vidéki kerületi képviselő:
  - Péter Károly – Aranyosgyéres
  - Bethlendi István – Bánffyhunyard
  - Veér István – Egeres
  - Széll Ernő – Dés
  - Kulcsár István – Szamosújvár
  - Bálint Mátyás – Torda
  - Ferenc Albert – Kolozsvár környéki falvak

– 13-an a közgyűlés által megválasztott 19 személyből kerülnek ki. Továbbá a bővített vezetőtanácsba automatikusan bekerül az egyház négy képviselője:

- Takácsik Tibor – római katolikus egyház
- Pap Zoltán – református egyház
- Rezi Elek – unitárius egyház
- Kovács Attila – evangélikus egyház

és a két ifjúsági szervezet képviselője:

- Rácz Béla – MADISZ
- Sipos Levente – KMDSZ

Mindezt szavazásra bocsátották, és a közgyűlés 1 ellenszavazattal és 3 (három) tartózkodással elfogadta.

A jelölőbizottság részéről **Csetri Elek** javaslatot tesz a 19 helyre, összesen 24-et (huszonnégy) – Kapcza Imre, Balázs Sándor, Egyed Péter, Másody Zoltán, Székely István, Patrubány Miklós, Bucur Ildikó, Pálfi Zoltán, Dávid Gyula, Pillich László, Székely Ferenc, Jenei Dezső, Kántor Lajos, Köttő József, Cs. Gyimesi Éva, Kis Jancsi József, Butyka József, Vizi Imre, Szőcs István, Gyémánt Mihály, Makkai András, Páll Árpád, Buchwald Péter, Szabó Zsolt.

A közgyűlés részéről további javasoltak nevei hangzottak el: – Székely Zsuzsa, Dáné Tibor, Tonk István, Simon Gábor, Pető Zsigmond, Herédi Gusztáv, Vasas Samu.

A javasoltak a közgyűlés kérésére egyenként bemutatkoztak.

A javasolt személyeket a közgyűlés egyöntetűen megszavazta, a jelölő listára ajánlotta, kivéve Kis Jancsi Józsefet, aki 3 (három) ellenszavazatot kapott.

A szavazást követő szünet után folytatódott a felszólalások.

Péter Lóránt úgy véli, a jogok, az alapvető jogok és a teljes jogok között különbség van – mi nemzetiségi teljes jogokat és egyenrangúságot kérünk. Javasolja iskolák létesítését a Hajnal negyedben, ugyanis ezek teljesen hiányoznak. Továbbá javasolja egy román nyelvű lap létrehozását és a Marosvásárhelyi Székely Együttés visszaállítását.

Cs. Gyimesi Éva megjegyzi, hogy a platformhiány valóban érezteti hatását. Ugyanakkor hangsúlyozza, nem szabadna a munkahelyen szerveződni, hogy ne szolgáltatassunk támadható pontokat mindazoknak, akik ellenünk áskálódnak. Ennek érdekében ki kell

vonni teljes mértékben a munkahelyekről a szervezeteket és fel kell oldani a kerületiekbe. Jó szakembereket kell kiválogatni a fiatalokból a jövőt biztosító szervezkedéshez.

Wanek Ferenc (Hajnak negyed). Ő is a vállalati szervezkedést taglalja. Kijelenti, hogy a kisebbségek érdekében mindenképpen intézményes szinten kell harcolni. Javasolja a nemzeti kisebbség kérdésének védelmében a vétőjog bevezetését a parlamentbe. Továbbá kéri a Vincze János ügy intézését.

Szarvadi Gyula (Hídelve), felszólalása mellékelve.

Gaal György mint a Műemlékvédő Bizottság képviselője közli: a műemlék-nyilvántartáshoz anyagokat várnak, s ezeket az erdélyi református egyházkerületekhez kell beküldeni. Mint a Brassai Sámuel tanára közli, az iskolák szétválása még csak papíron történt meg. Fontosnak tartja az iskolák profiljával foglalkozni, idejében felmérve a valódi diáklétszámot. Szerinte problémák vannak a tanárutánpótlással a magyar nyelvű oktatás terén, mert ettől is függ a jövőben, hány magyar nyelvű osztályt tudnak indítani. Javasolja, az iskolákban a második idegen nyelv magyar vagy német legyen.

Másody Zoltán, szerinte nem kellene lemondani a vállalati szervezkedésről. A fő stratégiánk a Bolyai egyetem létrehozása kell legyen.

Várady Miklós – MADISZ részéről közli, hogy a MADISZ politikai szervezet, az RMDSZ hangját erősíti, de tulajdonképpen önálló szervezet, s meg fogja őrizni önállóságát. Tervezik a cserkészosztatok megalakítását.

Nagy Károly szerint szellemileg halálra vagyunk ítélve egyetem nélkül. A munkahelyi megaláztatás ellen is kell küzdeni – hangsúlyozza. Tudjuk jól, hogy az alkalmassági és fokozati vizsgák csak román nyelven történhetnek, az RMDSZ programjába a munkajogi problémákat is fel kell venni.

Pöllnitz László (VIII. [?] kerület). Szerinte az RMDSZ csak területi szervezkedésű lehet. Úgy tartja, hogy Vincze Jánosra nem érdemes szót fecsérelni.

Kocsis István, javasolja, az RMDSZ programja legyen aprólékos és konkrét, feltételes mellékmondatok nélkül. Úgy tartja, mint érdekszövetség, az RMDSZ minden magyar ember érdekét kell védenie, ugyanakkor a magyar egységet is.

Székely István (Dés). Mindenkit felkér, hogy dolgozzon tisztességesen a munkahelyén, ugyan ő kétszer volt elzárva életében, mégis türelemre int.

Varga Alfonz, első mondataiban megköszöni a régi vezetőség eddigi munkáját, bírálja a gyűlések szervezését s egyéb szervezeti kérdéseket. Szerinte még mindig felső szervezetek utasítását várjuk, még akkor is, ha helyi szinten meg lehet oldani a problémákat. Úgy gondolja, a begyűjtött alapokból lehetne fizetett alkalmazottakat dolgoztatni. Hiányolja a sajtóban való részvételt és szükségesnek tartja odafigyelni a külföldi és belföldi véleményekre egyaránt.

Závodszy Péter javasolja egy sajtófigyelő bizottság létesítését. Ugyanakkor a Bolyai Tanács végezzen egy tanulmányt az európai kisebbségi oktatás helyzetéről, és tanulmányozza a nemzetközi jog vetületében. Ezt román nyelven is közzé kell tenni, ezt a tanulmányt. A magyar–román barátság szövetségének álláspontjától helyenként el kell határolnunk magunkat, pl. Váradi-Goia ne az RMDSZ nevében beszéljen, főleg iskolaügyben.

Palkó József üdvözli Szarvady Józsefet, aki jó szervezési javaslatokat tett. Kiáll a magyar kultúra jelentősége mellett, főleg a vidéki művelődést szorgalmazza. A vidéki iskolák újraállítására kell összpontosítani és a Kalotaszeg könyvtárait gazdagítani kell.

Szabó Károly kéri, az RMDSZ maradjon meg érdekvédelmi szervezetnek, és ne alakuljon párttá, mert ez kiváltaná a nép ellenszenvét. Őrizze meg függetlenségét és keresse a párbeszédet a pártokkal és más szervezetekkel, meg a románokkal. Szükségesnek tartja, hogy egy nemzetközi bizottság ellenőrizze az általános jogok betartását. Kihangsúlyozza, hogy a provokátoroktól el kell határol[ód]ni.

Kun Csaba. A Tökés László forradalomrobbantó szerepe és a magyarok hozzájárulása jogot teremt a társnemzet szerephez, ami a forradalmat és a jövőt illeti. Szükségesnek tartja a közjogra vonatkozva, hogy e szerep szerepeljen a programnyilatkozatban, a választási törvény bevezetőjében. Javasolja, az elnöki tisztséghez alelnökséget is hozzanak létre területi elosztás alapján, s így Erdélyt három részre osztaná.

Erdős Tibor – a Magyar Képzőművészek Szakbizottsága nevében szól. Fontosnak tartja a kulturális és művészeti téren kialakult döbbenetes problémák megoldását. Úgy tekinti, hogy az új egyetem a magyar képzőművészeti oktatást és szellemet is foglalja magába. Javasolja, hogy rendszeresen foglalkozzunk a múzeumok anyagaival, fedjük fel történelmi ereklyéinket és gazdagítsuk a múzeumok anyagát szervezett keretek között.

Székely István – egy egységes front megalapításához szükséges a szervezettség, s a szervezeteknek nagyobb hatalmat kell biztosítani, képviselőink politizáljanak többet, a szervezési hiányosságokat számolják fel s rá kell térni a tagdíjak beszedésére.

Farkas Zoltán, hiányolja a mezőgazdasági problémák felvetését. Javasolja, szervezzék meg a gazdaköröket s egy mezőgazdasági közlöny meg más szakkönyvek kiadását, ugyanakkor kéri a jogi tanácsadás megszervezését a mezőgazdasági szakemberek számára is.

Bálint Mátyás (Torda) szól a tordai küldöttek részéről, és szükségét érzi a további tag-beszervezési munkának, mert a 2600 RMDSZ-tag kevés ebben a városban, a magyar lakosság létszámához képest. Ennek oka az óvatosság, tartózkodás és a megfélemlítés. Sürgeti az eredmények felmutatását, főleg kulturális téren. Elmarasztalja azt, hogy az iskolák javaslatai megtörnek az adminisztráció falán. Ki kell mindent harcolni, más-képp nem lesz bizalma a bizonytalankodóknak. Példaként említi, hogy a Mihai Viteazul líceum igazgatója visszavonta a magyar nyelvű történelem-földrajz oktatásáról hozott döntést.

Bálint Júlia, nemhogy művészek, még amatőrök sem vagyunk, ha politikáról van szó. Az egyházra számíthatunk, rajtuk keresztül szervezkedhetünk, és a nyilvántartásukra számíthatunk. Szorgalmazza a nőszervezetek és a családvédelmi szervezetek létrehozását. A falusi kultúrszervezeteket mozgósítani kell a választásokra.

Márkos Zsuzsa a zeneiskola tanáraként elmondja, hogy az iskolában az anyanyelvű oktatásunk elsorvasztása nyomán már csak három magyar osztály van. Elítéli az örök jó-embereket, a talpnyalókat, akik jelszava: Csak rosszabbul ne legyen.

Németh Ferenc (az IRISZ kerület alelnöke). Az RMDSZ irányában kételyek támadtak a tömegek részéről, mert félnek, hogy politikai párttá fog alakulni. Szükségesnek tartja új tagok toborzását, mivel még sokan nem álltak be közénk, mert nem óhajtanak nagy tagdíjat fizetni, mint a múltban. Kérjük vissza a kultúrházakat, pl. a Józsa Béla kultúrotthont. Helyesebbnek tartja a paraszt kifejezés helyett a földműves szót használni.

Kabdebó Ivo Alajos (Kerekdomb). Az egyházi nyilvántartások felhasználását javasolja, hivatkozva az eddigi sikeres együttműködésre. Elismeréssel szól az egyház tagokat toborzó tevékenységéről. Fel kell figyelni a magyar pártok alakulására, amik helyenként széthúzást próbálnak előidézni, mint pl. a Magyar Független Demokratikus Párt, a Vincze János vezetésével.

Pillich László válaszol a kérdésekre.

A vállalati szervezkedés nem tanácsos, mert támadási felületeket is szolgáltat, kijelenti, hogy a tevékenységet át kell ültetni a területi szervezetekbe, s ott tevékenykedni. Nem kiváltságokat, hanem egyenlő jogokat kérünk – hangsúlyozza. Sajtósóvivői tiszttség létrehozását javasolja. A körzeti székházak létrehozására csak a későbbi gazdasági megerősödésünk után lehet gondolni.

Egyed Péter. Ez a gyűlés küldöttgyűlés, tehát szerepe a javaslatok begyűjtése. Programunk mindig a szükséglethez alakul. A tevékenységünket a törvények értelmében végezzük. Románia keretében, és vele együtt építünk. Magyar érdekvédelmi szervezet akarunk lenni a nemzetiségi liga keretében. A szervezet etnikai jellegét hangsúlyozza. Kihangsúlyozza a kivándorlási jogot. Szükségesnek tartja, hogy Románia csatlakozzék a nemzetközi kulturális konvenciókhoz. Tartsa tiszteletben a határon kívüli nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kereteket, valamint az általánosakat. Románia tartsa tiszteletben a Párizsban, Madridban, Strasbourgban, Bécsben aláírt okmányokat.

Varga Rozália, a monostori körzet nevében beszél, programot hozott 2000 aláírással, melyben egy monostori magyar nyelvű líceum építését és egy kultúrház létesítését javasolja. Olyan programnak kell születnie, melyet később ne szégyenkezve vegyünk kézbe, cselekedjünk történelmi felelősségünk tudatában. A programot a románokkal is ismertette. Minden lépésünknek az ifjúság jövőjét kell szolgálnia. A kölcsönös nyelvtanulás szükségességére hívja fel a figyelmet. Bátran kell kiállnunk igazunkért, mert a világ szeme rajtunk.

Kántor Lajos. Leszögezi, hogy Váradi-Goia János nem kapott az RMDSZ részéről semmiféle felhatalmazást, tehát nem nyilatkozhatott a mi nevünkben. A Puntea újság terjesztéséről beszél, s tervbe van véve, hogy nyomdában nyomják ezután, mivel így meg lehet oldani a nagyobb példányszámot. Edwig Péter, hannoveri lakos üdvözlését tolmácsolja, aki segélyszállítmánnyal érkezett. Továbbá beszámol az ENSZ Emberjogi Bizottság képviselőjével tartott találkozásukról, ahol tájékoztatták a realitásokról, s ez a Szabadságban is megjelent. Az emberi jogokkal kapcsolatos problémákat közölni lehet a 455-ös postafiók igénybevételeivel, dr. Podhradszky Lászlón keresztül. Hangsúlyozza a gazdasági program fontosságát és a falura visszaköltözés bátorítását egy új nyugdíjazá-

si rendszerrel. A jövő generáció felkészítésére konkrét programokat javasol. Fontosnak látja a személyes kapcsolatok megteremtését a tagokkal, és javaslataikat minden szinten figyelembe kell venni. Ez a kapcsolatteremtés a tagdíj beszédesekor is lehetséges. A megyei vezetőség azonnal tiltakozott Bukarestben Pálfalvy Attila miniszterhelyettes úr leváltásakor. S ebben az ügyben egyetért Dáné Tibor felfogásával, de tekintetbe kell venni, hogy a Szabad Román Televízió nem közvetítette tiltakozásunkat. A hagyományokra hivatkozva az RMDSZ országos központosítását tartja helyesnek, s székhelye Kolozsváron legyen, mert itt jobban adottak a feltételek szakember szinten. A Mocsáry vagy Medgyes Lajos-díjat jónak tartja és elsősorban Smaranda Enachét javasolja ő is. Nem tartja kívánatosnak a választások érdekében sem a pártok alakítását a magyarok között, és reméli, hogy az RMDSZ külön listán indulhat a választásokon. Nagyon fontosnak tartja a sajtószolgálatot, s ugyanakkor hogy fenntartsuk a kapcsolatot az adminisztrációval. Vinczével kapcsolatban a Szabadság hasábjain megjelent álláspontot a mai gyűlés is elfogadja, az eddigi felszólalások eredményeként.

Pillich László elmondja, hogy bizonyos kérdések konkrét megválaszolása igényel egy bizonyos belső stabilitást, ez azonban nincs meg, ezért fölösleges elhalmozni az ideiglenes szervezeteket követelésekkel. A Front struktúra átalakult, ezért le kell ülni tárgyalni a pártokkal, érdekeinket egyeztetnünk kell az ő programjaikkal is. A Romániai Szociáldemokrata Párt tagjaként bárki lehet RMDSZ-tag.

Balázs Sándor a Bolyai egyetemről beszél. A Bolyai ügye patthelyzet. Ez a kérdés minden gyűlésen felmerül. A Tanügyi Minisztérium (Şora miniszter úr) elvben benne van a magyar egyetem létesítésében, de a helyi szervek ellenállásába ütközünk. A kolozsvári hangulat elfogadhatatlan. A minisztérium egyelőre nem lép, a helyi fórumokra bízva s még nincs konkrét írott határozat a kezünkben. Egyes karokon biztató, máshol elkeserítő jelek vannak. (A filozófia-történelem kar már megoldotta pozitívan ezt a kérdést, míg az agronómián ellenállásba ütközünk.) Csak hazai pályán nehéz eredményeket elérni, s éppen ezért kérni kell a nemzetközi segítséget is. Folytonosan tájékoztatjuk már külföldet, ugyanakkor szándékunk az ENSZ-et és más nemzetközi szervezeteket tájékoztatni. Az ENSZ-hez elküldik a másolatot a 60 000 aláírásról, valamint a dekrétumtervezetről. Lehetőség van egy nemzetközi és helyi Bolyai alapítvány létesítésére. Fel kell építeni az Universitást. Kérdésre válaszolva közli, hogy az idén mindenképpen lehet magyarul felvételizni, de a Bolyai megalakulása addig nem biztosított.

A szavazat-összeszámláló bizottság közli a szavazatok eredményét; miszerint az RMDSZ Kolozs megyei testületének 19 (tizenkilenc) tagja a szavazatok eredménye alapján a következő:

- Balázs Sándor – 539 szavazat
- Pillich László – 537 sz.
- Kántor Lajos – 527 sz.
- Patrubány Miklós – 495 sz.
- Egyed Péter – 492 sz.

- Cs. Gyimesi Éva – 483 sz.
- Kapcza Imre – 481 sz.
- Kötő József – 456 sz.
- Dávid Gyula – 445 sz.
- Dáné Tibor – 446 sz.
- Buchwald Péter – 426 sz.
- Herédi Gusztáv – 396 sz.
- Székely Ferenc – 392 sz.
- Pálfi Zoltán – 390 sz.
- Bucur Ildikó – 365 sz.
- Szabó Zsolt – 360 sz.
- Szőcs István – 360 sz.
- Vizi Imre – 343 sz.
- Kis Jancsi József – 304 sz.

A gyűlés hivatalos berekesztése után a vezetőtestület zártkörű ülésen döntött a következő tisztségek betöltéséről:

- elnök: Balázs Sándor
- alelnök: – Bucur Ildikó
– Kántor Lajos
- titkár: – Pillich László
- ügyvezető titkár: – Pálfi Zoltán
- sajtó-ügynök: Dávid Gyula
- tiszteletbeli elnök – Cs. Gyimesi Éva

Titkárság,
Farkas Mária [sk.]
Fazakas Emese [sk.]
Somai József [sk.]

B E S Z Á M O L Ó

Elhangzott az RMDSZ Kolozs megyei szervezetének 1990. február 18-i választási küldöttgyűlésén

A Kiáltó Szó után következett a Hívó Szó. Közel hetven évnek kellett eltelnie, hogy Kós Károlyéknak az erdélyi magyarságot a dermedtségéből kimozdítani akaró felhívása folytatásra találjon. Előbb, még 1988-ban, a Ceaușescu-diktatúra közvetlenül fenyegetővé vált légkörében, újra „Kiáltó Szó” hangzott fel, az életveszélyes körülmények között szerkesztett és megjelentetett szamizdat folyóirat hasábjain; az 1989. decemberi romániai forradalom tette lehetővé a kolozsvári és az egész romániai magyarság nyílt munkába hívását, immár a szabaddá és függetlenné váló itthoni sajtóban.

Most, amikor megkíséreljük összefoglalni azt, amit nem egészen két hónap alatt végeztünk, innen kell kezdenünk beszámolóinkat. A kollektív érvényű és a személyes vallomást. December 22-én délelőtt a Tőkés László példaadó ellenállásából tömegtiltakozássá növekvő temesvári események teljében, de még mielőtt a bukaresti televízió épületét a forradalom népe elfoglalta volna, Balázs Sándorék útnak indultak, hogy másnapra, december 23-ra összetoborozzanak néhány kolozsvári magyar értelmiségit a Gáll Ernő lakásába. Itt és így született meg a tizenöt névvel jegyzett Hívó Szó, amelyet aztán az egy nappal korábban született napilapban a Szabadság olvasói kézhez vehettek. És ugyanazon a napon, a Szabadság Jókai utcai szerkesztőségében, a kolozsvári magyar demokrata értelmiségiek kezdeményező csoportjának hívására megjelent mintegy 70 főnyi ember kinyilvánította a Kolozsvári Magyar Demokrata Tanács megalakulását.

Ezt a dióhéjba szorított eseménytörténetet azért tartom szükségesnek felidézni, hogy hangsúlyt kapjon: szervezetünk a legteljesebb mértékben az egyéni kezdeményezés és önszerveződés szellemében tette meg az első lépéseit, függetlenül a más erdélyi városokban és Bukarestben nagyjából egy időben született hasonló bizottságoktól, kezdeményező csoportoktól, sőt még jó ideig nem is tudott azok létezéséről, illetve működéséről. Ez a kezdeti sajátosság részben, sajnos, még ma is jellemző az időközben országos hálózatúvá kiépült Romániai Magyar Demokrata Szövetség munkájára, amelynek mi, hivatalosan, a Kolozs megyei szervezetét képezzük. Ennek az önállóságnak, pontosabban önszervező tevékenységnek kétségtelenül megvannak a pozitív vonásai is, s ezeket meggyőződésem szerint tovább kell éltetni. A régi, sztálinista típusú központosítással szemben egy demokratikus közéletben a decentralizálásnak van jövője, amit érvényes elvnek kell tekintenünk a romániai magyarság életének az alakítására is. Az öngazgatás így érvényesülhet. Ugyanakkor viszont bizonyos lépések, intézkedések összehangolása, az ország s benne a romániai magyarság egészét érintő döntések előkészítése és meghozatala csakis együtt, valamennyi tagszervezet képviselőinek a jelenlétében, szavazatával történhet. Ebben a tekintetben, különösen az utóbbi hetekben súlyos mulasztások adódtak; így alakulhatott ki például az a helyzet, hogy a választások előtti kemény és sokszor tagadhatatlanul elvtelen helyezkedésben, a könyörtelen politikai hatalmi harcban a Romániai Magyar Demokrata Szövetség lépéshátrányba került, s a

magyarságot kompromittáló önjelöltek kerülhettek előtérbe, megtévesztve a lakosság bizonyos részét, mindenekelőtt a bel- és külföldi mass media segítségével.

Hogyha mulasztásnak neveztük a megyei bizottságok és az úgynevezett „központ”, a valójában soha össze nem hívott országos ideiglenes intézőbizottság irányító munkájának az összehangolását, ugyanúgy hibának, hiánynak kell minősítenünk, most már a mi vonatkozásunkban, Kolozs megyei, illetve kolozsvári viszonylatban, az 1989. december 24-én megválasztott 30 tagú vezetőség és a február 18-ig ötvenezerre nőtt tagság közti kapcsolat szervezetlen voltát. A vélt és remélt szabadsággal beköszöntött munkakedv, harci kedv közös alkotó energiává alakítása, rendkívüli befolyásoló erőként történő érvényesítése jóval szervezettebb kereteket tesz szükségessé.

De hát próbáljunk realisan ítélkezni. Még két hónap sem telt el életünk talán legnagyobb, mindenestre legváratlanabb karácsonya óta – s e nyolc hét alatt mégiscsak számottevő változások következtek be az ország, a megye, városunk életében és nemzetiségünk életében is. És ezekben azért le-, illetve felmérhető a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Kolozs megyei szervezetének, megyei bizottságának a munkája is. (Annak ellenére mutatkoztak ezek az eredmények, hogy sokszor a többségi értetlenség vagy éppen a gyanakvás, legutóbb – a Vatra Românească szervezettől érkező – nyílt támadások közepette kellett megkísérelnünk helytállni. Olyan személyes feltételek közepette, amikor néhány emberre hárult a felelősségvállalás s a munka dandárja, olyan emberekre, akiknek régi és új munkakörükben, vagyis párhuzamosan más munkahelyen is helyt kellett volna állniuk.)

Az RMDSZ Kolozs megyei bizottságának egyik elsődleges feladata volt a megyei és városi politikai és adminisztratív irányító szervekben az arányos nemzetiségi képviselőlet biztosítása. Mindmáig ez csak részlegesen sikerült, noha e kérdésben sorozatosan vállaltuk a nyílt, éles vitát, már az első hetekben rámutatva a közvélemény által is hangoztatott tényre, hogy százalékarány szerint a Ceaușescu-rendszerben is több magyar – legalábbis magyar nevű – ember került be a vezetőségbe, mint például a Nemzeti Megmentési Front megyei tanácsába. A helyzet azóta javult, de ma sem kielégítő. A városi polgármesteri hivatal működésével sem lehetünk elégedettek. Kolozsvár jelenlegi polgármesterének, Alexandru Șerban úrnak enyhén szólva is tájékozatlansága és durva megnyilatkozása az utcanevek, Petőfi és Rákóczi ügyében, közismert. Erről az emelvényről – azt hiszem, itt az ideje, hogy most már hivatalosan is felszólítsuk: azonnal távozzék a polgármesteri székből. Gondolom, e javaslattal a mai közgyűlés egyetért... Részben hasonló okokból és indítékokból nem lehetett mindmáig megoldani szervezetünk székházának a kijelölését, pontosabban birtokba vételét. Most talán már közelebb vagyunk a megoldáshoz, és reméljük, rövidesen beköltözhethetünk a Groza utca 16. szám alatti épület néhány emeleti termébe.

Munkánkat e nyolc hétben az jellemezte, hogy egyidejűleg kellett foglalkoznunk a legapróbb szervezési kérdésekkel, a napi feladatokkal és a távlatok végiggondolásával, megfogalmazásával. Ennek érdekében egy hónappal ezelőtt, január 17-én létrehoztuk a szakszervezeteket, s azok külön-külön ugyancsak megjelölték az azonnali és a jövőbeni

feladatokat. Így került sor a legtöbb vitát kavart középiskolai és egyetemi átszervezési beadványokra, nyilatkozatokra – nyomukban pedig a helyi, illetve központi intézkedésekre tanügyi szakbizottságunk és a Bolyai Bizottság alapos előtanulmányai, javaslatai alapján. Reméljük, hogy a 3. sz. Mat.–Fiz. Líceum és a Brassai Líceum magyar iskolakénti működése a napokban most már valósággá válik, s a heteken át tartó, idegőrlő s a város hangulatát rontó csatározások, határozatvisszavonások, vádaskodások lezárultnak tekinthetők. Legalábbis ami e két iskola működését illeti. Mert a Bolyai Egyetem ügye, a kiválóan elképzelt univerzitás, az új campus építésének lehetősége még eldöntetlen, a megvalósítandó álmok, kiharcolandó jövőnk tartományába sorolandó.

E viták kibontakozásának, a többségi értetlenség eloszlátásának, egyes román tanárok, egyetemi emberek részéről megnyilvánult támadások megválaszolásának, álláspontunk tisztázásának érdekében hoztuk létre mindmáig talán legnagyobb eredményként felmutatható román nyelvű tájékoztatónkat, a Puntea című, fénymásolóval készülő lapot, melynek eddig két száma jelent meg. Mérvadó román értelmiségi körökben, a bukaresti politikai és kulturális sajtóban ez a kezdeményezésünk jó visszhangot keltett. Ezen az úton kell tovább mennünk, a Magyar–Román Baráti Társaság megszervezésével, a már megalakult ilyen jellegű társaságok munkájába való bekapcsolódással. Lényegében ilyen tisztázó célt szolgált demonstratív nagygyűlésünk február 10-én, a Béke-téri Diákházban. (Az ott elhangzott szövegeket kinyomtattuk.) Nem a már-már kiüresedett jelszóként hangoztatott együttélés, hanem a valós tényekre és reális szükségletekre alapozott egymás mellett élés biztosítása, kereteinek a megteremtése azonnali feladatunk.

Az iskolaügy mellett ezért került a figyelem középpontjába már ebben a szakaszban a művelődés számos részterülete. Feltétlenül ki kell emelnünk az RMDSZ kolozsvári művelődési osztályának átgondolt, megtervezett tevékenységét, amely összetalálkozott egy-egy művészeti ág művelőinek, bizonyos értelmiségi szakmák képviselőinek önszervező kezdeményezésével: a zenészek, képzőművészek, mérnökök, a műemlékvédelem elkötelezettjei tervekkel, sőt szervezett struktúrával jelentkeztek. Elkészült az Erdélyi Múzeum-Egyesület újratervelésének programja is. Külön mozgósítás, felhívás nélkül, a lehetőség felcsillanásának pillanatában munkába álltak a régi rádiósok, sőt a tévések is. Hősi munkájuk, a mondhatni a semmiből elővarázsolt, rendszeresített kolozsvári magyar nyelvű rádió- és televízióadás megszilárdítása, elismertetése és az egyházak felé kiterjesztése az RMDSZ szakbizottságát is dicséri. E csatornák révén, valamint a Szabadság hasábjain sikerült bizonyos tájékoztatást nyújtanunk tagságunknak a vezetőség munkájáról, jóllehet az információközlés szervezetünk részéről nem volt eléggé folyamatos.

A megye kisvárosainak és községeinek RMDSZ-problémái megoldásában mostanáig inkább csak az alakuló gyűléseken való részvétellel és egyes panaszok továbbításával tudtunk részt vállalni. Néhány esetben sikerült műszaki felszereléssel is segítenünk. A hovatovább meghatározóvá váló s így a Magyar Demokrata Szövetségre is közvetlen feladatokat róó gazdasági átszervezés irányában még csak az első tapogatózó lé-

péseket próbálgatjuk. A mezőgazdászok, a szervezetünk kereteinek, pénzügyi-adminisztrációs alapjainak kialakításában részt kérő közgazdászok s az ugyancsak időszerű törvényelőkészítésbe bekapcsolódó jogászok megbeszélései, javaslatai biztatást jelenthetnek az új megválasztandó vezetőségnek, pontosabban a tagságnak, hogy ezen a téren is lesz kire támaszkodni. Mint ahogy máris számíthatunk az informatikusokra az eddig begyűlt adatok feldolgozásában.

A következő hónapok és évek munkáját innen kell és lehet majd új alapokon megszervezni. A tagság területi és szakmai megoszlás s egyéb szempontok szerinti nyilvántartása, a tagsági könyvek elkészítése, a tagdíjbeszedés megkezdése nem csupán adminisztratív kérdés. Több tíz- vagy százezer RMDSZ-tag érdekképviselését reálisan csak egy ilyen felmérés után lehet felelősséggel vállalni. Ezzel párhuzamosan természetesen valamennyi – köztük az eddig csak formálisan létező – szakosztálynak ki kell alakítania a maga munkaprogramját, lehetővé téve a kolozsvári kerületekben és vidéken, az egyes munkahelyeken, gyárakban szerveződött tagság bekapcsolását. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség ugyanis nem lehet elit szervezet – széles körű nemzetiségi érdekvédelmi szervezetté kell válnia a gyakorlatban is. Ehhez a több szinten megvalósítandó – falvaink hétköznapijaitól a nemzetközi fórumokon való jelenlétig ívelő –, jövőformáló munkához kell erőt gyűjtenie, az alkalmas vezetőket megtalálnia. Kolozs megyei szervezetünknek csakúgy, mint az ország egész magyarságát összefogni hivatott Romániai Magyar Demokrata Szövetségnek.

UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA
COMITETUL PROVIZORIU JUDEȚEAN CLUJ
Nr. 20 din 22 febr.1990

Spre știință

Comisia Monumentelor Istorice în formare
Cluj str. Emil Isac

Dlui

ANDREI PLEȘU
ministrul culturii

Grupul de inițiativă format din 26 de specialiști din domenii diferite au formulat o declarație program (anexat) din care reiese că, în cadrul UDMR a luat ființă:

COMISIA OCROTIRII MONUMENTELOR
(Műemlékvédő Társaság)

Comisia dorește să devină organ consultativ, cu drepturi și obligații legiferate al Comisiei Monumentelor Istorice.

Președinte provizoriu
Kántor Lajos

[Jegyzőkönyv]
1990. Márc. 2.

Kriterion Kiadó 12⁰⁰

1. Kányádi Sándor – egyetemi és posztuniverzitáris tanfolyam Magyarországon.

Balázs Sándor – a sajtóhírek. A Szabadság legyen az RMDSz országos lapja. Domokos Géza – a nevet meg kell változtatni. Pillich László fönntartja a szerkesztőség jogát minden tekintetben. Tovább beszél [?] a független kvári sajtó központja. Várjuk a nyomdát, külföldi segély. A pillanatnyi lehetőség még nem megfelelő, hogy országos legyen. Orbán Ferenc – van lehetőség nyomdát (felszerelést) kapni. Fontosak a műszaki feltételek. A szakemberek biztosítása. Ofszet nyomdászok kiképzése. P. L. ha a lap országos jellegű – mi lesz a helyi lappal? A volt Kolozsvári újság – példája. Országos tudósító hálózat kialakítása. A Magyar Szó – átszervezése. Legyen Szócs Géza a főszerkesztője, még nem megalapozott hír. Legyen az Ellenzék a kvári lap.

Írásba fektetni – és B. S. elviszi Bukarestbe.

Patrubány Miklós – veszélyes, hogy az RMDSznek 2 országos jellegű lapja legyen. A kvári RMDSz országos lap – a magyarok szócsöve kell legyen. A lap szerkesztősége az RMDSz székházában kell majd legyen.

Kolozsvárnak kell napilap!

Székely Ferenc – hol lehet felszerelni a nyomdatechnikát?

P. L. van lehetőség. Pa M. – a más megyei lapok szerkesztőivel mi lesz az országos lapnál. Balázs S. a Romániai Magyar Szó ne legyen az RMDSz lapja. Kányádi Sándor – legyen, mert Buk van a [...], és az egész országot tudósítja. A kvári országos lap mellett legyen mégis kvári napilap. Dávid Gy. a különböző megyék lapjai [...]. Az Előre maradjon meg országos lapnak. Domokos Géza letiltotta a Cs. Gyimesi Éva tiltakozását Iliescu úr ellen (Kány. Sándor).

Bucur Ildikó – az Előre maradjon meg. Vita az Előre Bucur Ildikó, Pillich Laci, Kányádi Sándor. Legyen Kváron szerkesztőség, és Buk. fiókszerkesztőség.

Szükség van 2 országos RMDSz lapra? Nincs.

Balázs Sándor – Mi a végleges döntés? Fel kell mérni az anyagi lehetőségeket. Az országos terjesztési lehetőség.

Kányádi S. megbeszélés az összes megjelenő magyar nyelvű lapok szerkesztőivel. Közös megegyezés – ragaszkodik az Előre mostani pozíciójához.

A vita lezárul. – Írásban kell továbbítani a javaslatokat Balázs S. hogy vigye le Bukarestbe. Dávid Gy. – az RMDSz vegye kézbe a R.M.Szó jelenlegi szerkesztőbizottságát – a kompromittált egyéneket meneszteni. Új szerkesztőgárdát.

Balázs Sándor – a földművelők lapja – legyen Kváron a szerkesztőség. Az RMDSz és a falusi tömegek kapcsolata. Cseke Péter beszámol a lehetőségekről. A lap legyen önellátó – Ferenc[z] Imre tájékoztatója.

A Falvak Dolgozó Népét visszahozni Kvárra. Nincsenek mezőgazdasági szakírók. Legyen a lap EMGE – Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet. Legyen független magyar ter-

mészetgazdasági szaklap. Anyagi gondok. Folyószámlát nyitni a lap számára. Cseke Péter írásba foglalja be, és adja át Balázs S.[-nak].

Balázs Sándor – beszámol a szentgyörgyi tanácskozásról.

Király Károly (elnök), Gy. Éva, Toró Tibor, Kányádi Sándor, Toró Tibor [a felsorolásban kétszer szerepel] – Sütő András – tanácsadói testület.

A Fehér Könyv – az állásfoglalása az RMDSz-nek a nemzetiségi sérelmeket illetően (iskolák, Bolyai egyetem stb.) A sérelmeket a „mini” parlament elé vinni. Tájékoztatni a nemzetközi közvéleményt. Buk.-ben összeállítják az anyagot. Szeretnénk látni a szöveget. Van lehetőség a módosításokra.

A KMDSz képviselője – a diákságot tájékoztatni. A Bolyai tanács legyen nyitottabb a diákság felé.

Bal. [ázs] S. beszámol arról, hogy a diákság tájékoztatva volt.

Bucur Ildikó – felveti a diákok bizonyos passzivitásának a kérdését.

Megváltoztatni a magyar adások időpontjait – ne fedje egymást a vásárhelyi és kvári magyar adás.

2. Március 15 – megünneplése. Balázs S. a hősök emlékének megkoszorúzása.

Kántor Lajos – Segesváron országos jellegű ünnepség, Aradon okt. 6-án. A lapok ünnepi számokat adnak ki. Helyi szinten felmérni a 48-as emlékműveinket. Kerülni a zavargást.

Kányádi – más a helyzet Kváron, mint Brassó, Szentgyörgy stb. Itt az iskolák keretén belül kell megünnepelni. Nem helyesli a segesvári ünneplést. Ez nyárára való! Még korai egy általános országos ünnepre, a szórványvidékeken. Javasolja egy verses színházi est megrendezését. Emlékezni Bălcescu-ra is. Az iskolákban egy pár Petőfi-vers szavalása. Példaadóan viselkedni, nem magyarkodni, többet nyernünk – a jövőben.

Kapcza Imre – nem szereti a Rom. Magyar [?] testvériséget, számára 1848 – méltatása Kányádi S.

Dávid Gy. javasolja a Biasini fogadóra, de Avram Iancu szobrára is.

Székely Ferenc – egy Bem emléktáblára szükség van.

Pillich – közösen megünnepelni 1848 márc. 15-ét, egy közös rendezvény keretében, bevonni Német Fórumot. Egy színházi előadást szervezni.

Patrubby M. – méltatja Kány. [ádi] Sán. hozzászólását, de nem javasolja az iskolák bevonását, ne az RMDSz felhívására ünnepeljenek. Javasolja egy szűk körű – közös koszorúzás megrendezését. Kerülni kell a lehetőségét annak, hogy minket kitámadjanak.

Vizi Imre javasolja egy ifjúsági előadás megrendezését a színházban. A koszorúzás legyen az RMDSz ügye – meghívottakkal.

Bucur Ildikó – kerülni a provokációt!

V.I., K.L., B.I. javasolják az ünneplést. Kántor Lajos – nem szabad defetistának lenni. Meg kell szervezni. Nem szabad gyáván viselkedni. Példa a mvásárhelyi szimpátiatüntetés.

Kányádi S. – az RMDSz szervezze meg a koszorúzást. A koszorúzás békés megszervezése.

Pillich László – a három nemzet bevonásával megszervezni a koszorúzást. Magyar – román – német egységek megszervezése.

Balázs Sándor – az iskolák döntsének a saját megünnepléséről. A 3-[as]ban nincs díszterem.

A tanácskozás félbeszakad: Dr. Kapcza Imre – mit tegyen a Független Párt kérdését a végrehajtó bizottságba. [?!] Balázs S. tudatja a történeteket. Ismerteti a lezajlott dolgokat.

Dávid Gy. Ki a harmadik javasolt? Parázs vita a jelölésekről.

Kántor Lajos – részletesen tisztázza a dolgokat.

A színházi előadás megszervezése – esetleg egy d.u. matiné az ifjúság számára, este Hunyadi L [ászló], előtte szaválás.

A koszorúzás megszervezése: RMDSz, KMDSz, MADISz.

Dávid Gy. – megbeszélni a polgármesteri hivatallal.

A szervezők dolga egy rövid beszédet tartani – Kántor Lajost javasolja Kányádi S. Kidolgozni a pontos tervet.

Szervezők: a lebonyolítás; a tartalmi rész; Kányádi S.; hétfőig – iskolák – színház – koszorúzás.

Kónya S. a tanács részéről vegye fel a kapcsolatot.

Székely Ferenc – hogy tesszük fel a koszorút?

A sajtó közölje a lapokban a gyülekezés helyét.

3. A kongresszusi előkészítés. Balázs S. – kik mennek? Javasolja a megválasztott tagok részvételét. Már nincs lehetőség egy új szavazásra.

A részvételi arány: min. 5 max 30. Személyiségek meghívása. El kell dönteni, a vidéki RMDSz milyen arányban vesz részt a kongresszuson. Kolozsvár[nak] kell elkészítenie a programtervezetet. Szétküldeni a megyékbe és Buk. elnökséghez.

A szervezeti szabályzatot a mvásárhelyiek készítik el. A sajtófelelős Dávid Gy.

Bucur I.: válaszolja a Bolyai bizottság kérdőív- véleménykutatásról[!].

Vizi I. javasolja az átfogó összeírás tervét. Kéri, hogy a tanügyminisztérium rendelje el a felmérést. Ált. vélemény: szükséges, és egyidejűleg megszervezni az összes intézményekben. Dávid Gy. javaslata – országos szinten.

Balázs S. a tagsági könyveket a nváradai nyomda készíti, a jelvénytervezetet a kvári képzőművészek terv. A kong. nem csak a vezetőséget választják meg, hanem a képviselőket is. B. S. ismerteti a cikkét a „cigányságról”. Vitatkozás az elvi oldaláról a kérdésnek.

Székely F. a küldöttek a Kongr.- Be kell vonni a küldötteket, és legyen a hangsúly rajtuk. Az RMDSz vezetőség összeállítása nem megfelelő, bevonni a munkásokat és parasztokat is. Pil. [lich] László ellentmond. Némi vita. Beszámolni a sz.gy-i [szentgyörgyi] tanácskozásról. Szabó Zsolt – ki felel a kiszállásokról.

Pillich L. csak odaváló emberek legyenek küldöttek – mert másként a sok beszédnél felhígul. Fontos kérdés: beindul az ügyosztály. Megyei képviselők összehívása.

Vége 15³⁰

Pálffy Zoltán

UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA
Județul Cluj

Nr. 23/15.03.1990.

Către

POLIȚIA MUNICIPIULUI CLUJ

Dl. Comandant,

U.D.M.R. Jud. Cluj vă aduce la cunoștință cu profundă indignare că în ultimele zile au apărut în raza municipiului Cluj o serie de manifeste care prin conținutul lor caută să discrediteze minoritatea maghiară din România și să creeze disensiuni naționale fapt pentru care, depunem prezenta

PLÎNGERE PENALĂ

împotriva persoanei sau persoanelor care au multiplicat și au difuzat aceste manifeste din care anexăm un exemplar, copiat de noi, rugându-vă să dispuneți cercetarea, identificarea și trimiterea în judecată a celor vinovați.

În susținerea plîngerii noastre precizăm că din datele pe care le deținem copierea și multiplicarea s-a făcut în cadrul Combinatului de Utilaj Greu în Atelierul de Proiectare Tehnologică Mașini grele.

Multiplicarea și difuzarea unor astfel de manifeste aduce grave prejudicii procesului de democratizare din țara noastră și lezează direct prestigiul și interesele minorității maghiare care nu-și însușește pretenziile revendicări din textul manifestului.

Secretar
Pálffy Zoltán

Átadva a parancsnoknak
1990. márc.16. 10: 25
[kézírással]

NYILATKOZAT

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség vezetőségének Budapesten tanácskozó tagjai, akik vezető román értelmiségiekkel együtt a történelmi kiegyezésért folyó párbeszédre vesznek részt, mély felháborodással szereztek tudomást a román nacionalista körök uszítására Marosvásárhelyen és Szatmáron az RMDSZ helyi szervezetei és a helyi magyar lakosság ellen elkövetett atrocitásokról. Kérjük a román kormány azonnali közbelépését és az eseményekben vétkes személyek felelősségre vonását. Egyúttal a nemzetközi közvéleményhez fordulunk. Szükségesnek tartjuk pártatlan megfigyelők jelenlétét a veszélyeztetett térségben.

Budapest, 1990. március 20.

Balázs Sándor
Cs. Gyimesi Éva
Domokos Géza
Kántor Lajos
Kányádi Sándor
Lányi Szabolcs
Markó Béla
Sylvester Lajos

EXCELLENCIÁS URAM!

Az 1989. december 22-én alakult Romániai Magyarok Demokratikus Szövetsége nevében, amely a 2,5 milliós létszámú erdélyi magyar kisebbség demokratikus képviseleti szerve, s egyben Románia legnagyobb taglétszámú demokratikus képviseleti grémiuma, tisztelettel fordulunk Önhöz, azzal a sürgős kéréssel, hogy tegyenek meg minden lehetséges intézkedést annak érdekében, hogy véget lehessen vetni a Marosvásárhelyen kitört pogromnak.

Az erdélyi magyar etnikum helyzete a Ceaușescu-diktatúra megdöntése óta lényegében nem javult. A magyar etnikum három évtizede elhangzó segélykiáltásai arról, hogy Romániában védtelenül ki van szolgáltatva egy történelmi ihletésű nacionalista ideológián alapuló szisztematikus genocídiumnak, nem találtak meghallgatásra és most beigazolódtak.

A román kormánynak szintén nem áll módjában, vagy nem akarja fékezni a fasiszta erőket és biztosítani a magyar etnikum biztonságát.

Erdélyben a helyzet súlyos, a nemzetiségi konfliktus egész Kelet- és Délkelet-Európára való további eszkalációjának beláthatatlanok a következményei.

Fennáll az a veszély, hogy a pogrom folytatódása esetén nem pusztán a románok és magyarok között már meglévő feszültségek torkollnak konfliktusba, hanem hogy ezek következménye lehet az enyhülés vége és Európa veszélyes destabilizálódása.

Kötelességünknek érezzük, hogy rámutassunk a helyzet súlyosságára és nyomaték-
kal fordulunk Önhöz azért, hogy még a válság terjedését megelőzően, amelytől tartani kell, tegyenek meg minden intézkedést az európai béke megőrzése érdekében.

Mély nagyrabecsüléssel:

Domokos Géza
Balázs Sándor
Cs. Gyimesi Éva
Kántor Lajos
Kányádi Sándor
Markó Béla
Lányi Szabolcs

[A fennmaradt gépiraton a felsorolt nevek után egyedül Lányi Szabolcs saját kezű aláírása található.]

Către

Consiliul Provizoriu al Unității Naționale

Către

Guvernul României

București

P R O T E S T

Subsemnații, un grup de intelectuali maghiari din România ne exprimăm protestul față de politica părtinitoare a Consiliului Provizoriu al Unității Naționale și a guvernului, care cauționează și sprijină activitatea agresivă a unor cercuri majoritare extremiste contra minorităților.

Protestăm împotriva felului în care gesturile noastre de prietenie și frăție față de populația românească sînt împiedicate să aibă publicitate cuvenită. Dorim să informăm pe reprezentanții administrației de stat că în zonele unde trăiesc și minorități maghiari, puterea nu o exercită consiliile locale și organele chemate să mențină ordinea, ci ea - o putere care acționează într-un mod misterios - este concentrată în mîinile Societății Vatra Românească, capabilă să organizeze și să execute acțiuni de ațîțare și pogromuri împotriva populației minoritare. Prin provocările și diversivile pe care le pune la cale, această organizație furnizează pre-texte menite să creeze în rîndurile populației românești o atmosferă ostilă aspirațiilor minorității maghiare de a-și apăra drepturile legitime, intimidînd cu acțiuni brutale cetățenii de naționalitate maghiară care luptă pentru drepturile omului.

Deplin conștienți de răspunderea care ne revine, declarăm că a devenit imposibilă nu numai exercitarea reală a acestor drepturi, dar însăși viața noastră este în pericol, precum demonstra-

ză cazul scriitorului Sütő András și a universitarului Péter Mihály.

Protestăm împotriva unei stări de fapt, în care conducerea de stat - concomitent cu promisiuni menite să calmeze spiritele - acordă nu numai teren, dar și credit propagandei antimaghiare a unei organizații care, precum reiese din programul său, are scopuri de un caracter fascist. "Autoapărarea" isterică, agresivă a majorității contra minorității este în oricare stat de drept nefirească și absurdă, dat fiind că minoritatea, ținând seama de numărul său, nu poate reprezenta o forță puternică, ea poate lupta pentru drepturile sale exclusiv cu arme politice. Chiar dacă se pot semna manifestări minoritare extremiste, acestea nu pot reprezenta o forță de proporții alarmante, de natură să creeze panică în rândurile majorității, care de fapt nu cunoaște situația reală. În același timp conducerea de stat îngăduie ca Vatra Românească, organizație cu caracter evident politic, să se organizeze la locuri de muncă, mai mult, chiar și în armată. Unii din membrii săi participă în sânul guvernului la exercitarea puterii de stat.

Slăbiciunea conducerii centrale se evidențiază și prin modul în care, în ciuda unor declarații vibrante, în mass media românească predomină o politică de comunicație denaturantă, incitantă în locul unei prezentări obiective, imparțiale a faptelor. O mare parte a populației românești, tocmai datorită celor arătate, continuă să nu aibă informații precise, o imagine clară a programului real al organizației de promovare a drepturilor minorității maghiare, care prin aspirațiile formulate este în unison cu normele juridice universale acceptate, ignorându-se loialitatea noastră: noi nu am pus în discuție niciodată integritatea teritorială a țării, nu avem nici un fel de tendințe de dezmembrare a României! Cerem ca în acest sens să se poarte numai și numai de la declarațiile și documentele noastre oficiale.

Cerem cu insistență să se acorde credit repetatelor declarații

ale organelor de guvernământ al Ungariei: aceasta nu are pretenții teritoriale față de România. Este în schimb adevărat, că destinele noastre preocupă pe drept cuvânt opinia publică mondială și cea din Ungaria.

Acuzăm Televiziunea Română Liberă care înțelege să-și afirme "libertatea" în detrimentul nostru, cu imagini și comentarii care continuă să alimenteze pasiuni antimaghiare și nu acordă spațiu acestor știri și înregistrări care contrazic politica sa de informare trunchiată.

Protestăm contra expulzării însoțită de amenințări - la data de 22 martie, din zona Tîrgu Mureș - a celor 30 de corespondenți ai presei internaționale. Precizăm că aceștia nu sînt ziariști din Ungaria. E o dovadă în plus că puterea de stat împiedică fluxul liber al informării, contravenind astfel acordurilor internaționale.

Cerem ca o comisie juridică internațională imparțială să poată investiga și aprecia, la locul unde s-au petrecut, cauzele conflictelor, și să facă cunoscută concluziile cercetărilor sale publicului internațional. Nu avem motive să ne ferim de această publicitate. Maniera manipulativă a politicii de informații din țară denotă în schimb că anumite cercuri - burucîndu-se de sprijinul guvernului - sînt interesate mai degrabă în camuflarea adevărului.

Vom pune acest document la dispoziția organizației Helsinki Watch, a Comisiei pentru Drepturile Omului de pe lângă ONU, a organizației Amnesty International și a Consiliului European.

Cluj, 25 martie 1990.

Semnatori: 127 de persoane, intelectuali maghiari proeminenți, scriitori, artiști, profesori universitari, medici, istorici, preoți, publiciști.

Anexă: copia listei semnatarilor

Cs. Gyimesi Éva, Cseke Péter, Balla Zsófia, Virág Magdolna, Adonyi Nagy Mária, Csép Sándor, Mócsy Ildikó, Mócsy László, Albert Júlia, Koós Enikő, Pillich László, Balázs Sándor, Szilágyi Júlia, Szilágyi Mihály, Gergely Istvánné, Gergely István, Károly Sándor, Károly Gyöngyi, Nagy Olga, Magyarai Sándor, Orbán Ferenc, Farkas János, Kovács Magda, Péter Lóránt, Lászlóffy Csaba, Szegő György, Kovács Nemere, Jakab Márta, Tóvissi József, Csetri Elek, Tichy Magdolna, Bazsó Dalma, Müller Ádám, Szegő Péter, Barta Tibor, Jakab Gábor, Kabdebó S., Finta Gyula, F. Halay Hajnal, Kabdebóné Soós Gertrud, Szabó Zsolt, Hadházi Ferenc, Bálint Lajos, Deák Ferenc, Debreczeni Ágnes, Hadházi Melinda, Márkos Albert, Márkos Zsuzsa, Ágoston András, Szilágyi Józsefné, Kovács Margit, Sata Árpád, Váradi Miklós, Feischmidt Margit, Kelemen Hunor, Sántha Attila, Kisgyörgy Réka, Mózes Attila, Jakabffy Tamás, Nagy Mária, Egyed Emese, Szabó Gyula, Bálint Mária, Keserű János, Józsa Mária, Szócs István, Zsigmond Emese, Venczel János, Jánky Béla, Murádin Jenő, Molnos Lajos, Szilágyi István, Imreh István, Egyed Ákos, Kiss Zoltán, Vodnár János, Bajor Andor, Orosz Lujza, Czirják Árpád, K. Jakab Antal, Fodor Sándor, Fodor Éva, Bálint Tibor, Löwi Károly, Sigmond Júlia, Szabó László, Szabó Judith, Jakó Klára, Kovács Gyöngy, Kiss János, Kötő József, Csíky András, Nagy Dezső, Biró József, Visky András, Uray Zoltán, Herédi Gusztáv, Kozma Zsolt, Podhrádszky László, Lázár Irén, Lázár Gy., Sipos Gábor, Siposné Virág Erzsébet, Tókes István, Vetési László, Molnár Fanna, Buzogány Dezső, Kozma Emese, Balázs Márton, Virág Imre, Néda Árpád, Karácsony János, Macalik Ernő, Gábor Zoltán, Kása Zoltán, Demény Attila, Asztalos Ildikó, Lászlóffy Aladár, Lászlóffy Gyöngyi, Demélyné Szabó Piroska, Benkő Samu, Patrubby Miklós, Gáll Ernő, Péter Lajos, Péter Ilona, Buchwald Péter, Péntek János.

Cs. Gyimesi Éva
Cseke Péter
Balla Zsófia
Virág Magdolna
Adonyi Nagy Mária
Csép Sándor
Mócsy István
Mócsy Ildikó
Albert Júlia
Koós Enikő
Pillich László
Balázs Sándor
Szilágyi Júlia
Szilágyi Mihály
Gergely Istvánné
Gergely István
Károly Sándor
Károly Gyöngyi
Nagy Olga
Magyarai Sándor
Orbán Ferenc
Farkas János
Kovács Magda
Péter Lóránt
Lászlóffy Csaba
Szegő György
Kovács Nemere
Jakab Márta
Tóvissi József
Csetri Elek
Tichy Magdolna
Bazsó Dalma
Müller Ádám
Szegő Péter
Barta Tibor
Jakab Gábor
Kabdebó S.
Finta Gyula
F. Halay Hajnal
Kabdebóné Soós Gertrud
Szabó Zsolt
Hadházi Ferenc
Bálint Lajos
Deák Ferenc
Debreczeni Ágnes
Hadházi Melinda
Márkos Albert
Márkos Zsuzsa
Ágoston András
Szilágyi Józsefné
Kovács Margit
Sata Árpád
Váradi Miklós
Feischmidt Margit
Kelemen Hunor
Sántha Attila
Kisgyörgy Réka
Mózes Attila
Jakabffy Tamás
Nagy Mária
Egyed Emese
Szabó Gyula
Bálint Mária
Keserű János
Józsa Mária
Szócs István
Zsigmond Emese
Venczel János
Jánky Béla
Murádin Jenő
Molnos Lajos
Szilágyi István
Imreh István
Egyed Ákos
Kiss Zoltán
Vodnár János
Bajor Andor
Orosz Lujza
Czirják Árpád
K. Jakab Antal
Fodor Sándor
Fodor Éva
Bálint Tibor
Löwi Károly
Sigmond Júlia
Szabó László
Szabó Judith
Jakó Klára
Kovács Gyöngy
Kiss János
Kötő József
Csíky András
Nagy Dezső
Biró József
Visky András
Uray Zoltán
Herédi Gusztáv
Kozma Zsolt
Podhrádszky László
Lázár Irén
Lázár Gy.
Sipos Gábor
Siposné Virág Erzsébet
Tókes István
Vetési László
Molnár Fanna
Buzogány Dezső
Kozma Emese
Balázs Márton
Virág Imre
Néda Árpád
Karácsony János
Macalik Ernő
Gábor Zoltán
Kása Zoltán
Demény Attila
Asztalos Ildikó
Lászlóffy Aladár
Lászlóffy Gyöngyi
Demélyné Szabó Piroska
Benkő Samu
Patrubby Miklós
Gáll Ernő
Péter Lajos
Péter Ilona
Buchwald Péter
Péntek János

Tóvissi József
Csetri Elek
Tichy Magdolna
Bazsó Dalma
Müller Ádám
Szegő Péter.

Barta Tibor
Jakab Gábor
Kabdebó S.
Finta Gyula
F. Halay Hajnal
Kabdebóné Soós Gertrud

Sántha Attila
Hadházi Ferenc
Márkos Zsuzsa
Ágoston András
Hadházi Melinda
Márkos Albert
Márkos Zsuzsa
Szilágyi Józsefné
Kovács Margit
Sata Árpád
Váradi Miklós

[illegible][illegible]

Balázs Kálmán
Virág, Imre
Néda Árpád.
Károly János
Macalik Ernő
~~Székely~~
Kása Béla
Dániel Alíz
Antal István
László Béla
László György
Sándor Sándor
Bencsik János
Pál Miklós
Gyula Ernő
József Lajos
Gyula Thoma
Ferencsik Péter
Péter János

NYILATKOZAT

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség a kommunista diktatúra elleni decemberi forradalom vívmányaként született. Megalakulásának első pillanataitól saját demokratikus szándéknyilatkozatával csatlakozott mindazon politikai tényezőkhöz, amelyek egy valódi demokrácia intézményrendszerének megteremtését felvállalták. Ezáltal határozottan részt vállalt az ország demokratikus, pluralista átrendeződésében, különleges felelősséget érezve az esetlegesen megjelenő szélsőséges, nacionalista és sovíniszta, irredentista megnyilvánulások megelőzésében és hatástalanításában.

Az RMDSZ bizakodással fogadta országunk akkori legfőbb államhatalmi szervének, a Nemzeti Megmentési Front Tanácsának a nemzeti kisebbségek jogaira vonatkozó január 6-i nyilatkozatát, amely jelezte a demokratizálódó Románia szándékát a nemzeti kisebbségek – nemzetközi egyezményekben foglalt – egyéni és kollektív jogainak érvényesítésére és törvényes biztosítására.

Az RMDSZ határozottan leszögezte, hogy elismeri Románia határainak sérthetlenségét, Erdély Romániához tartozását. Sohasem tagadta, hogy a román nyelvet az ország hivatalos nyelvének tekinti. Sohasem vetette fel semmiféle területi autonómia igényét.

Az RMDSZ Kolozs megyei szervezete kezdettől fogva jelentős tényezője a megye demokratizálásának, aktív szerepet vállalva a Nemzeti Egység Ideiglenes Tanácsai tevékenységében, biztosítva az e tájakon élő magyarság részvételét az átmeneti időszak gazdasági és társadalmi problémáinak megoldásában.

Szándékaink tisztaságát jelzi, hogy a haladó román körökkel karöltve kerestünk és találtunk megoldást már most az egyik alapvető feszültségforrás, az iskolaügy némely kérdéseinek rendezésében. A dialógus szellemében, a gyanakvások eloszlatásának szándékával szervezett február 10-i nagygyűlésünk is ennek bizonyítéka, első ilyen jellegű rendezvényként.

Az RMDSZ a közös történelmi hagyományok és tanulságok szellemében rendezte meg az 1848-as forradalom évfordulójának megünneplését, ahol jelentős román politikai és társadalmi tényezőkkel közösen koszorúztuk meg Petőfi Sándor, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu és Ștefan Ludwig Roth emléktábláját Kolozsváron. Ezzel is figyelmeztetni akartunk arra a szomorú 48-as tanulságra, hogy az itt élő népek egymás ellen uszítása csakis közös és tragikus veszteségek forrása lehet.

A Nemzeti Egység Ideiglenes Megyei Tanácsában a tragikus marosvásárhelyi események első pillanataiban az RMDSZ kezdeményezte a közös állásfoglalást, valamennyi pártot és politikai szervezetet a szélsőséges megnyilvánulások és erőszakos cselekmények meggátolására szólítva fel. A Végrehajtó Bizottság tagjaként az RMDSZ képviselője is aláírta a békesség megőrzésére, a nyugalomra, bárminemű nacionalista uszítás beszüntetésére tett felhívást.

Nyitottságunk szellemében, a kialakult tragikus veszélyhelyzet elhárítása érdekében, az egyre nyilvánvalóbb magyarellenes kampány megfékezése reményében a Vatra Românească Kolozs megyei szervezetével is vállaltuk az általuk kezdeményezett párbeszédet. Miután március 21-én közzétett nyilatkozatában ez a szervezet elhatárolta magát a Marosvásárhelyen történtektől, közös nyilatkozatot fogadtunk el, kölcsönösen vállalva, hogy „teljes lojalitást és jóhiszeműséget tanúsítunk, abban a szilárd hitben, hogy csupán ily módon nyílik reális lehetőség az egyetértésre és problémáink megoldására”. A TV helyi adásában március 22-én a két szervezet képviselői által beolvasott és a helyi Szabadság, illetve Adevărul în libertate napilapokban március 23-án közzétett nyilatkozatban közösen jelentettük ki: „A valódi demokrácia meghonosítása érdekében Romániának ma inkább, mint bármikor, nyugalomra és a megértés légkörére van szüksége.”

A leghatározottabban visszautasítjuk tehát, hogy a Vatra Românească március 21-én Kolozsváron tartott megyeközi nagygyűlésén olyan nyilatkozatot tett közzé, amely a helyzet destabilizálására irányuló, sovíniszta jellegű akciók sorával vádolja a Romániai Magyar Demokrata Szövetséget, miközben tudatosan elferdített híresztelésekkel uszítja ellenünk a román lakosságot.

Tiltakozunk az ellen, hogy a korábbi sérelmeink orvoslására irányuló törekvéseinket félremagyarázzák, és kétségbe vonják jogainkat, amelyek teljes összhangban vannak az 1918. december 1-i Gyulafehérvári Határozat szövegével és szellemével, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával s azokkal a nemzetközi szerződésekkel, amelyeknek Románia is részese.

Elkötelezzük magunkat arra, hogy továbbra is együttműködünk minden olyan erővel, amely Románia belső stabilizálásáért küzd, amely szembeáll a valós tényeknek, helyzeteknek, törekvéseknek a múlt szellemét idéző galád meghamisításával. Továbbra is vállaljuk a párbeszédet, kezdeményezzük a kapcsolatok felvételét bárkivel, akivel a szótértés legcsekélyebb reményében lehetséges a dialógus.

Kolozsvár, 1990. március 26.
Az RMDSZ Kolozs Megyei Szervezete

NYILATKOZAT A KÖZÖS FÖLDRŐL – A NEMZETI TOTALITARIZMUS ELLEN

A szabadság és a méltóság, az egyetemes emberi jogok nevében tiltakozunk az ellen, hogy a „szabad” Romániában nem szűnt meg a kisebbségeket – magyarokat, németeket, cigányokat, szerbeket – sújtó diszkrimináció. 100 nappal a diktatúra bukása, egy hónappal a marosvásárhelyi tragikus események után és pár nappal a Romániai Magyar Demokrata Szövetség Nagyváradon sorra kerülő első kongresszusa előtt szükségesnek tartjuk határozottan és nyíltan leszögezni a következőket:

Az erdélyi magyarság több mint ezer éve él ezen a földön, és a történésekre tartozó vitáktól függetlenül Erdélyt a románokkal és más nemzetiségűekkel együtt lakott otthonának tekinti. Következésképpen elfogadhatatlan a Vatra Românească Szövetség, a most megalakult Erdélyi Románok Nemzeti Egységpártja vagy más jogi és fizikai személyek – újabban a Nemzeti Megmentési Front egyes képviselőinek – minden olyan megnyilatkozása, miszerint ezen az „ősi román földön” a tulajdonos román nép nagylelkősége folytán juthatnak jogokhoz az itt élő nemzeti kisebbségek. A közös múlt mellett döntő fontosságúnak tudjuk az 1989. decemberi, Temesvárról indult forradalomban vállalt szerepünket, a közös véráldozatot.

Tiltakozunk a parlament és a kormány eljárása ellen, amellyel a kisebbségekkel kapcsolatos politikai és jogi kérdések megoldását egy olyan szervezet felügyelete alá helyezi, amely azt a jogot követeli magának, hogy úgymond, a román nemzeti többség érdekeit képviselje a kisebbségi személyekkel és szervezetekkel szemben. A Vatra Românească gyámkodó tevékenységének támogatásával a kormány legitimálja a szervezet fasisztoid programját, amely a kommunista totalitarizmust most nemzeti totalitarizmussal próbálja helyettesíteni.

Az újabb homogenizáló törekvésekkel szemben leszögezzük, hogy ragaszkodunk nyelvi-etnikai-kulturális identitásunkhoz, amely bennünket a magyar nemzet egészével egybekapcsol, és ápolni kívánjuk kapcsolatainkat az anyanemzettel. De törekvéseink nem veszélyeztetik Románia területi integritását, sőt ellenállunk minden olyan manipulációnak, amely a romániai magyarságot kívülről szándékaitól idegen célok szolgálatába állítaná. Szükségesnek tartjuk ezt leszögezni, mert az utóbbi időben, különösen a március közepi szatmári és vásárhelyi események óta – felelős személyek felelőtlen nyilatkozataiban – sorozatosan jelennek meg olyan vádak, miszerint a nyílt, véres konfliktusok hátterében magyarországi állampolgárok akciói állanak.

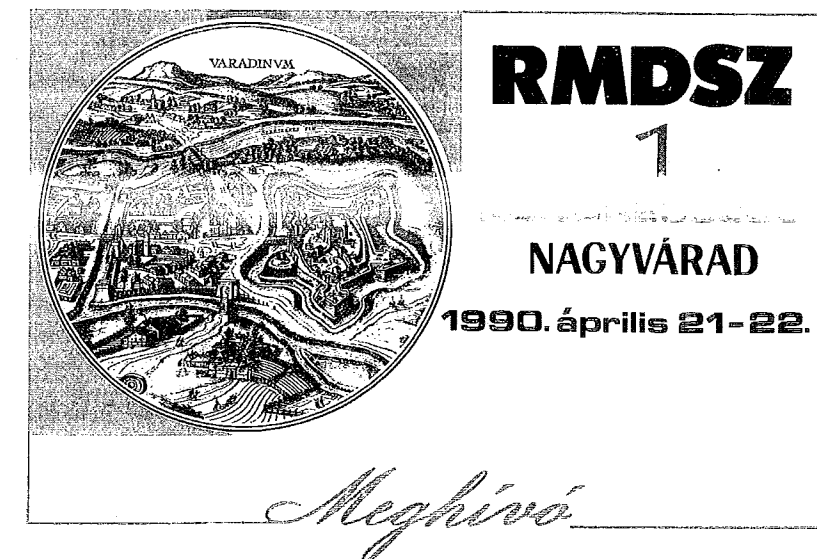
Az RMDSZ olyan érdekvédelmi szervezet, amely a romániai magyarság több évtizedes jogfosztottsága után a kisebbség egyéni és kollektív jogainak érvényesítéséért küzd korántsem szélsőségesen, és ebben az ügyben – valamint az egész Románia gazdasági-politikai helyzetét érintő minden kérdésben – valódi dialógusra hajlandó az összes román párt képviselőivel. De nem vagyunk hajlandók elvtelen egyezkedésekre. Nem tűrhetjük a szándékainkat és akcióinkat torzító hírközlő szervek manipulációit. Tiltakozunk az ellen, hogy a marosvásárhelyi eseményeket olyan igazságügyi testület vizs-

gálja ki és ítélje meg, amelynek képviselői a Szekuritátéval szorosan együttműködve évtizedekig elnézték és támogatták a kisebbségek sorozatos jogfosztását, a visszaéléseket, törvénytöréseket. Ezért követeljük, hogy a marosvásárhelyi eseményeket és a kisebbség jogi státusát független, pártatlan nemzetközi jogászbizottság vizsgálja meg és tárja a nyilvánosság elé. Ezzel is hozzá kívánunk járulni az újabb menekülési hullám megállításához.

Nyilatkozatunkat, tiltakozásunkat elküldjük az ENSZ Emberi Jogok Bizottságának, a Helsinki Watchnak, az Amnesty International irodáinak és az Európa Tanácsnak.

Kolozsvár, 1990. húsvétján
Balázs Sándor, Cs. Gyimesi Éva, Gálfalvi György,
Kántor Lajos, Kányádi Sándor, Király László,
Lászlóffy Aladár, Markó Béla, Szilágyi István

[Ezt a szöveget az RMDSZ első kongresszusa, Nagyváradon, saját nyilatkozataként fogadta el.]

ALAPSZABÁLYZAT

I.

1. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség (rövidítve RMDSZ) a romániai magyarság érdekvédelmi és képviselői szervezete.

2. Célja a közélet fórumain való részvétellel elősegíteni a romániai magyarság egyéni és kollektív jogainak elismertetését és intézményes biztosítását. A program az RMDSZ céljának részletezését tartalmazza, ezért azt az alapszabály mellékletének tekintjük. Céljaink elérésének érdekében együtt kívánunk működni a román néppel és az országban élő más nemzetiségek érdekvédelmi szervezeteivel.

Továbbá kapcsolatokat kívánunk tartani a magyar nemzet egészével és a helsinki záróokmányt aláíró országokkal.

3. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség célkitűzéseit a szuverén, független és egységes Románia keretein belül kívánja megvalósítani.

4. A szervezet székhelye: Bukarest (vagy Kolozsvár, vagy Marosvásárhely).

5. A Szövetség jelszava: „Egységben a jövő”.

II. Tagság

1. Szövetségünk egyéni tagja lehet minden 18. életévét betöltött, magát magyarnak valló román állampolgár, aki együttműködik céljaink és feladataink megvalósításában, elfogadja szervezeti szabályzatunkat, és ezt a belépési nyilatkozat aláírásával kifejezi.

Lakhelyváltoztatás esetén át lehet iratkozni az új lakhely szerint illetékes helyi szervezetbe.

A tagdíj negyedévenként fizetendő, egy évre előre bejelentett, tetszés szerinti összeg (minimum havi 5 lej).

2. Jogok és kötelezettségek

a) minden tag részt vehet a szervezet tevékenységében, választhat és bármely tisztségre választható,

b) jogosult a döntések meghozatalában való közvetlen vagy közvetett részvételre és szabad véleménynyilvánításra,

c) bármely tag beadványokkal és észrevételekkel fordulhat az RMDSZ tisztviselőihez.

3. A tagság megszűnik:

a) kilépéssel,

b) kizárással vagy törléssel. Kizárható az a tag, aki erkölcsileg vagy politikailag méltatlanná válik az RMDSZ-tagságra. Ezt a büntetést az a helyi szervezet alkalmazza, amelyik soraiban tevékenykedett.

4. Szövetségünk kollektív tagjai lehetnek azok a szervezetek, amelyek elismerik az RMDSZ célkitűzéseit.

A kollektív tagságot az Országos Elnökség hagyja jóvá. A beiratkozási díj 500 lej.

III. A szervezet felépítése

1. Az RMDSZ területi alapon szerveződik (falusi, községi, szükség esetén kerületi, városi és municípiumi szervezetek alkotják). Ezek a helyi szervezetek.

2. A helyi szervezetek öntevékenyek, és önállóan alakítják munkájukat.

3. Kétévenként tisztújító közgyűlést tartanak, amelyen többes jelöléssel és titkos szavazással megválasztják a tevékenységüket irányító választmányt (5-15 fő) és más tisztségeket nem vállaló, szakemberekből álló pénzügyi bizottságot (3-5 fő).

4. A helyi szervezetek együttműködését a megyei (vagy történelmileg kialakult tájegységi) szervezetek hangolják össze. A megyei (vagy tájegységi) szervezetek önálló jogi személyek.

A megyei (tájegységi) és központi szervezetek hatáskörébe csak azok a kérdések tartoznak, amelyek helyileg nem oldhatók meg.

5. A megyei (tájegységi) szervezetek ugyancsak kétévenként tisztújító közgyűlést tartanak, amelyen a megbízólevéllel rendelkező küldöttek közül többes jelöléssel és titkos szavazással megválasztják a választmányt (5-25 fő) és más tisztségeket nem vállaló, szakemberekből álló pénzügyi bizottságot (3-7 fő).

A megbízás két évre szól.

6. A helyi és megyei (tájegységi) szervezet tevékenységének megvitatására legalább évenként egyszer értekezletet hív össze.

7. Az RMDSZ legfőbb vezetőtestülete a kongresszus.

A küldöttek képviselői arányát az RMDSZ Országos Választmánya határozza meg a taglétszám függvényében.

A Kongresszust kétévenként kell összehívni.

A kongresszus kizárólagos hatáskörébe tartozik:

a) az alapszabály és a program elfogadása és módosítása,

b) az országos költségvetés elfogadása,

c) az országos vezetőség jelentésének megtárgyalása és tudomásulvétele,

d) felmenti a leköszönő vezetőséget és megválasztja az újat,

e) megvitatja az Országos Pénzügyi Bizottság és az Etikai Bizottság jelentését és újraválasztja azokat,

f) a kongresszus a küldöttek kétharmadának jelenlétében határozatképes. A határozatokat egyszerű többséggel hozza (kivéve az alapszabályra és a programra vonatkozó döntéseket, melyekhez kétharmados többség szükséges),

g) a kongresszus tagjai sorából választja többes jelöléssel és titkos szavazással az Országos Választmány 75 tagját.

Az Országos Választmány ugyancsak titkos szavazással választja a 15 tagú elnökséget (elnök, 3-5 alelnök, titkár és tagok).

8. Az Országos Elnökség megtárgyalja a hozzá érkező javaslatokat, és állást foglal a romániai magyarság egészét illető kérdésekben.

Az Országos Elnökség legalább negyedévenként összehívja az Országos Választmányt. Tájékoztatót kérhet bármely helyi vagy területi szövetségtől, illetve azok tagjaitól.

Az Országos Elnökség megállapodásokat köthet hazai és külföldi intézményekkel, szervezetekkel.

A pártokkal kötendő egyezményekhez az Elnökségre nézve kötelező erejű az Országos Választmány állásfoglalása.

9. Az Országos Elnökség és Választmány munkáját tanácsadói testület segíti.

Ez a testület működése szabályait és ügyrendjét saját maga alakítja ki.

10. Az RMDSZ bizottságai:

a) Országos Etikai Bizottság, amely hét tagját a kongresszus választja meg, titkos szavazással. Közülük legalább három jogász kell legyen.

A Bizottság elkészíti az etikai és fegyelmi szabályzat tervezetét, és elfogadásra az Országos Választmány elé terjeszti.

b) Pénzügyi bizottság, amelynek hét tagját titkos szavazással a kongresszus választja meg, pénzügyi és könyvviteli szakemberekből.

E bizottság tagjai megbízatásuk időtartamára nem vállalhatnak más RMDSZ tevékenységet.

A bizottság megállapítja az ellenőrzés formáját, és azt jóváhagyásra az Országos Választmány elé terjeszti.

11. Az RMDSZ választott szervezeteinek működési feltételeit a hivatal biztosítja. Felépítését az elnökség határozza meg.

IV. Záró rendelkezések

1. A helyi szervezet megszűnése esetén a hitelezők kielégítése után fennmaradt vagyyon felett az Országos Elnökség rendelkezik.

2. Ez az alapszabály a kongresszus általi elfogadása után azonnal érvénybe lép.

A szerkesztésben részt vettek: Kincses Előd, Fekete János, Sebestyén-Spielmann Mihály, Körmöczki Zoltán (Marosvásárhely) és Nagy Sándor (Arad).

(Megjelent a Szabadság – Erdélyi Híradó 1990. április 20-i számában)

CONGRESULUI UNIUNII DEMOCRATE MAGHIARE din ROMANIA,

Fără a fi reprezentantul vreunui partid, al vreunei organizații sau asociații, mă adresez Dv. în calitate de român, cum sînt destui în țara aceasta, care, avînd un cap pe umeri, înțelege să-l folosească pentru ca România să iasă din starea de umilință și marginalizare în care au aruncat-o zecile de ani de comunism. Este o stare pe care unii din conaționalii mei doresc să o perpetueze știînd că alinierea la valorile democrației autentice va îndepărta de la conducerea societății acele personaje ridicate pe treptele înalte ale scării sociale de către un regim în care tot ce ține de umanism a fost înlocuit prin barbarie. Așa se explică manifestările de șovinism, de intoleranță, de fariseism în cele mai înalte sfere ale vieții politice, sociale, culturale postrevoluționare. Atîta timp cît la putere se vor menține aceleași structuri și aceleași persoane nu văd nici o posibilitate ca viața să ia un curs normal. Cîtă vreme vom tolera ceaușismul mascat în fesenism și alte formațiuni asemenea, nu trebuie să ne mirăm că extremiștii au audiență și virulența pe care le-au dovedit. Desigur, în primul rînd, noi românii trebuie să ne înțelegem cum trebuie imnul, dar și maghiarii au partea lor de responsabilitate. Fiînd uniți constituiți o forță remarcabilă în degringolada politică actuală. Gîndiți-vă că, avînd o reprezentare aproximativ egală în Parlament (cca 10%), Parlamentul Socialist a condus guvernul cu cea mai lungă viață în Italia postbelică. Aveți astfel, în sfîrșit, posibilitatea ca, minoritari fiînd, să vă spuneți un cuvînt greu în organizarea postcomunistă a României. Sper că nu o veți rata. Sper de asemenea că dl. Géza Domokos va dovedi și pe viitor aceeași probitate desăvîrșită și același simț politic deosebit pe care le-am remarcat în cadrul dialogului intelectualilor pentru reconciliere istorică de la Budapesta în 19-20 martie 1990, precum și în luările de poziție din zilele următoare care l-au consacrat ca un leader de cea mai înaltă calitate.

Dorînd deplin succes lucrărilor Congresului U. D. M. R.,

Cu cea mai sinceră prietenie,
Ioan Popa
Institutul Politehnic Cluj

A SAJTÓ TÜKRÉBEN

Cs. Gyimesi Éva

NEM SZURKOLÓKRA VAN SZÜKSÉG

Ma sokan szurkolnak azokért, akik a szabadság közös művében részt vállalnak, akik tüntetéssel, szóval, cselekedettel kinyilvánítják közös akaratunkat. De nem szurkolókra van szükségünk. A kibicek és ellenkibicek napja a diktatúrával együtt leáldozott. Az önkényuralom terrorja nevelt rá, hogy ne merjünk a saját fejünkkel gondolkozni, ne mondjunk véleményt, ne kezdeményezzünk. A pártállam mindannyiunkat gyermekként kezelt; erőszakos gondoskodása tiltva óvott attól, hogy valamit is a saját felelősségünkre próbáljunk javasolni és kivitelezni.

A kezdeményezést kisajátító vezetés kedvezett a kényelmeseknek, akik talán nem is szenvedtek a szabadság hiányától, hiszen a totális hatalom nem igényelte, hogy felelősen személyes erőfeszítéseket vállaljunk egymásért, az érdekcsoportokért, a társadalmi közösségekért, így hát sokan megszokták, hogy csupán a szurkolásra szorítkozzanak.

Azt a néhány személyt, akik mertek kockáztatni a történelemnek ebben a véres játszmájában, azt a maroknyi, egymástól is elszigetelt embert emelte a nép a maga szimbólumává, a saját törekvéseinek jelképévé, de sokáig anélkül, hogy értük és velük együtt állt volna ki a szabadságért. A túlnyomó többség elfásult a diktatúra léleknyomorító évtizedei alatt. Engedte, hogy a szabadsággal együtt leszoktassák a felelősségről: nem tett semmit, nem mondott véleményt sem, talán nem is mert saját fejével gondolkodni.

A súlyos áron kivívott győzelem után sokan nem tudnak alkalmazkodni az új helyzethez. Hogy végre személyes felelősséggel, az emberi méltóság birtokában nem csupán szabad, de kell is álmodni, javasolni, terveket szőni, cselekedni.

Hogy nemcsak vegetálni lehet, hanem tevékenyen, hitelesen élni.

Részben érthető ez a zsibbadt állapot.

De ne várjuk többé, hogy mindenki helyett csupán néhányan szervezzenek és intézkedjenek. Az új rendszer által ígért személyes és kollektív szabadság nem a kényelmes, felelőtlen kibicelés állapota. A szabadság nem sportpálya, amelyen egyesek izzadva rúgják a labdát, míg a többség csak drukkol nekik, és a lelátóról szidja a bírót.

A szabadság: az öntevékeny társadalom kerete. Nem egyes személyek kiváltsága, nem kisajátítandó érték, hanem a felelősség terhét is jelenti, amelyet meg kell osztani.

Ne várja senki, hogy meghívót küldjenek neki: vegyen részt ebben az önszervező társadalmi folyamatban, amelyet végre nem felülről irányítanak. Szükségünk van szabad, tehát saját ötleteiket, véleményüket, meggyőződésüket vállaló emberekre, akik szakmai, erkölcsi terheket vesznek magukra, hogy önmagukat és mindannyiunkat minél előbb a teljes értékű, szabad állampolgár rangjára emeljék.

Az idősebbek vagy középkorúak nemzedéke talán még nehezen ocsúdik a több évtizedes dermedtség állapotából. Még óvatosan befelé figyel: a mélyre elfojtott valamikori

vágyaira, elképzeléseire, csalódásaira. Nehezen szabadul a rossz beidegződésektől, az évekig elfogadott lelki rabság, az óvatos kivárás kényelmes állapotából.

FIATALOK!

Bennetek nyilatkozik meg az evidencia, hogy a szabadság a legtermészetesebb emberi érték. Ahogy Bibó István írja: „A szabadság az idegen törvény kényszerétől mentes állapot.” A ti lelketekben még nem találhatott otthonra az az idegen törvény, aminek gúzsba kötő hatalmát oly sokan megszokták. Vállaljátok magatokat: a gondolkodó, cselekedni vágyó, áldozatkész ifjúság szerepét.

Ne várjátok, hogy feladatokat osszanak nektek. Tisztában vagytok amúgy is, milyen tennivalók következnek a szabadságból. Mérjétek fel erőiteket A megújult Egyetemnek, a főiskoláknak, a líceumoknak szükségük van átgondoltan szerveződő, önálló közösségekre, akik a rend fenntartásában, a hírszolgálatban, adminisztratív teendőkben a demokratikus keretek kiépítésével segíthetnek, sejtek lehetnek a civil társadalomnak, a szabad emberek közösségének megteremtésében.

(Szabadság, 1989. december 25.)

Kántor Lajos

ÉLŐ, ÉLTETŐ LÁNC

„Fényesebb a láncnál a kard”

Ezt a Petőfi-sort minden magyar, a magyar költészet valamelyes ismerője tudja, vallja. Rabság és szabadság jelképe volt és maradt a lánc és a kard.

És ma, 1989 decemberének utolsó napjaiban ezt a legszentebb örökséget is át kell értékelnünk? Ne féljünk tőle. Nem az üzletes divattá vált szibériai Petőfi-legendához, a hagyomány átfestéséhez, újságszenszációkhoz számítható kísérletről van szó – noha a világsajtó első oldalára, tévé- és rádióadók műsorának élére került hírekkel, eseményekkel függ össze.

Azzal az „élő láncsal”, amelyet először Tőkés László temesvári hívei fontak a református templom s a Szekuritáте-ügynökök által fenyegetett lelkipásztoruk lakása köré, és amely láncba december 16-án ortodox hívők és mindenfajta „hitetlenek” is beálltak. És amely szikra-szerepéhez híven Temesvárról átterjedt Bukarestre, s a fővárosi, döntő harcok talán legfontosabb tényezőjévé vált. Életem legdrámaibb rádióélményeként tartom számon ezekből a napokból Caramitru helyszíni közvetítéseit, meg nem szűnő felhívássorozatot a bukaresti televízió és a rádióépület védelme érdekében.

Kevés volt a fegyveres katonai őrség, az odarendelt csapatok még nem érkeztek meg – egyetlen fegyver az élő emberi test, a fegyvertelen tömeg maradt. És ez a fegyver csodálatosan működött. Igaz, rettenetes áldozatokkal járt a bevetése. De az „élő lánc” lett a román forradalom, a népföradalom csodafegyvere.

Neki köszönhető, hogy az éltető lánc működhetett és mindvégig működött, pontosabban karácsony első napjától a forradalom számára megvédett, megőrzött televízió már nem csupán felhívásokat és híreket adott, a rádió sem csak ilyen közvetlen fölszólításokat játszott be, hanem hozzákezdhetett sokrétű funkcióinak ellátásához. Hallhattuk, láthattuk újra a színészeket.

A Kolozsvárról Bukarestbe visszaérkezett Victor Rebengiucot például, beszámolni első élményeiről – és elmondani Eminescu egyik híres, a nemzeti érzést, fájdalmakat és vágyakat élesen, direktbe fogalmazó versét; Rebengiuc megjegyezte ugyan, hogy nem szeretné, ha félreértenék (nyilván az Eminescu által emlegetett „idegenekre” gondolt), ám én, sajnos, biztos vagyok benne, hogy sokan értették, érthették félre, mindkét oldalon. Én továbbra is bízom Rebengiucban, tehetségében, becsületében, jószándékában. És magam sem szeretném, ha e hirtelen rank szakadt sajtószabadságban valaki a cenzúra után kezdene áhítozni.

Magunknak kell tehát föltennünk a „mikor mit?” kérdését...

Ha időm volna, egész nap a tévékészülék, a rádióvevő mellett ülnék – annál is inkább, mert napok óta újra szól, magyarul is, a kolozsvári rádió. Ma már nem kell kilométereket, százkilométereket autóznunk, illetve dühösen csavargatnunk jobbra-balra

a keresőt, hogy érdemes képet kapjunk (látványban és hangban) a világ dolgairól. Nálunk is történnek a dolgok, nálunk történnek a dolgok – és mi magunk szólhatunk róluk, értük. Most van olyan érdekes a bukaresti tévéadás, az itteni rádióközvetítés, hogy elhanyagoljuk érte, lekéssük a távolabbról sugárzottakat – amelyek eddig az élte-tőink voltak. (Szerény négy oldalacska a *Szabadság*, kolozsvári magyar napilapunk egy-egy száma, könnyű legőgölni, mint tette a napokban a bátor, világhírűvé lett budapesti tévériporter – de nemcsak azért fontos ez a lap, mert a miénk!)

Maradjunk ezúttal az éltető lánc legfontosabbikánál, a képi mozgósítás és meggyő-zés eszközénél, fegyverénél.

Nézni, hallgatni kell a páratlan emberségű és intelligenciájú román színészt, Ion Caramitrut (a tegnapi Hamletet!) – ha csupán nyilatkozatok közül válogat, még olyan-kor is. Néztük, hallhattuk végre (mármint az egész ország) Doina Corneát, e forradalom érzelmi, ellenálló előkészítőjét. És hallgattuk a világszínvonalú politológusként meg-nyilatkozó, bölcs Silviu Brucant, aki a ma és a holnap súlyos problémáit is felvázolta már, illúziómentesen, de a megoldáskeresés komolyságával. Láttuk végre a filmet, a há-borús főbűnösök, az országáruló házaspár kivégzésének filmjét is, amely lezárt és meg-nyitott egy korszakot.

És ezután arról is beszélnünk kell, hogy mit hoz nekünk, Erdélyben, Romániában élő magyaroknak ez a holnap. Biztató kezdetnek láttuk, a bukaresti forró napok ismere-tében, Boros Zoltán okos, szakmailag is színvonalas tévés-szereplését, néhány képvise-lőnk, így Domokos Géza után magyar ügyben és részben magyarul megszólalását, mert egyszerre tudott a többségi (román) és a kisebbségi nézőkhöz szólani, az őt régóta ismerő romániai magyar közönséget reményeiben, bizalmában erősíteni.

Ezt tette Tőkés László karácsony szombatján fölvelt és az ünnep másodnapján a kolozsvári rádióban már sugárzott szövegében; remélhetőleg még a mai nap folyamán Bukarestből is felhangzik, sőt látszani fog az események forgatagából kiemelkedett lel-kipásztor immár megbékélésre, békére hívó szava.

Mert béke kell az embereknek! Nem poraikra – hanem az élet érdekében. A harcos élet érdekében. Hogy ne legyen többé szükség – csodafegyverként – az élő láncra.

Hogy éljen az éltető lánc, a megbékélést, a valódi egyenjogúságot hirdető lánc, amely – fényesebbé válhat mindenféle kardnál...

(*Szabadság*, 1989. december 28.)

Cs. Gyimesi Éva – Egyed Péter

BEVEZÉNYLÉS A DEMOKRÁCIÁBA

Ugyanők – kinek nevezzük őket? – a forradalmi (avagy már ellenforradalmi) öröm pillanataiban egymásra néznek, pillogtatnak, csodálkozva elmosolyodnak, azután pe-dig halkán megkérdezik egymást: Ejnye, hát mi mit csinálunk?

Aztán veszik sötét nagykabátjukat, és határozottan az események, egy-két mozga-lom, valamint – (és főleg) – az intézmények élére állanak. Ismét csak körülnézve lehet kimenni az utcára, nem lehet bejutni sehová, az útkereszteződéseknél és a hivatalok kapuiban az untig fárasztó arcok, akik – zavartan, majd irányítva s aztán egyre felsza-badultabban ismétlik – eleinte, mert utóbb ugyanazzal az összetéveszthetetlen hang-súllyal széttárják karjukat, majd összefonják: Nem ismered a jelszót. Forradalom van ugyebár?!

Nos, kinek a forradalma?

A nép forradalma? Avagy az apparátus forradalmi csele ez, hogy hatalmát teljesen átmentse? Aztán majd csak akad egy erőskező ember (még ne nevezzük tábornoknak), aki véget vet a zűrzavarnak, és lehet, akad – amit végrehajtani továbbra is, akárcsak eddig.

Hiszen a végrehajtásnál ugyebár semmi sem áttekinthetőbb, egyszerűbb és kényelmesebb.

Még nem azokról beszéltünk, akik a nagy csillagok fölé vették a sötét kabátot, és el-indultak határozott léptekkel az események sodrásában, sietősen az intézmények felé. Vagy már róluk? Pontosan róluk? És persze, a régi helyükön nyájasan tündöklő kapu-sokról, akik szűzies mosollyal, ártatlanul hártgatják a nép közeledő és későn érkező egyszerű fiait. A népet ugyanis nem ismerik a kapusok.

A nagykabátosokat viszont igen.

Kolozsvár, 1989. december 29. (*Szabadság*)

AZ RMDSZ ELSŐ ORSZÁGOS TANÁCSKOZÁSA

Magyarságunk életének történelmi fontosságú eseményére került sor vasárnap, január 7-én Kolozsvárott. Az Állami Magyar Színházban megtartotta első országos tanácskozását a Romániai Magyar Demokratikus Szövetség. Ezen jelen voltak a Bánát, Arad, Bihar, Szatmár, Máramaros, Szilágy, Kolozs, Fehér, Szeben, Maros, Hargita, Kovászna, Brassó megyék megalakult szervezeteinek képviselői, a helyi ideiglenes választmány tagjai és a bukaresti ideiglenes koordináló bizottság képviselőiben Domokos Géza és Horváth Andor.

A tanácskozás célja a területi szervezetek által eddig elért eredmények ismertetése, a szervezési tapasztalatok kicserélése s azoknak a pillanatnyi nehézségeknek a számbavétele volt, amelyekkel az ideiglenes választmányoknak a jelenlegi stabilizálódási időszakban szembe kell nézniük.

Bevezető felszólalásában Domokos Géza vázolta az RMDSZ bukaresti bejelentésének körülményeit, kiemelve annak fontosságát, hogy a Nemzeti Megmentési Front után ez volt az első olyan politikai szervezet, amely kilépett a nyilvánosság elé és dokumentumokat bocsátott ki. Fontosnak ítélte meg, hogy e szervezet egyfajta szövetség maradjon, ne alakuljon párttá, s így gyűjtőhelye lehessen a romániai magyarság összes erőinek, a választásokon indulva erős nemzeti kisebbségi képviselő legyen képes biztosítani. Igen fontos dokumentumként utalt arra a nemzetiségi kérdésekben közzétett nyilatkozatra, amely a Nemzeti Megmentési Front Országos Tanácsa és az RMDSZ bukaresti ideiglenes irányító testülete közötti tárgyalások eredménye, s amely nyilvánvalóvá teszi mind a románság, mind pedig a Romániában élő magyarság számára, hogy ebben a kérdésben nem a diktatúra örökségeként létező viszonyok retusálásáról van szó, hanem gyökeres változtatás a cél. Az egész román kisebbségi politika új alapokra helyezése, a kisebbségi jogok alkotmányos garanciáinak és a saját intézményrendszer kialakításának biztosítása, a kisebbségi minisztérium beindulása.

Soksávos úton kell haladni ahhoz, hangsúlyozta Domokos Géza, hogy megmaradjon ez a kezdeti lendület, amely annak bizonyítéka, hogy a sok szenvedés ellenére nem tört meg az elmúlt elnyomatásban a magyarság. Létrejön egy politikai nyugalom, kialakuljon egy európai mércével mérhető politikai kultúra, s hogy sikerüljön rendre elhárítani az összes velünk kapcsolatos aggodalmakat.

Sütő András, aki ugyancsak az érdemi tanácskozást megelőzően szólalt fel, így jellemezte a jelenlegi állapotunkat: „Csak annyit mondanék, hogy az egyiptomi rabságból szabadulva, a pusztában bolyongva keressük Mózes-helyünket.”

Fontosnak tartotta, hogy immár nem felszínes ölelkezésre van szükség, nem az egyoldalú jószág hiú illúzióra, hogy ha minél szebben énekelünk egyfelől, akkor annál szebb énekhang száll majd felénk is. Egy részletes nemzetiségi státútumra van szükség, amelytől a diktátor annak idején oly határozottan elzárkózott. E tekintetben Kányádi Sándor felhívta a figyelmet a finn modellre, annak mélységesen humánus jellegére,

hangsúlyozva azt a nemzetiségi igényt, hogy annak figyelembevételével, miszerint konszenzus nélkül nem lehet kompromisszum, már most ne a kis lépések elve érvényesüljön építkezésünkben. A jelenlévők egyetértettek abban, hogy a forradalmi vívmányok védelmét alkotmányos és nemzetközi jogi garanciák kell közösen biztosítsák.

Annak ellenére, hogy a megyei és helyi NMF-tanácsokban igen sok helyen nem megfelelő a nemzetiségi képviselő, a megyei küldöttek számos pozitív eredményről is beszámolhattak. Eszerint szinte mindenütt jelentős előrelépés történt a szervezés és a helyi programtervezetek elkészítése tekintetében. Gyakorlatilag szinte az egész magyar lakta területet behálózzák az RMDSZ szervezetei. Kolozs megyében mintegy 10 000, az egykori Udvarhely megye területén közel 13 000, egész Hargita megyében mintegy 30 000, Arad megyében 3000, Maros megyében 6–7000, a Barcaságban eddig 1700 a bejegyzett (lejelentkezett) tagok száma, hogy csak néhány példát említsünk. Legtöbb helyen, a helyi kérdések és országos kitekintésű célok, elképzelések, szándékok alapján már saját tevékenységi programmal rendelkeznek, a különböző területeken munkacsoportokat is kialakítottak, amelyek aktívan tevékenykednek. Az alacsony politikai kultúra, az új körülményekben való eligazodás készségének hiánya sok helyütt szükségessé tette azt, hogy MDSZ-vitaesteket szervezzenek, felvilágosító előadásokat tartsanak, ami országosan kiterjeszthető kezdeményezés. Többen felhívták a figyelmet arra, hogy még mindig egyfajta kettős hatalmi szerkezet működik, főleg olyan megyékben, helységeken, ahol az átmenet „békés”, a véres forradalom nem mosta, seprte el a tegnapi székértolókat, a diktatúra szolgálékú kiszolgálóit. A régiek a közgazgatásban, a gazdasági egységekben igyekeznek rendezni soraikat.

Ez ellen a visszarendeződés ellen, valamint a megfelelő magyar képviselőtért mindenütt a dolgozói közösségek kell síkraszálljanak, a nemzeti megmentési tanácsok és a sajtó teljes támogatását élvezve.

A nem megfelelő szakemberek kapjanak tudásuknak megfelelő munkát, s vezessenek azok, akikben a nép megbízik, akiket elfogad. Ugyanígy a helyi szervezeteknek kell elsősorban figyelemmel kísérniük azt, hogy a nemzetiségi képviselő minden tekintetben biztosított legyen a közügyek intézésében, a Front-tanácsokban és a most alakuló helyi adminisztrációban is.

Külön felhívták a figyelmet többen is arra, hogy a szervezet már most, az alakulás idején nagy hangsúlyt kell fektessen arra, hogy a falu és a gyárak magyar dolgozói is megfelelő felvilágosításban és szervezeti képviselőben részesüljenek.

Elhangzott az is, hogy ezen választmányok ideiglenesek, csupán a szervezeti élet beindítása lehet feladatuk, s hogy a tényleges választás, a legitim vezetők megválasztása a tagság dolga lesz. Megállapítást nyert az is, hogy a magyarság kulturális, közéleti, politikai újjászerveződésének, újjáéledésének központja mindenképp Erdélyben kell legyen, ahol e kisebbség döntő hányada él, s a fővárosban erős, elnökségi szintű képviselő kell biztosítsa a mindenkori kormánnyal a szoros kapcsolattartást. Igényként jelentkezett, hogy jogászaink, akikre a választások során igen nagy feladatok hárulnak, képezzék magukat, az új körülmények szintjén képviseljék érdekeinket.

